Anul IV, Numărul 2 (11), aprilie–iunie 2021

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

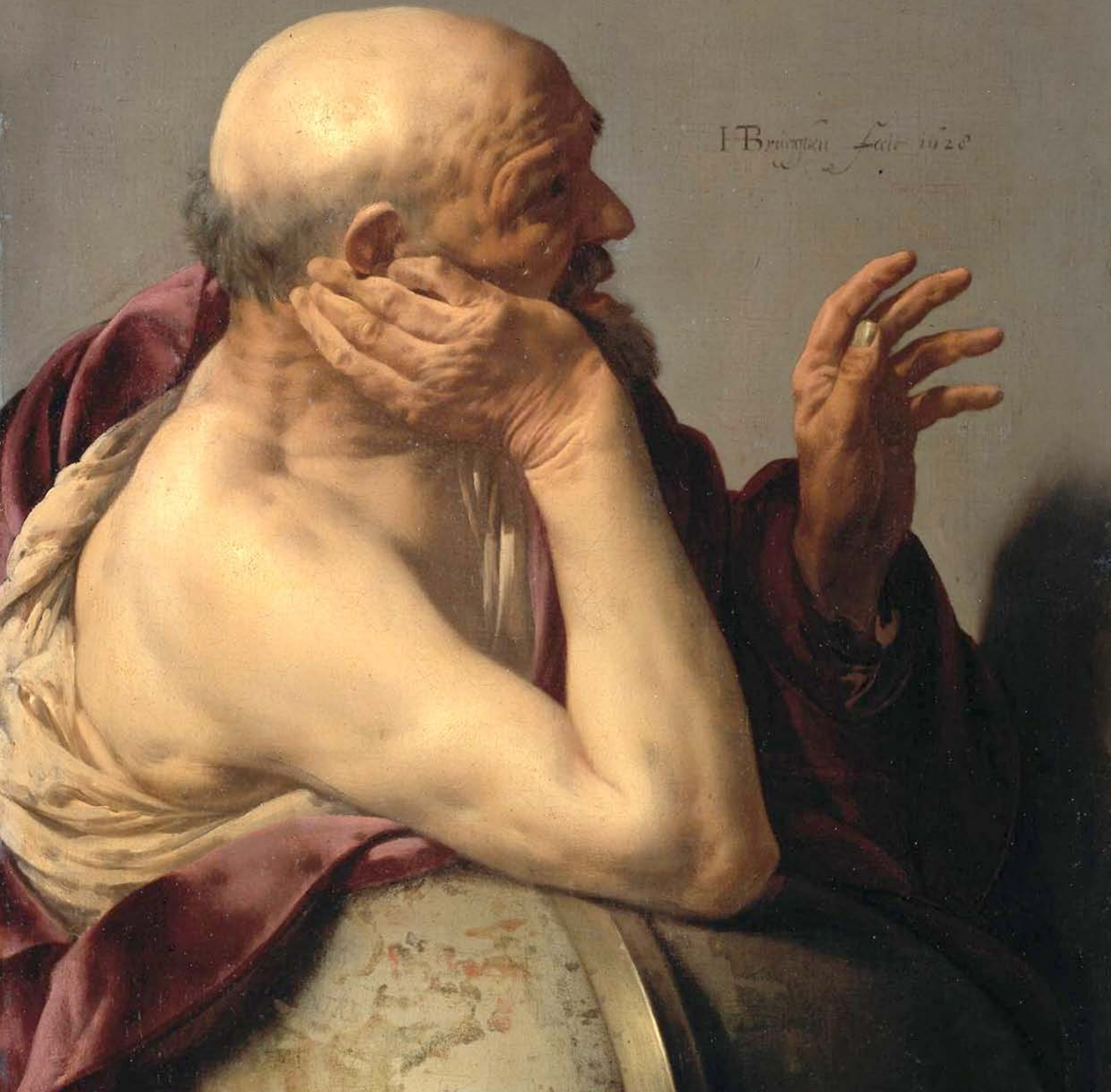

LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 2 (11)
aprilie–iunie 2021

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Ana Ardeleanu, Mioara Bahna, Pașcu Balaci, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Lidia Batali, Maria Bobea, Mircea Bodnariu, Ani Bradea, Dan Caragea, Alexandru Cazacu, Rodica Gabriela Chira, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Camelia Cristescu, Emila Dabu, Florentina Loredana Dalian, Ana Dobre, Jean Dornac, Sonia Elvireanu, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Cătălina Hașotti, Dumitru Ichim, Daniel Ioniță, Rodica Lăzărescu, Mihai Lungeanu, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Nicolae Grigore Mărășanu, Victoria Milescu, Gheorghe Miletineanu, Claudiu Neacșu, Răzvan Nicula, Ana-Maria Ninulescu, Daniel Onaca, Veronica Pavel Lerner, Christophe Pavie, Paula Romanescu, Daniel Sincu, Urfet Șachir, Daniela Șontică, Marius-Cosmin Vasile, Niculae Văleanu, Simona Văleanu, Letiția Vladislav, Gina Zaharia**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Hendrick ter Brugghen (1588–1629)
Heraclitus, 1628

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Anotimpurile creației de Pușa Roth 3

Studiu:
Schiller – ispita romantică (3)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 5

Vorbe cu tâlc:
Afrodita (1) de Dan Caragea 8

Universalia:
Else Lasker-Schüler (1), studiu
de Bodil Zalesky
Prezentare și traducere din limba suedeză
de Daniel Onaca 11
Revelația Athanorului spiritual – William Butler Yeats: „Rosa Alchemica și alte scrieri"
de Mioara Bahna 15
Trecerea și pe-trecerea ca vechime a norilor
de Ana Dobre 21
Poeme de Giuliano Ladolfi
Prezentare și traducere din limba italiană
de Sonia Elvireanu 23
Texte de Jubran Khalil Jubran
Prezentare și traducere din limba arabă
de George Grigore 26
Cartea de Márquez de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză
de Florentina Loredana Dalian 28
Poeme de Jean Dornac
Prezentare și traducere din limba franceză
de Sonia Elvireanu 31
Jean Dornac, un poet implicat
de Rodica Gabriela Chira 34
Nef'î, maestrul satiric al literaturii clasice turce de Urfet Șachir 36
Literatura, punte de legătură între Egipt și România
de Maria Bobea 41

Poem din poemele Europei:
Versuri de George Bacovia,
Boris Pasternak, Rainer Maria Rilke 46

Echo:
Poezii de Tudor Arghezi, Rudy Roth,
Victoria Milescu, Cornelia Bartels; proză de
Pușa Roth – traduse în limbi străine 48

Jurnal de călătorie:
La plimbare cu lemurii pe sub baobabi. Marea Insulă Roșie – Madagascar
de Camelia Cristescu 54
Înfruntând moartea de Dumitru Ichim 58
Călătorie în vreme de pandemie
de Rodica Lăzărescu 63

Numerologie:
Din arcanele numerologiei
de Niculae Văleanu 68

Traditiones:
Prinții otomani. Copilăria și educația (1)
de Urfet Șachir 71

Poesis:
Versuri de Nicolae Grigore Mărășanu,
George Grigore, George Corbu,
Ana Ardeleanu, Daniel Onaca, Emilia Dabu,
Paula Romanescu, Daniel Sincu 73

Dialog la antipozi:
Les Murray, cel mai important poet australian din ultimii 50 de ani – un artist în conflict cu „sistemul"
Prezentare și traducere din limba engleză
de Daniel Ioniță 85

Document:
„Dacă n-aș picta, aș muri!". Întâlniri de neuitat cu pictorul Alexandru Ciucurencu
de Cornelia Bartels 89

„Zestrea de suflet pe care o păstrez cu pioșenie" – interviu cu Gabriela Defour Voiculescu, fiica scriitorului martir Vasile Voiculescu,
realizat de Sabina Măduța 92

Interviu:
„Fotografia reușește să scrie istoria atractiv și sigur" – interviu cu artistul fotograf Adrian Cojan realizat de Simona Văleanu 95

Tempi passati:
Cafeneaua literară, instituție boemă a Bucureștilor
de Daniela Șontică 99

Roman:
Iarnă nebună (fragment)
de Letiția Vladislav 102

Cronică literară:
Cartea cuvintelor-madlenă de Ani Bradea 105
Cuvintele care deschid ferestre spre lume
de Ana Dobre 108
Corbigrame sau... urmuzeu epigramistic
de Costin Tuchilă 110
Arhitecturi ludice, arhitecturi de cuvinte
de Ana Dobre 112
Rugăciuni în schitul de rouă
de Valeria Manta Tăicuțu 114
Gândește încercarea dacă vrei s-o depășești: când cartea ne permite să înaintăm
de Christophe Pavie 116
O temerară întreprindere „contra vântului"
de Rodica Lăzărescu 118

Note de lectură de Veronica Pavel Lerner 120

Eseu:
Vorba miere... dar și fiere
de Vasilica Grigoraș 122
Un an de pandemie
de Mihai Lungeanu 125

Teatru:
Constantinii (fragmente) de Pașcu Balaci 126

Cronicar de teatru:
Covid-19 și „modalitatea estetică a teatrului"
de Gheorghe Miletineanu 134

Musica:
Milva de Costin Tuchilă 137

Proză scurtă:
Delir de Răzvan Nicula 141
Un sentiment de... aproape teamă
de Rudy Roth 144
Clubul fericirii lunare
de Claudiu Neacșu 146
Omul cu pălăria mică de Radu Comșa 151
Vălul speranței de Gina Zaharia 156
Congresul de Mircea Bodnariu 159
Babyklappe de Cătălina Hașotti 163
Noaptea de la marginea galaxiei
de Camelia Cristescu 166

Umor:
Frământările unui scriitor debutant
de Lică Barbu 167
La biroul de pensii de Ovidiu Gligu 170

Lumea copilăriei:
Albă ca Zăpada și cei șapte pitici
de Lidia Batali 172
Geo și vrăbiuțele de Ana-Maria Ninulescu 176

Film:
La aniversară de Alexandru Cazacu 178

Silogismele culturii:
Despre obiectivele politicii culturale de dinainte de 1989 de Cornelia Costin 181

Literatură economică
de Marius-Cosmin Vasile 185

Editura Leviathan 192

Editorial LEVIATHAN

ANOTIMPURILE CREAȚIEI

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Să nu rămânem triști în pandemie, deși în primăverile noastre (două în cinicul calendar al acestui flagel) verdele a fost strivit aproape de iarna din primăvară, parcă spre a ne ține departe de viața normală, luându-ne bucuria acestui anotimp. Ne-am obișnuit cu distanțarea, ne-am obișnuit cu masca (oare ne-am obișnuit?), ne-am ascuns chipul după o bucată de cârpă ce reprezintă, zice-se, speranța pentru o altă zi. Da, aici suntem, mai triști, mai obosiți, mai departe de toți și de noi, căutând fiecare ceva care să ne dea încredere, forță, să ni se pară anormalitatea aproape de normalitate.

Sigur, gândindu-ne la această pagină, am fi dorit să înceapă altfel, în forță, ca și cum am striga bucuria în stradă, dar poate că scrisul, cititul, împărtășirea sentimentelor noastre au devenit barca de salvare pentru mulți, dincolo de plăcerea lecturii de altădată. Suntem tot mai mult și tot mai mulți ființe virtuale, iar scrisul a devenit forma firească de comunicare în aceste vremuri de distanțare. Pandemia a așezat lumea la masa de scris (astăzi calculatorul, laptopul sau chiar telefonul), a descoperit sau redescoperit plăcerea scrisului și așa au apărut autori care până acum n-au avut timp sau n-au îndrăznit să pună pe hârtie gândurile lor, creațiile lor. De la primul număr al revistei am pledat și încurajat oameni talentați să scrie și **Revista Culturală Leviathan** a devenit o platformă de lansare pentru mulți autori. Au debutat tineri, dar și oameni maturi care n-au avut prilejul sau curajul să debuteze. Considerăm că vârsta nu contează în fața unui talent autentic.

Așa cum am mai spus și cu altă ocazie (vremurile parcă ne obligă la a repeta), a vorbi și a scrie despre cultură în această perioadă sunt, în egală măsură, un act de curaj, dar și o propunere de a schimba subiectul aflat de atâtea luni și zile în prim-planul existenței noastre cotidiene. Poezia, proza, dramaturgia, eseul, cronica și critica literară, însemnările etc., în esență cultura sub toate formele ei este cântecul de lebădă al perioadei pandemice și dacă este să nu ne vedem decât virtual, avem șansa să citim mai mult ca de obicei. Plecând de la acest adevăr, vă propunem spre lectură, în formă tipărită, dar și online (pe

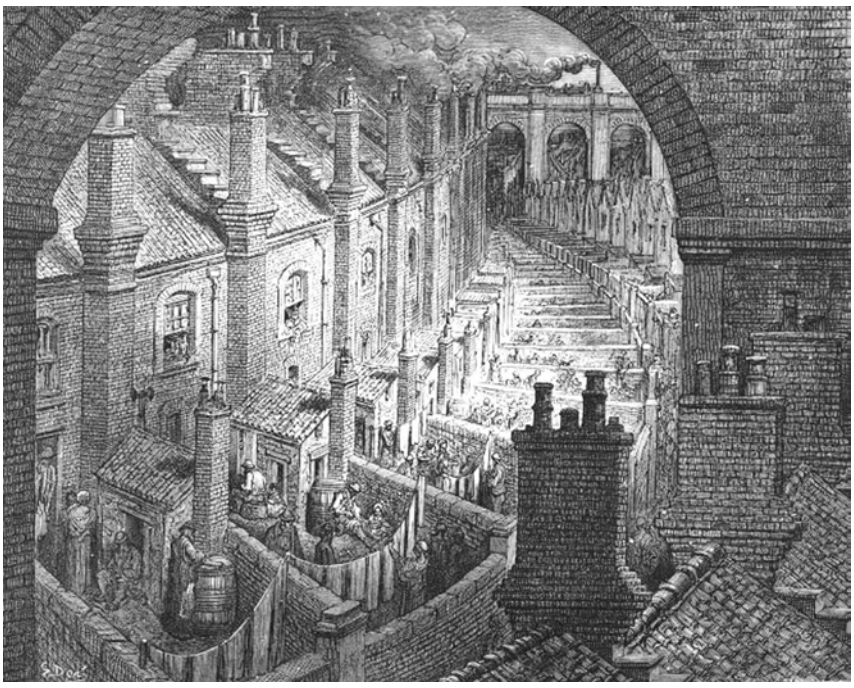

Gustave Doré (1832-1883), *Peste Londra cu trenul*, ilustrație la volumul *Londra: un pelerinaj* de Blanchard Jerrold, 1872

portalul **https://leviathan.ro/, pagina https://leviathan.ro/revista-trimestriala/**) toate numerele **Revistei Culturale Leviathan** la care adăugăm și acest al doilea număr, **aprilie-iunie**, din acest an, **2021**. Ne străduim cu fiecare număr ca **Revista Culturală Leviathan** să devină constant locul de întâlnire al artelor, iar de la număr la număr ni s-au alăturat autori care au înțeles că, în egală măsură, acest proiect pornit din dragoste față de cultură creează cultură. În cele 11 numere și-au pus semnătura peste 90 de autori, pentru că dincolo de cei care susțin rubricile fixe, am invitat mulți alți colaboratori, creând astfel un spațiu de „dialog al artelor", un spațiu de lansare și, de ce nu, un spațiu de exprimare. Și în acest al unsprezecelea număr „parcursul" nostru cultural nu s-a limitat doar la scriitorii aflații între fruntariile țării, ci am continuat cu Australia, Liban, Canada, Suedia, Germania, Spania, Belgia, Italia, Portugalia, iar cu ajutorul colaboratorilor noștri am făcut câte un popas spiritual în Uzbekistan, Madagascar, Irlanda, Norvegia, Franța, Turcia, Israel, Egipt. Arta, indiferent în ce colț al lumii a fost creată, are privilegiul universalității și în această epocă în care internetul anulează orice distanță, posibilitatea de a citi opera oricărui scriitor din lume, în măsura în care corespunde exigențelor fiecăruia, este la îndemâna oricui. Un om informat poate avea o serioasă privire de ansamblu asupra creației și creatorilor acestui timp.

Arta, indiferent când, cum și unde a fost creată, arta adevărată, se înscrie în ideea de unitate în diversitate. „Să ne îmbogățim reciproc din diversitatea noastră", afirma poetul francez Paul Valéry, și adăugăm noi că diversitate înseamnă cunoaștere, deschidere spre alte lumi, indiferent de trăirea interioară a fiecăruia.

„Suntem tot mai mult și tot mai mulți ființe virtuale, iar scrisul a devenit forma firească de comunicare, în aceste vremuri de distanțare. Pandemia a așezat lumea la masa de scris (astăzi calculatorul, laptopul sau chiar telefonul), a descoperit sau redescoperit plăcerea scrisului și așa au apărut autori care până acum n-au avut timp sau n-au îndrăznit să pună pe hârtie gândurile lor, creațiile lor."

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în pag. 192.
Cronici literare la volume apărute la Editura Leviathan în pag. 105 și 108.

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.
Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.
Editor: Asociația Culturală Leviathan.
Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)
Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)
Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)
Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)
Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)

Studiu

SCHILLER – ISPITA ROMANTICĂ (3)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

În 13 aprilie 1784 se joacă în premieră la Teatrul din Mannheim *Intrigă și iubire*. Trecuseră doar patru luni de la premiera *Conjurației lui Fiesco la Genova* și poetul teatrului, tânărul de 25 ani, Friedrich Schiller, prezenta, din nou cu suc-ces de public, piesa al cărei proiect data din perioada în care fusese arestat la Stuttgart, în 1872. Tragedia burgheză [1] în 5 acte se intitula inițial *Luise Miller* [2], numele tragicei eroine de 16 ani. Titlul cu care s-a impus încă de la premiera absolută i-a fost dat de actorul August Wilhelm Iffland [3], cel care în 1782 interpretase rolul lui Franz Moor în *Hoții*. *Kabale und Liebe* este fără îndoială un titlu mult mai inspirat decât cel al lui Schiller, cu sigur impact la public, anunțând conflictul care stă la baza construcției piesei, cel dintre iubire și intriga urzită pentru a-i zădărnici împlinirea. Dacă în *Hoții* latura ideologică a piesei, ciocnirea dintre două lumi, cea feudală, devenită apăsătoare, mărginită și resimțită în secolul lui Schiller ca o formă tiranică de îngrădire a libertății, și cea burgheză, în plină emancipare, îmbrăca forme patetice, de răzvrătire socială, în spiritul dramei romantice, *Intrigă și iubire* se înscrie mai degrabă în descendența tragediei clasice. Desigur, nu lipsesc din piesă accente melodramatice, pe care romantismul le va cultiva, uneori cu exagerări și superficialitate, în dauna psihologiei dramatice. De altfel, *Intrigă și iubire* este văzută astăzi între două extreme, amândouă amendabile dacă o citim fără prejudecăți și îi conferim relieful scenic adecvat: pe de parte, un pamflet revoluționar; pe de alta, o melodramă eclatantă. Tradițional, în istoria literară germană ea trece drept „prima dramă cu tendințe politice” [4], deși *Hoții* ar putea chiar mai bine să justifice o astfel de catalogare. Cert este că, în oricare dintre aceste perspective de receptare (relativ aplicabile), piesei lui Schiller nu-i pot fi știrbite nici valoarea, nici influența în evoluția dramaturgiei universale.

Luise Miller, gravură în oțel de Arthur von Ramberg (1819–1875), din *Schiller-Galerie. Charaktere aus Schiller's Werken, gezeichnet von Friedrich Pecht und Arthur von Ramberg.* Funfzig Blätter in Stahlstich mit erläuterndem. Text von Friedrich Pecht, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1859.

Dacă e să respectăm cronologia, așadar din punct de vedere istoric, creatorul tragediei burgheze este Lessing prin *Emilia Galotti* (1772), piesă, de asemenea în cinci acte, cu subiect și o tematică asemănătoare (iubirea în confruntarea dintre arbitrarul despotic al aristocrației de tip feudal și idealurile burgheze). O posibilă influență a lui Lessing nu trebuie aprioric exclusă, dar nici exagerată, mai ales că ideile politice și chiar forma lor de exprimare prin teatru sunt proprii iluminismului, atât celui francez, cât și celui german, cu observația că ultimul e poate mai radical prin trăsăturile curentului *Sturm und Drang*, dar și mai înclinat spre teoretizare

[1] *Kabale und Liebe*, cu subtitlul dat de autor: *Ein bürgerliches Trauerspiel*.

[2] În multe surse, titlul apare *Luise Millerin*.

[3] **August Wilhelm Iffland** (1759–1814), actor, regizor și dramaturg german. În 1779, pleacă de la Gotha, cu majoritatea actorilor, la Mannheim la invitația prințului elector Karl Theodor. Apropiat al lui Schiller, va face o carieră strălucită, pe care Schiller i-o prevedea după rolul din *Hoții*: „Germania va găsi în continuare un maestru în acest tânăr”.

[4] Formularea îi aparține lui Engels.

prin scrierile lui Lessing (*Dramaturgia de la Hamburg* din 1767–1769, jurnal teatral care este însă și o reacție la receptarea confuză, din partea publicului, a noii dramaturgii germane, și care va avea ecouri până târziu, în secolul XX) și Schiller prin eseul *Teatrul văzut ca instituție morală* (*Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet*), citit în 26 iunie 1784 în cadrul societății Deutschen Gesellschaft și publicat ulterior. Schiller se întreabă aici: „Ce poate realiza de fapt un teatru permanent bun?", expunându-și concepția dramatică ilustrată în primele piese.

Dacă scrierea dramatică și teatrul pot avea și această funcție, de exprimare în modul cel mai direct a ideilor de ordin moral-social, Schiller excelase deja prin *Intrigă și iubire*. Reflecțiile sale eseistice se datorau, probabil, nevoii de a fi cât mai elocvent și în plan teoretic.

În subtitlul „tragedie burgheză", cuvântul „bürgerliches" trebuie înțeles în sensul de „mic-burgheză" dacă urmărim conflictul de tip social din *Intrigă și iubire*, substanța „ideologică" a piesei. Tânărul maior Ferdinand von Walter, fiul președintelui de „la curtea unui prinț german", este îndrăgostit de Luise, fată de muzicant. Miller [5] este, notează Schiller, „șef de muzică sau, cum i se spune în unele locuri, capelmaistru", aparținând așadar micii burghezii. El este convins la început de neseriozitatea și imposibilitatea relației Luisei cu fiul aristocratului președinte, care aparține prin statut social altei lumi. Pentru el, nu poate fi decât o aventură prin care ar intra în gura lumii: „Ne facem cu toții de râs. O să-i ajungă președintelui la ureche și… într-un cuvânt, am să-l poftesc pe acest tânăr pe ușă afară…" Argumentele soției care încearcă să-l înduplece pe Miller, vorbindu-i de puritatea sentimentului nutrit de tânărul ofițer pentru Luise, se izbesc de replicile inflexibile ale muzicantului, care începe să vorbească în pilde: „Lovești în samar și te gândești la măgar. Când ai de gând să dai binețe trupului, n-ai decât să trimiți mai întâi inima ca

Lady Milford, gravură în oțel, în *lucr. cit.*

sol. Eu cum am făcut? Și, când, în sfârșit, sufletele ajung să se înțeleagă, hop! iată că și trupurile fac la fel; sluga ia pildă de la stăpân și până la urmă, luna argintie va face pe codoașa." (Actul I, scena 1). Dialogul viu, uneori plin de plasticitate, este o calitate a scriiturii dramatice a lui Schiller. Iar ceea ce ar putea fi amendat ca melodramatic, eventual schematic prin această optică, este anulat de expresia teatrală și de ritmul desfășurării tramei, care ating perfecțiunea. E unul dintre motivele pentru care, dincolo de problematica ei și de personajele atât de bine construite, ofertante pentru interpreți, piesa rezistă pe scenă în orice epocă.

Frazele sincere rostite de Luise („Te-nțeleg, tată… Simt pumnalul pe care mi-l implânți în conștiință; dar e prea târziu. Nu mai sunt evlavioasă, tată… Cerul și Ferdinand râvnesc deopotrivă la sufletul meu rănit și mă cuprinde teama…") găsesc astfel de răspunsuri din partea lui Miller, nu neapărat un ins obtuz, cât foarte puțin dispus să vadă dincolo de constrângerile sociale: „Ăsta e rodul lecturilor tale păgâne" – și uneori patetic (Actul I, scena 3).

Intriga – cabala – e aproape. Rezumând, președintele von Walter vrea să-și căsătorească fiul contrar voinței sale, cu Lady Milford, fostă iubită și favorită a prințului în serviciul căruia se află. Ca să-l despartă de Luise, recurge la o rețetă sigură: o falsă scrisoare de dragoste adresată de fata muzicantului mareșalului von Kalb, convins să accepte sinistrul joc după un

[5] În prima scenă a actului I, Miller spune despre sine, evident cu nuanță de persiflare față de propria condiție: „…über all dem Herumschwänzen in der Schlaraffenwelt findet's zuletzt seine Heimath nicht mehr, vergißt, schämt sich, daß sein Vater Miller der Geiger ist, und verschlägt mir am End einen wackern ehrbaren Schwiegersohn, der sich so warm in meine Kundschaft hineingesetzt hätte – Nein! Gott verdamm mich!". **Mihai Isbășescu** și **Mariana Crainic** traduc „Miller der Geiger" – „vioristul Miller" tocmai pentru a remarca nuanța de autopersiflare prezentă în această replică: „…tot rătăcind prin lumea închipuirii, [Luise] n-o să mai găsească drumul spre casă, o să uite, o să-i fie rușine că tatăl ei este vioristul Miller și parcă văd că o să-mi pună pe fugă vreun ginere cumsecade și de treabă, care s-ar arăta foarte fericit să profite de clientela mea… Nu! Să mă trăznească Dumnezeu!" Din aceeași scenă, mai jos aflăm că Miller este violonist, dar și violoncelist: „Mai bine să cerșesc din ușă-n ușă, cu vioara, o biată bucată de pâine, mai bine îmi sparg violoncelul și car gunoi în cutia lui, decât să mă-nfrupt din banii pe care singurul meu copil i-ar câștiga vânzându-și sufletul și mântuirea lui".

Ferdinand, gravură în oțel de Arthur von Ramberg, în *lucr. cit.*

dialog în care transpar uneltirile de la curte. Prin intermediul lui, punându-i la încercare ambiția și orgoliul, Walter va face ca scrisoarea să cadă în mâinile lui Ferdinand. Mareșalul vorbește, în moda vremii, folosind sintagme franțuzești: „*Mort de ma vie*! Am să-i arăt eu lui, am să-l fac eu pe mucosul ăsta să-i piară pofta să mai jinduiască la amorurile mele." (Actul al III-lea, scena 2). Urzeala, relativ comună în istoria teatrului, dă roade. Tânărul maior încă mai speră că scrisoarea e un fals, deși Luise, resemnată și înfrântă, dorind parcă sfârșitul acestui cumplit zbucium, nu o neagă. Ferdinand o otrăvește și se sinucide cu aceeași otravă. Deznodământul vine după ce tot el, la începutul acestui ultim act (scena 2), aducea vestea că Lady Milford a părăsit țara și că temutul președinte nu s-ar mai putea opune astfel căsătoriei lui cu fiica vioristului. Final care urmează logica tragediei, dar la care se ajunge după scene pline de tensiune, care dau consistență acțiunii și personajelor, cu dialoguri al căror relief teatral e tot mai puternic odată cu desfășurarea dramatică. *Intrigă și iubire* nu are lungimi, nu trenează, nu conține pasaje care se pot elimina fără pierdere. Monologul e folosit puțin – dar, dincolo de un anume patetism asimilat probabil din tragedia clasică, nu „rupe", cum se spune, ritmul dramatic:

„**Miller**: Ia seama să nu greșești socotelile, copila mea! (*Foarte grav și solemn.*) Oare ne vom mai întâlni acolo?... Iată cum pălești!... Luise, îți dai singură seama că nu te voi putea ajunge din urmă pe lumea cealaltă, pentru că nu pornesc într-acolo atât de grăbit ca tine. (*Luise, cu privire de groază, se repede în brațele lui. El o strânge cu putere la piept și continuă cu voce rugătoare.*) Ah! fata mea! fata mea! Copilă îngenuncheată, sau poate chiar pierdută! Ține bine minte cuvântul greu al tatălui! Eu nu pot veghea asupra ta! Pot să-ți smulg cuțitul din mână, dar tu te poți omorî și cu o andrea. Te pot feri de otravă, dar tu te poți sugruma cu un șirag de perle, Luise... Luise... singurul lucru pe care pot să-l fac e să-ți arăt primejdia. Vrei să ajungi până acolo, încât iluzia ta înșelătoare să te părăsească tocmai în clipa când vei trece pe îngrozitorul pod care leagă timpul de veșnicie? Te vei încumeta oare să apari în fața tronului atotștiutorului, strigându-i minciuna: «Doamne, pentru tine sunt aici!», în timp ce ochii tăi vinovați își vor căuta idolul?... Dar dacă acest idol efemer al închipuirii tale, acum vierme ca și tine, se va încolăci atunci la picioarele judecătorului tău, și-ți va dezminți încrederea ce-o ai în el, în clipa asta de șovăială, și te va pune să-ți îndrepți speranțele înșelate către îndurarea cea veșnică... ce vei face atunci? (*Mai energic, mai tare.*) Ce vei face atunci, copilă nefericită?... [...]" (Actul al V-lea, scena 1) [6].

Partea a treia a capitolului din ***Clasicii dramaturgiei universale****, vol. II, în pregătire*

[6] Traducere de Mihai Isbășescu și Mariana Crainic.

„Dacă în «Hoții» latura ideologică a piesei, ciocnirea dintre două lumi, cea feudală, devenită apăsătoare, mărginită și resimțită în secolul lui Schiller ca o formă tiranică de îngrădire a libertății, și cea burgheză, în plină emancipare, îmbrăca forme patetice, de răzvrătire socială, în spiritul dramei romantice, «Intrigă și iubire» se înscrie mai degrabă în descendența tragediei clasice."

Vorbe cu tâlc

AFRODITA (1)

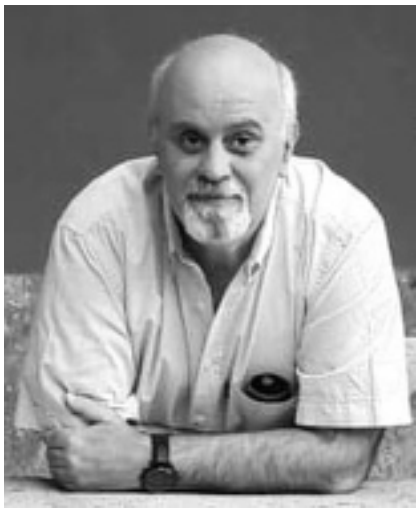

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător

După Homer, Afrodita este fiica lui Zeus și a nimfei Dione, dar Hesiod arată că frumoasa zeiță s-a născut din spuma mării fecundate de sexul lui Uranus, amputat de Cronos. Pentru greci și pentru cultura europeană, aceasta este versiunea care s-a impus. Purtată de vânt, Afrodita ajunge în Cythera (*Κύθηρα*) și apoi în Cipru, numele fiindu-i adesea întregit de apelațiile Cyterea sau Cypris.

Există o splendidă statuie a Afroditei cu corpul drapat, de pe care apa care se prelinge figurată cu măiestrie. Prin *Venus din Milo* (c. 130–100 î.H.), descoperită în 1820, se poate înțelege canonul helenistic al frumuseții feminine, la care impresionează echilibrul posturii, robustețea formelor și splendoarea carnației. Renașterea a însemnat, între altele, descoperirea mitologiei și a nudului uman. Cred că pictura lui Botticelli continuă să fie capul de serie al iconografiei venusiene. Un element simbolic ne atrage îndeosebi atenția: marea scoică ce o va purta pe Afrodita pe mare și care este un marcat simbol feminin. Dacă Botticelli figurează o cochilie striată, cu pliuri naturale în evantai și pe care ibericii o numesc *vieira*, la Odilon Redon (1912) scoica capătă o figurare accentuat vaginală.

În *Enciclopedia română* (Sibiu, 1898), se spune că zeița a fost purtată de valuri și fecundată de acea „talasospermie" uraniană până în Cipru. „Aici zâna a ieșit pe uscat și unde ea pășia, crescea iarba verde sub picioarele ei ușoare și horele întimpinând-o au îmbrăcat-o și chitit-o frumos, apoi conducând-o la zeii nemuritori din Olimp, pe cale a fost petrecută și de Eros (amor), Himeros (pofta), Pothos (dorire) și Hymen (zeul de nuntă), și când a intrat la zei, inimile lor deloc [de îndată] au palpitat de simțul de amor, de poftă și de dorire, și fiecare și-a dorit-o de muiere, dar ea a devenit amoreza lui Ares (Mars la Romani) și cu acesta a avut prunci pe Deimos (frica), Phobos (spaima) și fata Harmonia." Am ales acest citat pentru că a arăta, pe de o parte, cât de viu este substratul mitologic al limbajului afectiv, iar, pe de alta, cum a poposit acesta și în română.

De la *Afrodita* ne-au rămas câteva cuvinte care merită reamintite.

Afroditǎ[1], s.f. (prin aluzie la zeița greacă Afrodita, a frumuseții și iubirii). (ALECSANDRI, Stan Covrigariul, 1867) ■ Femeie foarte frumoasă și/sau care își închină viața plăcerilor iubirii. → „Cine spunea că numai Antichitatea a cunoscut adevărata splendoare a sexului frumos? Să poftească, să privească și să se rușineze de această perfidă insinuare! Au cunoscut oare sculptorii greci un model mai perfect, pentru o **Afrodită,** o Venus, o Veneră […]" (Cezar PETRESCU, *Miss Romania, I, Nepoata hatmanului Toma,* Editura Națională Ciornei, 1932) → „Adina este o **Afrodită** ieșită din valurile mării, dar o **Afrodită** îmbrăcată băiețește și tunsă scurt. O **Afrodită** plecată în excursie, în bocanci." (Oana PĂUN, *Nopți albe: Jurnal de călătorie în Egipt,* Iași-București, Polirom, 2017).

afroditǎ[2]**,** s.f. (NEGULICI, 1848) ■ Specie de anelide polichete (*Aphrodite aculeata*), cu peri groși pe laturile corpului, cu o pâslă de peri fini pe partea dorsală, și care trăiesc în noroi sau în nisipul de pe litoral; șoarece-de-mare – Din fr. *aphrodite* (1768).

afrodiziac, adj., s.n. (NEGULICI, 1848) ■ Se spune despre o substanță care provoacă dorința sexuală. → „Înțeleg, intens, ca un șurub răsucit în gândul meu, că va trebui, cu orice preț, să iau aceste scrisori, care nu trebuie să mai slujească, pentru nimeni în viitor, drept **afrodiziac**." (Camil PETRESCU, *Patul lui Procust,* Editura Națională „Ciornei", 1933) – Din fr. *aphrodisiaque* (1742; 1811).

Micul dicționar academic, ed. a II-a, 2010, zice că prima atestare în română

este în *DA* (1913). Adevărul este că termenul apare prima dată în *Enciclopedia română,* a lui C. Diaconovich (Sibiu, 1898), unde aflăm că „Cele mai uzitate afrodiziace sunt cantaridele și ouăle."

Îmi aduc bine aminte cum prin liceu, dorind la entuziastele noastre ceaiuri dansante să le facem pe fete să ne sărute pătimaș, n-am gândit, după sfatul lui Minulescu, să facem rost de miros de cantaridă. Zicea el așa:

„Și doamna Woods adoră să fie iubită mai ales când plouă. Ploaia este afrodiziacă. Miroase a cantaridă și alte ingrediente pe care cameloții Parisului le vând pe sub mână numai clienților de încredere..." (Ion MINULESCU, *Corigent la limba română,* București, Cultura Națională, 1929).

Dar oare unde se găsea cantarida? În singurul nostru dicționar de care dispuneam (*DLRM,* 1958), definiția era descurajatoare:

> **CANTARÍDĂ,** *cantaride,* s. f. Gândac verde-auriu, cu miros caracteristic, care cauzează desfrunzirea frasinilor; are întrebuințări în medicină *(Lytta vesicatoria)* – Fr. **cantharide** (lat. lit. **cantharis, -idis**).

Nimeni nu știa cum arată gândacul, unii nici măcar frasinul... apoi cuvintele acelea „medicină", *„vesicatoria"* ne-au înspăimântat. Ani de zile am trăit mut și ignorant până când am pus mâna, într-o toamnă, pe cel mai drag dicționar al limbii române (știu, plin de o groază de defecte!), dar neîntrecut nici azi în proiect, în ceea ce ar trebui să fie un dicționar al tuturor. Este vorba de A. Scriban, *Dicționarul limbii române,* 1939. Iată ce ne spunea el (ca și Șăineanu, bineînțeles):

> ***cantarídă** f., pl. *e* (vgr. *kántharis, -ídos,* d. *kántharos,* cărăbuș). Un gîndăcel verde auriŭ care abundă în regiunile mediteranee și care trăĭește și pin România pe frunzele frasinuluĭ (*lýtha vesicatória* saŭ *cántharis*). Uscat și pulverizat, se întrebuințează la facerea vezicătorilor și ca afrodiziac.

Vasăzică, uscat și pulverizat! Comparați cu definiția lexicografiei cenzurate! Ei bine, dacă nu mi-au plăcut dicționarele epocii comuniste și urmașele lor actuale a fost din pricina funciarei lor mediocrități, a lipsei de sclipire în exprimare, a ascunderii, măsluirii, mistificării, ticluirii, în fine, a limbii de lemn zisă științifică, dar plină de așchii!

> **anafrodiziac,** adj., s.n. (ANTONESCU, 1862): Care amorțește poftele sexuale. → „Inflorescențele femele

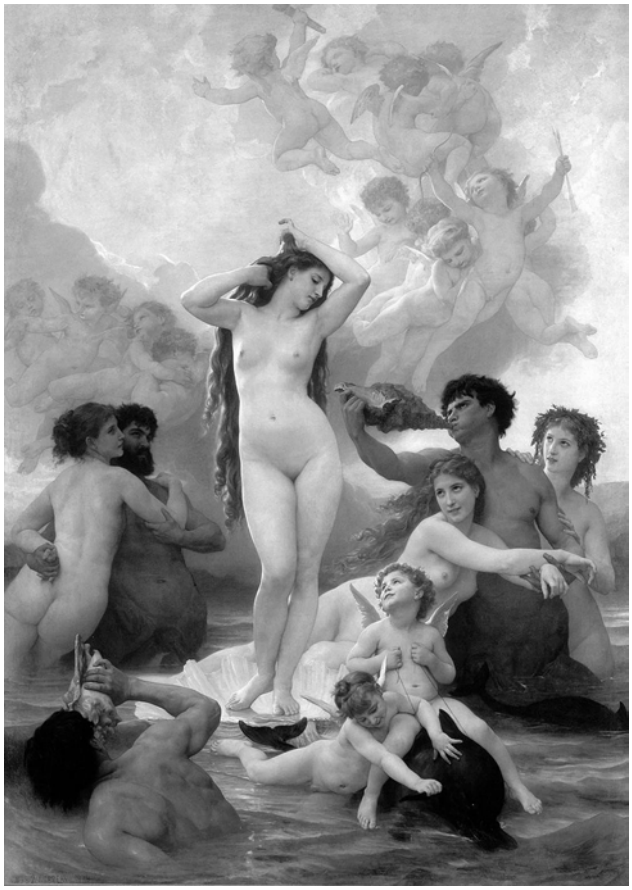

William-Adolphe Bouguereau (1825–1905), *Nașterea lui Venus*, ulei pe pânză, 1879, Musée d'Orsay, Paris

> de hamei se folosesc în terapeutica medicală, umană chiar, ca tonic, stomahic, sedativ, **anafrodiziac,** diuretic, sudorific antihelmintic, febrifug, soporific etc. *(Studii și cercetări de biologie. Seria „Biologie animală",* vol. 11, Academia Republicii Populare Române, 1959) – Din fr. *anaphrodisiaque*, 1829).

O notă amuzantă. G. M. Antonescu numește ca afrodiziac „herba salax" („eruca salax") care este *rucola,* descrisă de Ovidiu în celebra *Ars amatoria* pentru proprietățile sale stimulante.

> **afrodizii,** s.f.pl. (NEGULICI, 1848) Serbări în onoarea Afroditei. – Din fr. *aphrodisies,* împrumutat din gr. (1838).

> **afrodizie,** s.f. (*DN,* 1986) *MED* Exacerbare a instinctului sexual. – Din fr. *aphrodisie* (1845). Nu l-am putut atesta în română, în afara *MDA*.

Cuvântul apare la noi în *DN,* 1986, și reia *atenuat* definiția din *TLF: „Exagération morbide des désirs sexuels."* Sursele mai noi definesc altfel: *SEXOL* **1.** *Obsession féminine pour les choses relatives à la sexualité.* „Son aphrodisie la mène à multiplier

les amants.". **2.** *SEXOL Fait de vénérer le sexe*. „Tout lui plaît dans l'amour physique. C'est son aphrodisie qui s'exprime." (www.linternaute.fr)

În schimb, antonimul **anafrodizie** este atestat și la noi, mai ales în lucrări de zootehnie:

> **anafrodizie,** s.f. (*ER*, 1898) Lipsă a dorințelor sexuale. → „La aceste vaci s-au constatat vaginite, metrite și consecutiv acestora, corpi galbeni persistenți și chisturi ovariene, apoi atrofii ale ovarelor și stări de **anafrodizie**." (*Studii și cercetări științifice: Biologie și Științe agricole,* vol. 11, Academia Republicii Populare Române, Filiala Iași, 1960, pp. 216–217) – Din fr. *anaphrodisie* (1803).

Poate ar mai merita pomenită și o plantă originară din insula Afroditei. În Cipru, crește pe coastă, pe stânci sau zone nisipoase, o plantă perenă, de până la 12 cm, cu flori galbene, ligulate, numită ***Taraxacum aphrogenes***, din neamul păpădiei.

Să vedem acum ce forme vechi sau „fosilizate" mai găsim prin dicționarele secolului al XIX-lea. În *Enciclopedia României,* 1898, mai apar:

> **Aphrodisiasm**, (aphrodisie), mania iubirii.

> **Aphrodit,** individ, caruia îi lipsesc total organele sexuale sau sunt așa de rudimentare, încât nu se poate constata genul. V. și Hermaphrodit.

Ambele cuvinte, preluate după franceza secolului al XIX-lea, sunt azi obsolete și în Hexagon.

*

În mitologia greacă, Afrodita avea patru fii înaripați care o însoțeau pretutindeni (gr. *erotes*) și care reprezentau patru ipostaze ale iubirii.

• Mai întâi EROS. Hesiod, în *Teogonia,* ne spune că erau doi cu același nume. Unul, născut la începuturi, din Haos, și care reprezenta Iubirea Universală, un fel de principiu de agregare a Cosmosului. Al doilea, Eros, fiul Afroditei, este zeul iubirii ce pune stăpânire pe noi, care ne „săgetează", care face să ne simțim atrași de o altă persoană. El ne face să ne îndrăgostim, iar acest sentiment îl avem doar noi pentru celălalt. De la numele său ne-au rămas o mulțime de cuvinte: **erotică, erotism, eros, eroticesc, erotice**ș**te, erogen, erotiza, erotizare, erotizat, erotologie, erotologic, erotolog, erotomanie, erotoman, erotomaniac, autoerotic, autoerotism.**

• ANTEROS era zeul iubirii împărtășite, al iubirii reciproce, iar zeul îi pedepsea pe cei ce disprețuiau iubirea celuilalt sau o luau în batjocură. Numele ne arată că este cel care merge „înaintea lui Eros".

• HIMEROS era zeul dorinței sexuale. Numele său indică „pofta neînfrânată". Nu trebuie confundat cu HIMERA *(Χίμαιρα)* de unde provine cuvântul **himeră**, un monstru cu cap de leu, corp de capră și coadă de șarpe, pe care l-a ucis Belerofon, călare pe Pegas.

• POTHOS era zeul pasiunii (arzătoare, mistuitoare, senzuală, sexuală). Numele său indică „dorul, aleanul".

Și alții au fost numiți, în diverse surse, *erotes,* dar primii patru sunt cel mai des pomeniți. Ar mai fi de adăugat:

• FILOTES. Numele însemnă „prietenie", „afecțiune", dar și „raport sexual". Apare adesea ca zeiță a iubirii sexuale, fiind asimilată cu Afrodita.

• HEDILOGOS, zeul curtenirii și al flatării.

• HEDONE, zeița plăcerii, voluptății și senzualității. De aici: **hedonism, hedonist, hedonistic, hedonic.**

• HERMAFRODITOS, zeul „sufletelor perechi". Cf. *Androgin,* la Platon. De aici: **hermafrodit, hermafroditic, hermafrodism.**

• HIMEN, zeul căsătoriilor. De aici: **himen, himenaic, himenal, himenandru, himeneu.**

Să încheiem aici prima parte, chiar și fugară, a abordării mitolexemelor.

Lisabona, Portugalia

„După Homer, Afrodita este fiica lui Zeus și a nimfei Dione, dar Hesiod arată că frumoasa zeiță s-a născut din spuma mării fecundate de sexul lui Uranus, amputat de Cronos. Pentru greci și pentru cultura europeană, aceasta este versiunea care s-a impus. Purtată de vânt, Afrodita ajunge în Cythera (Κύθηρα) și apoi în Cipru."

Universalia

ELSE LASKER-SCHÜLER (1)
Studiu de Bodil Zalesky
Prezentare și traducere din limba suedeză de Daniel Onaca

„Ich bin in Theben (Ägypten) geboren, wenn ich auch in Elberfeld zur Welt kam, im Rheinland. Ich ging bis 11 Jahre zur Schule, wurde Robinson, lebte 5 Jahre im Morgenlande, und seit dem vegetiere ich." („M-am născut în Teba [Egipt], deși am venit pe lume în Elberfeld, Renania. Am mers la școală până la 11 ani, am devenit Robinson, am trăit 5 ani în est și de atunci încoace vegetez.") Această des citată „autobiografie", inclusă în antologia lui Kurt Pinthus, *Menschheitsdämmerung* (*Zorile omenirii*), oferă o imagine fidelă a atitudinii lui Else Lasker-Schüler față de modul de viață burghez din Germania de dinainte de ultima conflagrație mondială. Autoarea a încercat, și în viață și în poezie, să estompeze granița dintre fantezie și realitate, dându-și, atât sieși, cât și prietenilor săi, nume poetice pentru ca apoi să trăiască în lumea chiar de ea creată. S-a născut în 1869 în Elberfeld, lângă Wuppertal, din părinți evrei. Mama, plecată din viață pe când Else avea 21 de ani, a devenit una dintre marile și constantele sale motive de inspirație: „War sie der große Engel,/ Der neben mir ging?" („A fost marele înger,/ Care mergea alături de mine?" [1]).

În afară de mamă, și fratele ei, Paul, a avut o mare importanță pentru ea. A murit și el, pe când autoarea avea doar 12 ani. În fragmentul de proză scurtă, *Konzert*, Else îl descrie astfel: „Ein Heiligenschein lag um seine Sonnenhaare – er lächelte, er war reinen Herzens gewesen und schaute den lieben Gott." („În jurul părului său era o aureolă de soare – zâmbea, avea o inimă curată și privea la bunul Dumnezeu.") Mai târziu, singurul ei fiu avea să-i moștenească numele. Pe Paul l-a iubit mai mult decât orice pe lume, dar nu de puține ori avea totuși sentimentul că este o mamă denaturată: „Wo soll mein Kind hin?/ Ich baute keinen Pfad froh,/ Alle Erde ist aufgewühlt." („Încotro va pleca fiul meu?/ Nu am făcut nicio cale a fericirii/ Tot pământul e răvășit.")

Moartea lui prematură a însemnat o lovitură cumplită pentru ea, durerea purtând-o întreaga viață: „Immer wieder wirst du mir/ Im scheidenden Jahre sterben, mein Kind." („Iar și iar vei pleca / de la mine, la sfârșit de an, fiul meu.") După această tragedie, Else a devenit mai umilă, iar căutarea lui Dumnezeu și a sensului vieții au dobândit pentru ea o importanță mult mai mare decât înainte.

Else Lasker-Schüler a fost căsătorită de două ori, dar ambele căsnicii au eșuat. Cu primul ei soț, s-a mutat la Berlin, unde a dus o viață boemă timp de mai mulți ani, cafeneaua artiștilor „Café des Westens" fiind punctul lor fix de întâlnire. Acolo i-a cunoscut pe mulți dintre tinerii scriitori și artiști ai vremii; printre alții, pe pictorul Franz Marc și poeții Gottfried Benn și Georg Trakl. Despre Marc, mort în cursul Primului Război Mondial, a scris, într-un poem în proză: „Der blaue Reiter is fallen, ein Großbiblischer, an dem der Duft Edens hing. Über die Landschaft warf er einen blauen Schatten. Er war der, welcher die

De naționalitate croată, **Bodil Zalesky** este doctor în literatură germană (cu o teză despre Theodor Fontane, susținută la Universitatea din Uppsala); titlu la care poate fi adăugat și acela de master în limba italiană, obținut la Universitatea din Göteborg. Traducătoare în suedeză din literaturile germană și italiană. Lector, timp de 10 ani, la Universitatea din Zagreb. Fostă co-editoare a revistei de cultură „Salongen", între anii 2005–2012. Printre traducerile sale din germană în suedeză, se numără (poate că nu întâmplător) și una dintre cărțile Hertei Müller. Autoarea publică în mod regulat articole pe teme literare și în publicația „Hufvudstadsbladet" din Finlanda. Viața și creația lui Else Lasker-Schüler (11 februarie 1869–22 ianuarie 1945) este unul dintre subiectele care au preocupat-o timp de peste 20 de ani.

[1] Traducerea versurilor: **Daniel Onaca** după versiunea în limba suedeză a poemelor lui Else Lasker-Schüler, realizată de **Bodil Zalesky.**

Tiere noch reden hörte; und er verklärte ihre unverstandenen Seelen." („Călărețul albastru a căzut, o uriașă figură biblică cu parfumul Edenului. Arunca o umbră albastră peste peisaj. A fost cel care încă mai auzea animalele vorbind; și le-a transfigurat sufletul neînțeles.") Și pe prietenul Georg Trakl l-a pierdut în Primul Război Mondial: „Seine dreifaltige Seele trug er in der Hand,/ Als er in den heligen Krieg zog/ – Dann wußte ich, er war gestorben –" („Sufletul său întreit îl purta în mână,/ Când a plecat la războiul sfânt/– Am știut atunci că va muri –").

Cu Gottfried Benn, a avut o relație scurtă și intensă. Curând avea să o părăsească: „Aber dein Herz läßt keine Meere mehr ein/ O du!" („Dar inima ta nu mai lasă să intre mări / Ah, tu!"). Ca scriitoare evreică, în Germania anilor 1930, viața lui Lasker-Schüler a devenit nesigură. La numai un an după primirea Premiul Kleist (1932), cărțile i-au fost interzise. În același an a fugit la Zürich, unde a trăit în sărăcie, lipsită de prieteni și de adăpost. Într-o epistolă adresată prietenilor Ernst și Ruth Ginsberg scria: „Ich will nicht schreiben wie mirs ging. Erste Tage logierte ich am See..." („Nu vreau să scriu cum am dus-o. În primele zile am zăcut lângă lac...") Poezia *Ich liege wo am Wegrand* (*Stau lungită la margine de drum*) exprimă tocmai această dureroasă experiență a exilului: „Ich liege wo am Wegrand übermattet –/ Und über mir die finstere kalte Nacht –/ Und zähl schon zu den Toten längst bestattet." („Zac epuizată la margine de drum –/ Deasupră-mi noaptea întunecată și rece –/ Și mă număr printre morții demult îngropați."

Lasker-Schüler a trăit ca refugiată în Elveția până în 1939; cu întreruperi prilejuite de două călătorii în Israel. În 1939 a mers acolo a treia oară, stabilindu-se la Ierusalim, orașul viselor sale din copilărie. Ultimii ani însă au fost extrem de dificili. Ierusalimul modern nu avea prea multe în comun cu orașul sfânt din versurile ei, din partea locuitorilor lui nu s-a bucurat de înțelegere, iar sărăcia i-a făcut existența și mai amară. A murit în anul 1945. La înmormântare cineva a citit propria ei poezie, *Ich weiß* (*Știu*): „Ich weiß, daß ich bald sterben muß/ Es leuchten doch alle Bäume" („Știu că voi muri curând/ Doar toți copacii strălucesc").

Clasarea poeziei lui Else Lasker-Schüler într-un curent literar anume nu este deloc ușoară. De multe ori, ea este etichetată drept expresionistă. Este adevărat că, o vreme, a publicat texte în cadrul cercului „Sturm", un cenaclu cu o astfel de orientare, fondat de cel de-al doilea soț al său, H. Walden. Dar, în ciuda acestui fapt, nu poate fi afiliată acelui grup, întrucât poeta s-a lăsat foarte puțin influențată de membrii lui. Sunt mulți istorici literari, care, ignorând acest fapt, îi atribuie totuși o poziție de prim-plan în cadrul expresionismului german, alături de Georg Trakl și Gottfried Benn; curentul însemnând inovația limbajului liric, în care imaginile, sunetele și ritmul creează o lume metaforică, reală și ireală, în același timp.

Else Lasker-Schüler, tânără soție. Verigheta de pe mâna dreaptă și trandafirul din stânga sugerează că această fotografie a fost făcută la scurt timp după căsătoria din 1894 cu Berthold Lasker.

Poate că elementul expresionist al poemelor lui Lasker-Schüler ar fi tipul nou de libertate a imaginației, dar există la ea și trăsături care indică alte direcții. Inventarul ei de imagini, de exemplu, poate fi asociat expresionismului, desigur, dar el este, mai degrabă, rezultatul unei sinteze între vechile forme ale limbajului mistic și cele ale poeziei germane moderne. Else Lasker-Schüler recurge adesea la un limbaj imagistic în poeziile sale. De multe ori, versurile sale se succed, aparent, fără nicio legătură logică, părând a proveni direct din zona subconștientului. Multe dintre poezii se plasează la hotarul dintre realitatea interioară și cea exterioară. Unele imagini revin obsesiv în poem după poem. Una dintre acestea, poate cea mai frecventă, este steaua. Semnificația ei e multiplă. În unele poezii este echivalentă harului și fericirii divine („O stea mare o să-mi cadă în poală/ La noapte vom sta de veghe"), în altele simbolizează moartea („O stea albă îngână un bocet/ în noaptea de iulie"). O altă imagine frecventă este cea a îngerului, folosită uneori într-un mod foarte original, precum

în poemul *Gebet* (*Rugăciune*): „Ich suche allerlanden eine Stadt,/ Ich trage seinen großen Flügel,/ Gebrochen schwer am Schulterblatt/ Und in der Stirne seinen Stern als Siegel." („Caut peste tot prin lume un oraș/ Care să aibă un înger la poartă./ Port cu mine aripa lui imensă/ Pe omoplatul dislocat/ Și pe frunte, steaua lui ca o pecete.")

La fel de recurent este și motivul inimii. Else Lasker-Schüler reînnoiește în multe feluri acest simbol uzat și convențional, așa cum reiese din următoarele versuri: „Mein Herz liegt in einem Efeukranz./ Es kann nicht welken,/ Es kann nicht mehr blühn" („Inima mea zace într-o cunună de iederă./ Nu se poate ofili,/ Nu mai poate înflori"). Cât despre culori, și ele au semnificații simbolice. Două dintre ele mai ales: albastrul și auriul. Auriul reprezintă fericirea provocată de iubirea senzuală, în vreme ce culoarea albastră este semnul eternității și al fericirii de ordin divin. Aceasta din urmă apare, ca și la romantici, foarte des în poeziile ei. Pe fostul prieten, Franz Marc, de exemplu, îl numește „der blaue Reiter" („călărețul albastru"), ultima ei culegere de poezii poartă titlul *Mein blaues Klavier* (*Pianul meu albastru*), iar în poezia *Gott hör...* găsim versurile: „Gott hör... in deiner blauen Lieblingsfarbe/ Sang ich das Lied von deines Himmels Dach –" („Domnul meu, ascultă... în culoarea ta albastră preferată/ Am cântat cântecul bolții tale cerești –").

Invenția lingvistică a poetei este debordantă, regulile gramaticale sunt ignorate, ici și colo apar chiar construcții care sunt erori gramaticale evidente. Cuvinte și formulări originale abundă: „Und weite Himmel blauvertausendfacht [...] Und doch im Paradiese trunken blumumblattet." („Și cerul larg înmiit albastru [...] Și totuși în paradisul îmbătat de flori"). Motivele centrale din poezia ei aparțin domeniilor religiei, iubirii și artei. Pentru ea, religia era o formă foarte personală și nedogmatică a iudaismului altoit cu elemente creștine. Evlavia, dragostea și arta sunt căi spre (re)nașterea lumii, iar ideea reconcilierii – dintre oameni și religii (iudaism-creștinism) – ocupă un loc semnificativ: „Wir wollen uns versöhnen die Nacht –/ So viel Gott strömt über./ Kinder sind unsere Herzen,/ Die möchten ruhen müdesüß." („Ne vom împăca în sânul nopții –/Așa cum Dumnezeu se revarsă./ Copiii sunt inimile noastre,/ Care vor să picotească dulce."

Pentru Else Lasker-Schüler, copilul și omul iubit încă trăiesc în paradis. Artistul este un copil mare, iar arta este un joc, un joc sacru. Ea s-a considerat pe sine însăși ca fiind, deopotrivă, copilul veșnic și ființa străveche. „Ich bin noch heute sitzen geblieben auf der untersten Bank der Schulklasse, wie einst... Doch mit spätem versunkenem Herzen: 1000 und 2-jährig, dem Märchen über den Kopf gewachsen." („Încă stau în ultima bancă a școlii primare, ca pe vremuri... Dar cu inima scufundată: 1000 și 2 ani, basmul m-a depășit."). Timpul din poezia ei este, de multe ori, cel biblic, iar locul geografic, Răsăritul, autoarea atribuindu-și nume precum „Tino von Baghdad", „Prinz von Theben" sau „Joseph von Egypt" și identificându-se cu aceste figuri. Poeta este, deci, în multe privințe, o autentică scriitoare evreică, chiar dacă de către mulți critici literari a fost considerată și „un Erbe der Romantik" („o moștenire a romantismului"), înrudită cu Bettina Brentano.

În ceea ce privește încărcătura ideatică, în toată opera Elsei Lasker-Schüler credința în Dumnezeu se învecinează cu îndoielile. Poeta a tânjit mereu după un fel de siguranță religioasă, precum o ilustrează versurile de mai jos: „Gott wo bist du?/ Ich möchte nah an deinem Herzen lauschen,/ Mit deiner fernsten Nähe mich vertauschen" („Doamne, unde ești?/ Vreau să ascult în preajma inimii tale,/ Una cu cea mai depărtată apropiere a ta").

Autoarea se considera, ea însăși, un mesager al lui Dumnezeu, sarcina poetului în lume fiind să medieze împăcarea oamenilor cu El.

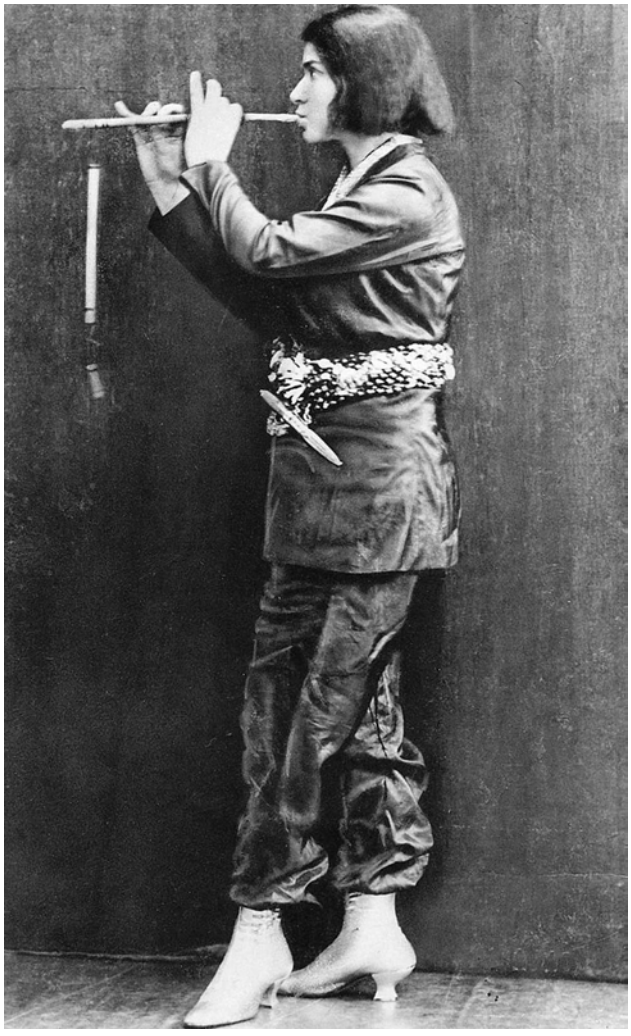

Else Lasker-Schüler îmbrăcată într-un costum oriental ca personajul ei, Prințul Yussuf, cântând la fluier. Frontispiciul romanului epistolar *Mein Herz (Inima mea)*, 1912.

Prima culegere de poezii, intitulată *Styx*, a fost publicată în 1902. Motivele literare prezente în acel volum au devenit constante în toată creația ulterioară a lui Else Lasker-Schüler. Motivele erotice, ludicul și problemele existențiale se întrepătrund, la nivel formal însă, poemele diferă de cele pe care avea să le scrie mai târziu. Limbajul are un caracter extatic, împănat cu accese imaginative. Versurile albe speculează mai mult asonanța și rima interioară, decât cea finală. Limbajul pictural este extrem de viu, radiind pasiune și subiectivitate dezinhibată. Spre ilustrarea celor scrise până acum, mă voi opri, mai îndeaproape, la poemul ce poartă titlul *Eros*: „O, ich liebte ihn endlos!/ Lag vor seinen Knien/ Und klagte Eros/ Meine Sehnsucht/ O, ich liebte ihn fassungslos./ Wie eine Sommernacht/ Sank mein Kopf/ Blutschwarz auf seinen Schoß/ Und meine Arme umloderten ihn./ Nie schürte sich so mein Blut zu Bränden,/ Gab mein Leben hin seinen Händen,/ Und er hob mich aus schwerem Dämmerweh./ Und alle Sonnen sangen Feuerlieder/ Und meine Glieder/ Glichen/ Irrgewordene Lilien." („O, l-am iubit la nesfârșit!/ Stăteam la picioarele lui/ Și mă jeleam lui Eros/ Dorul meu./ Oh, l-am iubit peste măsură./ Ca pe o noapte de vară/ Mi-am înfundat capul/ Negru-sângeriu la pieptul/ Lui și brațele mele l-au cuprins/ Nicicând nu mi s-a aprins sângele astfel,/ Mi-am predat viața în mâini la el/ Iar el m-a scos din amurgul apăsător./ Imnuri de foc cânta soarele/ Iar membrele/ Mele,/ Crini înnebuniți.")

Și conținutul și limbajul poetic folosit de Lasker-Schüler aici sunt specifice poeziei sale timpurii. Lungimea versurilor variază iar departajarea în strofe nu există; sunt folosite rime finale, evident, dar cu mare libertate. Imaginile sunt puternic impregnate de elemente iraționale. Tema de bază a poemului este, fără îndoială, dragostea erotică, așa cum semnalează chiar titlul, dar se pot ușor întrevedea și aluzii religioase. Versurile „Gab mein Leben hin seinen/ Händen, und er hob mig aus schwerem Dämmerweh" („Mi-am predat viața în mâinile lui/ iar el m-a scos din amurgul apăsător") indică actul salvator al unei puteri superioare.

În poemele cuprinse în cea de-a doua culegere de poezii, *Der siebente Tag* (*A șaptea zi*, 1905) este mai reținută, mai introvertită, nu atât de pasională. Else Lasker-Schüler începe să-și găsească propriul stil cu metafore și imagini fixe, cum ar fi steaua și îngerul, deja menționate. Simbolicele culori, auriul și albastrul, apar și ele. Motivelor religioase li se acordă un spațiu mai larg, conținutul ideatic se concentrează pe tema comuniunii omului cu Dumnezeu. Dar poeta își exprimă și sentimentul de înstrăinare, de singurătate. Cu toate acestea, este mândră de originile sale evreiești, simțindu-se purtătoarea de cuvânt a unei lumi și a unui timp revolut; o mesageră a Domnului. Poezia *Unser Liebeslied* (*Cântecul nostru de dragoste*) poate fi un exemplu reprezentativ pentru întreaga culegere: „Laß die kleinen Sterne stehn,/ Lenzseits winken junge Matten/ Meiner Welten, die nichts wissen vom Geschehn.// Und wir wollen unter Pinien/ Heimlich beide umschlungen gehn,/ In die blaue Allmacht sehn.// Zwischen Garben/ Und Schilfrohrruten/ Steigen Schlummer auf aus Farben.// Und von roten Abendlinien/ Blicken Marmorfresken/ Und verzückte Arabesken." („Lasă stelele mici să stea/ Covoarele tinere fac semn pe marginea râului/ Lumile mele care nu știu nimic din ce se petrece.// Și vrem să mergem sub pini/ Îmbrățișați în secret,/ Uită-te în atotputernicia albastră.// Între snopi/ Și stuf/ Somnul se ridică de la culori.// Și de linii roșii de seară/ Priviți fresce de marmură/ Și arabescuri înrăite.")

A doua strofă a poemului poate fi percepută ca însuși nucleul lui. Prin iubire („wir wollen unter Pinien/ Heimlich beide umschlungen gehn"– „ vrem să mergem sub pini/ Îmbrățișați în secret") omul poate ajunge la divin („die blaue Allmacht – atotputernicia albastră"). În prima strofă găsim din nou motivul stelei. Nu sunt sigură ce ar putea însemna „die kleinen Sterne" („micile stele"). Poate că este vorba de stele false care nu ar trebui să ne abată de la calea spre divin. În aceeași strofă, poeta își exprimă și înstrăinarea de această lume: „Meiner Welten, die nichts wissen vom Geschehn" („Lumile mele care nu știu nimic din ceea ce se petrece").

În ceea ce privește structura poeziei, ea este destul de tipică pentru întregul volum: grupuri de câte trei versuri, legătura dintre ele fiind asigurată mai mult prin aliterații (auf aus, Sterne stehn) și alte efecte sonore (Schilfrohr, umschlungen, Schlummer) decât prin rimă.

„Poate că elementul expresionist al poemelor lui Lasker-Schüler ar fi tipul nou de libertate a imaginației, dar există la ea și trăsături care indică alte direcții. Inventarul ei de imagini, de exemplu, poate fi asociat expresionismului, desigur, dar el este, mai degrabă, rezultatul unei sinteze între vechile forme ale limbajului mistic și cele ale poeziei germane moderne."

Universalia

REVELAȚIA ATHANORULUI SPIRITUAL
William Butler Yeats: „Rosa Alchemica și alte scrieri”

Mioara Bahna

Critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Rosa Alchemica (ediția românească, în traducerea din engleză a lui Mircea Ivănescu și cu prefață de Mihaela Anghelescu Irimia [1]) este capodopera prozei scriitorului irlandez **William Butler Yeats** – laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, în 1923 – și, așa cum anticipează titlul, este o scriere ezoterică, drept care înțelegerea ei, dincolo de nivelul de suprafață, presupune inițiere, dar face, totodată, necesare și o seamă de cunoștințe de mitologie irlandeză și generală, precum și informații cu privire la vechea și fascinanta istorie a societăților secrete. Urmare a acestei complexități, cartea lui W. B. Yeats poate genera numeroase piste de interpretare, ducând, în consecință, la descoperirea a o mulțime de semnificații.

Începând cu titlul, *Rosa* trimite, în special, la un areal semantic dens, complex, în care tronează imaginea trandafirului așezat pe o cruce, simbol cu semnificații numeroase, interpretat atât din perspectivă laică (imagine a purității și a înțelepciunii coroborate), cât și religioasă (reprezentare simbolică a patimilor lui Isus), îngemănarea celor două suscitând, din cele mai vechi timpuri, preocupări ale unora dintre cei mai mari creatori și gânditori ai omenirii (de pildă, Goethe, într-una dintre creațiile lui, se întreba retoric: „«Dar cine-a împletit cu crucea trandafirii?» / Severul crucifix cu-a florilor ghirlandă/ Ca viața ce se naște din jertfa de iubire…”), materializate în lucrări de mare importanță pentru omenire și chiar în mișcări ideologice sau societăți secrete, devenite, între altele, latură sine qua non a istoriei spiritualității universale.

Asemenea frământări, precum și concretizările lor nu puteau, firește, să nu aibă ecouri în artă, reprezentând o sursă extrem de consistentă de inspirație, fiindcă, începând cu Antichitatea, trecând, apoi, prin Evul Mediu și până azi, astfel de mișcări au vizat transformări uriașe la nivelul întregii lumi, în

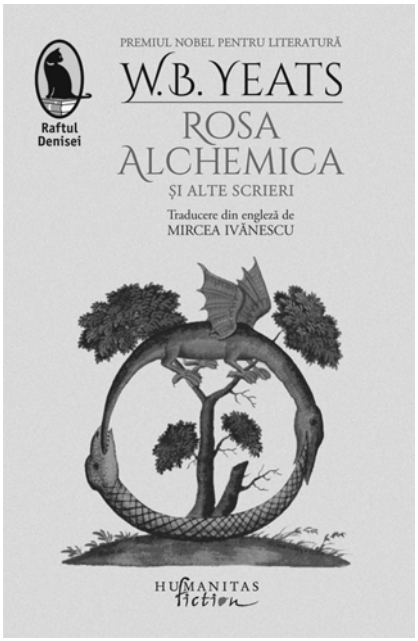

special în plan social, religios, cultural. Cât privește alchimia („Rosa Alchemica”), de asemenea, aceasta, după cum se știe, este tot un domeniu ezoteric, ocult, în Antichitate și Evul Mediu fiind considerată de către slujitorii ei o știință (deși este, mai degrabă, o gnoză), care urmărea, în principal, trei finalități: transformarea oricărui metal în aur și argint, crearea unui om artificial, numit de ei „homunculus”, ființă perfectă, desigur, și descoperirea unui panaceu, „piatra filozofală”, care să permită vindecarea oricărei boli, drept care presupunea vaste cunoștințe nu doar științifice, ci și stăpânirea filozofiei, a religiei, a misticismului etc.

Prima povestire din carte, *Istorisirile lui Hanrahan cel Roșu*, alcătuită din cinci părți, se derulează, de la început, într-o atmosferă stranie, situată la granița

[1] **William Butler Yeats**, *Rosa Alchemica și alte scrieri*, București, Editura Humanitas Fiction, col. „Raftul Denisei”, 2016.

dintre realitate și poveste/mit sau dintre realitate și vis (explicit chiar, se menționează, după ce Hanrahan aleargă după un misterios personaj, că „goana aceasta îndelungată" „se petrecuse parcă în vis"), într-o lume atemporală, dar amintind de medievalitate, cu oameni dornici de tovărășia oamenilor, de la care să afle lucruri ieșite din comun și cărora, la rândul lor, să le împărtășească întâmplări nemaivăzute.

Însuși personajul eponim (cu intrarea căruia în scenă de deschide povestirea) susține aceste aspecte ale scrierii, prin înfățișare („un bărbat înalt, robust, încă tânăr, cu părul roșu"), prin statut („profesorașul, cum i se spunea"), prin admirația pe care le-o suscită celorlalți, grație calităților sale de excepție etc. Dar acestor date li se adaugă și altele, care dau conturul misterios întregului, în primul rând, faptul că acțiunea începe de Samhain (adică de Anul Nou Celtic, o sărbătoare precreștină, când, potrivit legendelor celtice, timpul stă pe loc, iar viii și morții pot comunica, fiindcă între cele două lumi nu mai există nicio graniță) și se încheie, peste un an, tot de Samhain.

Pe un asemenea fundal, în care fantasticul și realul alcătuiesc un tot, istoria personajului se încheagă, pas cu pas, din istorisirile care-l au în prim-plan: Hanrahan, chemat între niște oameni care petreceau, pentru a i se transmite un mesaj de la iubita sa, rămasă singură și fără sprijin după moartea tatălui ei și care are nevoie de prezența lui, se întâlnește, totodată, acolo, cu un personaj misterios, care este, de fapt, nu doar un bătrân ciudat, ce spune vorbe de neînțeles, dar și cel ce caută să-l atragă pe erou într-un univers aparte, la care poate accede doar în noaptea când hotarul dintre lumi se estompează, însă tentativa aceasta de inițiere a lui (prin comunicarea cu patru personaje ce păstrează sau stăpânesc *plăcerea, puterea, curajul* și *atotcunoașterea*) eșuează, astfel că „Echtge, fecioara cu mâini de argint, va rămâne mai departe cufundată în somnul ei", iar el revine în locul de unde a plecat, în noaptea de Samhain, cu un an în urmă, merge să-și regăsească, în fine, iubita, dar ratează și această împlinire pământească, fiindcă despre Mary Lavelle află că se măritase cu un oarecare și plecase departe, la Londra sau la Liverpool. Casa ei, dărăpănată între timp, devine încă un simbol, al imposibilității înfăptuirii iubirii celor doi.

Numit „profesorașul", în prima povestire, și recunoscut ca „un poet atât de mare", în următoarea (*Cum a fost împletită funia*), Hanrahan își continuă călătoria prin lume, cei cu care se întâlnește fiind vechi cunoștințe sau unii care au auzit de el de la alții, fiindcă este renumit, talentat (compune poezii, cântă, dansează, ca nimeni altul), este respectat, venerat și temut (când, de pildă, făcându-și apariția într-o comunitate, unul dintre tinerii care știau despre el doar de la părinții lor, dar erau curioși să-l cunoască și direct, întreabă dacă este vorba despre „cel care ținea școala și care a fost răpit de Ei", mama lui îl atenționează că „se înfurie ușor, dacă aude că se vorbește despre povestea asta"). Dar, poetul gael (adică din populația de origine celtică a vechii Irlande), cum îl arată mama Oonei, fata pe care, în a doua *istorisire*, o cheamă cu el, are și conștiința calităților lui și nu ezită, când are ocazia, nici să se laude.

Acum, se pomenește de existența a „cinci țări ale Irlandei", devenite, mai apoi, în carte, „toate cele cinci regate ale Irlandei", pe unde ar fi rătăcit eroul, „spre apusul sau spre răsăritul lumii", de vreme ce el știe despre ținuturi, ce le cântă în versuri, ale vieții veșnice, pe care cu toții ar fi știut-o cândva, unde trăiesc ființe „de dincolo de timp", iar regine „cu ochii de gheață albastră/ Dănțuie în hora vrăjită", după cimpoiul unui bătrân.

Personajele din povestirile lui W. B. Yeats au atât trăsături realiste, cât și fabuloase, ca, de pildă, „Echtge, fecioara cu mâini de argint", din prima parte a istorisirilor care-l au ca erou pe Hanrahan, apoi „Deirdre, cea cu mâinile albe ca zăpada", trăind în tărâmuri inaccesibile pentru muritorii de rând. Prezența lor este determinată de cea a unor mituri străvechi, ale căror ecouri se resimt în povestiri (cel despre imposibilitatea împlinirii dragostei dintre soare și lună, despre destin, despre tinerețe și bătrânețe, despre capacitatea iubirii de a însufleți, despre „Oameni de Sub Mare", despre „duhurile sidhe", „zeii cei vechi", elfi, despre, firește, sfântul Patrick, privit de druizi cu suspiciune, pentru că „nu face altceva decât să așeze învățăturile lor vechi în chipuri noi" etc.).

Pe de altă parte, Hanrahan (mai întâi, apoi și ceilalți eroi) pendulează (și, de aceea, este scindat sufletește) între lumea aceasta și cea în care s-a născut și, în consecință, între „fiicele Sidhei" și „dragostea femeilor pământene". Mai mult, cunoașterea celor două lumi este, pentru el, un privilegiu, dar și o suferință, pentru că, de pildă, oricât ar iubi vreo pământeană, vreo fată din rândul semenilor lui, dragostea nu i se poate împlini, nefiind lăsat nici de aceștia să-și ducă dorința la capăt, dar nici de puterile nepământene, încât Mary Lavelle, Oona, Margaret Ronney, Mary Gillis, Bridget Purcell, Margaret Gillane, Maeve Connelan, Celia Driscoll etc. sunt doar câteva ipostaze ale idealului feminin pe care, inconștient, Hanrahan îl urmărește.

Așadar, acest pícaro este incapabil să se decidă ce să aleagă, în drumurile lui inițiatice, pentru că mereu caută să se bucure pe deplin de viață și, în același timp, în măsura în care darurile – sub formă de cântec, de poezie – îi sunt acceptate, să le ofere prodigios și celorlalți. Când se așază însă, la casa lui, repară, de fapt, o colibă, care a aparținut altcuiva, dar pe care o găsește părăsită, episod ale cărui conotații sunt

cunoscute din cele similare din basme, când eroul, indiferent cum s-ar numi, trebuie să aleagă și să folosească obiecte care au aparținut înaintașilor, ca semn al valorificării experienței lor, ca garanție, deci, a continuității.

Dimensiunea epopeică a vieții lui Owen Hanrahan începe să fie evidentă – poate chiar și pentru el – când, pentru prima dată, o fată îi vorbește de bătrânețe, iar el simte că i-a „înfipt un ghimpe în inimă". Apăsat de tristețe, redescoperă cuvintele spuse de bătrânul misterios (care, în prima *istorisire*, îl vrăjesc, făcându-l să uite de iubita lui de atunci), rostite, ca o mantra, de patru misterioase femei (poate tot cele aflate în preajma fecioarei Echtge) și pe care el însuși începe să le rostească: „Frunziș și zurgălăi, Curaj și Putere; Cruce și Inimă; Atotcunoaștere și Plăcere". Este însă doar preludiul morții care i se apropie, pe care personajul o receptează ca pe o nuntă, momentul de împlinire a iubirii, amânate sau refuzate de-a lungul vieții, dar și închiderea firească a cercului.

În ce-i privește pe poeți, între care se numără și el, Owen Hanrahan, ei sunt „cei care țes visele oamenilor", iar, pentru el, uneori, acestea se îndreaptă, mai presus de orice, spre „mama noastră Irlanda" și „toată suferința care o apasă". În plus, vorbindu-le florilor albe de păducel, care cad peste el, într-un moment de jale, când conștientizează trecerea timpului și propria bătrânețe, eroul face referire la forța artei de a imortaliza chiar și efemerul: „Flori de mai [...] voi muriți în plină splendoare [...] eu am să vă aduc și pe voi în cântecul meu și am să vă binecuvântez".

În „Dedicație către A. E.", de la începutul celei de-a doua povestiri, *Roza tainică*, autorul menționează că, „Deși am scris povestirile acestea în vremuri diferite, în maniere diferite, și fără vreun plan anume, toate au un singur subiect, lupta spiritului cu ordinea naturală". În privința inițialelor „A. E.", acestea, după mărturisirea lui, aparțin celui pe care-l apreciază drept „singurul poet al Irlandei moderne care a turnat extazul spiritual în vers". În aceeași „dedicație" – care are statut de artă poetică –, W. B. Yeats își expune concepția cu privire la arta care trebuie să exprime specificul național (în cazul său, al Irlandei), însă nu pornind neapărat de la evenimentele cele mai mari, „faimoase" ale istoriei, fiindcă „Dacă un scriitor vrea să intereseze pe acei oameni printre care a crescut, sau dacă-și închipuie că are vreo datorie față de ei, poate să aleagă ca simboluri pentru arta lui legendele lor, istoria lor, credințele lor, părerile lor, întrucât are dreptul de a alege între lucruri mai neînsemnate decât el însuși, însă nu poate alege între conținuturile artei".

Pe de altă parte, tot aici, cu privire la Irlanda, mai menționează că aceasta „e încă predominant celtică", ceea ce i-a permis să păstreze „un dar al viziunii, care a dispărut la alte națiuni mai grăbite și mai înfloritoare", iar parabolic,

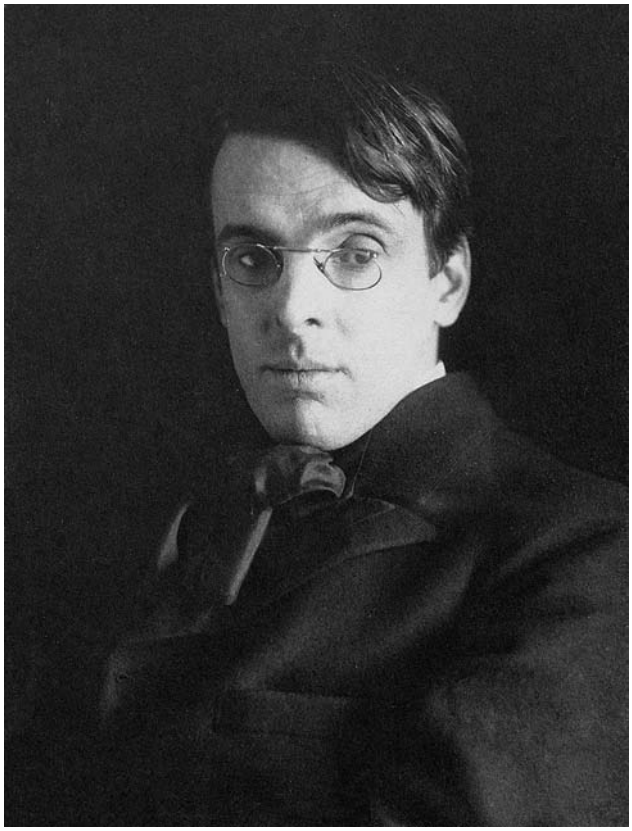

William Butler Yeats (13 iunie 1865, Dublin – 28 ianuarie 1939, Menton, Franța). Fotografie de Alice Boughton, 1903.

nuanțează aserțiunea: „nici un candelabru scânteietor nu ne-a împiedicat să privim în întuneric, iar când privești în întuneric, întotdeauna e ceva acolo".

Cartea continuă cu altă dedicație-odă, *Către roza tainică*, în versuri ample (încărcată de aluzii la evoluția spiritualității, la semnificații ale unor evenimente ale acesteia), care se deschide cu o invocație („O, Roză îndepărtată, prea secretă și neprihănită"), sub protecția căreia caută să se așeze „eroul" liric, „Roza", „Crucea" și „Mâinile străpunse", ivite „prin ceața druidică", situându-se, evident, în perimetrul Creștinismului, însă, aici, sunt, de asemenea, și alte prezențe (de pildă, „zâna Fand"), a căror contiguitate, păgână, sporește complexitatea întregului.

Dar, *roza* ocupă un loc a cărui importanță este din ce în ce mai evidentă în carte: devine entitatea/realitatea cu multiple competențe, de a cărei prezență sunt conștienți în primul rând eroii, pe care o invocă, la care se închină, al cărei simbol îl poartă asupra lor ca semn distinctiv al lor sau chiar ca talisman, pe care, în special în momente grave, importante, o invocă, afirmându-și atașamentul, venerația față de ea, așa cum procedează „bătrânul cavaler într-o armură ruginită de zale", ce „călărea încetișor pe coasta împădurită dinspre sud a Muntelui Bulben", purtând pe coif „o micuță roză alcătuită

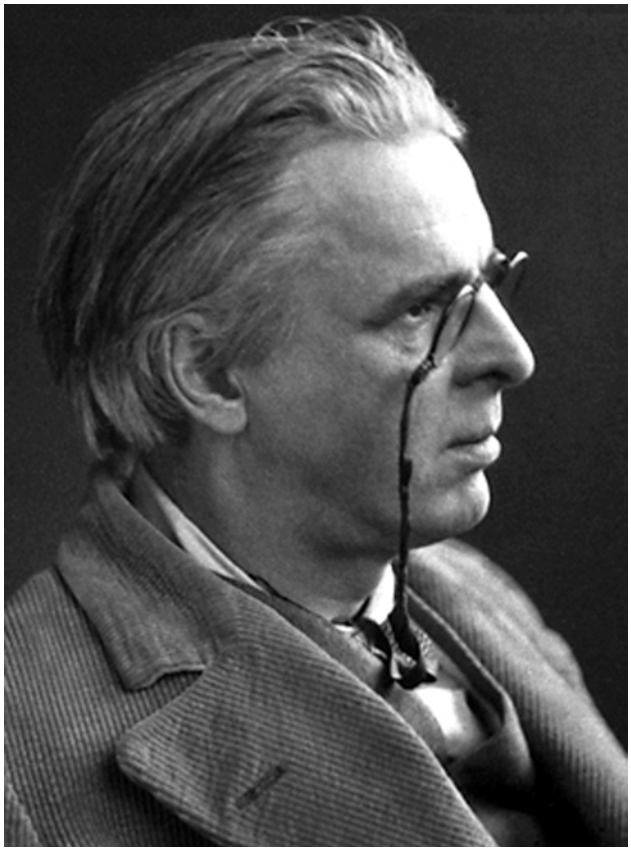

William Butler Yeats în 1923

din rubine care scânteiau cu fiecare clipă într-un purpuriu și mai adânc": „ – O, Roză Divină a Flăcării Intelectului, lasă porțile păcii tale să mi se deschidă în cele din urmă!". Înainte de a muri, după ce s-a pus în slujba unor oameni săraci, ca să le facă dreptate, personajul îi mărturisește unui tânăr că a „rămas ultimul din frăție", iar apartenența la respectivul ordin o probează prin „Roza de Rubine" de pe coif.

Imaginile, atmosfera, personajele lui W. B. Yeats amintesc deseori de lumea biblică, alteori, de creația borgesiană, cu precădere, prin impresia de atemporalitate, prin dialogurile încărcate de sensuri, unde mesajele se transmit deseori mai mult sibilinic, însă arealul în care se petrece acțiunea este un spațiu cu date vag reale, de vreme ce se fac referiri la Sligo, locul în care scriitorul, crescut și educat la Dublin, și-a petrecut copilăria, venind în contact cu mitologia irlandeză (așa, spre exemplu, se pomenește de „vântul druizilor", de „războinicul lui Dathi care a fost în Irlanda copacul morții din țările barbare", despre „femeile cu păr verde și dinți verzi ale mării"…) și reținând date de culoare locală și temporală (sobrietatea, austeritatea clădirilor vechi, cum este abația în care e găzduit eroul, spre care este condus, la lumina turbei aprinse pe o lopățică, prin încăperi mari, goale, cu podele acoperite cu „rogojini de papură murdară", unde, în afară de adăpost, oaspetele primește frugalitatea unei mese potențiale: „o scândură în perete pe care erau o bucată de pâine și un urcior cu apă", numai că pâinea e „tare și mucegăită", iar apa –„amară" și cu „gust rău"…)

Următorul personaj principal, în ordinea apariției în carte, după Owen Hanrahan, este din aceeași stirpe cu el, a călătorilor-aventurieri-înțelepți. Ca și predecesorului său, și lui „Cumhal, fiul lui Cormac" i se face mai întâi un portret care-l situează într-o categorie insolită de oameni care adună însușiri de anahoret cu altele de epicureu, într-o căutare neobosită prin lume a ceva de care el însuși nu-și să seama ce, fiindcă, deși respectă credința, rămâne, așa cum îl acuză abatele unei mănăstiri, „în străfundul inimii, un păgân", legat de „zei falși ai vremurilor vechi".

Cu apariția acestui personaj, Cumhal, se profilează, totodată, un conflict, între saltimbanci, poeți, pe de o parte, și călugări, pe de altă parte, pe care personajul îi apostrofează, când condițiile ospeției sunt mai rele decât dacă ar fi rămas sub cerul liber: „ – Voi, călugări leneși și fără inimă, asupritori ai barzilor și saltimbancilor, voi, care urâți viața și bucuria! Voi, care nu știți să trageți spada și care nu spuneți niciodată adevărul! Stirpe de fărpturi care asupriți poporul cu lenevia și înșelăciunile voastre!" Dar „fratele" nu rămâne nici el dator: „să știi că și eu pot să fac poezele". Și invectivele continuă, în același registru acuzator de ambele părți.

Privitor la spațiu, spre deosebire de cel străbătut de Hanrahan, cel cutreierat de Cumhal este, pretutindeni aproape, punctat de simboluri, semne ale creștinismului: cruci, abații… Mai mult chiar, aluziile cristice sunt omniprezente, Isus fiind numit sau doar semnalat perifrastic („un rătăcitor" care „fusese țintuit pe vreuna dintre crucile acestea") ori metonimic („Mâinile străpunse").

Universul uman din carte, pe lângă eroii care ies în prim-plan, este însă desemnat, mai ales, prin termeni generici („bardul", „poetul", „bufonul", „regele"…), însoțiți de toposurile cunoscute, fiindcă nobilii sunt mândri, menestrelii, visători și, pe lângă că păstrează în cântecele lor amintirea faptelor semenilor, duc mesaje, de la unii la alții, legând, astfel, locuri îndepărtate între ele, călugării duc o viață austeră, sunt dedicați slujirii lui Dumnezeu, sunt gazde (mai bune sau mai rele) pentru călători, ocrotitori ai cerșetorilor, însă, printre trăsăturile lor consacrate prin tradiție, când și când, în mod excepțional se amestecă unele atipice.

Povestirile din cartea lui Yeats sunt triste, ca și condiția omului, însă cauza principală este latura intrinsecă a omului, ca individ, dar și a societății, fiindcă fiecare om este, într-un fel sau altul, răpus de o sumă de forțe ale răului, indiferent sub ce stindard se proclamă că s-ar afla. De pildă, pe Hanrahan îl ucide timpul, necruțător cu ființa, iar pe Cumhal, călugării care îl proscriu și, mai ales, nerecunoștința celor asemenea lui, cărora le cedează și ultimul lui dumicat.

Lumea din povestirile lui W. B. Yeats – trăind la confluența credințelor celtice, druidice, pe care nu le pot abandona, fiindcă au fost ale străbunilor, cu toate că slujitorii noii credințe le consideră păgâne, și creștinism – acceptă prezența fantasticului în viața sa, chiar dacă nu cu plăcere, măcar cu încrederea că așa trebuie să fie, că este voința zeilor sau a divinității, oricare ar fi ea, drept care, de obicei, își reprimă sentimentele negative determinate de acest stau-quo. În *Înțelepciunea regelui*, spre exemplu, faptul că tânărul monarh (salvat de la posibila moarte prematură de niște misterioase zeități, mame ale „Vulturului Cenușiu", cu prețul nespus al asemănării cu ele, prin prezența în părul lui a unor pene ca ale păsării respective) se deosebește de supuși nu doar printr-o înțelepciune ieșită din comun, ci și prin înfățișare îi determină pe oameni să încerce să-i creeze lui iluzia că și ei sunt ca el, însă, când descoperă șiretlicul (cu miză pozitivă însă), regele însuși pleacă dintre ei, convins fiind, mai ales, că „nici un om nu trebuie să trăiască în lumina înțelepciunii, căci ea, și ploaia, și grindina, și tunetul urmează o cale care este nimicitoare pentru făpturile muritoare".

Dragostea scriitorului legată de spiritul Irlandei, de permanențele felului de a fi, de a trăi al irlandezilor, pentru care mândria, înțelepciunea, neînfricarea sunt câteva dintre notele definitorii, constituie, de fapt, punct de plecare pentru proza lui William Butler Yeats, toate acestea fiind vizibile inclusiv prin enumerarea unor neamuri (Kelly, Dockery, Drury, O'Reagan, Mahon, Lavin, Dermot, Dillon etc.), al căror comportament contribuie la reliefarea unei imagini monografice a țării, unde legenda, mitul, credința coexistă, încât, de exemplu, numai așa este posibil să fie lăsat „brațul drept al băieților lor nebotezat ca să poată să dea lovituri mai grozave" în luptele cu dușmanii și, mai mult decât atât, să aleagă ca lupii să le fie „nașii copiilor la botez".

Spre deosebire de celelalte proze din volum, unde se întâlnesc și coexistă realitatea, legenda, mitul, basmul, într-un tot organic, în *Rosa Alchemica* registrul se schimbă, relatarea devine autodiegetică, naratorul vorbind, metaliterar, despre scrierea sa cu acest titlu, care, după cum mărturisește, ar fi surprins comunitatea celor ce sunt „adepții științelor tainice", neîncrezători în inocența autorului unui asemenea text, în materie de informații ezoterice, cu toate că, în ce-l privește, preocuparea pentru alchimie ar fi fost determinată doar de rațiuni artistice, pentru ca, prin studiu, să ajungă la concluzia că „învățătura alchimiștilor nu era doar o fantezie chimică, ci constituia un sistem filozofic, pe care îl aplicau lumii, elementelor și chiar oamenilor și faptul că ei se străduiau să obțină aur din metale lipsite de noblețe era doar o parte a unei preschimbări generale a tuturor lucrurilor într-o substanță divină și netrecătoare". În consecință, autorul își definește „cărticica" drept o „reverie fantastică" „asupra preschimbării vieții în artă", dar și un „adevărat strigăt" „de dorință nemăsurată pentru o lume făcută numai din esențe".

Ca și în cazul eroilor din celelalte proze (și al lumilor lor), în pofida trecerii timpului, naratorul-scriitor își dezvăluie nu neliniștea pe care ar trăi-o, venind din existența unor porniri lăuntrice contrarii, ci bucuria armonizării lor, fiindcă, grație, poate, unor imanențe, dar și educației, acumulărilor culturale etc., pentru sine, contemplarea „trandafirului din mâna Fecioarei", de pe „pânza de Crevelli" (aflată în locuința lui „dintr-unul din cartierele vechi ale Dublinului"), în care roza „se aseamănă mai degrabă cu un gând decât cu o floare", îi provoacă „extazul unui creștin, fără a-i adăuga și acea supusă dependență de reguli și ritualuri", stare ce nu respinge, contemplându-i pe „anticii zei și zeițe de bronz" (cumpărați cu sacrificii), „întreaga voluptate a unui păgân în fața formelor felurite ale frumuseții, fără a trăi însă și spaima în fața destinului care nu doarme sau oboseala sa întru nenumăratele jertfe".

În acest context al rafinamentului estetic, admirând arta din jurul său, trăiește revelația sensurilor adevărate ale alchimiei: biblioteca, tablourile, statuile: „Îngrămădisem în jurul meu aurul care se născuse în creuzetele altora; dar visul cel mai de preț al alchimiștilor, metamorfozarea inimii

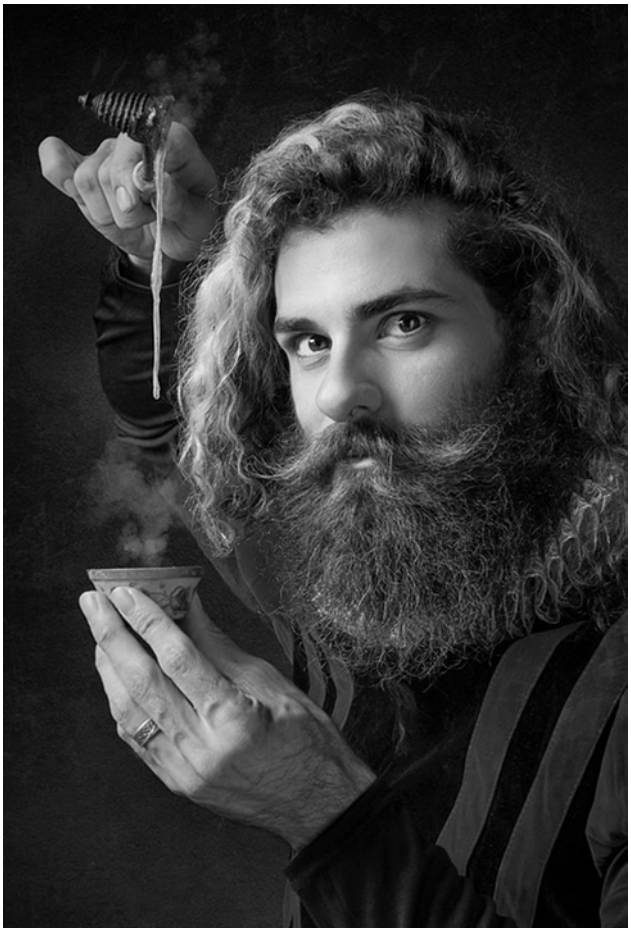

obosite într-un duh care să nu obosească niciodată, îmi era și mie la fel de departe, cum le fusese și lor”.

Aceste revelații, despre care vorbește personajul-narator, precedă aderarea lui la *Ordinul Rosa Alchemica*, spre care a venit să-l cheme un vechi coleg de studii, de la Paris, Michael Robarres. Naratorul arată, în continuare, pașii urmați: călătoria până pe coasta de Vest a Irlandei, la templul Ordinului, așezat „între cetele pure ale valurilor și ceata impură a oamenilor”, pregătirea, prin postul cu fructe, izolarea, tăcerea, lecturarea poveștii celor „șase studenți descinzând din celți vechi” care, fără să se cunoască înainte, descoperind, independent, deci, unul de altul, alchimia ca „distilarea treptată a conținuturilor sufletului, până când acestea ar fi gata să arunce în lături ceea ce este muritor și să-și asume partea nemuritoare”, au pus bazele ordinului (care urmărește „unirea mistică în sfârșit cu acea legiune care stăpânește această lume și aceste vremuri”), apoi inițierea în dansul ritualic (fiindcă „ritmul este roata veșniciei, și numai de ea se sparge tot ce e trecător”)…

Privite în ansamblu, povestirile din *Rosa Alchemica* aduc, pe rând, personaje principale care sunt, de fapt, ipostaze ale aceleiași ființe, ori care alcătuiesc un arheu, fiindcă, indiferent cum s-ar numi și când ar trăi, se deosebesc, în esență, de cei printre care trăiesc și care nicicând nu sunt în stare să înțeleagă privilegiul de a le fi fost, fie și pentru puțin timp, alături. Pe de altă parte, toți acești eroi au, cu bună știință sau nu, legături trainice cu o latură misterioasă a spiritualității, a credinței, apărată, prin orice mijloace, de ordine/societăți secrete sau atât de secrete, astfel că ele însele par, pentru mulți, povești sau iluzii.

La scara întregii cărți, misterele se accentuează de la o povestire la alta, încât, în ultimele trei texte, *Rosa Alchemica, Tablele Legilor* și *Adorația Magilor*, acestea devin inextricabile pentru neinițiați, fiindcă sunt coroborate simboluri magice, mistice, religioase, epifanii, apar ecouri mitice, legendare, unele sunt parafrazate, iar finalul, privind cartea ca o singură operă, cu sertare, este deschis.

Rosa Alchemica este, în concluzie, o scriere de excepție a literaturii universale, al cărei autor dovedește nu doar un talent artistic deosebit, ci și o cultură aparte, un rafinament al abordării tematicii legate de condiția omului, a cunoașterii, de rolul spiritualității în lume și în univers, construită ca o amplă meditație sau un eseu sui-generis despre forța spirituală latentă a omului care-l poate ajuta să găsească în sine calea spre adevărata cunoaștere și, concomitent, spre nemurire, prin spirit, pentru care Roza și Crucea, îngemănate, par să fie simbolul perfect.

„«Rosa Alchemica» este capodopera prozei scriitorului irlandez William Butler Yeats – laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, în 1923 – și, așa cum anticipează titlul, este o scriere ezoterică, drept care înțelegerea ei, dincolo de nivelul de suprafață, presupune inițiere, dar face, totodată, necesare și o seamă de cunoștințe de mitologie irlandeză și generală, precum și informații cu privire la vechea și fascinanta istorie a societăților secrete.”

Universalia

TRECEREA ȘI PE-TRECEREA CA VECHIME A NORILOR

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Tema dominantă a poemelor lui **Héctor Dante Cincotta** din volumul tradus de **Gabriela Banu**, cuprinzând poeme scrise în perioada 1966–1971, *Vechimea norilor* [1], pare să fie timpul, cu tot ceea ce presupune aceasta, în relație cu modalitatea de a-l trăi, de a se raporta la eterna lui curgere. *Norii* sunt, prin inefabil și sentiment al imaterialului, al inaccesibilului, un motiv, o imagine redundantă, pentru a da concretețe imponderabilei stări resimțite de ființa înfiorată în conștientizarea acestei curgeri eterne, *panta rhei*.

În imaginarul pe care-l creează, Héctor Dante Cincotta (poet argentinian, născut în 1943, în La Plata) aduce un topos al său – Sudul, un ținut concret, poate, integrat și interiorizat pentru ca eul să se regăsească în propriile-i coordonate spațio-temporale – ale realului sau/și ale mitului. E un topos fixat între *hotare*, indefinibile, indicibile, aflate într-o virtualitate a dorinței: „Și mereu ar exista ceva la care să mă întorc/ prin sentiment, poate chiar această ploaie, sau/ vreo piatră pricepută la duioșie…", reînsuflețit de o memorie similară leandrului „distant și îngâmfat". Este toposul în care timpul obosește odată cu întrebările dramatice, odată cu fiecare chip care se ofilește: „Timpul parcă merge pe un chip, ca/ o pasăre obosită de atâta cer deschis".

Este acesta un Sud al argentinienilor, cu semnificații tulburătoare, dacă ne gândim la acel Sud din povestirea omonimă a lui Jorge Luis Borges, în care naratorul preciza că acel Sud nu e o convenție, că odată trecut un hotar, se pătrunde într-o altă lume – „o lume mai veche și mai hotărâtă". E un fel de *tierra de nunca jamas*, un tărâm fabulos al vieții fără de moarte, al tinereții fără bătrânețe, țara visată a fanteziei absolute.

Pătrunzând în universul poeziei lui Héctor Dante Cincotta, îl urmăm, de fapt, în acest tărâm doar al său: „Departe, departe de mine,/ acolo unde umbra va recăpăta/ culoarea aceea fără nume…",

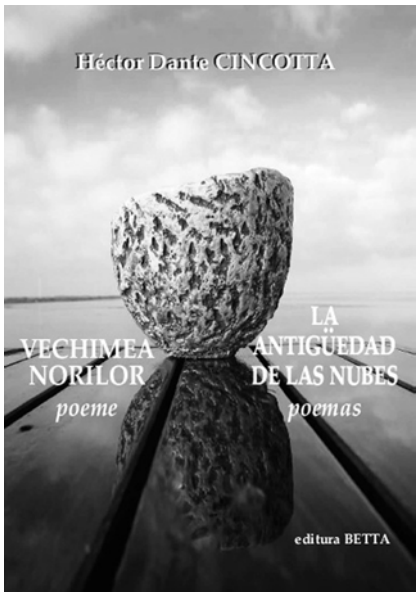

populat cu iubirile, cu iluziile, cu amintirile și fantasmele sale, însuflețite de puterea demiurgică a cuvântului întemeietor, reunite în semnificația metaforei ca „timp și păsări". Există și un gând tulburător al dualității, al scindării ființei – ca trup și suflet, paralel cu cel al refacerii unității originare: „…Când îmi voi aminti că am fost acela care a trăit/ alături de tânguirea trupului tău".

Vechimea norilor îi vorbește poetului despre tristețea trecerii, despre imposibilitatea opririi pe loc a timpului. Inimă și conștiință a umanității, doar poetul poate percepe infinitezimalul acestei eterne curgeri, răsfrângând-o în propria finitudine: „Oh, Doamne, privește ziua diafană suspendată în/ celelalte./ Cânt dar nimeni nu m-aude. Tot ce s-a dus!/ Cântul poate fi lancea descleștată și întoarsă spre/ o coborâre la bucuria zilei de ieri./ Totul trece, precum trupul, norul, râul…"

[1] **Héctor Dante Cincotta,** *Vechimea norilor, poeme/La antigüedad de las nubes, poemas*, ediție bilingvă, traducere de Gabriela Banu, București, Editura Betta, 2019.

Pe axa timpului, Héctor Dante Cincotta contemplă și se autocontemplă, se fixează în durată și în afara ei, într-un punct *sub specie aeternitas*, pentru a da expresie unui copleșitor sentiment al extincției: „...Oh, timp al altei vieți și al/ altei morți!/ Altcineva o să cânte pentru tine ceea ce mă mișcă...” El caută „pierduta absență în miezul timpului”, într-o lume care nu poate ieși din propriile limite, încorsetată în propria trecere: „...Totul e străin în/ toate/ și toți norii trec peste pământ, între atâtea zile”, vrea să fixeze faustian amintirile, mai ales acea „amitire nesfârșită”, pe care o poartă, pe aripile lui, vântul ce trece „înhămat la o amintire”, strigă clipei să se oprească, sfârșind prin a căpăta, în cele din urmă, această condiție ce pune sub semnul tragicului destinul: „Oh, pasăre, cântă și caută ceața zilei! Eu nu/ voi reveni la tine, dar ochii tăi dezgoliți seamănă/ tot mai mult cu această/ culoare fără contur a vechimii norilor”.

Momentul răzvrătirii se încheie cu acest moment al acceptării, ce include și o ușoară resemnare, depășită de credința în mitul eternei reîntoarceri: „Nimic nu stă pe loc, totul renaște în acest râu...” și, mai ales, de sentimentul plenitudinar al iubirii, sentiment pancosmic, consubstanțial lumii, așa cum o sugerează mitul lui Eros. Poetul revine din „singurătatea cea aspră” și constată că: „Totul a fost în mine arzător ca lucrarea iubirii”, adresându-se divinității, în condițiile unei egalități confraterne: „Oh, Doamne, privește cât de închis e totul/ și cum visează cineva îndoiala unui cuvânt”.

Angajat pe drumul vieții, lăsându-se purtat pe cărările și potecile lui, Héctor Dante Cincotta meditează asupra condiței umane în versuri aforistice: „Zadarnic este cerul fără un apus, și ne-iubirea,/ și să rămâi în marginea cuvântului”. Acceptând trecerea: „...nimic nu valorează veșnicia dacă spațiul este gol”, poetul este pregătit, totodată, pentru final.

În acest context, se relevă toposul Sudului, ca tărâm al visului, spațiu al imaginației în care totul devine posibil: „În Sud văd că visul e aspru și devine tare”. Spațiul și-a creat timpul lui, ambele modelate de voința creatoare a eului creator: „Aș vrea ca timpul tot să rămână strălucitor/ față de tot ce-am dorit. Atingerea din totdeauna.// Poate că nu va veni nimeni, niciodată,/ să întrebe de noi, de nepăsarea nimicitoare”... În acest paradis visat, apare fulgrant imaginea cuplului, acompaniat de perenitatea iubirii: „...Iar inima va merge liniștită, poate în altă noapte/ a trupului meu”.

Iubirea este sentimentul inclus în subiectivitatea trăirilor personale, ca opțiune, ca dorință a împlinirii în datele ființiale, alături de o iubită visată pentru a reface unitatea primordială a ființei reîntregite, ca-n mitul Androginului, dar și ca sentiment al colectivității, răsfrângând ideea apartenenței la un popor, la o patrie. Dragostea aceasta trece dincolo de efemer, afirmare plenară și entuziastă a atașamentului față de valorile națiunii: „Într-o zi te voi iubi și voi înceta să mai fiu trist./ Oh, popor devastat al Argentinei mele!// Port neobosita ta amintire, râurile, cântul tău,/ viața ta distrusă și predată,/ tot aerul care-mi vine din Sud, și toate păsările/ care străbat blândul cer al țării mele”.

Ultimul vers al acestui volum este: „Pe toate le are Dumnezeu într-un cer transcendent”. Este *rama* ideatică pe care Héctor Dante Cincotta o așază ca pe un alt *hotar*, pentru a sugera o altă ipostază a iubirii, o iubire care ne include pe toți și care ține lumea în ființă.

Pe *norii* poeziei lui Héctor Dante Cincotta, poet reprezentativ al literaturii contemporane argentiniene, totul este posibil: meditația asupra timpului și a condiției umane, trăirea intensă a iubirii și contemplarea ei, căci, dincolo de orice hotare, reale sau imaginare, ne regăsim în același mod de a trăi clipa, înfiorați mereu de trecere și de *vechimea norilor*...

„În imaginarul pe care-l creează, Héctor Dante Cincotta (poet argentinian, născut în 1943, în La Plata) aduce un topos al său – Sudul, un ținut concret, poate, integrat și interiorizat pentru ca eul să se regăsească în propriile-i coordonate spațio-temporale – ale realului sau/și ale mitului. E un topos fixat între hotare, indefinibile, indicibile, aflate într-o virtualitate a dorinței.”

Universalia

POEME de Giuliano Ladolfi
Prezentare și traducere din limba italiană de Sonia Elvireanu

Sonia Elvireanu

Poetă, prozatoare, traducătoare,
critic literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Giuliano Ladolfi (n. 1949), licenţat în literatură la Universitatea Catolică din Milano. Poet italian tradus în engleză, franceză, spaniolă, georgiană, eseist, traducător şi editor. Profesor universitar la mai multe universităţi şi la Academia de Arte Frumoase din Novara. Jurnalist cultural la reviste italiene şi străine, prezentator de emisiuni culturale la Radio şi TV italiene, fondator şi director de reviste literare, precum revista de poezie, critică şi literatură „Atelier" (1996–2021). Din 1988 până în 2021 a publicat mai multe volume de poezie şi studii de literatură italiană, fiind pasionat de poezie, estetică, critică literară. În 1988, a fondat la Borgomanero Centrul cultural „Don Pietro Bernini", în 2010 Universitatea vârstei a treia la Borgomanero şi Editura Giuliano Ladolfi.

I

Mi-ai zis: *„Nu aștepta urările*".
Așa s-a-ntâmplat.
Și tot așa mai departe
exist: nu mai știu
dacă trebuie s-aprind în casă lumina
ori să-nchid poarta.
Aci ne naștem și murim fără să lăsăm urme.
Și dacă-o lume nouă a fost deja revelată
alți ochi sunt creați… poate undeva
și-o parte din noi s-a creat.
Dar nu pot sta-n picioare.
„Nu-i bine" îmi zici şi ai dreptate,
ai dreptate; dar sufăr cum urăsc
dacă vorbești cu prea multă dreptate.
Acest drum, ce se pierde-n zare,
prea-i atrăgător pentru mine
şi nu văd decât treceri fugare.
Nu mă consolează vorbele
crescute adevărate în mâinile mele,
le păstrez ascunse-n buzunare.
„Asta-i comanda!" îmi spui.
Cu gura îţi contrazic judecata,
şi trebuie să mă crezi că
sunt cel mai slab şi cedez la violenţă.
Acest timp, ce curge-n săptămâni,
nu m-ar putea ajuta să fiu altceva?
Viclean, ai armonizat ritmul;
însă urc prăbușindu-mă cu pământul,
urc şi cobor înlocuind calea
şi scriu să nu spun nimic şi prea bine o ştii:
nu folosesc foi, doar veşminte
cu mare prudenţă.
Adevărul din pântece este ascuns
în timpul regenerării.

II

Păstrez adevărul înăbușit
într-un loc periferic.
Şi aici, mese pregătite şi-ntâlniri
sub bolţi de struguri,
se cumpără case,
se echipează întreprinderi
s-au închis fabricile de încălţăminte
şi-acum se lucrează la robinete.
Chiar aici uneori
câteva evenimente de crimă.
Nu mă stânjenește să trăiesc pe margine:
e-o vedere frumoasă dimineaţa,
dacă deschizi fereastra, şi-o linişte…
„Eşti în anul 2000" adaugi
„luminează casa
cu broşuri publicitare".
Voi potoli cuvintele ca să te văd

în camera mea încă înflorind
ori trebuie să scriu
semnale inutile pe ecran?
Gura unui invalid nu se bâlbâie.

III

Nu la Tropice, dar aici, pe coline,
la frontiera italiană se-ngrămădesc
paturile la naşterea copiilor
să lase camera bunicilor;
noi avem mormântul familial.
Nici istoria nici marginile nu ne mâhnesc.
Cauți, și eu
caut aici de la frontieră; poate
totul e limită:
creasta colinelor valsesiene,
valea Agogna, Riviera [1].
Există lumi ce se-nchid
să genereze… altele să moară,
fiindcă-mi place mult – ai putea să-mi spui –
liniștea morții.
Să nu crezi în incursiunile mele:
toate pietrele satului
în minte-mi sunt ancorate,
Au deplasat orga din cor:
fetele nu mai vin să cânte,
dar Crăciunul va cădea
mereu în 25 decembrie.
Studiez limbi străine,
aș vrea să vorbesc greaca și portugheza
doar uitându-mă la televizor.
Nu ies niciodată din clădire
și cumpăr cele necesare de la parter.

Îţi voi telefona peste câteva luni
şi-o să-mi trădez fiecare expresie.
Cruţă cărţile poştale, ajung numai aluziile:
Aş vrea un cuvânt total,
doar un cuvânt chiar dacă amar,
Reușim să depășim
minciuna cu ritmul tăcerii.

IV

Cuvântul „Artă" în dialect nu există.
Aici se vorbește de supă și de muncă,
să se unească prânzul cu cina
și să se umple salonul cu decoruri,
fetele își brodează trusouri,
mama face dantele cu croșeta.
Totul e poezie.
„Îţi lărgeşti casa, dar pentru cine?"
Trebuie să las
fără mobilă odaia
ori s-o pregătesc
pentru invitatul de ocazie?

Tu nu-mi răspunzi.
N-ai venit decât să mă umileşti:
nu erau scaune;
Aș fi vrut oricum s-o deschid.
M-ai întâlnit în garaj,
trimiteam pachete şi tăceam;
nici măcar nu te-ai uitat la revistă.
Sună soneria la şcoală;
Rămân neterminate pe hârtie
versuri pe care la primul semnal le voi scrie.
Dar ce-i arta în sălile goale?
Şi sună telefonul,
lumea-i deschisă:
nu mai ştiu în care
parte de linie trăiesc,
dacă vorba a fost izolată
într-o filă electronică acum suprimată.

V

„Şi numeşti tăcere perioada aceasta?"
Gloata tumultuoasă
dă năvală-n *talk-shows* şi-n magazine.
Cuvântu-i inert,
dacă nimeni vârful nu-și poate trasa.
Scriu anamneza,
prescriu analiza,
formulez diagnosticul.
Sunt complet dezamăgit,
nu mai cred în raport.
În trecut grupurile erau armate,
acum oamenii trec indiferenți
prin fața vitrinelor,
și-apoi dispar pentru control la distanță.
Mă poate asta interesa?
…puțin, ca războiul din Palestina.
Știu că ți-era frică să zbori
după căderea Turnurilor,
trebuia să te duci în Statele-Unite
să-ntâlneşti oameni
importanţi şi să faci carieră.
Pot să-ţi simt tăcerea
dacă văd încă pe video
strivindu-se avionul.

VI

Îmi spuneai cuvinte în trecut,
le-am perceput în versuri. Ţi le citesc,
te-ai arătat ofensată.
Erau ale tale, vorbeau despre tine!
Am vrut să le păstrez greutatea
pentru a genera,
nu fiindcă mă tem de adevăr.
Îmi spui: *„Nu mai ştim cunoaşte"*.
Nu avem curajul să apucăm
firele adevărului pentru a-l face să plângă…
„Nu mă chema la telefon:
nu trebuie să mă distragi când conduc în oraș!"
Ai citit flamurile defilărilor
şi steagurile libertăţii.
Ai cântat cântece în pieţe
cu cei care jucau contestaţia.

[1] Cuvântul **Riviera** se referă la Riviera d'Orta, o zonă care începe de la Punta di Crabbia şi se întâlneşte cu satul actual Borgomanero, pământuri care, în 962, fuseseră date de împăratul Ottone I canonicilor din Orta, drept compensaţie pentru acordul încheiat cu Regina Willa, soţia lui Berengario I, ultimul rege al Italiei din primul mileniu.

Fugeam, nu erau camarazi
de lucru când fânul era copt,
nu şi-au retezat niciodată visele,
bogaţi şi faimoşi în rebeliune.
Îmi păstram mânecile suflecate
şi tăceam cum fac şi acum.
„Şi tu, te gândeşti încă să taci?”
Cu tine îmi aud vocea:
aş vrea ca aceste cuvinte să depăşească
urletele unei discoteci.
Alţii vor veni să recolteze
fără să fi semănat
şi să fluture steagurile mai răspândite.
„Nu te gândeşti să fii mândru?”
Poate. E ceaţă dimineaţa:
dacă te concentrezi pe linia mediană,
nu distingi nici planul, nici colina.

VII

„Scrii versuri?”
De patru ani continuă să dispară.
În fiecare dimineaţă o să lucrez, dar fiecare literă
avortează pe albul paginii.
Lumea suflă pe umeri,
dar să se nască nu poate.
Tata mi-a spus:
„Din argilă-i solul nostru
și solul-i făcut pentru cărămizi!“
Trebuie să plătesc o vină respingătoare.
Le-aș traversa,
dar sunt reci apele torentului.

VIII

Te comporţi ca un om înţelept şi dai ordine.
Unde să fixez picturile şi să pun mobilele
Îmi spui şi ascult.
Sunt iritat
de perfecţiunea ta. În tulburare-mi găsesc notele.
Nu vrei să mă duci cu maşina?
Nu reușesc să mă ridic de jos**.**
Vino și-apoi pleacă: telefonează și-apoi taci;
dacă-ncerc să mă adaptez la îndatoririle mele,
îmi umplu jurnalul,
anulez întâlnirile,
nu observi asta.
E firesc pentru tine!
Dar ce-i firescul?
Broderia vârstelor pentru un ochi
ori o mână precisă de biolog
care taie lanţul celular?
Mi-era foame:
ţi-am devorat cuvintele,
dar le-am alungat.
Auzeam vuietul scuterului,
scăpând pe fân și raidul
în câmpurile de fragi,
când femeile mergeau la Rozaliu.
Am încercat, dar mergeam în doi.
Am încercat... să curăț vasele de cafea
să scriu versuri.
Știam cum să mă mișc
pe pietrele lunecoase de la Grua [2]**.**
Am urmat cântecele lenjereselor:
„Nu beți: apa e otrăvită!”
Cu un gest sacru am ridicat ochii spre cer:
„Apa din torent
băută de șarpe,
băută de Dumnezeu:
pot s-o beau și eu.”

Şi-acum mă vezi în cameră
aplecat peste cărţi; sunt pe fugă.
Nu mă pot bizui pe răbdare
în timp ce lumea-şi reînnoieşte existenţa.

IX

Poate te-ngrijorezi că sforile
vieţii mele sunt bine întinse:
ce adevăr vrei să-ți spun?
al tău? al meu?
N-aș putea să aleg.
Seara o lumină
învăluie-n aur valea:
O văd de pe balcon,
inundă tot Mottarone.
Tăcerea dă viaţă morţii.
Apoi prietenii în jurul unei mese,
aniversările şi funeraliile,
Vrei să păstrez aceste rituri:
şi ai dreptate, dar
dacă ratezi lovitura, trebuie s-alergi
jos în vale pentru a lua mingea.
Marea poate arde într-o clipă
de-a lungul galeriilor din Liguria
şi nu vreau să te urmez;
Voi rămâne-agăţat de clopotniţa
care va juca pentru ultima procesiune.
Am atâtea sfori...
în sânge... în priviri...
N-avem cuvinte marine,
dar sfinţii, familia, vinul,
schimburile de muncă, mizeriile
vechile cântări din latină.

Din vol. *În mijlocul vadului*

[2] **Grua** e un râu mic care izvorăşte la vest de lacul Orta şi se varsă în Agogna. Constituie limita ideală a ţinutului, „universul paralel” în care autorul şi-a trăit copilăria.

Universalia

TEXTE DE JUBRAN KHALIL JUBRAN
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore

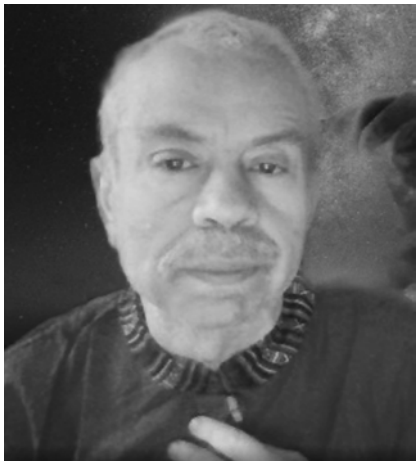

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Libanezul **Jubran Khalil Jubran** (**Ǧubrān Ḫalīl Ǧubrān**, scris și **Gibran Khalil/Kahlil Gibran**) este unul dintre marile nume ale literaturii arabe. S-a născut pe data de 6 ianuarie 1883 în localitatea Bcharré, din zona Muntele Liban, într-o familie creștină maronită și a murit la New York, pe data de 10 aprilie 1931. Emigrează de mic, împreună cu mama sa, la Boston, unde își va petrece cea mai mare parte a vieții. A lăsat în urma sa o operă monumentală, cu scrieri atât în arabă, cât și în engleză. De asemenea, a excelat și ca pictor, în special în portretizarea unor mari personalități ale culturii arabe medievale.

Cele mai cunoscute cărți ale sale sunt (în arabă): *Nubḏa fī fanni l-mūsīqā* (*Mic tratat despre arta muzicii*, 1905); *ʿArāʾisu l-murūǧ* (Nimfele pajiștilor, 1906); *al-ʾArwāhu l-mutamarrida* (*Spirite răzvrătite*, 1908); *al-ʾĀgniḥatu l-mutakassira* (*Aripi frânte*, 1912); *Damʿa wa-btisama* (*Lacrimă și surâs*, 1914); *al-Mawākib* (*Procesiunile*, 1919); *al-ʾAwāṣif* (*Furtunile*, 1920); *al-Badāʾiʾu wa ṭ-ṭarāʾif* (*Minuni și curiozități*, 1923); (în engleză): *The Madman* (*Nebunul*, 1918); *The Forerunner* (*Deschizătorul de drumuri*, 1920) ; *The Prophet* (*Profetul*, 1923); *Jesus, the Son of Man* (*Iisus, Fiul Omului*, 1928); *The Garden of the Prophet* (*Grădina Profetului*, publicată postum în 1933).

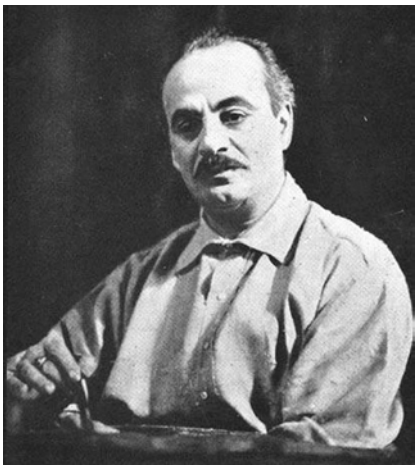

Jubran Khalil Jubran,
fotografie din ultimii ani ai vieții

O bună parte a operei sale este redată și în limba română grație eforturilor unor traducători de excepție precum Rodica Buburuzan, Radu Cârneci, Dumitru Chican, Nicolae Dobrișan, Ioana Cândea etc.

Textele de mai jos fac parte din lucrări publicate de Jubran în limba engleză, însă prezenta traducere a fost făcută după versiunile în limba arabă, revizuite și aprobate chiar de Jubran.

Copiii voştri nu sunt copiii voştri!

Atunci, o femeie care-și strângea la piept pruncul spuse:

– Vorbeşte-ne despre copii!

Cel ales cuvântă:

– Copiii voştri nu sunt copiii voştri, căci pe ei i-a născut dorul vieții de ea însăși. Ei vin prin voi în această viață, însă nu din voi Şi, deşi trăiesc sub oblăduirea voastră, ei nu sunt averea voastră.

Puteţi să le dăruiți dragostea voastră, însă nu şi gândurile voastre, căci ei au gândurile lor. Le puteţi adăposti trupul, însă nu şi spriritul, căci spiritul lor locuieşte în casa zilei de mâine, la care voi nu puteţi ajunge nici măcar în visurile voastre.

Puteţi năzui să fiţi ca ei, însă nu vă străduiți să-i faceţi pe ei asemenea vouă, căci viaţa nu se întoarce pe propriile-i urme şi nici nu zăboveşte în ziua de ieri.

Voi sunteţi doar arcurile din care copiii voştri pornesc ca niște săgeţi vii.

Arcașul vede ținta pe drumul fără de sfârșit și cu puterea-i vă încordează, așa încât săgeţile Sale să pornească degrabă și să ajungă cât mai departe.

Arcuirea voastră, în mâna Arcaşului, să vă aducă mulțumire și împăcare-n suflet, căci, precum El iubeşte săgeata ce zboară din arc, așa iubeşte şi arcul cel rămas pe loc.

Din volumul *an-Nabī* (*Profetul*)

Cum am devenit nebun

Aceasta este povestea pentru oricine ar vrea să știe cum am devenit nebun: în zilele de demult, înainte de nașterea multor zei m-am sculat dintr-un somn adânc și am aflat astfel că toate vălurile îmi fuseseră furate – vălurile pe care le ținusem strâns acoperindu-mi cu el cele șapte vieți de pe pământ – așa că, neavând încotro, am luat-o la fugă cu fața descoperită pe străzile aglomerate urlând la oameni:

– Tâlharii! Tâlharii! Tâlharii! Blestemații!

Bărbații și femeile, deopotrivă, au prins a râde de mine, iar unii dintre ei s-au întors în grabă mare pe la casele lor înfricoșați, cu groaza în priviri.

Abia intrasem în piața orașului, că iată un tânăr se iți pe terasa unei case, zicând:

– Bărbatul acela este nebun, oameni buni!

Nici nu mi-am ridicat bine ochii ca să-l văd mai bine, că soarele îmi și sărută fața goală pentru întâia dată, așa că sufletul mi s-a înflăcărat de dragostea soarelui și nu mai aveam nevoie de acele văluri. Și, ca și cum aș fi fost, am răvășire sufletească, am început să strig:

– Binecuvântați! Binecuvântați fiți voi tâlharilor care m-ați jefuit de văluri!

Și astfel am devenit nebun, dar în nebunia mea mi-am găsit libertatea și salvarea deopotrivă: liber de a fi singur și salvat de la a-mi fi cunoscută firea de către oameni, căci cei ce ne cunosc cu adevărat firea încearcă să subjuge ceva din noi.

Nu mă laud însă prea tare cu salvarea mea, căci tâlharul atâta vreme cât este dosit în închisoare, se află la adăpost de tovarășii lui tâlhari.

Din volumul *al-Mağnūn (Nebunul*)

Dumnezeu

Când buzele mi-au fremătat a rostire pentru prima dată, m-am cățărat pe muntele cel sfânt și l-am chemat pe Dumnezeu:

– Sunt robul Tău, Doamne! Voința Ta tainică este legea mea călăuzitoare. O să-ți fiu supus toată viața!

Dumnezeu nu mi-a răspuns, ci a trecut ca o furtună uluitoare făcându-se nevăzut.

După vreo mie de ani, m-am cățărat iarăși pe muntele sfânt și i-am cuvântat astfel:

– Eu sunt rodul mâinilor tale, o, Creatorul meu, din țărână m-ai făcut și din duhul Tău preaînalt mi-ai dat apoi viață. Ție îți sunt îndatorat întru totul.

Dumnezeu nu-mi răspunse nici acum, ci simții de parcă ar fi trecut cu o mie de aripi iuți ca fulgerul pe lângă mine.

După încă o mie de ani, m-am cățărat iarăși pe muntele sfânt și i-am vorbit lui Dumnezeu a treia oară:

– O, Tată Preasfânt, eu sunt fiul tău iubit, cu har și iubire m-ai zămislit, cu iubire și închinăciune, voi moșteni împărăția Ta.

Nici de data aceasta, Dumnezeu nu mi-a răspuns. Precum negura ce învăluie povârnișurile dealurilor făcându-le nevăzute, tot așa se făcu și El nevăzut ochilor mei.

După o mie de ani, m-am cățărat iarăși pe muntele sfânt și i-am vorbit lui Dumnezeu a patra oară:

– Preaînțeleptul și atotștiutorul meu Dumnezeu, o, desăvârșirea mea, o, iubirea mea, eu sunt ieri-ul Tău, iar Tu ești mâine-le meu. Eu sunt rădăcinile Tale înfipte în întunecimile pământului, iar Tu ești florile mele înălțate în luminile cerurilor. Noi creștem împreună dinaintea soarelui.

Atunci, Dumnezeu s-a aplecat asupra mea și mi-a șoptit la ureche cuvinte ce se topeau în blândețe și duioșie. Și așa precum marea cuprinde pârâul ce se varsă în ea, tot așa mă cuprinse și pe mine Dumnezeu în adâncurile Sale.

Apoi, când am început să curg prin văi și pe câmpii era și Dumnezeu acolo cu mine.

Din volumul *al-Mağnūn* (*Nebunul*)

„Și astfel am devenit nebun, dar în nebunia mea mi-am găsit libertatea și salvarea deopotrivă: liber de a fi singur și salvat de la a-mi fi cunoscută firea de către oameni, căci cei ce ne cunosc cu adevărat firea încearcă să subjuge ceva din noi.”

Muzeul Jubran la Bcharré, Liban

Universalia

CARTEA DE MÁRQUEZ de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză de Florentina Loredana Dalian

Florentina Loredana Dalian

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Sherzod Artikov s-a născut în anul 1985 în orașul Marghilan din Uzbekistan. A absolvit Institutul Politehnic din Fergana. Lucrările sale sunt cel mai adesea publicate în presa națională. Scrie, în principal, povestiri și eseuri. Prima sa carte, *Simfonia toamnei*, a fost publicată în 2020. A publicat în reviste din Rusia și Ucraina, Kazahstan, Statele Unite ale Americii, Spania și pe site-uri ale unor reviste literare din: Serbia, Muntenegru și Turcia. În limba română i-au fost publicate povestirile *Ziua primăverii* și *Pe urma unui vis* în revista „Regal literar", în traducerea din limba engleză realizată de Florentina Loredana Dalian.

Iubesc luna octombrie. În octombrie, bate vântul și plouă mai mult. Adeseori e înnorat. Frunzele galbene îți fosnesc sub tălpi, iar căderea frunzelor îți umple inima de pace și liniște.

Ieri a bătut vântul, dar azi a plouat. Până seara, deși era liniște, simțeam în respirație amărăciunea ce venea dinspre sol și mirosul umed. Peste noapte, temperatura a scăzut brusc, așa încât m-am răcorit pe balcon. Apoi am intrat.

În camera mea confortabilă se afla un raft lung și lat, plin de cărți. M-am dus spre el și m-am gândit o clipă ce să fac. Nu prea aveam chef să citesc. Mă durea capul și inima-mi bătea cam tare. N-ar fi fost de presupus că o carte ar fi ajutat.

Când m-am trântit pe un scaun, mi-am amintit din nou că Nafisa nu venise pentru carte. Luase exact acum zece zile cartea lui Márquez, *Un veac de singurătate*. De atunci, n-o mai văzusem.

Durerea de cap îmi tot creștea. Am luat un medicament și am băut și o cafea amară, proaspăt făcută. După aceea, am început să mă fâțâi înainte și-napoi prin cameră.

...În casa de peste drum locuia o rusoaică în vârstă. Murise cu două luni în urmă, iar Nafisa împreună cu familia se mutaseră în apartamentul acesteia. Fiul bătrânei, care locuia în străinătate, le vânduse apartamentul. Tatăl Nafisei era militar și locuia în partea cazonă a orașului, iar ea, dacă nu mă înșel, preda engleza la școală. Probabil auzise de la vecinii ei că am o bibliotecă privată. Ea însăși nu întrebase niciodată despre asta. Când m-a întâlnit pe stradă, doar m-a salutat dând din cap, fără să zică nimic, probabil era incomod să ceară ceva.

– Pot să citesc și eu ceva din cărțile tale?, m-a întrebat odată, când a apărut brusc în fața apartamentului meu.

La început, am fost foarte surprins. Nimeni de aici nu-mi ceruse cărți. Oricum, am invitat-o în casă.

– Ce multe cărți ai!

Se uita roată prin bibliotecă și se bucura precum un copil. Eu stăteam tăcut în fața ferestrei, cu o țigară în gură. Nu voiam să-i răspund. Credeam că atunci va pune mai multe întrebări. Obișnuiam să nu răspund nimănui în timp ce fumam.

– Pot să iau cartea de Jack London?, m-a întrebat.

Am încuviințat din cap, inhalând fumul țigării și întorcându-i spatele. Nafisa a luat cartea și mi-a mulțumit din toată inima.

– Îți mulțumesc mult! O voi citi repede.

Prima ei carte a fost *Martin Eden*. Apoi a început să vină la mine cam la trei-patru zile. Aproape nu comunicam, era un pic confuză, mai ales când a văzut că nu-i acord atenție. Când vedea cât de indiferent fumam la fereastră, punea cu grijă cartea citită pe raft și se grăbea să plece.

În cele din urmă, devenise rutină. Dar ultima dată totul fusese diferit. Nici măcar nu știam de ce. De data aceea, nu mai fumam la fereastră. Dimpotrivă, stăteam pe un scaun și nu-mi luam ochii de la ea. Ea, la fel, nu se grăbea să lase cartea și să plece. A stat în fața raftului mai mult decât de obicei, ca și cum nu s-ar fi putut hotărî ce să aleagă. După o vreme, a luat *Un veac de singurătate* a lui Márquez și a privit-o cu interes, stând în mijlocul camerei.

– Se pare că îți place să citești literatura lumii?, am întrebat pentru prima dată, privind-o de aproape.

Când mi-a prins privirea, s-a înroșit ca o sfeclă.

– Da, citesc adesea literatură străină, a zis, păstrându-și calmul și continuând să răsfoiască paginile cărții.

Poate că nu era atrăgătoare. În orice caz, comportamentul ei politicos, mișcările calme, încrederea și în același timp setea de viață, strălucirea din ochii ei erau extrem de atractive.

– Ai citit toate cărțile astea?

– Aproape, am zis, privind spre dulap.

– Te invidiez, a continuat, închizând cartea și pregătindu-se să plece.

– Nu vrei o cafea?, am întrebat deodată, ridicându-mă când ajunsese lângă prag. Azi e ziua perfectă pentru cafea.

Nafisa a privit pe fereastra deschisă.

– Păi… dacă nu te deranjează…, a zis confuză.

– Vrei cu zahăr sau fără?

– Să fie fără zahăr!

De dragul cafelei, mi-am uitat morocănoșenia și timiditatea. Am vorbit cu entuziasm despre cărțile pe care le citisem și autorii preferați. M-a ascultat atentă, cu mult interes. Când i-a venit rândul, a vorbit cu plăcere și cu același entuziasm. Ascultând-o, am realizat că eram fascinat de un om care vedea lumea la fel ca și mine, eram ca două picături de apă și că, în sfârșit, am simțit acea dulce desfătare care lipsise în viața mea timp de mulți ani.

Când a plecat, am rămas iar singur cu cărțile mele. Așa cum fusese întotdeauna. M-am înșelat amarnic crezând că inima mea, obișnuită cu singurătatea, va începe din nou să rătăcească prin colțurile sale pustii. Pentru prima dată, m-am simțit profund singur, iar întunericul îmi umplea cei patru pereți.

Când am ieșit din casă ziua următoare, am întâlnit-o din întâmplare pe Nafisa în drum. Era cu sora ei în drumul spre

școală. Am salutat-o, ca de obicei, dar ne-am îndreptat în liniște către stația de autobuz. Am vrut să vorbesc, dar apoi m-am răzgândit. Probabil mă simțeam din nou jenat, din pricina oamenilor din jur.

În stație, eu am luat un taxi, iar ea autobuzul. Pe drum, mi-am amintit cartea pe care o luase ultima dată. Apoi am început să mă-ntreb dacă o va citi rapid. În cele din urmă, am decis ferm că va reuși să facă asta.

Au trecut patru zile fără vreo veste. La a cincea zi de absență, Nafisa mi-a spulberat pacea minții și liniștea sufletească. La a șasea, contrar felului meu de a fi, mi-a „cedat" inima și am devenit foarte nervos. Într-a șaptea zi, fumând ca de obicei la fereastră, am ajuns la concluzia că e imposibil să termini de citit cartea aceea a lui Márquez într-o săptămână, și asta mi-a dat convulsii.

Ieri, starea minții mele s-a deteriorat și nu m-am putut concentra la lucrul meu de la compania de asigurări. Nu aveam nicio idee cum ai putea citi o carte de 386 de pagini într-un timp atât de lung și mă gândeam întruna la asta. Mi se plimbau și alte gânduri obsesive prin cap. Îmi spuneam că

probabil Nafisa nu avusese timp să termine de citit volumul. După un minut credeam că nici măcar nu îi plăcuse cartea și că uitase s-o returneze.

Majoritatea colegilor mei nu erau interesați de citit, cu excepția Feruzei Anvarovna de la Departamentul Managementului de Risc. Avea cam treizeci și cinci de ani, era o femeie sinceră și foarte deșteaptă. La pauză, am vrut s-o întreb despre cartea lui Márquez, care-mi ocupa toată mintea:

– Feruza Anvarovna, am zis intrând, te pot întreba ceva?

Sorta teancuri de hârtii pe birou.

– Desigur, Humayun.

– Câte zile îți ia să citești o carte de trei sute optzeci și șase de pagini?

Feruza Anvarovna s-a gândit puțin.

– Depinde ce fel de carte este. Dacă sunt interesată de ea, o termin de citit în șapte zile. Dacă nu, n-o termin nici într-o lună.

Puțin mai târziu, i-am adresat unuia dintre clienții mei aceeași întrebare.

– Sincer, nu mă interesează cititul cărților, a zis, studiindu-se în oglinda retrovizoare.

Când am ajuns acasă, stăteam în hol, rezemat de perete, fără să intru înăuntru. Asta avea un scop: dacă Nafisa mă văzuse de la fereastra ei, probabil ar fi venit să schimbe cartea. Am stat așa douăzeci de minute. Dar n-a bătut nimeni la ușă. Dezamăgit, mi-am băgat mâna în buzunarul pantalonilor și am scos pachetul de țigări. Pachetul era aproape gol. Din fericire, mai rămăsese o țigară. Asta m-a ajutat, distrăgându-mi puțin atenția: m-am dus la raftul cărților și am luat câteva de acolo. Una avea două sute cincizeci și patru de pagini, alta – o sută optzeci și trei, iar o a treia – o sută douăzeci și patru de pagini. Am păstrat-o pe aceasta din urmă, iar pe restul le-am pus înapoi pe raft. Răsfoind-o de la un capăt la altul, m-am decis să i-o recomand Nafisei data viitoare…

…Tot rătăcind prin cameră, în curând mi-au obosit picioarele. M-am sprijinit de spătarul scaunului. După ce am luat o pastilă, m-a mai lăsat durerea de cap. Dar inima încă îmi bătea nebunește. Mi-am sprijinit capul pe marginea scaunului și am închis ochii pentru o clipă. Imaginea Nafisei zburda prin fața ochilor mei, iar și iar. Și apoi am realizat că tot disconfortul, nervozitatea, starea proastă din ultimele zece zile erau rezultatul așteptării. Eu, care din copilărie eram obișnuit să nu am niciun fel de așteptări, acum așteptam s-o întâlnesc mai mult decât orice. Așteptam nerăbdător s-o revăd, să-mi vorbească din nou, iar vocea ei plăcută să umple camera. De ce m-aș fi mințit? La urma urmei, chiar nu conta cât de mult îi lua să citească romanul lui Márquez.

Când am admis acest lucru, brusc am început să râd. Râsul meu era plin de suferință, dor și tristețe. Am continuat să râd. Vocea mea se auzea din ce în ce mai tare. În momentul acela, s-a auzit o bătaie în ușă. La început, nu i-am dat atenție. Apoi, cineva a bătut din nou. Înainte de a deschide, mi-am încheiat cămașa și mi-am îndreptat cravata. Apoi am deschis. Nasifa stătea în prag, cu o carte în mână.

– De-abia am terminat-o!, mi-a zis, încercând să zâmbească și arătându-mi cartea. Márquez m-a făcut să transpir mult.

Octombrie 2019

Tradus în 15 februarie 2021, Slobozia

„Au trecut patru zile fără vreo veste. La a cincea zi de absență, Nafisa mi-a spulberat pacea minții și liniștea sufletească. La a șasea, contrar felului meu de a fi, mi-a «cedat» inima și am devenit foarte nervos. Într-a șaptea zi, fumând ca de obicei la fereastră, am ajuns la concluzia că e imposibil să termini de citit cartea aceea a lui Márquez într-o săptămână, și asta mi-a dat convulsii.”

Universalia

POEME DE JEAN DORNAC
Prezentare și traducere din limba franceză de Sonia Elvireanu

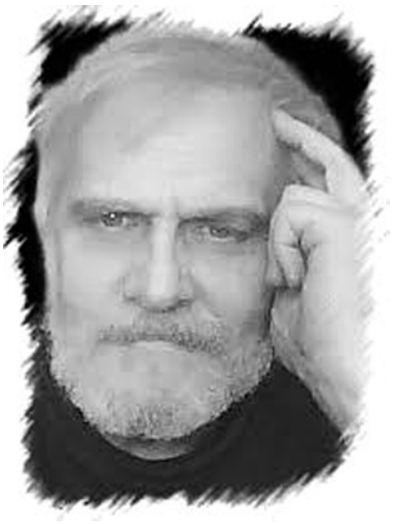

Jean Dornac (n. 1950), scriitor francez: poet, romancier, nuvelist, dramaturg; jurnalist radio, webmaster al blogului literar **Les couleurs de la poésie**, dedicat literaturii contemporane. Este membru al Societății Autorilor și Compozitorilor Dramatici și al Societății Poeților Francezi. În 1997 obține primul premiu pentru roman în manuscris. În 1998, prima sa piesă de teatru jucată, *Trei găini și un idiot*, se bucură de mare succes. În 2001 creează un site politic și cultural, **Altermonde sans frontières**, unde publică peste 400 de articole politice; apoi alte două: **Humeurs de Jean Dornac**, dedicat poeziei și știrilor despre situația din Franța și din lume, și **Les couleurs de la poésie**, consacrat actualității literare, cu intenția de-a reuni cât mai mulți poeți internaționali.

„Sunt convins că numai frumusețea va feri lumea aceasta de-a se scufunda total în nebunie."

Jean Dornac

Le puit

Poème dédié à toutes celles et ceux dont le monde n'a que faire...

Il n'y a nulle lumière
Et il n'y a plus d'air
Dans ce puits noir
Qu'on nomme «solitude»!
Il ne faut plus rien espérer
Car plus rien ne peut nous sauver
Depuis que de gris
Nos cheveux sont devenus blancs...

On en connaît qui s'y sont perdus
D'autres s'y sont noyés
Mais nul jamais ne fut heureux
De n'avoir comme compagne
Que cette sinistre harpie
Digne seulement des pires sorcières
Ces amies intimes de l'Enfer
Détestant avant tout la Lumière!

Certains se disent heureux d'un tel sort
Mais peut-on l'être
Lorsque notre âme
Se trouve derrière les barreaux!
Un beau fruit bien juteux
Peut-il être encore lumineux
En étant soudain flétri par la sécheresse
Qui fait fuir même ceux qui l'aimaient?

Puțul

Dedicat acelora de care lumea n-are nevoie....

Nu e nicio lumină
Și nu e nici aer
În acel puț negru
Numit „singurătate"!
Nu trebuie nimic să mai speri
Fiindcă nimic nu ne mai poate salva
De când din gri
Părul ni s-a făcut alb...

Unii-n ea s-au pierdut
Alții s-au înecat
Dar niciunul vreodată fericit
Să aibă însoțitor
Doar harpia asta sinistră
Demnă numai de vrăjitoarele cele mai rele
Prietene intime ale Infernului
Detestând mai întâi Lumina!

Unii-s fericiți cu-așa soartă
Dar poți să fii
Când sufletul nostru
Se află după gratii!
Un fruct frumos foarte mustos
Mai poate fi luminos
Deodată de secetă-ofilit
Pune pe fugă chiar și pe aceia care-l iubesc?

Cette prison n'a pas toujours des barreaux
Il arrive que tout passage vers le jour
Vers un nouveau possible bonheur
Soit totalement barré par un mur
Non pas de pierres, mais de ronces
Aux pointes extrêmement longues
Épaisses, acérées jusqu'à la folie!
Qui s'y aventurerait y mourrait…

Et par ailleurs comment ne pas s'y blesser
Puisque rien ne vient éclairer ce mur
Sinon le sang de nos larmes les plus amères!
Parfois, lorsque seul un mur rond
Entoure le prisonnier dans le puits
En levant la tête vers le ciel
Il voit au mieux une étoile perdue
Comme un décor sur un plafond

Il faut écouter le ricanement du ciel
Qui dit dans un rire,
«tu vois, ici aussi nous sommes seuls»!
Le désespoir gronde au loin
Mais se rapproche tellement vite
Que demain était déjà hier
Et que hier sera demain!
En solitude, nulle notion de temps!

Il est pourtant des paradoxes
La solitude à un tel point
Sauve des contagions mortelles
Pas de visites quand on est seuls
Pas de poignées de mains
Pas d'embrassades si douces
Alors, pas de place pour le virus!
Élève obéissant dira-t-on…

La solitude à ce stade
Est l'avant-goût de la fin
Le début de possibles dépressions
Qui mènent en pays inconnus
En avenir incertain
En choix parfois définitifs
Que les autres ne comprennent pas
Ces autres qui ne savent que juger sans savoir…

Que tu sois femme ou que tu sois homme
En solitude, tu ressembles au goéland
Ce fier oiseau qui vole si haut
Mais à qui on a coupé les ailes
Et qui reste au sol, âme triste
Esprit ailleurs, dépérissant à jamais
Mort-vivant qui rêve encore du passé
Lorsque sa vie était belle et gorgée de promesses…

Lannion, le 18 septembre 2020

Închisoarea asta n-are mereu gratii
Se-ntâmplă ca orice trecere spre zi
Către o altă posibilă fericire
Să fie cu totul oprită de-un zid
Nu de pietre, însă de mărăcini
Cu vârfurile-ngrozitor de lungi
Dese, tăioase până la nebunie!
Cine prin ele s-ar aventura ar muri…

Și de-altfel cum să nu te rănești
Fiindcă nimic nu vine zidul să-l lumineze
Numai sângele lacrimilor cele mai amare!
Uneori, când doar un zid rotund
Îl înconjoară prizonierul din puț
Ridicând capul spre cer
Vede limpede o stea rătăcită
Ca un decor pe tavan

Trebuie să-asculți rânjetul cerului
Ce spune râzând:
„vezi, și aici suntem singuri"!
Disperarea răsună departe
Dar se-apropie așa repede
Că mâine era deja ieri
Și ieri va fi mâine!
În singurătate, nicio idee de timp!

Există totuși paradoxuri
Singurătatea așa mult
Salvează de contaminări mortale
Nicio vizită când ești singur
Nicio strângere de mână
Nicio îmbrățișare așa de tandră,
Atunci, nu-i loc pentru virus!
Elev ascultător se va spune…

Solitudinea în acest stadiu
E presentimentul sfârșitului
Începutul unor posibile depresii
Ce duc pe tărâmuri necunoscute
Un viitor nesigur
Cu alegeri uneori definitive
Pe care alții nu le-nțeleg
Acei alții care doar știu judeca fără a ști…

Că ești bărbat ori femeie,
În singurătate te-asemeni cu pescărușul
Această pasăre mândră ce zboară-n înalt
Cu aripile tăiate
Stă pe pământ, trist suflet
Spirit undeva, pierind pentru totdeauna
Mort-viu ce încă visează la trecut
Când viața-i era frumoasă, plină de promisiuni…

Lannion, 18 septembrie 2020

Il aurait voulu

Il aurait voulu y croire encore
Mais comment apaiser
Une tempête de vents contraires
De vents méchants
Qui chantaient aux oreilles
De celle qu'il aimait
Qu'il existait un merveilleux ailleurs
Un lieu où l'herbe serait toujours plus verte?

Et elle écoutait
Avec délectation et jouissance
Ce murmure excitant
Affirmant que leur amour était bien mort
Mais que, là-bas, au coin d'une rue
À l'entrée d'un boulevard
Un autre bel amour l'attendait
Depuis toujours et à jamais!

Il aurait voulu y croire encore
Mais comment étouffer
Et faire taire ces chants de mort
Ces ouragans trop attirants?
L'abîme, on le sait bien
Est aussi attirant que repoussant!
L'esprit qui s'aventure jusqu'à s'y plaire
Finit toujours par s'y jeter et s'y broyer!

Il aurait tant voulu y croire
Tout en sachant que la cause
A jamais était perdue
Et que seule la solitude
Désormais l'accompagnerait
Jour et nuit, qu'il fasse chaud ou froid!
C'était l'avant-goût de la mort
La harpie en guenille qui le harcellerait

Ailleurs, il ne savait pas
Mais pour lui, ici et maintenant
L'Enfer existait bel et bien
Il y avait déjà sa place
Brûlante tantôt, glaciale par moments
Il aurait voulu supprimer
Le temps des beaux souvenirs
Qui désormais n'étaient plus que morsures!

Morsures, ô cruelles morsures
Des temps heureux
Qui se moquent du temps présent
Et de son sinistre cortège
Fait de malheurs et de souffrances…
Et plus les souvenirs étaient doux
Plus leur présent étaient cruautés
Qu'il ne parvenait plus à effacer…

Lannion, le 17 août 2020

Ar fi vrut

Ar fi vrut să mai creadă
Dar cum să potolești
O furtună de vânturi potrivnice
De vânturi rele
Care șopteau la urechile
Celei pe care-o iubea,
Că exista un minunat undeva
Un loc unde iarba ar fi veșnic mai verde?

Și ea asculta
Cu desfătare și încântare
Acel murmur îmbietor
Spunând că iubirea era moartă
Dar că, undeva, la un colț de stradă,
La intrarea pe bulevard
O frumoasă iubire o aștepta
Dintotdeauna și veșnic!

Ar fi vrut să mai creadă
Dar cum să înăbuși
Și să faci să-nceteze
Acele cântece moarte
Acele uragane prea îmbietoare?
Abisul, știi bine
E la fel de-atrăgător pe cât de respingător!
Mintea care se-ncumetă să-l guste
Piere mereu se aruncă și se sparge în hău!

Ar fi vrut atât de mult să mai creadă
Știindu-și cauza
Pe vecie pierdută
Că doar solitudinea
L-ar însoți de-acum
Zi și noapte, de-i cald ori frig!
Era presentimentul morții
Harpia-n zdrențe care-l hărțuia

Undeva, nu știa,
Însă, aici și acum, pentru el
Infernul cu-adevărat exista
Își avea locul deja
Uneori arzător, glacial câteodată
Ar fi vrut să suprime
Vremea frumoaselor amintiri
Care nu mai erau de-acum decât mușcături

Mușcături, o crude mușcături
Ale fericitelor vremuri
Ce râd de prezent
Și de sinistrul cortegiu
Din necazuri și suferințe ivit…
Cu cât erau mai dulci amintirile
Acum erau mai mult cruzimi
Pe care nu reușea să le șteargă…

Lannion, 17 august 2020

Poemele au apărut în limba franceză în vol. Jean Dornac, *Au carrefour des tristesses*, Iași, Editura Ars Longa, 2020.

Universalia

JEAN DORNAC, UN POET IMPLICAT

Rodica Gabriela Chira

Prozatoare, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Apărută cu susținerea scriitoarei române Sonia Elvireanu, cea care a făcut alegerea poemelor, culegerea *Au carrefour des tristesses* (*La răscrucea trișteților*) [1] este o premieră. **Jean Dornac**, autorul său, este publicat pentru întâia oară, în propria sa limbă, de o editură românească. Așa cum subliniază și motto-ul, cartea aceasta este un omagiu adus frumuseții, singura capabilă „să oprească lumea din a se pierde în nebunie".

Ce este poezia, dacă nu o permanentă introspecție? Ce este poezia, dacă nu un drum spre sine? Ce este sinele, dacă nu o tentativă de a merge spre celălalt pentru a ajunge la sine? Ce este sinele, dacă nu descoperirea iubirii de sine? Îl putem descoperi pe celălalt dacă nu ne iubim pe noi înșine? Ne putem descoperi în alt fel decât prin suferință? Ce este sinele, dacă nu o parte a universului? Ajungem la o vârstă la care experiența de viață și modul în care a fost asimilată în funcție de personalitatea fiecăruia face ca simțul măsurii să fie compatibil cu pacea și seninătatea interioare, cu calmul și înțelepciunea ori cu revolta și rea-voința. A trăi cea de-a treia vârstă e o mare șansă, iar cei ce ajung aici ar trebui să fie recunoscători sorții.

Jean Dornac este pe deplin conștient de șansa aceasta. Plecat din munții Alsaciei, care deschid calea cerului, către spațiul breton care deschide orizontul către infinitul mării, apoi al oceanului, spre a se întâlni undeva cu cerul, autorul culegerii realizează că acest spațiu breton face ca picătura de apă care suntem să devină și mai fragilă, și mai prețioasă („Bretagne à présent et pour toujours" – „Bretagne acum și mereu").

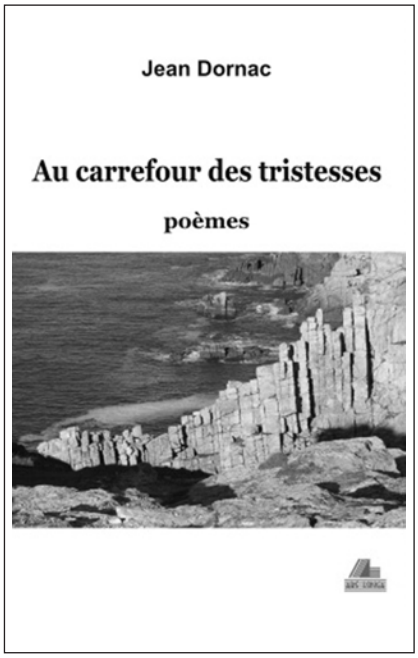

Poetul este „o pană în slujba frumuseții.../ *Nimic mai mult...*" – „une plume au service de la beauté.../ *Rien de plus...*" – (*Impénétrables poètes – De nepătruns, poeții*), ne spune Jean Dornac. Nimic mai puțin, aș adăuga eu. Și cum frumusețea există peste tot, poet este orice ființă umană care o vede și care poate să exprime în fraze simple ori sofisticate ceea ce simte. Limbajul lui Jean Dornac are calmul gândurilor sale, până și revoltele sunt îmblânzite, iar reproșurile devin cale spre liniște și calm. Dacă prietena care părăsește prietenul caută „iarba mereu mai verde" – „une herbe toujours plus verte", lăsând în urmă-i „crudele mușcături/ Ale fericitelor vremurilor" – „cruelles morsures/ Des temps heureux" (*Il aurait voulu – „Ar fi vrut*), înseamnă că „bucuria/ Îndrăgostiților în eternitate" „l'allegresse/ Des amoureux dans l'éternité" (*Elle me dira «tu» – Ea îmi va spune „tu"*) nu există. Există în schimb „răscrucea trișteților" – „le carrefour des tristesses", care ne învață că tot ce ne este exterior se „împrăștie în neant" – „dissipe dans le néant" (*Au carrefour des tristesses – La răscrucea trișteților*). Femeia fidelă pare a rămâne femeia-muzică, cea care se apropie cel mai mult de sufletul poetului, cea pe care o poate duce peste tot (*La musique est femme – Muzica este femeie*).

Prin urmare, frumusețea poate fi găsită nu doar în ființa iubită, ci și în muzică, în „zborul pescărușilor" – „le

[1] **Jean Dornac**, *Au carrefour des tristesses* (poèmes). Préface: Claude Luezior, Iași, Editura Ars Longa, 2020.

vol des goélands", într-un zâmbet, în *Dreptate*, *Dreptatea* împiedicată de economia de piață, de războaie, de goana după bunăstare materială ce riscă să amenințe sănătatea lumii, transformând ființele umane în pescărușii cu aripile frânte. („Beauté, Justice, où puis-je vous trouver?" – „Frumusețe, Dreptate, unde vă pot găsi?"). Astfel, în vremuri de izolare, ca cele pe care le traversăm sub pandemie, piedici înaintea frumuseții devin absența libertății și teama pe care o aduce cu ea, „livida teamă" – „peur blafarde" ce ne „ocupă mintea" – „occupe notre esprit" (*Étincelle des ténèbres – Scânteie din întuneric*). Singura salvare rămâne iubirea, iar versurile poemului *Leçon de virus – Lecția virusului* se pot constitui în veritabil manifest: „Dacă vrem să înfrângem acest lucru abject/ Să ne unim dincolo de granițe/ Dincolo de credințe/ Dincolo de averile ori sărăcia noastră/ Dincolo de vârstele sau sexul nostru/ Dincolo de ideologiile noastre! / Doar respectul, deci IUBIREA să ne fie legătură/ Și, acolo, vom găsi, împreună/ Victoria împotriva invizibilului/ Și monstruosului ucigaș!" – „Si nous voulons vaincre cette abjecte chose/ Unissons-nous au-delà des frontières/ Au-delà des croyances/ Au-delà de nos fortunes ou pauvretés/ Au-delà de nos âges et sexes/ Au-delà de nos idéologies!/ Que seul le respect, donc l'AMOUR soit notre lien/ Et, là, nous trouverons, ensemble/ La victoire contre l'invisible/ Et monstrueux meurtrier!" .

Din unele poeme se înalță o revoltă, revoltă îndreptată spre cei care distrug frumusețea dintr-un imens orgoliu, poetul propunând, ca în cazul virusului, posibile soluții salvatoare – „Când oare, frați oameni, / Veți arunca armele/ În pubelele istoriei/ Spre a respecta în sfârșit viața! – „Quand donc mes frères humains/ Jetterez-vous les armes/ Aux poubelles de l'histoire/ Pour respecter enfin la vie!" (*Crimes*) – pentru a crea punți adevărate.

Ici și colo, anumite formule trimit la autori ai literaturii franceze precum Villon, La Fontaine și mai ales Louis Aragon.

Poemele lui Jean Dornac sunt poeme-confesiuni, dar și poeme-manifest. E ca și cum, ajuns pe pragul către o altă lume care, prin dreptul vârstei, pare, logic, mai aproape decât pentru cei mai tineri, ar retrăi amintirile din spatele cărora transpare un suflet. Autorul lansează un apel către poeți, invitându-i să se unească în scopul salvării lumii (*Le cri, Les chemins de la beauté – Țipătul, Căile frumuseții*).

Dincolo de universalitatea sentimentelor transmise de poezie, în creația lui Jean Dornac se simte sufletul francez, cel obișnuit cu luări de poziție deschise. Să-i urmăm așadar invitația: „Că ești tânăr ori bătrân/ Iubește Frumusețea/ Iubește Libertatea/ Iubește Iubirea!" – „Alors, que tu sois jeune ou vieux/ Aime la Beauté/ Aime la Liberté/ Aime l'Amour!" (*Căile frumuseții*).

„Plecat din munții Alsaciei, care deschid calea cerului, către spațiul breton care deschide orizontul către infinitul mării, apoi al oceanului, spre a se întâlni undeva cu cerul, autorul culegerii realizează că acest spațiu breton face ca picătura de apă care suntem să devină și mai fragilă, și mai prețioasă («Bretagne à présent et pour toujours» – «Bretagne acum și mereu»)."

Universalia

NEF'Î, MAESTRUL SATIRIC AL LITERATURII CLASICE TURCE

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce

În perioada otomană, poeții și prozatorii au continuat să creeze în paralel cu dezvoltarea politică, culturală și economică a statului. Fără îndoială, clasicii literaturii turce și-au lăsat o puternică amprentă asupra acestei literaturi, constituind baza creațiilor de mai târziu, indiferent de genul literar adoptat. Prin metodele „*tezkire – șuara*", cercetătorii de astăzi au făcut noi descoperiri despre viața poeților din secolele trecute. Dacă e să ne referim la literatura de divan, aceasta este o literatură care face apel la grupul superior. Ceea ce înțelegem prin grup superior sunt oamenii care au primit educație la medrese (școală religioasă) și locuiau în palat și împrejurimi. Literatura de divan își avea sursele în literatura persană (Iran) și arabă. A continuat ca o imitație a acestor literaturi până în secolul al XVI-lea, când s-a desprins de model și a atins cel mai înalt nivel. În acest secol, poeții au creat multe lucrări originale, iar literatura de divan reușește să devină una originală mergând dincolo de imitația literară. Scopul poeților de divan era de a atinge perfecțiunea în ceea ce privea forma. Un secol mai târziu, poeții s-au angajat în noi căutări. În literatura clasică turcă, poezia a avut întotdeauna prioritate în fața prozei. Cu toate acestea, există și lucrări mixte, scrise în versuri și proză. Același subiect poate fi tratat atât în poezie, cât și în proză: iubirea, durerea, unicitatea și măreția lui Allah, tristețea, lauda de sine sau a cuiva, scrise de obicei sub formă de odă, ridiculizarea unei persoane. Aspectele negative ale unor oameni sau defectele societății au fost criticate prin utilizarea acestui gen în literatura de divan. Și când vorbim de satiră în poezia otomană, primul nume care ne vine în minte este **Nef'î** (turca otomană: صلخم *maḫlaṣ*), 1572, Hasankale [Pasinler]/Erzurum – 27 ianuarie 1635, Istanbul), care a dat cele mai reușite exemple în acest sens. Numele real al poetului, care își semnase poeziile cu pseudonimul **Nef'î (Nefi)**, a fost **Ömer**. Potrivit istoricilor literaturii turce, el s-a născut în districtul Pasinler din Edirne, în 1572, în timpul domniei lui Selim al II-lea. Tatăl său a fost Sipahi Mehmet Bey, iar bunicul său, Mirzâ Ali Pașa, care își avea originile în Șirvan. Tatăl său a fost guvernatorul sangeacului *Kars ve Mıcıngerd* (*Sarıkamış*), iar bunicul său a devenit guvernator în sangeacul *Pasinler*. Din acest motiv, locul de naștere al lui Nefi a fost în districtul Hasankale din Erzurum. Prin urmare, este cunoscut și sub numele de **Erzenü'r-Rumî**. Deși s-a născut la țară, venind dintr-o familie de birocrați, **Nef'î (Nefi)** a avut parte de o bună educație în medrese și ocazia să studieze araba și persana. A început să scrie poezii în anii de școală. Primul său nume a fost **Darri**, care înseamnă *„legat de rău"*. Acest detaliu este foarte important, pentru că definește parțial caracterul său: latura agresivă, inaccesibilă, insolentă a lui Nefi. Mai târziu, poetul și-a schimbat numele în **Nefi**, care înseamnă *„legat de beneficiu"*, la sfatul marelui istoric și critic Mustafa Ali din Gallipoli; cu toate acestea, noua poreclă nu i-a schimbat caracterul, iar relația „rău – poem" l-a însoțit până la sfârșitul vieții sale. Unele surse încearcă să atribuie familia lui Nefi celor din neamul Dulkadiroğulları, Timur sau Çağataylı, însă fără niciun suport. Dintr-o satiră reiese că Nefi însuși s-a plâns de tatăl său, care a fost și poet, pentru că a slujit hanilor din Crimeea și și-a părăsit familia, ducând o viață confortabilă. Mehmet Bey plecase în Crimeea cu o misiune, lăsându-și familia în urmă, când Ömer Nefi încă nu crescuse și nu venise la Istanbul. Și Nefi se va răzbuna pe tatăl său, care trăise în bogăție și fericire, în timp ce familia sa trebuia să trăiască în sărăcie, în anii următori, folosindu-și abilitățile în poezie ca instrument satiric. În plus, Nefi trage linie, numindu-l pe tatăl său *„necazuri întunecate"* într-una din celebrele sale epigra-

me, cuprinsă în *Săgeți accidentale* (*Siham-ı Kaza*), una dintre lucrările sale, eminamente satirică. El este deopotrivă cel mai mare maestru al odelor, dar și cel mai mare autor satiric din literatura turcă. Se spune că atunci când Nefi laudă pe cineva, îl duce șapte straturi în cer, iar când satirizează, îl pune la șapte etaje sub pământ. Limbajul său este destul de greoi. El nu a inclus niciodată sufismul în poeziile sale.

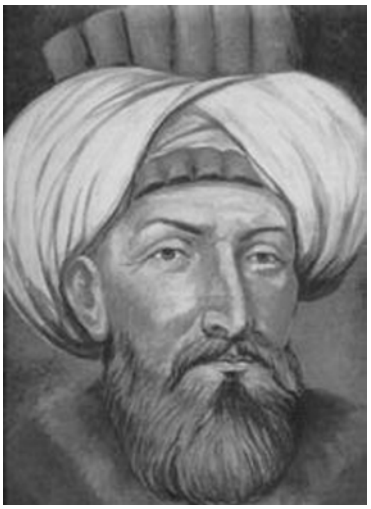

Nefi

Sihâm-ı Kazâ este cea mai dură lucrare de satiră din literatura de divan, în care Nefi a satirizat, cu un stil imoral și lipsit de bunacuviință, câțiva oameni de stat și poeți, care au trăit în secolul al XVII-lea. Unele dintre poeziile sale din această culegere sunt poezii lirice, rafinate, însă cele mai multe dintre ele sunt lucrări satirice, pline de cuvinte grosolane, acuzații grele, blesteme. Poetul a adoptat o atitudine în funcție de modul în care i s-a adresat interlocutorul, a răspuns cu delicatețe la întrebări cu tâlc și grosolan la obrăznicii.

În această lucrare, Nefi a satirizat oameni de stat ai perioadei sale, precum tatăl său Mehmed Bey, Gürcü Mehmed Paşa, Kemankeş Ali Paşa, Baki Paşa, Halil Paşa și alții în așa măsură încât de aici i s-a tras moartea, fiind sugrumat și aruncat în mare.

Nefi a sosit la Istanbul în timpul domniei sultanului Ahmet I, după ce acesta a urcat pe tron, între 1603 și 1609, surse diferite estimând anul 1606 ca dată a sosirii lui. A intrat imediat în serviciul de stat, a lucrat o vreme în diferite funcții publice și, în cele din urmă, a ajuns în cele mai înalte funcții în care ar putea ajunge un poet. Prima datorie a lui Nefi la serviciul de stat din Istanbul, oraș în care a locuit aproximativ 30 de ani, a fost contractul minier din *Divan-ı Hümayun*. De asemenea, a lucrat ca administrator la Muradiye în Edirne, unde a fost exilat pentru o scurtă perioadă de timp, apoi contabil fiscal la Istanbul. A fost în rândul funcționarilor publici mici, care nu ajungeau niciodată în funcții foarte înalte. Faptul că le-a prezentat primele sale elogii lui Ahmet I și Kuyucu Murat Paşa, întărește posibilitatea ca Kuyucu Murat Paşa să fi avut un rol în venirea sa la Istanbul. Este posibil ca, datorită tatălui său, care a fost un oficial la Hanul din Crimeea, Nef'i să fi primit o recomandare de la Kuyucu Murat Paşa. Este posibil ca Nefi să fi fost în Crimeea și Bahçesaray înainte de de a ajunge la Istanbul și poate că a atras atenția Hanului din Crimeea, Canıbek Giray, datorită tatălui său. Este de remarcat faptul că a intrat în serviciul de stat imediat ce a sosit la Istanbul, fiind angajat de către protectorul său, care era un nume important. Într-o satiră, Nefi se plânge de tatăl său: „De când părintele meu e curtean fericit la Han/ Nu mi-au mai văzut ochii nici linte, nici tarhana./ Nu este un tată această pacoste cu suflet negru,/ Dacă așa-numita putere vine de la Han./ De sărăcie, mâinile mele sunt sub piatră,/ Mizerabilul i se vinde cu totul lui Han." [1]

Adus la Istanbul cu ajutorul unor persoane puternice, pentru a se susține, el a simțit mai întâi nevoia să laude tradițiile avansate ale perioadei și, prin urmare, a dedicat ode lui Nasuh Paşa și Mehmet Paşa, în afară de sultanul Ahmed I și Kuyucu Murat Paşa. În vremurile lui Ahmet I și Mustafa I, a rămas un poet a cărui stea încă nu strălucea. Deși a scris ode primilor doi sultani ai perioadei sale, Nefi nu a reușit să câștige prea mult respect. Sultanului Ahmed I, care era și poet, i-a dedicat opt ode, însă fără vreun rezultat deosebit, reușind doar să-i atragă atenția. Steaua lui începe să strălucească în timpul domniei sultanului Murat al IV-lea, el însuși un poet important, căruia îi câștigă admirația și încrederea.

Nefi, care nu cunoștea granițe și măsură în laudele și satirele sale, se confrunta cu corupția statului. Când sărăcia, mita și imoralitatea au cunoscut „săgețile satirei" sale împotriva conducătorilor incompetenți ai perioadei, Nefi a început să atragă ura și furia acestora, stârnind chiar revolta. La fel ca Riyâzî, el a satirizat pe bună dreptate poeții și oamenii de stat de rang înalt din perioada respectivă, stârnindu-le ura: „Crima acelui poet satiric, al cărui nume este Nef'î, este la fel ca faldul viperei în toate cele patru secte."

Au fost însă și oameni de stat care l-au iubit și lăudat pe Nefi, în ciuda răutății care îl înconjura. Murat al IV-lea l-a protejat mult timp. La un moment dat, conform unei însemnări de epocă, această protecție a început să fie mai puțin vizibilă.

Şeihülislâmul Yahya Efendi, unul dintre cei trei autori care au scris cele mai multe gazeluri în poezia de divan, și-a atras mânia studenților de la teologie cu distihul sarcastic: „Lasă-l pe fățarnic să-și arate ipocrizia în parlament,/ Vino la cârciumă, unde nu e nici ipocrizie, nici fățarnic." Deși pare să laude faptul că Nefi nu are precedent în arta de a vorbi, pe de altă parte, Yahya Efendi insistă asupra impulsivității din creațiile acestuia, prin asemănarea cuvintelor lui din perioada

[1] https://www.erzurumpost.com/p-dis-htan-bile-korkusu-olmayan-yigit-s-ir-nef-i_488m.html

de noviciat cu poeziile arabe beduine, atârnate pe pereții de la *Kaaba*. Nefi, cu inteligența sa fină și subtilă, dă următorul răspuns de neuitat, care a rămas o lecție pentru unii, până în ziua de azi: „M-a numit necredincios, Müfti Efendi./ Să admitem, să-i spunem mamă musulmanului./ Când vom ajunge mâine la ziua judecății,/ Vom fi într-o clipă amândoi mincinoși." [2]

Tahir Efendi, unul dintre viziri, îl insultă pe Nefi, numindu-l câine. Ca răspuns, Nefi, folosind mijloacele poeziei de divan, precum *ihâm* și *tevriye,* cu semnificații duale, îi atribuie vizirului termenul de „câine" la propriu, iar pentru sine, utilizează expresia metaforică „pur, curat"; sunt cuvinte grele, de genul celor care rămân în memorie și nu sunt uitate secole la rând: „Tahir Efendi mi-a spus că sunt pur./ În acest cuvânt, este evident complimentul său,/ Pentru că Maliki este religia mea./ Prin credință, Tahir este câine." [3]

Sultanul Murat Han îl chema uneori pe Nefi și îi asculta satirele sale, deoarece îi plăceau poveștile din adunările sale private. Istoricul otoman Mustafa Naîmâ relatează un incident petrecut prin anul 1629. Într-una dintre vizitele pe care Nefi le-a făcut pentru a-i prezenta sultanului noul său volum, la palat a început să tune și să fulgere. Un fulger a căzut lângă tronul sultanului. Medicul șef al lui Murat, Emir Çelebi, a legat acest incident de satirele de rău augur ale lui Nefi. Murat, speriat, s-a căit că a ascultat astfel de prostii. L-a demis pe Nefi din funcția sa publică, i-a cerut să se pocăiască pentru scrierile sale și l-a alungat de la palat (*Naîmâ Tarihi, c. III B. 225*).

Poetul se adresează unui demnitar, Bayram Pașa, pentru a scrie o scrisoare de mediere către sultan. În timp ce scria, demnitarul se agită și varsă o picătură de cerneală neagră pe hârtia albă. Bayram Pașa, care era negru, intră în panică din cauza acestei greșeli. Nefi, care vede acest lucru și al cărui simț al umorului îi adusese ura întregii curți, îl ironizează: „Nu te îngrijora, Pașă, este sudoarea ta binecuvântată care a fost vărsată." Extrem de enervat de remarcă, demnitarul ordonă arestarea lui Nefi. Dușmanii lui Nefi, care transformă acest lucru într-o oportunitate, se reped imediat la padișah și, menționând că nici lui Allah nu îi plac aceste poezii abuzive ale lui Nefi, insistă asupra faptului că padișahul va fi un martir și, prin urmare, această persoană sinistră ar trebui să fie sacrificată cât mai curând posibil. Într-un distih se subliniază că se apropie sfârșitul lui Nefi: „Din cer i-au picat vorbele în «Săgețile-i accidentale»,/ Nefi, cu-a sa limbă, a dat de necazuri providențiale." [4]

Mânia padișahului, pe care dușmanii lui Nefi o provoacă în mod constant, este imediat speculată. Cum nimeni nu era de partea lui pentru a-l apăra, sentința de condamnare la moarte survine imediat.

Sultanul Murat decide executarea lui Nefi, care își încălcase jurământul făcut în fața acestuia. Bayram Pașa și-a asumat această sarcină, l-a strangulat pe Nefi împreună cu Çavușbaşı Boynueğri Mehmet Ağa și l-au aruncat în mare în ziua de 27 ianuarie 1653.

Sultanul îl avertizase pe Nefi să nu mai satirizeze oamenii de stat. Ca poet, îl aprecia, dialoga în versuri cu el, în ciuda faptului că fusese la rândul lui, ținta satirelor lui Nefi: „Ce zici de următoarele versuri? Tu, mare poet, înțelegi stilul./ De când ești suveranul acestei țări, o, șahule, tiranul Murâdî [5] își folosește pseudonimul." Dezgustat, Nefi răspundea: „Seamănă cu stilul lui Nefi, sultanul meu. Îi faceți de râs în fața lumii pe marele vizir, vizirii… îi faceți mârșavi pe cei care mă reprezintă. Iar domnia-voastră, padișahul meu, alegeți-vă reprezentanți dintre cei care nu sunt nerușinați și mârșavi." Dialogul continua astfel: „De câte ori ți-am spus, poete, să-ți legi limba, să-i pui frâu gurii tale?": „Mi-ai spus, padișahul meu. Eu gurii mele i-am pus frâu, cel puțin am încercat din greu, dar limba, neastâmpărată, nu mi-a dat ascultare." [6]

Înainte de a fi executat, Nefi recită, fără teamă, în prezența sultanului, magnificul său poem *Cuvântul meu*.

Ca o ironie a sorții, Nefi a rămas în istorie cu elogiile și epigramele sale, iar Bayram Pașa cu identitatea de birocrat care l-a executat pe Nefi. Cu alte cuvinte, poetul se răzbună de secole cu opera sa. Creațiile sale sunt considerate vârf al poeziei turcești și persane din epocă. Caracterul lui Nefi și abilitățile sale poetice au fost un exemplu pentru poeții turci moderni, începând cu perioada de reformă a Tanzimatului, fiind numit **„tatăl tuturor poeților"**.

Mangalia, 20 decembrie 2020

Citatele din articol au fost traduse din limba turcă de **Urfet Șachir**.

Surse bibliografice:

https://www.erzurumpost.com/p-dis-htan-bile-korkusu-olmayan-yigit-s-ir-nef-i_488m.html
https://www.turkedebiyati.org/nefi_siirleri.html
https://en.wikipedia.org/wiki/Nef%27i
https://edebiyatvesanatakademisi.com/divan-siiri-ve-sairler/nef-i-hayati-edebi-kisiligi-eserleri-ve-idami/33547

[2] *Ibidem*.

[3] https://www.turkedebiyati.org/nefi_siirleri.html

[4] https://en.wikipedia.org/wiki/Nef%27i

[5] **Murâdî** era pseudonimul folosit de sultan în poeziile sale.

[6] Replici din filmul *Kösem*.

POEZII DE NEF'Î
Traducere din limba turcă de Urfet Șachir

Siham-ı Kaza

Gürci hınzırı a samsun-ı muazzam a köpek
Kande sen kande nigehbani-i alem a köpek

Vay ol devlete kim ola mürebbisi anun
Bir senin gibideni cehl-i mücessem a köpek

Ne gune kaldi meded devlet-i Al-i Osman
Hey yazuk hey ne musibet bu ne matem a köpek

Ne ihanetdür o sadra bu zamanda ki anun
Olmaya sahibi bir Asaf-ı kerem a köpek

Hidmet-i devlete sair vüzeradan göreler
Bir fürumaye koca ayuyı akdem a köpek

Bu mahlallerde ki Bagdadı ala şah-ı Acem
Arz-ı rumu ede teshir Abaza hem a köpek

Sattınız iki soysuz bir olup hanlığı
Kimseyietmedünüz bu işe mahrem a köpek

Paymal eylediniz saltanatın ırzını hem
Yok yereoldı telef ol kadar adem a köpek

Hiç hanlık satılır mı hey edebsiz hain
Tutalım olmamış ol fitne muazzam a köpek

Sen kadar düşmen-i devlet mi olur a hınzır
Ne turur saltanatun sahibi bilsem a köpek

Ehl-i dil düşmeni din yoksulu bir melunsun
Öldürürlerse eğer can-be-cehennem a köpek

Böyle kalur mu soysuzlar elinde devlet
noldu ya gayret-i şahenşeh-i azam a köpek

Hak götürdü arabı gitti hele dünyadan
Kim götürse akabince seni bilmem a köpek

File nacar meger yükledeler tabutunu
Çekemez cife-i murdarunu adem a köpek

Filler de çekemezse ne acep laşeni kim
Var mı bir sencileyin div-i mülahhem a köpek

Sen soysuz eşek ol Kirliorospu yaraşur
Bindürüp sırtına teşhir edersem a köpek

Săgeți accidentale

Animalul gruzin este un câine uriaș, de război,
Câinele de pază, prin sânge, al societății.

Vai de statul cu așa guvernanți!
Câinele îl poate personifica doar pe unul ca tine.

În ce zi a părăsit starea de fapt, Al-i Osman!
Hei, hei, ce nenorocire, ce doliu, ah, câine!

Ce trădător este acel suflet în acest moment!
Trebuie să fie stăpânul unui câine nobil, impur.

Guvernarea este potrivită altui vizir,
Un urs uriaș este subordonat unui câine nerasat.

Bagdadul a devenit moșia șahului persan,
Aceste ținuturi sunt în mâinile lui Abaza și ale unui câine.

Doi nerasați v-ați unit și ați vândut hanatul,
N-ați făcut pe nimeni părtaș la asta, câinilor.

Ați vândut și onoarea sultanatului,
Nu a rămas niciun loc nedistrus, câini iresponsabili!

Se poate vinde hanatul, hei, trădător nerușinat?
Să admitem că nu ești un mare instigator, câine?

Cum poate avea statul un dușman ca tine, animalule?
De-aș fi știut ce fel de stăpân are sultanatul, câine!

Ești dușmanul limbii, necredincios blestemat!
Dacă te omoară, în iad ajungi, câine!

Va rămâne așa statul în mâinile unor degenerați?
Ce s-a întâmplat cu zelul și măreția suverană, câine?

Dreptatea e dusă, a plecat din lume în mod special.
Cine te-ar duce imediat și pe tine, nu știu, câine!

Au încărcat în schimb cu plase sicriul tău
Nu ți s-ar putea trage leșul mizer, câine iresponsabil!

Dacă nici elefanții n-ar putea trage leșul tău,
E oare cineva mai mare, ce crezi, câine ticălos?

Tu fii măgar degenerat, ți s-ar potrivi, curvă ordinară!
Nu m-aș expune urcându-mă pe spatele tău, câine!

Gazel

Bir dolu nûş et, şarab-ı nab gelsün çeşmine
Mest olursan nâza başla hab gelsün çeşmine.

Gamzene pür-tâb iken takat getirmez âftâb
Bade aklı var ise bitâb gelsün çeşmine.

Hüsnünü bilmek dilersen bir nefes mir'ata bak
Attabın pertevi, mehtâb gelsün çeşmine.

Aşık isen ağlamakla bitmez iş, bir çare gör
Sen gerek yaş dök, gerek hûnâb gelsün çeşmine.

Rind isen Nef'î, humâr-ı badeden açma gözün
Âlemin hâli, hayal ü hâb gelsün çeşmine.

Gazel

Bea mult, lasă vinul curat să curgă din ochii tăi,
Dacă te vei ameți, lasă somnul să vină în ochii tăi.

Soarele puternic și strălucitor nu-ți rezistă în gropițe.
Dacă vinul are vreun sens, bea-l în ceasuri istovite.

De vrei să-ți vezi frumusețea, privește-te o clipă în oglindă!
Strălucirea soarelui să-ți pară pală, precum e clarul de lună.

De ești îndrăgostit, nu se rezolvă cu plânsul, găsește un leac,
Chiar dacă verși lacrimi și îți sângerează ochii un veac.

Dacă ești învechit, Nef'î, nu te trezi din beție,
Starea lumii să-ți pară o iluzie și-o reverie.

Sözüm

En derin uykulardan kaldırandır sözüm
Güne el bağlayanı yıldırandır sözüm

Zemini zamanı daralmış olanlara
Gönüllerince zemindir zamandır sözüm

Zâlim beni bir işâretle kahretse de
Onun ordusuna karşı koyandır sözüm

Cihân saltanatları zamanla sönerken
Yandıkça daha da parıldayandır sözüm

Güç verir, bilinç üretir, sevinç bağışlar
Yüzü gülmemişlere armağandır sözüm

Ey mutsuzluk gecesinde bunalanlar
Müjde size yıldızları saçandır sözüm

Dünya bir benimdir diyenlere derim ki
Bu sofrayı herkeslere açandır sözüm

Varsın günün sultanları değer vermezsin
Onlar göçüp gidince de sultandır sözüm.

Cuvântul meu

Cuvântul meu este cel care te trezește din cel mai profund somn,
Este cel care îl sperie pe cel care este legat de actualitate.

Pentru cei al căror timp pe pământ este scurt,
Cuvântul meu este de mult timp pământul din inimile lor.

Chiar dacă ticăloșii m-ar blestema c-un semn,
Cuvântul meu s-ar ridica împotriva mulțimii lor.

Pe măsură ce lumea sultanatului dispare în timp,
Cuvântul meu este cel care strălucește mai luminos, cu cât arde mai mult.

Dă putere, înmulțește cunoștințele, dăruiește bucurie,
Cuvântul meu este un dar pentru cei care nu au zâmbit.

- O, voi, cei care sunteți copleșiți de noaptea nefericirii!
Vestea bună e că cuvântul meu răspândește stelele pentru voi.

Le spun celor care spun că lumea e doar a lor:
Cuvântul meu este hrană pentru toată lumea.

Voi existați și nu vă pasă de sultanii zilei.
Cuvântul meu este sultan, chiar și după ce ei vor trece.

Prima pagină a divanului Nefî (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 421). Sursa foto: edebiyatvesanatakademisi.

„Nef'i este deopotrivă cel mai mare maestru al odelor, dar și cel mai mare autor satiric din literatura turcă. Se spune că atunci când Nef'i laudă pe cineva, îl duce șapte straturi în cer, iar când satirizează, îl pune la șapte etaje sub pământ."

Universalia

LITERATURA, PUNTE DE LEGĂTURĂ ÎNTRE EGIPT ȘI ROMÂNIA

Maria Bobea

Studentă, anul I, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Secția Arabă, Universitatea din București

Adesea, literatura oglindește societatea căreia i se adresează, chiar și prin intermediul unui text ficțional. Accesul la literatura universală facilitează o mai bună cunoaștere a popoarelor presupuse „diferite". În atenția noastră sunt autorii postbelici **Naghib Mahfuz** (Egipt) și **Marin Preda** (România), care publică două romane, tratând aceleași subiecte, dar adaptate societăților cărora le aparțin și din care provin.

Trilogia din Cairo [1] de Naghib Mahfuz prezintă o perioadă tulbure din istoria Egiptului modern – emanciparea sa de sub ocupația britanică –, urmărind efectele pe care le au frământările politice și schimbarea progresivă de mentalitate asupra unei familii egiptene tradiționaliste. [2]

În literatura română, *Moromeții* de Marin Preda se constituie într-o carte de referință, o operă „clasică" prin excelență. De la *Ion* al lui Liviu Rebreanu nu se mai scrisese un roman care să ofere o imagine, la detaliu, a lumii rurale într-o perioadă de derivă. Valoarea de excepție constă în adâncimea psihologică și în problematica inedită ce transformă romanul într-o monografie artistică a satului românesc ante- și postbelic, surprins la răspântia dintre două orânduiri sociale. [3]

Acest scurt demers contrastiv își propune să pună în evidență asemănările antropologice dintre două popoare separate nu numai geografic de o oarecare distanță, ci și de o serie de incongruențe generate de limbile și culturile dominante. Temele abordate în cele două romane sunt similare, ambele încercând să demonteze mecanismele prin care schimbările politice din România și, respectiv, din Egipt, au influențat cursul vieții în familia tradițională.

Naghib Mahfuz, romancier egiptean născut la 11 decembrie 1911, debutează cu romanul *'Abṯ al-āqdār* (*Batjocura soartei*) în anul 1939, propunându-și o serie de romane care să acopere toată istoria Egiptului. În același an, devine funcționar de stat în Ministerul Cultelor, director al Biroului de Supraveghere a Artelor și al Fundației pentru Cinematografie (1966–1968), iar în ultima parte a vieții a activat în funcția de consilier al Ministerului Culturii. Laureat al Premiului Nobel pentru literatură în 1988, Naghib Mahfuz este cunoscut în spațiul românesc pentru opere precum: *Trilogia din Cairo, Băieții de pe strada noastră* și *Pălăvrăgeală pe Nil*.

Marin Preda, prozator român născut la 5 august 1922, debutează cu schița *Pârlitu'* în anul 1942, publicată în ziarul ,,Timpul". Pentru scurt timp este angajat funcționar la Institutul de statistică. La recomandarea lui Eugen Lovinescu, poetul Ion Vinea îl angajează secretar de redacție la „Evenimentul zilei". În 1945 devine corector la ziarul „România liberă". Este laureat al Premiului de Stat în 1956 și al Premiului Uniunii Scriitorilor în 1971. Cele mai cunoscute opere ale sale sunt *Moromeții, Risipitorii, Delirul*, *Viața ca o pradă*, *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Romanele publicate la doar un an distanță, 1955 – Moromeții" vol. I, 1956 – volumul I al *Trilogiei din Cairo* intitulat *O plimbare prin palat*, nu se limitează la asemănările legate de tema influenței politice. Ambele opere prezintă familii din clasa socială de

[1] Tradusă în limba română de **Nicolae Dobrișan** cu titlul *Trilogia Cairoului*,

[2] **Naghib Mahfuz**, *Bayn al-Qasrayn*, roman, 1956 – *O plimbare prin palat. Trilogia Cairoului, 1*, traducere în limba română, note și prefață de **Nicolae Dobrișan**, București, Editura Polirom, 2011.

[3] **Marin Preda**, *Moromeții*, texte comentate: tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de **Ion Bălu**, București, Editura Albatros, col. „Lyceum", 1979, p. XVII.

mijloc, portretizează familii neconvenționale, părinți la a doua căsătorie, copii din căsătoriile anterioare, mezinul care aspiră la educație și depășirea propriei condiții, cât și violența domestică. Totodată, ambele au un substrat autobiografic: pentru *Trilogia din Cairo*, cadrul este foarte familiar scriitorului, cartierul aglomerat, străzile înguste și moscheile vechi de secole din cartierul Gamaliya unde s-a născut și apoi Al Abassiya, unde s-a mutat și unde este plasată acțiunea trilogiei; pentru *Morometții*, geneza romanului trimite în mod explicit către satul natal al autorului, Siliștea-Gumești, din județul Teleorman, și către familia acestuia.

Familia egipteană este alcătuită din: tatăl, Ahmad Abd-el Gawad, Yassin (fiul din prima căsătorie), Fahmi, Khadiga, Aișa, Kamal și mama, Amina.

În ierarhia socială, Ahmad Abd-el Gawad este un negustor prosper, un musulman practicant și conservator, respectat în mediul său. În ciuda aparențelor, Ahmad duce totuși o viață duplicitară: patriarh sobru în fața familiei și petrecăreț vesel și sentimental în fața prietenilor:

„Stăpânul ținea foarte mult la prestanță și nu lăsa decât foarte rar să se vadă că poate să fie și prietenos." [4]

„Cu toate că bea în fiecare seară până ce se amețea, nu-și îngăduia să se întoarcă acasă decât după ce se simțea din nou treaz, fiindcă ținea ca în familie să apară întotdeauna sobru." [5]

„Eu sunt bărbat! Eu sunt cel care zice și dezice! Nu accept nici un fel de observație în legătură cu felul meu de a fi! N-ai de ales! Și să nu mă obligi să te pedepsesc!" [6]

Omologii români ai membrilor familiei egiptene sunt: Ilie Moromete – tatăl, Paraschiv, Nilă și Achim (fiii din prima căsătorie), Tita și Ilinca, Niculae și mama Catrina.

Socialmente vorbind, Moromete este un țăran din clasa de mijloc, capul unei familii mixte, cu o statură morală întemeiată pe valori țărănești profunde. El apare ca o persoană onestă, ce ține la verticalitatea sa, iubitoare de familie, pusă astfel mereu pe primul plan, ce tratează vicisitudinile vieții cu sarcasm, cu un aer uneori mucalit, profund, de o inteligență scăpărătoare, fiind considerat de altfel tipul țăranului filosof: „Privind lucrurile în absolut, Ilie Moromete este un pater familias, anacronic întârziat în epoca contemporană. Stăpân neînduplecat, vocea lui răsună într-o variată tonalitate, de la finețea ironică la sarcasmul ucigător. Nimic nu se întâmplă în gospodărie fără prealabila sa încuviințare." [7]

„– Tu, Paraschive, ce stai acilea și belești fasolele la mine? Ce, nu ți-am mai văzut dinții ăia de mult? Rânjești ca un

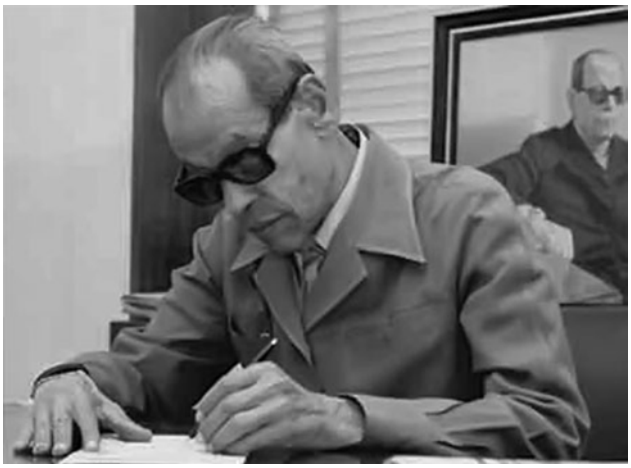

Naghib Mahfuz (11 decembrie 1911, Cairo – 30 august 2006, Cairo)

colțat la maică-ta, parcă tu ai fi mai breaz. De ce nu treci la masă? Și pe voi v-a găsit scăldatul? Dacă vă iau de păr și mătur bătătura cu voi, vă scutesc de-o treabă mâine dimineață." [8]

Două scene semnificative pentru reprezentarea familiilor egipteană și română sunt cele în care se află la masă. Pentru familia egipteană, locurile erau ocupate în funcție de vârstă, tatăl se așeza în capăt, apoi frații Yasin, Fahmi și Kamal: „Fu pregătită masa și în jurul ei se întinseseră saltelușele. Stăpânul se așeză la un capăt, cu picioarele sub el. Cei trei frați intrară unul după altul: Yasin se așeză în dreapta tatălui său, Fahmi în stânga lui, iar Kamal în față cu el. Luară loc smeriți, cu capetele în pământ, de parcă erau la rugăciunea de vineri. Toți trei la fel, și secretarul școlii En-Nahhasin, și studentul de la Drept, și elevul de la școala Khalil Aga; niciunul nu îndrăznea să ridice ochii și să-l privească în față." [9]

„Copiii ardeau de nerăbdare, dar nici unul nu îndrăzni să facă vreo mișcare înainte ca stăpânul să întindă mâna spre o lipie și să o rupă, bombănind un «Poftiți!». Abia atunci se îndreptară spre lipii și mâinile lor, în ordinea vârstei: Yasin, Fahmi, Kamal." [10]

În familia lui Moromete, copiii se așază în ordinea gradelor de rudenie și a personalității. Ilie Moromete stătea pe pragul odăii, Paraschiv, Nilă și Achim împreună, apoi Catrina și copiii ei: „[...] Morometii mâncau în tindă la o masă joasă și rotundă, așezați în jurul ei pe niște scăunele cât palma. Fără să se știe când, copiii se așezară cu vremea unul lângă altul, după fire și neam. Cei trei frați vitregi, Paraschiv, Nilă și Achim, stăteau spre partea din afară a tindei, ca și când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă și să plece afară. De cealaltă parte a mesei, lângă vatră, jumătate întoarsă spre străchinile

[4] **Naghib Mahfuz,** *op. cit.*, p. 16.

[5] *Ibidem*, p. 15.

[6] *Ibidem*, p. 10.

[7] **Ion Bălu**, în **Marin Preda**, *Morometii*, ed.cit., p. XXXV.

[8] *Morometii*, ed.cit, p.18.

[9] **Naghib Mahfuz,** *op. cit.*, p. 27.

[10] *Ibidem*, p. 28.

cu mâncare de pe foc, stătea întotdeauna Catrina Moromete, mama vitregă a celor trei frați, iar lângă ea îi avea pe ai ei, pe Niculae, pe Ilinca și pe Tita, copii făcuți cu Moromete." [11]

„Moromete stătea parcă deasupra tuturor. Locul lui era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpânea cu privirea pe fiecare. Toți ceilalți stăteau lângă umăr, înghesuiți [...] Paraschiv, Nilă și Achim nu erau prin firea lor niște copii tăcuți, moi ori lipsiți de veselie. Totuși, ca totdeauna, ei se așezară la masă absenți, uitându-se în gol [...] Moromete se așeză și el pe prag, făcând în același timp câteva cruci repezi și închizând o clipă, evlavios, ochii. Niculae, care nu avea scaun, se așeză turcește pe pământ." [12]

Pentru ambele familii servirea mesei este un prilej de întregire, dar există două diferențe, care evidențiază relația dintre membrii familiilor. O primă diferență este momentul în care fiecare familie se întâlnește pentru a servi masa.

În *Trilogia din Cairo*, familia servește micul dejun, care este singurul moment al zilei când copiii petrec timp alături de tatăl lor. Băieții se întorc acasă după-amiaza târziu, cu mult timp după ce Ahmed Abd-el Gawad luase dejunul și plecase la dugheană, de unde nu avea să se întoarcă decât după miezul nopții.

În *Morometii*, cina este momentul zilei în care familia este împreună, fiecare membru terminându-și îndatoririle specifice familiei lor. Moromete, Paraschiv, Nilă și Achim se întorc de la câmp, Niculae aduce oile de la păscut, iar fetele și mama lor termină treburile casnice. Scena cinei este de asemenea simbolică, anticipează divizarea viitoare a familiei. Ilie Moromete va rămâne singur, cei trei frați vor fugi de acasă, Tita se căsătorește, Ilinca și Catrina pleacă, iar Niculae va începe călătoria sa spirituală.

O a doua diferență este lipsa surorilor Khadiga și Aișa, și a mamei Amina de la masa familiei lui Ahmad Abd-el Gawad. Acest aspect ilustrează întocmai societatea egipteană din prima jumătate a secolului al XX-lea, părinții gândesc conform mentalității musulmane, separarea între sexe fiind obligatorie. Femeile îngrijesc casa și pregătesc mâncarea, iar bărbații muncesc sau învață. Exista un moment al zilei, în care familia – cu excepția tatălui – se aduna „la cafea", în salonul de la primul etaj: „Mama stătea pe o canapea la mijloc, în fața unei sobițe, pe care se afla un ibric îngropat în spuză [...] Copiii stăteau dinaintea ei, atât cei cărora le era îngăduit să bea cafea împreună cu ea – adică Yasin și Fahmi –, cât și cei pe care obiceiul și buna-cuviință îi opreau de la cafea – adică cele două surori și Kamal, aceștia mulțumindu-se doar cu taifasul. Erau clipe foarte plăcute; simțeau că alcătuiesc cu adevărat o familie, se delectau ascultând povestirile unuia sau altuia, arătându-și dragostea pe care o nutreau pentru mama lor și prietenia sinceră pe care o aveau unul pentru altul." [13]

În ambele romane se poate observa aceeași structură a textului narativ. Astfel, în planul conținutului, acțiunea se petrece într-o zonă apropiată de Bayna el-Qasrein (Între cele Două Palate – în timpul conducerii fatimide, aici se afla zona centrală a orașului Cairo. Marele Palat și un al doilea mai mic sunt printre cele mai importante edificii din perioada Fatimizilor, după moscheea Al-Azhar). Deși spațiul și timpul sunt elemente vag precizate în primul volum al *Trilogiei din Cairo*, timpul, începutul secolului al XX-lea, poate fi subînțeles în urma descrierilor caselor, dar și a mentalităților personajelor: „Nu avea nici un indiciu sigur în legătură cu timpul; strada de sub fereastră nu adormea până la ivirea zorilor [...] Ca o soție bună ce era, trebuia să se trezească la miezul nopții, pentru a-și aștepta soțul, care se întorcea de la vreo petrecere [...]." [14]

„O rază palidă pătrunse înăuntru, trimisă de lampa așezată pe o consolă, în salon. [...] Balconul dădea spre Bayna el-Qasrein; sub el se întâlneau străzile En-Nahhasin, coborând spre sud, și Bayna el-Qasrein, urcând spre nord. În stânga, strada era îngustă și întortocheată; partea de sus a caselor, unde se aflau ferestrele adormite, era învăluită de felinarele cărucioarelor de mână [...]." [15]

Primele capitole ale romanului se concentrează pe rutina familiei lui Ahmad Abd-el Gawad, începând cu anul 1917 până în 1919. Amina își așteaptă în fiecare noapte soțul care se întoarce de la petreceri, iar în zori începe să pregătească mâncare, ajutată de fiicele sale și de servitoarea Umm Hanafi. Capitolele următoare explorează personalitățile membrilor familiei, în special relațiile dintre ei.

Pentru *Morometii*, informațiile privind timpul și spațiul sunt prezente încă de la început: „În câmpia Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial, se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare; viața se scurgea aici fără conflicte mari. Era începutul verii."

Romanul începe simbolic cu așezarea acțiunii sub semnul unui timp îngăduitor, tolerant. Curgerea domoală a vremii ar dezvălui, aparent, evenimente comune și personaje rămase într-un tipar tradițional. În realitate tocmai modernitatea viziunii și adâncimea conflictuală, la nivelul marilor romane ale literaturii universale, sunt notele definitorii ale narațiunii. [16]

[11] *Morometii*, ed.cit, p. 18.
[12] *Idem*, p. 20.
[13] **Naghib Mahfuz,** *op. cit.*, p. 62.
[14] *Ibidem*, p. 5.
[15] *Ibidem*, p. 6.
[16] *Morometii*, ed. cit., p. 3.

Acțiunea romanului se desfășoară de la începutul până la sfârșitul verii anului 1937. Spațiul temporal este împărțit în trei secvențe: prima, începând de sâmbătă seara până duminică după-amiaza, duminica dimineața predominând activitățile colective – adunarea din poiana fierăriei lui Iocan, mersul la biserică, spectacolul călușului; a doua secvență ilustrează satul în febra secerișului, iar cea de-a treia înfățișează conflictul direct dintre Ilie Moromete și fiii săi. Ideea principală a celor trei secvențe epice este ireversibilitatea timpului.

Atât pentru Marin Preda, cât și pentru Naghib Mahfuz, personajele sunt predominant caracterizate în mod indirect prin intermediul gândurilor, acțiunilor și relațiilor cu celelalte personaje. Marin Preda nu face portrete fizice minuțioase, deoarece nu intenționează să caracterizeze personajul în mod direct, transmițând senzația de viață adevărată: „La ce bun să vorbești despre urechile, despre părul, despre nasul, despre ochii unui personaj, dacă personajul acela nu trăiește și nu-i dă lectorului senzația că a fost smuls viu din plăsmuirea imaginației scriitorului?". [17]

Ilie Moromete și Ahmad Abd-el Gawad sunt protagoniștii romanelor, prin locul lor în romane, sunt personaje axiale, în funcție de care se construiește întreg universul narativ. Celelalte personaje ale romanelor, se definesc în funcție de evoluția celor doi.

Ilie Moromete este un om respectat în sat, are prieteni pe Cocoșilă și Dumitru lui Nae, pentru care opinia lui contează, este abonat la ziar. Discuțiile despre politică în poiana lui Iocan nu încep decât în prezența lui Moromete pentru că el este cel care citește ziarele și interpretează evenimentele: „Moromete însă tot nu se mișca. Petrecea seri lungi cu prietenul său Cocoșilă, discutând politică […]." [18]

Ahmad Abd-el Gawad este respectat în cartierul său, având o mulțime de prieteni, Ali Abdel Rahim, el-Agami, Hamido, Manoli, alături de care petrece în fiecare seară. Deși în familie pretinde să fie văzut ca un tată sobru, îi place să simtă prietenia și dragostea celor din jur: „Îi plăcea nespus să simtă prietenia și dragostea celor din jur și ar fi fost fericit să aibă în fiecare zi dovezi.[…] Cum a intrat azi-dimineață în dugheană, s-a trezit cu câțiva invitați […] veniți să-i reproșeze că i-a lipsit de veselia pe care o aduce prezența lui." [19]

Dacă portretul fizic al lui Moromete este vag menționat la începutul volumului al II-lea: „Parcă chiar întinerise, arăta

Marin Preda (5 august 1922, Siliștea Gumești–16 mai 1980, Mogoșoaia)

zdravăn, cu mustața mereu neagră […]" [20], pe Ahmad Abd-el Gawad naratorul îl descrie astfel: „Cum stătea în picioare, părea înalt, cu umeri lați, masiv, cu burta puțin cam mare. […] Fața prelungă, cu pielea netedă, era foarte expresivă: trăsături bine conturate, subliniindu-i personalitatea, ochi albaștri, mari, nasul bine proporționat – deși puțin cam mare în comparație cu fața –, gura largă cu buze pline, mustața neagră, bogată, cu vârfurile răsucite." [21] Celelalte personaje îi percep în mod diferit, sentimentele pornesc de la respect și admirație până la ură și dispreț. În cazul lui Ilie Moromete, șeful de post se sfiește să-i ia băiatul la secție, pentru că îi este „nu știu cum", având în vedere poziția lui Moromete în sat. Cocoșilă, la început prietenul său cel mai bun, i se adresează deseori spunându-i: „Ești prost!". Jupuitul, agentul fiscal, îi reproșează întârzierea plăților, dar acceptă de fiecare dată o amânare: „rasă de om ca dumneata n-am mai pomenit".

Membrii familiei lui Ahmad Abd-el Gawad erau singurii care se temeau de acesta, în timp ce toate celelalte cunoștințe ale sale îl apreciau: „Ea și copiii erau obișnuiți să-l vadă

[17] **Florin Mugur**, *Convorbiri cu Marin Preda*, București, Editura Albatros, 1973, p. 144.

[18] *Morometii*, ed. cit., p. 48.

[19] **Naghib Mahfuz,** *op. cit.*, p. 95.

[20] **Mihaela Doboș**, *Bacalaureat 2020: Limba și literatura română: Învață singur! Teme de lucru pentru Bacalaureat.* Pitești, Editura Paralela 45, 2019, p. 163.

[21] **Naghib Mahfuz,** *op. cit.*, p. 13.

întotdeauna sobru și grav” [22]; „Kamal era cel mai stingherit, căci se temea cel mai tare de tatăl său.” [23]; „De fapt, stăpânul nu era temut decât în familia sa; cu prietenii, cunoștințele și clienții era alt om: foarte respectat, dar și foarte iubit […]. Nici lumea nu-l cunoștea pe stăpânul care era acasă, nici familia nu-l cunoștea pe stăpânul din afara casei.” [24]

În planul expresiei, naratorii utilizează discursul narativ direct, în care personajul vorbește, discursul direct întrerupe textul și creează în interiorul acestuia un alt spațiu de enunțare. Cele două voci, a naratorului și a personajului, sunt diferite: „– A zis el comitet, așa… De fapt, suntem un grup de prieteni care discutăm despre problemele naționale de fiecare dată când ne întâlnim.

– Și pentru asta îți acordă titlul de luptător?, strigă stăpânul, simțind că-și iese din pepeni. […]

– Din când în când difuzăm niște îndemnuri patriotice, zise el fără sfială.

– Manifeste? Vrei să zici manifeste?, întrebă stăpânul frământându-se.” [25]

Fahmi, fiul cel mare din a doua căsătorie, susținătorul lui Saad Zaghloul, încearcă să-i povestească tatălui său despre implicarea sa politică, dar într-o manieră care să nu-l înfurie sau îngrijoreze. Ahmad Abd-el Gawad este conservator și nu acceptă afilierea fiului său cu opoziția:

Niculae se plânge mamei că nu vrea să rămână repetent și o roagă să-l convingă pe tatăl său să-i cumpere o carte și să nu-l mai trimită cu oile. Înainte de masă, Catrina încearcă să-i vorbească lui Moromete, dar acesta nici nu vrea să asculte, văzând studierea ca pe o altă povară pentru familie:

„– Nu mănânc brânză, scrâșni Niculae, ștergându-și obrajii pătați de lacrimi.

– Mănâncă-mă pe mine atunci, răspunse omul. […]

– Nu-i arde lui de brânză, zise ea, turnând în strachină. I-e necaz că o să rămână repetent. […]

– Fă! Fă! Fă, n-auzi?, mormăi Moromete. Pune, fă, mâncare și mai trage-te de fălcile alea că te-or fi durând de când tot vorbești! Altă treabă n-avem noi acuma! Ne apucăm să studiem. […]” [26]

Asemenea lui Ahmad Abd-el Gawad, Ilie Moromete este un tată conservator, tipul țăranului tradiționalist. Moromete încearcă din răsputeri să le ofere copiilor un viitor mai bun conform standardelor sale.

O diferență semnificativă în mentalitățile celor doi este mediul în care trăiesc. Ahmad Abd-el Gawad locuiește în mediul urban – Cairo, iar Ilie Moromete provine din mediul rural – satul Siliștea-Gumești. Acest factor îl determină pe Ahmad să își trimită băieții la școală, de asemenea acceptă modernizarea orașului – apariția electricității, radioului etc. – și le introduce în casa sa. Pentru Ilie Moromete, pământul și animalele sunt mai importante decât învățatul, acestea fiind sursa de venit a familiei, de aceea preferă să nu-l înscrie pe Niculae la școală. Moromete se va convinge însă mai târziu de potențialul lui Niculae și va vinde o parte din pământ pentru a-l înscrie la școală.

Așadar, lecturarea celor două opere este utilă pentru o bună analiză socio-culturală a spațiilor egiptean și român, având ca perioadă de desfășurare a acțiunii anii 1917–1944 (Revoluția națională impotriva conducerii britanice în Egipt și Sudan, Independența Egiptului, apariția Frăției Musulmane etc,) – *Trilogia din Cairo* și 1937–1962 (Alegerile generale, Dictatura regală impusă de regele Carol al II-lea, instaurarea comunismului) –*Morometii*. Acțiunea celor două romane se desfășoară pe fundalul celui de-al Doilea Război Mondial, cu consecințe sociale similare, dominate de ideea de schimbare a vechilor structuri, iar eroii – Fahmi, Kamal și Niculae – nu sunt decât vectori ai acestor noi concepte ce vor schimba din temelii Egiptul și România, sub impactul revoluției Saad Zaghloul, respectiv impunerea regimului comunist.

„Accesul la literatura universală facilitează o mai bună cunoaștere a popoarelor presupuse «diferite». În atenția noastră sunt autorii postbelici Naghib Mahfuz (Egipt) și Marin Preda (România), care publică două romane, tratând aceleași subiecte, dar adaptate societăților cărora le aparțin și din care provin.”

[22] *Ibidem*, p. 12.
[23] *Ibidem*, p. 28.
[24] *Ibidem*, p. 45.
[25] *Ibidem*, p. 450.
[26] *Morometii*, ed. cit., p. 24.

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a șasea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar ca și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici aș putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

George Bacovia

(4/5 septembrie 1881, Bacău – 22 mai 1957, București)

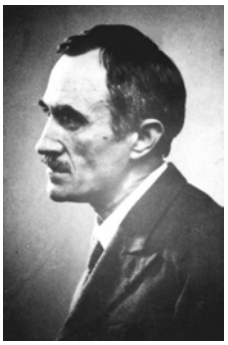

Format la școala simbolismului francez, **George Bacovia** (pseudonimul lui George Andone Vasiliu) este autorul unor volume de versuri și proză scrise în baza unei tehnici unice în literatura română, folosind poezia simbolistă drept pretext, pentru a crea o lirică metafizică, cu nuanțe expresioniste sau existențialiste. Dacă în primul său volum, *Plumb*, publicat în 1916, influența poeziei simboliste era foarte vizibilă, abia din volumele următoare, în *Scântei galbene* sau *Comedii în fond*, Bacovia descoperă rețeta poeziei moderne, apropiată de proza poetică.

Pentru volumul *Plumb* ministrul Cultelor şi Artelor, Constantin Banu din guvernul Ion I. C. Brătianu îi acordă un premiu de 5000 lei. Acest premiu deschide calea comentariilor favorabile asupra creaţiei bacoviene. Cezar Petrescu retipăreşte în „Gândirea" un amplu grupaj de poezii, însoţit de o prezentare succintă, sub pseudonimul Darie.

Referindu-se la creaţia bacoviană, George Călinescu afirma că *„poetul este deci nu un simplu liric, ci un ilustrator al propriei sale lumi, un creator de contururi şi gesturi proprii"*. Deşi la început a fost considerat de critica literară drept un poet minor, Bacovia va cunoaşte treptat o receptare favorabilă, fiind considerat unul dintre cei mai importanţi poeţi simbolişti români.

„Bacovia cânta pe o coardă unică un cântec simplu de jale, a anotimpului, a intemperiei, a monotoniei provinciale, a marasmului prevestitor de moarte, cântec monocord, care, descompus artistic în notele componente, poate nu rezista, dar care luat ca atare, cu o consimțită pasivitate, iscă stări sufletești echivalente." **(**Șerban Cioculescu).

„Într-o seară de toamnă târzie, am cunoscut-o pe Agatha Grigorescu Bacovia, la Rotonda 13, invitată de Șerban Cioculescu să vorbească despre soțul ei, poetul George Bacovia. Era în a doua jumătate a anilor '70. Am întâlnit o femeie frumoasă, elegantă, cu pălărie, jucându-se cu șiragul de mărgele, cu mișcări grațioase, cochetând discret și cu deosebită delicatețe cu cei din jur. Zâmbind, ne-a povestit despre soțul ei, despre universul poetic al acestuia, dar și despre câteva dintre întâmplările vieții în doi. În anul 1928, la data de 28 iunie, Agatha Grigorescu se căsătorește la București cu poetul George Bacovia. Printre multele amintiri depănate atunci am să reamintesc doar o secvență, chiar din ziua căsătoriei lor. Povestea că, după plecarea musafirilor, a petrecut noaptea în fotoliu stând de vorbă cu soțul ei. Sigur, orice zi din viața unui cuplu este una deosebită, dar cei doi poeți au preferat să înceapă viața în doi cu povești, «întrerupte» de lungi tăceri." (Puşa Roth).

Ecou de serenadă

Pansele negre, catifelate
Pe marmora albă s-au veştejit,
Şi-n tainice note s-au irosit
Parfume triste, îndoliate.

Eu singur, cu umbra, iar am venit,
O, statui triste şi dărâmate –
Pansele negre, catifelate,
Vise, ah, vise, aici, au murit.

În haine negre, întunecate,
Eu plâng în parcul de mult părăsit…
Şi-a mea serenadă s-a rătăcit
În note grele, şi blestemate…

Plumb

Dormeau adânc sicriele de plumb,
Şi flori de plumb şi funerar vestmânt –
Stam singur în cavou… şi era vânt…
Şi scârţâiau coroanele de plumb.

Dormea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb, şi-am început să-l strig –
Stam singur lângă mort… şi era frig…
Şi-i atârnau aripile de plumb.

Boris Leonidovici Pasternak

(29 ianuarie 1890, Moscova – 30 mai 1960, Peredelkino)

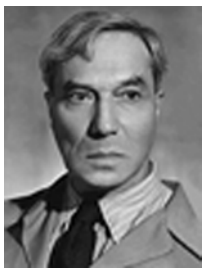

Poet și prozator evreu rus, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1958. Motivația Juriului Nobel: *„...pentru deosebită măiestrie atinsă în poezia lirică contemporană, precum și în domeniul marilor tradiții epice rusești."*

În 1911 debutează cu poezii în almanahul grupării „Lirika", iar în 1914 tipărește placheta de versuri *Geamănul din nori*. Din dorința de a fi alături de generația sa, Pasternak se „înregimentează" literar în gruparea moderat futuristă „Centrifuga", fără a-și renega însă rădăcinile, care coboară până în „veacul de argint" al poeziei ruse (perioada simbolismului și a akmeismului, dominată de figura lui Blok). Volumele *Sora mea viața* (1922) și *Teme și variațiuni* (1923), în care Pasternak își elaborează modul cu totul special de a surprinde lumea în integritatea ei, sunt primite cu entuziasm, impunându-l drept un mare poet. În anii '20, Pasternak încearcă să-și găsească locul în lumea creată de Revoluția Roșie scriind poemele epice *1905* (1925–1926) și *Locotenentul Schmidt* (1926–1927), care, alături de poemul *Înalta maladie* (1923–1928), îi aduc recunoașterea oficială.

În iarna anului 1945 începe să scrie romanul *Doctor Jivago*. După război elaborează partea cea mai importantă din romanul despre un intelectual cu opțiuni tragice între lumea intimă și existența publică, socială. În 1948, întregul tiraj de *Opere alese* de Pasternak, tipărit în anul precedent, este dat la topit. Publicarea romanului în străinătate în 1957, în Italia, și decernarea Premiului Nobel pentru literatură în 1958 au generat critici aspre în presa sovietică, soldate cu excluderea sa din Uniunea Scriitorilor și constrângerea să renunțe de „bună voie" la Premiul Nobel. Prima ediție în limba rusă a romanului *Doctor Jivago* a fost publicată de Editura Mouton Publishers din Olanda.

Grea cruce să iubești pe unii...

Grea cruce să iubești pe unii.
Dar tu – ce simplă! De-nțeleg
Secretul frumuseții tale,
Enigma vieții o dezleg.
S-aude, primăvara, foșnet
De adevăruri, cum răzbat.
Ca aerul îți e-nțelesul,
Ca el de dezinteresat.

Freamătul viselor s-aude
Atunci – și parcă le și vezi.
În rândul marilor temeiuri,
Tu, precum aerul, te-așezi.

Ușor e: te trezești, din suflet
Zvârli pleava vorbei, vechi cusururi,
Curat s-o duci de-aici-nainte,
Să nu te mai mânjești de-a pururi.

Traducere de Marin Sorescu, din volumul *Când se limpezește* (1956–1959)

Rainer Maria Rilke

(4 decembrie 1875, Praga – 29 decembrie 1926 în sanatoriul Valmont de la Montreux, Elveția)

Autor austriac și unul din cei mai semnificativi poeți de limbă germană. Pe lângă poezii, a scris povestiri, un roman și studii privitoare la artă și cultură. Bogata sa corespondență reprezintă o componentă majoră a creației sale literare. Opera lui Rilke include traduceri din franceză, portugheză, italiană, rusă, dar și jurnale. Reconstituirea biografiei sale este susținută de mărturiile multor contemporani: Lou Andreas-Salomé, Marie von Thurn und Taxis, Katharina Kippenberg (soția editorului său, Anton Kippenberg), Benvenuta (Magda von Hattingberg), Merline (Baladine Klossowska), André Gide, Emile Verhaeren, Inga Junghaus, J. R. von Salis.

„Dacă orice cuvânt al meu nu m-ar costa nimic, nu ar fi adevărat, dacă nu m-ar durea, nu ar fi viu, dacă nu ar arde, nu ar lumina. Dacă cotidianul ți se pare sărac, nu-l acuza pe el. Acuză-te pe tine și spune-ți că nu ești suficient de poet pentru a evoca bogățiile lui. Căci pentru creator nu există nici indiferență și nici un loc sărac și indiferent. Fii răbdător cu toate câte sunt neclare în inima ta, încearcă să iubești întrebările. Nu căuta răspunsuri care nu pot fi date, pentru că, oricum, nu ai fi în stare să conviețuiești cu ele. Iubește-ți întrebările. Poate îți va fi dat, fără ca măcar tu să observi asta, îți va fi dat să trăiești până în ziua aceea, acum atât de îndepărtată, în care vei primi și răspunsul" – era crezul omului și poetului Rainer Maria Rilke.

Acele biete vorbe, oarecare

Acele biete vorbe, oarecare,
obscure și flămânde, le iubesc.
Din sărbătoarea mea le dau culoare,
atunci se-nsenințează și zâmbesc.

Făptura lor, cu teamă ferecată,
se înnoiește-n ochii tuturor;
nu au mai mers în cântec niciodată
și-acum îmi intră-n stihuri c-un fior.

Cântec de dragoste

Cum să-mi împiedec sufletul
să nu-l ajungă cutremurat pe-al tău?
Cum să-l înalț deasupra ta
spre alte lucruri, altundeva?
O, cum, cum l-aș aduna
lângă ceva pierdut în întunerec,
într-un ungher tăcut, străin, nefrământând,
ce nu se-ndepărtează
când adâncurile-ți lunecă departe, unduind.
Ci tot ce ne-nfioară, pe tine și pe mine,
ne împreună totuși așa cum un arcuș
din două strune-un singur sunet scoate.
Pe ce vioară suntem înstrunați?
Și ce artist ne ține-n mâna lui,
cântec cum altul nu-i?

Traduceri de Maria Banuș.
Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Echo

Tudor Arghezi

Sfârşitul toamnei

O! cine-ar zice că pe-aici
Au fost odată flori,
Privighetori,
Şi cărţi citite cu ochi mici,
În care latele panglici
Întorsu-s-au de-atâtea ori?

Şi totuşi, furăm doi mai ieri,
Strânşi braţ la braţ, gângavi,
Ca doi bolnavi;
Şi-n legănarea celor seri,
Subt plopii negri şi severi,
Blânzi şi supuşi ca nişte sclavi.

Să plec! de-acuma sunt străin
Pe unde fură tei,
Pleşuvi şi ei!
Ceva ciudat, ca un destin
Mă-mpinge să mă-ntârzii prin
Căzuta frunză din alei.

Aici unde-a murit trecutul,
Mă plimb ca-ntr-un mormânt,
În care sunt
Legat s-ascult cum tace lutul,
Pe când în suflet toarce mutul
Regret, înfăşurat în vânt.

Poate că este ceasul

Poate că este ceasul, de vreme ce scoboară
Din arbori toată frunza ce-a fost şi strălucit,
Să ne privim trecutul în faţă, liniştit,
Când urma lui de umbră începe să ne doară.

Şi, fără umilinţă şi fără de mândrie,
Să ne-amintim în noapte de noi, din fir în fir,
Şi să privim zigzagul, pe stânci, de tibişir,
În care-şi puse pasul fragila mărturie.

O zi mărunţi, o noapte aprinşi cu foc de aştri,
Când răstigniţi, când slobozi şi mari şi-adesea mici,
Păstori de crizanteme, profeţi pentru furnici,
Deasupră-ne vulturii pluteau în cer albaştri.

Şi de ni-s rupţi genunchii de căile spinoase,
De ce pentru-ntristare să fie tot ce-a fost?
Nu-i toamnă? Să ne facem din noi un adăpost
Şi s-adunăm deşertul, la cald, pe lângă case.

Să luăm cenuşa stinsă pe vechile altare,
Să-i dăm din nou văpaia şi-un fum mai roditor.
S-o-mprăştiem, sămânţă, pe şesul viitor,
Nădăjduind culesul târziu, cu întristare.

Fin d'automne

Ô! Qui pourrait dire qu'hier encore
Il y avait par là des fleurs,
Des rossignols,
Des livres lus les yeux mi-clos
Où des rubans larges et beaux
Tournèrent tant et tant de fois?

Pourtant, nous fûmes deux antan
Comme deux malades se promenant
Bras dessus, bras dessous;
Comme deux esclaves tendres et doux
Sous les peupliers sévères et noirs
À l'heure de la tombée du soir.

Il faut partir! Je suis seul
Et étranger parmi les tilleuls
Gris eux aussi,
Mais quelque chose comme un destin
Me pousse de m'attarder en chemin
Parmi les feuilles mortes des allées.

Là où le cher passé mourut
Je me promène comme dans une tombe
Où je suis lié
Pour écouter la terre se taire,
Quand dans mon âme file le muet
Regret que les vents emportèrent.

L'heure est venue peut-être

L'heure est venue peut-être, puisque les feuilles pâles
Hier encore éclatantes commencent à tomber,
De regarder franchement, en face, le passé
Quand l'ombre de son ombre commence à nous faire mal.

Et sans humiliation et sans nulle fierté
Rappelons-nous de nous petit à petit, fil à fil,
En regardant les roches au zigzag de porphyre
Où le pas imprima l'aveu-fragilité.

Brûlés par les étoiles une nuit, un jour petits,
Tantôt crucifiés, tantôt libres et grands,
Avec au-dessus de nous des vautours en volant –
Pasteurs des chrysanthèmes, prophètes des fourmis.

Si on a les genoux meurtris par les épines
Ce n'est que pour souffrir? Ce n'est pas pour de la joie?
C'est l'automne! Allons faire de nous-mêmes un toit
Pour que tout le désert y entre et illumine.

Prenons la cendre éteinte des anciens autels,
Redonnons-lui la flamme, une fumée à mûrir,
Éparpillons-la, semence, sur le champ à venir
Espérant pour plus tard la moisson du chagrin.

Traducere în limba franceză de Paula Romanescu. Din volumul Tudor Arghezi, *Pourquoi serais-je triste?*, poèmes. Version française et présentation: Paula Romanescu, Iași, Editura TipoMoldova, Opera omnia, 2016.

Rudy Roth

(Palma de Mallorca, Spania)

Întocmai

Întocmai ca într-un vis orb,
Îți percep absența,
Ca pe o senzație olfactivă
În care notele de ambră
Ale parfumului tău
Își încorporează sensul
În mireasma inconfundabilă
A liniștii…

Palma de Mallorca – 21 februarie 2018

Atunci

Atunci când îți vei pierde aderența la visele mele
Adu-ți aminte că eu
Mai port tatuată pe tâmple
Nostalgia acelui Eden
În care mâinile lui Dumnezeu
Ți-au modelat resemnările
Din coasta mea stângă.

Iar atunci când busola inimii mele
Nu va mai arăta către nordul neliniștilor tale,
Fă-mă să-mi aduc aminte
Că fără semnul păcatului tău,
Sufletul meu n-ar fi avut niciodată
Vocația universului.

De fapt, de fiecare dată,
Când nu-mi mai aparții,
Adu-ți aminte de a unsprezecea poruncă
Ce spune că-n rostul său
Femeia nu trebuie să îmbătrânească
În brațele-n care s-a încărcat de singurătate.

Palma de Mallorca – 4 februarie 2013

Altceva

Trăiește-mă ca pe o propunere
Sau ca pe o încercare nesăbuită
De a replica senzațiile copilăriei
În lumina mototolită
A dimineților de aprilie.

Sau, dacă ți-e mai bine,
Trăiește-mă ca pe altceva,
Ca pe o iluzie sau, de ce nu,
Ca pe o neconcordanță semantică
În ideea de noi.

Dar, oricum m-ai trăi,
Ai grijă să nu uiți
Că timpul nu știe să se opună
Reflexului nostru organic
De a recicla post-traumatic
Suferințele din iubire.

Palma de Mallorca – 17 februarie 2018

Tout comme

Tout comme dans un rêve aveugle,
Je perçois ton absence,
Comme une sensation olfactive
Dans lequel les notes d'ambre
De ton parfum
Incarnent son sens
Dans la fragrance incomparable
Du silence…

Palma de Mallorca – 21 février 2018

Quand

Quand vous perdrez l'adhérence à mes rêves
Rappelez-vous, que je porte toujours
Tatoué sur me tempes,
La nostalgie de cet Eden,
Dans lequel les mains de Dieu
Ont façonné votre résignation
De ma côte gauche.

Et quand la boussole de mon cśur
Ne regardera plus au nord de vos angoisses,
Fais-moi me souvenir,
Que sans le signe de votre péché,
Mon âme n'aurait jamais
La vocation de l'univers.

En fait, chaque fois,
Quand vous ne m'appartiens plus,
Rappelez-vous le onzième commandement
Que dit que la femme ne doit pas vieillir
Dans les bras où elle a appris la solitude.

Palma de Mallorca – 4 février 2013

Autre chose

Vivez-moi comme une suggestion
Ou comme une tentative folle,
De reproduire les sensations d'enfance
Dans la lumière froissée,
De ce matin d'avril.

Ou, si c'est mieux pour vous,
Vivez-moi comme autre chose,
Comme une illusion ou, pourquoi pas,
Comme un décalage sémantique
Dans l'idée de nous.

Mais, indépendamment de la forme
Dans lequel tu choisiras de me vivre
N'oublie pas que le temps
N'est qu'un réflexe future de notre passé
Propice à le recyclage post-traumatique
De les anciens chagrins d'amour.

Palma de Mallorca – 17 février 2018

Traducerea în limba franceză aparține autorului. Din vol. *Pluie d'étoiles*, Iași, Editura Ars Longa, col. „Perseide", 2020.

Victoria Milescu

Ruinele refăcându-se

Al cui va fi șalul meu de mătase
cumpărat din Iordania?

Ai cui vor fi pantofii mei aurii
ce ți-au străpuns coastele

A cui va fi casa ce ne-a adăpostit
și turnul
din care-am sărit fără aripi

Ale cui vor fi zalele împrăștiate pe scară
și trupurile
eliberate de ele
sunând cristalin

Cine va fi plutoniu
Cine va fi diamant

Ale cui vor fi inelele noastre de nuntă
pe care nu le-am purtat...

Legea catastrofelor

„Amore e morte" – Leopardi

Unde este vulturul meu albastru
cu aripile cât cerul
de dinaintea naşterii cerurilor
vulturul meu cu inima mea în gheare
ce puternică, ce nebună iubirea-i
în largi sfâşieri
pe pajiştea sticloasă a munţilor
unde este vulturul meu albastru
care s-a luptat cu moartea
şi a biruit..

Iubind pur și simplu

Cu numele tău pe buze
cu gustul amar al trupului tău
cu sunetul vorbelor nerostite
trec prin lumea care începe mereu
cu dărâmarea zidurilor
trec prin lumea care încă
trimite corăbii pentru hrana zeilor
iubind pur și simplu
trec prin lumea care are ceva glorios
în felul în care ne împrăștie,
ne fărâmițează
ne adună
apoi ne predă morții...

Die Wiederherstellung der Ruinem

Wem wird mein Seidenschal
in Jordanien gekauft gehören?

Wem werdem meine goldenen Schuhe
die deine Rippen durchbohrten gehören

Wem wird das Haus das uns beherbergte
und der Turm von dem wir
Flügellos gesprungen sind gehören

Wem die Kettenglieder auf der Leiter verstreut
und die Körper
von ihnen befreit
kristallklar klingen

Wer wird Plutonium werden
Und wer Diamant

Wem werden unsere Eheringe gehören
die wir nicht getragen haben...

Das Katastrophengesetz

„Amore e morte" – Leopardi

Wo ist mein blauer Adler
mit Flügeln wie Himmel so groß
vor der Geburt des Himmels
mein Adler, mit meinem Herzen in den Krallen
wie stark, was für verrückte Liebe
in Weite Zerrissenheit
auf die Berge glasiger Wiese
wo mein blauer Adler weilt,
der mit dem Tod kämpfte
und siegte...

Ganz Einfach Lieben

Mit deinem Namen auf den Lippen
mit dem bitteren Geschmack deines Körpers
mit dem Klang stillschweigender Worte
schreite ich durch die Welt die immer
mit dem Abriss der Mauern beginnt
ich schreite immer noch durch die Welt
die Schiffe senden Götter Nahrung
das ganz einfache Lieben
ich schreite durch die Welt,
die etwas Behagliches hat
in der Art wie sie uns zerstreut,
sie zerbröselt uns
sie sammelt uns auf
danach übergibt sie uns dem Tod...

Traducere în limba germană de Christian W. Schenk.
Din volumul *Jenseits der Einsamkeit (Dincolo de singurătate)*,
Editura Dionysos, Germania, 2021.

Cornelia Bartels

(Mönchengladbach, Germania)

Cer albastru

cer albastru carele ești
de viață și moarte înconjurat

cer albastru
de iubire și ură întunecat

cer albastru
de bun și rău înroșit

cer albastru
de bucurie și durere bântuit

cer albastru
de iertare și răzbunare zdruncinat

cer albastru
de râs și plâns zguduit

cer albastru
de flori și coroane de flori înpodobit

te rog ascultă tăcuta noastră rugăciune
ce din zori și plini de speranță
și înțelegere către tine o înălțăm

cer albastru acolo unde ești
ascultă nemărginita noastră indignare

cer albastru te rog
tăinuiește-ne încrederea
ce ție ți-o închinăm

cer albastru
promite-ne ca o ultimă consolare
a fi sfințit acela care toate le-a trăit.

Rugă

Să mă închipui
întotdeauna așa
alergând cu mine
în întâmpinarea ta
declanșând râsul din noi.

Dar nu ți-a mai rămas nimic
din nemaipomenitele amintiri…

Ți-ai adus aminte târziu
și cu umilință cum pășesc în noapte
EU.

Apoi te-ai topit
în uitare cu mine.

Traducerea în limba germană aparține autoarei.

Blauer Himmel

blauer Himmel, der du bist
vom Leben und Tod umgeben

blauer Himmel
von Liebe und Haß verdunkelt

blauer Himmel
von Gut ud Böse errötet

blauer Himmel
vom Freude und Kummer bereitet

blauer Himmel
von Vergebung und Rache erschütert

blauer Himmel
vom Lachen und Weinen erschütert

blauer Himmel
vom Blumen und Kränzen beschmuckt

blauer Hummel
hör bitte unser stimmenloser Gebet

unser Verstand über Morgengrauen
zu dir hoffnungsvoll erheben

blauer Himmel, wo du bist
hör unseren grenzenlose Empörrung

blauer Himmel, bitte
verherlichst unser Vertrauen
das wir zu dir verhimmneln

blauer Himmel
verschprichst uns letztest Trost,
geheiligt wird
der der allen miterleben dürfte.

Das Bitte

Mich selbst vorzustellen
immer so
mit mir laufend
dir entgegen kommend
unser Lachen entfesselnd.

Aber, nichts ist dir geblieben
aus den unglaublichen Erinnerungen…

Du hast dich spät und mit Demut erinnert
wie ICH durch die Nacht bestehe

Dannach bist du mit mir
in Vergessenheit geschmolzen.

Pușa Roth

FEMEIA ȘI COPACUL (I)

Gânduri, filtre, capcane

Dacă gândurile s-ar transmite, lumea ar fi într-un război permanent sau într-o tăcere absolută. Sau, cine știe, mintea omenească ar inventa filtre, capcane, gânduri ascunse de altele, într-o învălmășeală pe care nimeni n-ar mai înțelege-o. Vă închipuiți ce repede s-ar ști cum și ce invenție a mai născocit cutare, ce gândesc marile puteri despre celelalte țări, ce promisiuni fără acoperire se fac? Am fi oare mai bogați, mai săraci, mai liniștiți sau mai neliniștiți ca oricând? Ea citise de curând un articol despre gâlceava gaițelor – un fel de parlamentari ai pădurii – și pe loc se gândi ce minunat ar fi să știe numai cei de-o teapă cu tine ce vorbești. Dacă s-ar citi gândurile, cine ar mai putea avea micile lui secrete? Cred că ar fi o tristețe infinită, oftă ea. Stătea pe marginea ferestrei, atârnându-și privirea de copacul ce aproape năvălise în casă, și un gând năstrușnic îi trecu prin minte: dacă copacul acesta învață să vorbească, oare ce fel de conversație am putea duce? O să mă întrebe de libertatea de opinie? De prețuri? O fi curios de ce sunt oamenii din ce în ce mai triști? De ce tinerii pleacă, de ce pensionarii – majoritatea – au devenit umbre? O să vrea să afle de ce sistemul sanitar este o ruină, de ce stau oamenii la cozi pentru medicamente compensate, de ce învățământul este aproape o figură de stil? Ce înseamnă mileniu și ce noutăți mai poate aduce el? O fi mai bun sau mai rău decât celelalte? Va dori să afle dacă politica e politică? Dar dacă pune întrebări despre politicieni și despre averile lor apărute ca frunzele primăvara sau ca melcii după ploaie? Poate vrea să-l duc la Parlament? Dacă stau să mă gândesc bine cred că s-ar mai găsi loc pentru un copac! Femeia era neliniștită și-și făcea o mie de gânduri. Oare ce ar putea să o întrebe copacul? Deodată se răsuci pe pervaz – locul de conversație – și un zâmbet îi lumină chipul. Găsise în sfârșit răspunsul. O să vorbim – ea și copacul – despre iubire. Se întristă însă și îndoiala își făcu loc în inima ei. Despre iubire…? Păi ce, copacii știu să iubească? Și cine mai are timp de iubire când ura ne-a pătruns oasele?! Simți deodată o atingere ușoară pe mână și privi cu surprindere în jurul ei. Copacul își plimba frunzele ușor, legănat, de parcă încerca să-i șteargă îndoiala. În acel moment a îngenuncheat-o un gând: dacă copacii iubesc?

Scris în nopțile de tranziție, 22 nov. 2006

KADIN VE AĞAÇ (I)

Düşünceler, filtreler, tuzaklar

Düşünceler gönderilseydi, dünya sürekli bir savaş ya da mutlak sessizlik içinde olurdu. Ya da kim bilir, insan zihni kimsenin anlayamayacağı bir karışıklık başkalarından gizlenen filtreler, tuzaklar, düşünceler icat ederdi. İnsanın nasıl ve hangi icadı uydurduğunun, büyük güçlerin diğer ülkeler hakkında ne düşündüğünü, kılıfsız hangi sözlerin yapıldığını ne kadar çabuk bilinir, düşünebiliyor musunuz? Acaba her zamankinden daha zengin, daha fakir, daha sessiz ya da daha endişeli olur muyduk? Son zamanlarda boşboğaz kadınların kavgası hakkında bir makale okumuştu - bir tür orman milletvekilleri – ve hemen sadece sizin soyunuzdan olanlar ne konuştuğunuzu bilmesinin ne kadar harika olacağını düşündü. Eğer düşünceler okunsaydı, kimin küçük sırları olabilirdi? Bence bu sonsuz bir üzüntü olur, iç çekerek o. Bakışlarını eve hızla giren ağaca asarak pencerenin kenarında duruyordu ve zihninden vahşi bir düşünce geçer: Eğer bu ağaç konuşmayı öğrenirse, nasıl bir konuşma yapabiliriz ki? Bana fikir özgürlüğü hakkında soru soracak mı? Fiyat? İnsanların neden ekşitme yaptığı merak ediliyor mu? Gençler neden gidiyor, neden emekliler – çoğu – gölge oluyor? Sağlık sisteminin neden harabeye döndüğünü, insanların neden telafi edilmiş ilaçlar için kuyruğa girdiğini, eğitimin neden bir konuşma şekli olduğunu öğrenmek isteyecektir. Milenyum nedir ve hangi haberleri yine getirebilir? Diğerlerinden daha mı iyi yoksa daha mı kötü? Politikanın politika olup olmadığını bilmek isteyecek mi? Ya baharda yaprak olarak ya da yağmurdan sonra salyangoz olarak ortaya çıkan politikacıları ve servetleri hakkında sorular sorarsa? Belki de onu Parlamentoya götürmemi istiyordur. İyi düşünürsem, sanırım halâ bir ağaca yer olabilir. Kadın endişeliydi ve binlerce düşüncede bulunuyordu. Ağaç ona ne sorabilir ki? Aniden pervazdan – konuşma yeri – büküldü ve bir gülümseme yüzünü aydınlattı. Sonunda cevabı bulmuştu. Aşk hakkında konuşacağız – o ve ağaç. Ama kadını üzüntü tutuyor ve kalbindeki yerini şüphe alıyor. Aşk hakkında…? Ağaçlar sevmeyi bilir mi? Nefret kemiklerimize girmişken kimin aşka vakti var ki?! Aniden eline hafif bir dokunuş hisseder ve etrafına şaşkınlıkla bakar. Ağaç yapraklarını hafifçe yürüdüyordu, sallayarak, şüphesini silmeye çalışıyormuş gibi. O anda bir düşünce onu dize getirdi: ya ağaçlar seviyorsa?

Geçiş gecelerinde yazılmış, 22 Kasım 2006

FEMEIA ŞI COPACUL (II)
Zbor frânt

Răutatea are miros precum cotețele de porumbei, iar oamenii răi te pândesc să-ți transmită mirosul, să te amețească, să te molipsească. Nimic nu se ia mai ușor ca răul. Este un miros pe care nu-l mai simți după ce te contaminezi. Căile și mijloacele de contaminare sunt diferite, perverse și nu poți – de cele mai multe ori – să le dibuiești, să te ferești, sau măcar să te ascunzi pentru o vreme, sperând că poate, poate, ai scăpat. Uneori, chiar dacă nu ești slab de înger, te provoacă să te urci să prinzi porumbeii în cuib, iar tu, fără să realizezi, tentat ca orice om care nu adulmecă, ai intrat în imperiul mirosului și, aproape cu voia ta, ești victimă sigură. Mirosul de coteț de porumbei ți s-a prins de haine, de carne, de suflet și, ca să poți scăpa, trebuie să te arunci din coteț, chiar dacă o vreme vei șchiopăta din pricina căzăturii. Oamenii răi se deghizează în porumbei până te duc în cuib și, odată ajunși lângă ei, te umplu de miros. Cum să zbori? Tu nu poți să-ți întinzi aripile fiindcă ești victimă! Victimă de coteț! Adevărații oameni, fragilii porumbei ai păcii, sunt în pericol de moarte, fiindcă răul are aripi mari și puteri uriașe.

27 nov. 2006

Când am scris această tabletă, aveam picioarele frânte iar mirosul aproape că mă sufocase, dar astăzi am realizat – oare a câta oară? – că mirosul s-a întețit, iar răniții au ajuns în colonia singurătății. Mă tot întreb cât timp va mai trece până când fragilii porumbei răniți își vor deschide aripile? Este un lucru de mult știut: speranța moare ultima.

KADIN VE AĞAÇ (II)
Kırık uçuş

Kötülük güvercin kümesi gibi kokuyor ve kötü insanlar kokuyu sana iletmek için, seni serseme döndürmek, kirlendirmek için seni izliyorlar. Hiçbir şey kötülükten daha kolay alınmıyor. Kirlendikten sonra hissetmediğin bir kokudur. Bulaşmanın yolları ve araçları farklıdır, sapkındır ve – çok defa – onların yerini izini bulamazsın, uzak duramazsın veya en azından bir süre zaman için saklanırsın, belki de kurtulmuş olabileceğini umarak. Bazen, bir melek kadar zayıf olmasan bile, yuvadaki güvercinleri yakalamak için tırmanman seni tahrik ediyor ve sen, farkında olmadan, koklamayan herhangi bir adam gibi baştan çıkarıp, koku imparatorluğuna girdin ve neredeyse iradenle, kesin bir kurbansın. Güvercin kümesinin kokusu kıyafetlerine, etine, ruhuna takıldı ve kurtulmak için, düşme nedeniyle bir süre topallayacak olsan bile kümesten atlaman gerekiyor. Kötü insanlar seni yuvaya götürünceye kadar güvercin kılığına girerler ve bir kez yaklaştıklarında seni kokuyla doldururlar. Nasıl uçsan ki? Kurban olduğun için kanatlarını açamazsın! Kümes kurbanı! Gerçek insanlar, barışın kırılgan güvercinleri ölümcül tehlike altındadır, çünkü kötülüğün büyük kanatları ve büyük güçleri vardır.

27 Kasım 2006

Bu tableti yazdığımda bacaklarım kırılmıştı ve koku neredeyse beni boğuyordu, ama bugün fark ettim – kaç kez? – kokunun yükseldiğini ve yaralıların yalnızlık kolonisine ulaştığını. Yaralı kırılgan güvercinlerin kanatlarını açması ne kadar sürer diye merak ediyorum. Bu uzun zamandır bilinen bir şey: umut en son ölür.

Traducere în limba turcă de Urfet Șachir
Türkçesine çeviri: Ürfet Şakir.

Jurnal de călătorie

LA PLIMBARE CU LEMURII PE SUB BAOBABI
Marea Insulă Roșie – Madagascar

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Haosul african

Am avut oportunitatea unei croaziere în jurul acestei insule, una dintre cele mai mari ale planetei, vastă și diversă, mi-aș dori să pot să o descriu cu toate neliniștile și surprizele pe care mi le-a provocat. E greu de înțeles complexitatea reală a locului, o insulă africană este un ținut complicat pentru un european, pentru că diferența nu numai culturală face dificilă dacă nu acceptarea, cel puțin simpatizarea. Și ce poți face în Madagascar? Să descoperi! Să cunoști, să poți revela magia acestui tărâm înseamnă să simți vara australă cu musonul suflând cu forță peste trupul tău, pielea să-ți fie atinsă de curenții marini calzi, să trăiești chiar și pentru câteva zile în zona intertropicală cu cea mai mare și unică biodiversitate din lume, într-un ecosistem care te înconjură cu bogăția lui și te copleșește *de atâta diferit*.

Și ce este diferit? Diferiți sunt *baobabii, lemurii, fady, zebú, famadifana, mora-mora, pousse-pousse*...

Madagascar surprinde întotdeauna, e un amestec de asiatic, african și ancestral, o insulă care cântă, dansează și se distrează în orice circumstanță de la naștere până la moarte. Satele, orașele, oamenii trăiesc în ritmul lor, propriul lor ritm, cel de mora-mora. Aici lemurii ți se așează pe umăr, salamandrele se plimbă tacticos pe brațe, iar cameleonii își schimbă culoarea în funcție de emoția embriocardică... în timp ce prezic viitorul cu puteri magice.

Nu știu cu ce să încep, ce a avut un impact mai puternic asupra mea, îmi este greu să aleg între flora și fauna de Gondwana – una din cele mai impresionante și variate din lume, recifurile subacvatice și barierele de corali, unele dintre cele mai fascinante din lume, ori să continui să mă plimb pe plajele imaculate de nisip alb și să înot în indiscriptibilele culori ale Oceanului Indian prin cele mai virgine golfuri ale planetei.

Să încep cu baobabul!

Baobabul este simbolul insulei, iar băștinașii îl consideră *mama pădurii*. Ramurile lui par rădăcini ce ating cerul, bătrânețea lui nu se poate număra în ani, ci în secole, densitatea lor atinge cote incredibile, iar forma extravagantă ajunge până într-acolo încât să semene cu o caracatiță. Splendida *alee a baobabilor,* unul dintre locurile cele mai fotografiate și emblematice din Madagascar, este un adevărat spectacol vizual, mai ales la răsărit, mai ales la asfințit și am avut privilegiul și bucuria de a parcurge drumul când lumina soarelui schimba culoarea chiar și a pielii mele, iar umbra era proiectată cu atâta intensitate încât păream altă persoană între uriașii arbori. Este o imagine imposibil de descris, imposibil de uitat.

Este o adevărată aventură a spiritului, o stare emoțională unică să explorezi rezervele și parcurile naționale terestre, Ranomafena, Parcul Ornitologic Tsarasaotra, Croc Farm, Parcul Lemurian... peisaje muntoase insolite, ape termale, văi înguste, râuri ce penetrează munții, câmpuri de tutun și struguri, văi de orez, cafea, plantații de cacao, piper, mandioca și vanilie. Apoi Parcurile Naționale ma-

Baobab

ritime cu nisipuri spălate de ocean și curenți indieni, porturi naturale între Oceanul Indian și Canalul Mozambic, cu reptile, șerpi boa, iguane, crocodili, amfibii, broaște țestoase gigantice, păsări dintre cele mai rare. Timp de cinci zile am străbătut șesuri, zone înalte, dealuri, peșteri, morminte regale, întinse și sălbatice plaje, coline erodate, vulcani extinși, delte, piscine naturale, locuri mistice, cascade sfinte, lacuri și păduri sacre protejate de o mulțime de credințe tradiționale. În profunzimea pădurilor trăiesc încă triburi ce practică ritualuri ancestrale cu spiritele strămoșilor care revendică rudenii de sânge cu pigmeii albi ce au venit din Polinezia călare pe zebu sau cu personaje biblice trase de delfini până în insulă. *Fady* este un sistem de tabu-uri și superstiții care afectează și influențează profund viața cotidiană și alături de *Famadihana* – un ritual de reîntoarecere a morților cu o deshumare plină de bucurie, alcătuiește stâlpii mistici ai insulei, această insulă plină de magie, de oameni încântători și locuri spectaculoase. Pelerinii vin de departe pentru a se ruga în templele de lemn de palisandru conectate cu spiritul trecutului. Smerenia și crezul lor vin din trecut, din timpurile îndepărtate ale regatelor de Sakalava, Antemoro, Arindrano și par aduse în prezent de miile de specii de fluturi de noapte și de zi conduse victorios de fluturele-cometă, cel mai mare și frumos dintre fluturii lumii. Următoarea oprire – Tamatave, un oraș african de un urbanism haotic, o debandadă de mașini circulând dezordonat printre multitudinea de *pousse-pousse* – ricșa africană în culori strălucitoare la care sunt înhămați bărbați în loc de animale de tracțiune. Pousse-pousse-ul caută clienți în mod deosebit, adesea cu o insistență care te face să te simți incomod și jenat, neînțelegând cum de nu accepți, cum te poți împotrivi a te lăsa dus de un vehicul de tragere, de înhămare umană. Populația este pestriță, alcătuită din oameni de rase diferite, un amestec de indieni, pakistanezi, chinezi, arabi și triburi băștinașe sakavalas, antakaranes, ceea ce oferă un alt ritm și un alt fel de colorit orașelor. Viața se desfășoară pe stradă, mai ales în apropierea porturilor pline de lume cu chef de conversații, cu vânzători de mâncare, copii cerșetori, mic comerț, femei îmbrăcate multicolor purtând sugari în spate sau la piept, mici dughene și imense bazare. Bazar-Be, unul dintre cele mai mari din Africa, este mai mult decât un târg, este un muzeu tradițional, un amestec atât de variat și bogat în care chiar dacă nu cumperi nimic, merită pur și simplu să rătăcești indefinit prin labirintul de obiecte. Figuri și figurine, sculpturi incredibile din abanos, santal, lemn de trandafir sau palisandru, instrumente muzicale, coșuri multicolore, genți, portofele, pălării confecționate din rafie, scoarță de baobab sau piele, arme tradiționale, măști, mobilă încrustată, statui, bucăți imense de cuarț, safire, rubine, granate și alte pietre prețioase și semiprețioase șlefuite, jocuri diverse, perfecte machete de bărci și vapoare, picturi pe pânză și mătase, curele, brățări, hârtie înflorată cu motive etnice, miniaturi, șiraguri, coliere din lemn, pietre sau scoici, scrumiere, obiecte casnice, lenjerie, fețe de masă, prosoape lucrate cu un tip de broderie tipică insulei, în culori și flori atât de diverse inspirate de peisaje insulare, scene cotidiene și animale fabuloase. Un infinit tezaur, o multitudine de obiecte artizanale și decorative, cu o bucurie și o veselie de voci și strigăte pe care nu am mai întâlnit-o în alt loc. Femeile încărcate de coșuri imense vindeau banane, coco, ananas, papaya, mango, aguacante, lichis, guayaba. Copiii semidezbrăcați, desculți, mucoși se jucau cu obiecte empiric confecționate și alergau dezlănțuit de-a lungul tarabelor sau cerșind insistent grupurilor de turiști. Mulțimea de lucruri și oameni, zumzetul și aglomerația străzilor, căldura, ploile după-amiezii, aerul african, toate se colorau și se contopeau într-o civilizație specifică și o cultură existențială caracteristică.

Aveam sentimentul irepresibil că acești oameni simpli, semianalfabeți, primitivi înțelegeau viața mai bine sau mai corect decât mine, iar sărăcia și mizeria în care erau pedepsiți să trăiască era ceva normal, la fel și paradisul deloc pierdut, nemanifestând niciun fel de împotrivire față în față cu un

Pe Canalul Panganales

destin pe care îl acceptau bucuroși, fără să se revolte sau să se întristeze. Gândul ăsta m-a însoțit consolându-mă în toată călătoria.

Să navighezi pe faimosul canal Panganales ce aleargă paralel cu Oceanul Indian în *lakana*, o canoe tradițională de eucalipt roșu, este o altă experiență unică. Am coborât încet prin apa liniștită, uneori cu rame, alteori lăsând simplu barca să plutească dusă de curent, pentru a respira autenticul spirit sălbatic al râului. Călătoria ne transportă într-o altă lume… Păsări de toate culorile zburau deasupra noastră și apoi aterizau pe apă, cameleoni și crocodili se odihneau la mal, iar populația indigenă își desfășura activitățile cotidiene în bărci de tot felul și în curioase așezări de pe marginea râului. La capătul călătoriei, am debarcat într-un sat unde am fost primiți ceremonios de șeful, vrăjitorul satului și alte oficialități care alcătuiau un straniu grup de taină, amețindune între impresia oftalmologică a costumelor și a unui discurs într-un dialect numai de ei vorbit și înțeles. Apoi am străbătut așezarea încercând să percepem și să înțelegem cotidianul lor, atât de ciudat și atât de diferit de cel al nostru. Ulițele erau rudimentare, pline de colb, pe alocuri pline de ierburi și liane, colibele construite arhaic din bârne și paie străjuite

Cameleon

de palmieri și arbori exotici. Casele aveau o singură odaie iar ușile îndredeschise lăsau să se vadă un strict necesar, o masă, un scaun, un leagăn de lemn cu vreun sugar înfășat sau vreun hamac în care se legănau lasciv copilandre. Tinerii făceau diverse activități sportive în ringuri improvizate, femeile zdrobeau grăunțe în boluri mari de lemn transformându-le în făină, iar copiii se jucau înconjurați de cercuri de praf sau alergau spre noi așteptând dulciuri sau mici daruri.

Pe tarabe improvizate băștinașii vindeau pe un preț derizoriu statuete – unele dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut, aparținând artizanatului Zafimaniry și Betsimsaraka, un adevarat patrimoniu de depozitare a unei originale culturi de a sculpta lemnul. Apoi se înșirau talismane, amulete, obiecte din coarne de zebu, minerale, picturi în culori la fel de vii ca rochiile și viața lor, melci, scoici gigantice, bucăți de lemn de forma tradițională. Dansul Kilalaky, un dans foarte fizic, dezinhibat, de un erotism fierbinte pe o muzică cu ritm trepidant, bucuros cântată de o orchestră locală de tineri cu instrumente africane și ancestrale. Îmi creau senzația de ființe cu adevărat libere, nesupuse artificialului și tehnologiei și în același timp constrânse de lipsa ei, limitate de pecuniar.

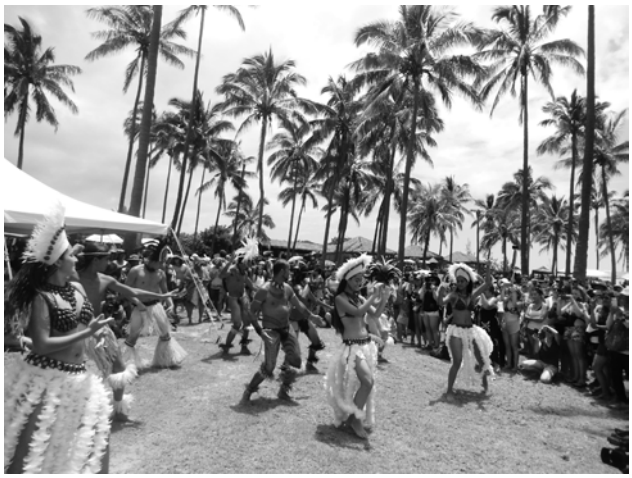

Apoi, navigând pe râul Onilahy spre mare, am vizitat grotele, cele 7 lacuri sacre și strania cascadă, traversând păduri exotice stăpânite și locuite de lemuri, lemuri șoarece, lemuri cu coada inelată, lemuri pitici, lemuri aye-aye cei mai curioși și obiect de superstiții, lemuri acrobatici care îți sar pe umăr, lemuri dansatori ce dansează pe arbori și liane.

Incredibilul Tsingy Rouges este un peisaj de roci spectaculoase erodate de ploi și vânt și o spectaculoasă gură a râului Manamboloc, o bogată și unică stratigrafie de formațiuni carstice, o impresionantă pădure de piatră, găuri calcaroase și lame ondulante, canioane profunde și o rețea subterană de peșteri și râuri ce vine dintr-un larg proces geologic de insularitate. Cuvântul înseamnă „locul unde nu se

Întoarcerea pescarilor

poate merge desculț", pentru că într-adevăr aici este imposibil să poți merge fără încălțăminte, lamele ondulate de piatră ar produce răni sângerânde profunde tălpilor noastre.

Diego Suarez este probabil unul dintre cele mai frumoase golfuri din lume (considerat pe al doilea loc după Rio de Janeiro). Apa are culori de la verde opal până la albastru tourqoise, este de o transparență ireală, locul nisipului este luat de o pudră extrem de fină, iar de pe colină se poate contempla un peisaj fascinant. În partea opusă este Marea Esmeralde, un loc idilic, o lagună de apă cristalină, o multitudine de pești multicolori și o neasemuită barieră de corali.

Insulele vulcanice Nosy-Be, Nosy Tanikely, Nosy Komba sunt un adevărat rai terestru, un tropical umed accesibil în bărci sărind și urcând direct din apă, un paradis de sate pescărești, mici și pitorești ce își desfășoară zilele într-un adevărat ritual, cu un spectacol fără greșeală: „întoarcerea pescarilor". Bărbații pescuiesc meros, peștele-chirurg, pești paiață, pești napoleon, aquilas, leopard de mare. Femeile și copiii curață peștele, prepară mâncarea, spală rufele și plasele de pescuit, transformând plajele în adevărate grădini ale mării. Insulele au golfuri și lagune de culori incredibile, indescriptibile, vegetație exuberantă cu rădăcini uriașe, păduri tropicale, virgine, ce sunt un sanctuar pentru păsările sălbatice, multe dintre ele nemaîntâlnite în altă parte de lume. În rest, o floră autohtonă, plantații de palmieri de ulei și scorțișoară, orhidee, aloe, plante carnivore, trandafiri mov, nuferi și specii de mimoze. Și peste tot mirosul de ylang-ylang, parfumat, învăluitor, pătrunzând cu aroma lui galbenă dincolo de piele, până în capilare.

Madagascarul sălbatic, Madagascarul exotic, Madagascarul fascinant...

Durerea, zbuciumul, frica, nefericirea, inconștiența, inocența bucuriei, tristețea, fericirea, toate aceste sentimente sunt trăite pe una dintre cele mai mari și mai frumoase insule, de unii dintre cei mai săraci oameni din lume.

Aș vrea să-l revăd, în ritmul lui natural, lent și interminabil, într-o zi când marea va fi mai calmă, plantațiile de orez de un verde și mai intens, lemurii și cameleonii mai activi, culoarea orhideelor în explozie, iar pământul emană intens și pătrunzător miros de vanilie și ylang-ylang.

Fotografiile aparțin autoarei.

„Madagascar surprinde întotdeauna, e un amestec de asiatic, african și ancestral, o insulă care cântă, dansează și se distrează în orice circumstanță de la naștere până la moarte. Satele, orașele, oamenii trăiesc în ritmul lor, propriul lor ritm, cel de mora-mora."

Jurnal de călătorie

ÎNFRUNTÂND MOARTEA

fragment

Dumitru Ichim

Poet, prozator, eseist
Preot, Canada

1. Crawford Lake Conservation, Halton, Ontario

Acum vreo două săptămâni am mers la rezervația naturală ”Rattle Snake” atrași, în primul rând, de numele care te incită la aventură. Acest teritoriu aparținea indienilor Nassagawega. De pe marginea escarpamentului puteai privi până departe în sânul orizontului. Ori de câte ori mergi din Kitchener spre Toronto pe Highway 401, atunci când te apropii de Milton, cerul se umple de vulturi. E una să-i privești de jos, din mașină și alta să-i privești de sus de pe cărăruia de pe marginea prăpastiei sau, uneori, de la câțiva zeci de metri depărtare. După ce ne-am făcut porția de mers prin pădure, am ajuns la o răscruce unde un indicator arăta că mai avem 3,7 km până la Crawford Lake. Tentația era mare, dar trebuia să ne și întoarcem, așa că am hotărât să mergem în altă zi, în mod special numai pentru această rezervație, pe urma istoriei și a indienilor... Din cauza COVID 19 nu poți merge când vrei, trebuie să dai telefon și să rezervi timpul. Am obținut ora 13.30. Am plecat din Kitchener la 12.30 și am ajuns la timp pentru cele două ore permise pe teritoriul rezervației. Deși drumul era același, fiecare anotimp aduce ochiului noi peisaje canadiene. După ce ieși din oraș, e spiritul de libertate pe care-l simți că te invadează ca o băutură neștiută de oameni, poate aceea din basmul lui Ispirescu. Ferme ale căror întindere se agață de linia orizontului. Cele de grâu au fost secerate și apar ca recruții sau, cum eram noi la seminar, tunși chilug, de clasa era atât de luminată de bostănăria noastră că nu mai aveai nevoie de bec. Apropo, acum când vorbesc trecem pe lângă o fermă numai de bostani, sute și sute de mii. Nu-ți vine să crezi că e atâta risipă! Marea majoritate a lor e folosită în America pentru decorațiile de toamnă. Felinare pentru Holloween și pentru Thanksgiving, Ziua Mulțumirii sau Ziua Recoltei. Adevăratul sens al Zilei Mulțumirii, al Thanksgivingului, s-a pierdut în negura vremii. Se spune că acum sute de ani, când au venit coloniștii, alungați de sărăcia și prigonirea din Europa, i-au întâmpinat indienii, în toamna aceea, cu toată abundența Americii. Drept răspuns, strămoșii americanilor de azi au făcut o zi de recunoștință lui Dumnezeu. Sensul primar de recunoștință, de Thanksgiving, a fost religios. În fiecare an se strângeau cu toții la o masă bogată, tradiționalul banchet de Thanksgiving, decorând casa cu porumb, bostani și struguri. Nu lipseau, în primul rând, curcanul și dulceața acrișoară de cranberry. Trecem dincolo de Ankel și colinele devin o respirare de peisaj ca cele de pe la Vatra Dornei. Ce perfect se actualizează de-a lungul sufletului scrisul muzical din Simfonia lui Enescu, o muzică atât de intensă în cromaticul nostalgic al unei toamne care parcă te rupe, te sfâșie cu cerul metalic de albastru. Păduri și iarăși păduri! Arțarii de toamnă – izbucniri de flăcări, același copac, un buchet de flori verzi, galbene și roșii! În covorul acesta a început să predomine roșu, un roșu intens ca de pepene proaspăt. Oțetarii se țin după noi oriunde mergem, ca niște codane cu iile pline de flori roșii, că la un moment dat le spun, zâmbind la o amintire din copilărie: „Da’ mai duceți-vă acasă copchiilor, c-o hiert mă-ta laptili!” Dar ei nu și nu! Ce dragi îmi sunt acești copii crescuți pe marginea străzilor, pe care toamna îi îmbracă așa cum nici Solomon, în toată înțelepciunea lui, nu putea să se îmbrace. Parafraza cu citatul scripturistic nu e departe. Toamna le umple cu dărnicie brațul cu crini roșii prin care luna se strecoară să fure pe cei mai isteți care au deschis comorile din poveste pe cântec de frunză.

Dumitru Ichim vă zice un „Bun venit!" pe podul de lemn din pădurea Crawford Lake Conservation, Halton, Canada.

Cu carnețelul în mână, să nu scap nici un amănunt, nu știu de unde să-mi încep culesul. În primul rând, vreau să vă spun sincer, am rămas surprins de "longhouse"-uri, niște case cât hambarul/hangarul, ca niște păsări uriașe care în loc de pene sunt înzestrate cu pereți de șindrilă făcută din coajă de copac. Dacă închizi ușa, neavând ferestre, nici nu știi ce sunt, asemenea unor geamantane gigantice care te sperie prin dimensiunea lor. Dar au ferestre, dacă intri înlăuntru, în acoperișul tavanului pe unde intră soarele și iese fumul. Un fel de sicrie imense în care fuseseră înmormântați niște munți. Domnul Hârlea, învățătorul meu din clasa primară, avea o vorbă: „Gospodar cu ușa prin pod!"

2. Crawford Lake Conservation Area, Halton, Ontario

După ce am parcat, nu știi cum să-ți faci programul să îngrămădești în sacul timpului cât mai multe lucruri, pentru că aici și pomul este lăudat. Renunți la noțiunea de turist, descalți sufletul și intri în sanctuarul istoriei Pieilor Roșii, cu respectul unui pelerinaj. Ne aflăm pe teritoriul care a fost al indienilor, ramura Iraquois, iar lacul ne spune că au fost aici de pe la 1600. V-am promis că astăzi o să vedem și auzim lucruri de necrezut. Despre lacul acesta care știe să vorbească o să revenim. Toate pe rând. Deocamdată să ne potolim setea cu aceste matahale arhitectonice, "longhouses" coborâte peste noapte într-o minunată poiană înconjurată de păduri nesfârșite care se termină la poala lui Dumnezeu când le-a răsturnat peste lume.

3. Crawford Lake Conservation, Halton, Ontario

Intrăm în prima dintre ele. Este o singură încăpere. Imensă. Sus sunt „ferestrele", niște găuri acoperite ca un cerdac, ca la casele de la țară, ca să nu intre ploaia și zăpada, să iasă fumul afară și să intre soarele dintr-o parte. De jur împrejur sunt paturi acoperite cu piei de zimbri, urși și vulpi. Nu e ce ne-am închipuit despre viața lor „sălbatică". Dimpotrivă, mi-ar plăcea, dacă aș fi milionar, să am o reședință de vară unde să vin cu familiile celor șase copii. E foarte confortabil, curat, răcoare, chiar dacă nu este aer condiționat. Pe unele paturi vedem din zestrea lor de lux. Haine de piele cu franjuri și haine de sărbătoare împodobite cu bobițe colorate înșiruite cu acul pe pânză de in. Lucruri de podoabă pentru femei făcute din piatră scumpă sau de râu, precum și unele sculptate în os de focă sau de bizon. Suntem pur și simplu transpuși în vremurile și în viața lor de toate zilele. Undeva se aude o muzică de fluier, sfâșietor de adâncă, în care maestrul lor popular a cules celor mai înalte zări curajul și setea de viață, mării libertatea,

munților puritatea sufletească și încrederea de piatră în cuvântul omului. Când vă spun acestea, vi le spun nu din cărți sau de pe internet. Indieni au dormit în casă la mine, iar Julian al meu care lucrează la un post de radio, a lucrat într-o rezervație de indieni, eschimoși, din nordul Canadei, la depărtare de numai 200 de km de Polul Nord. A fost implicat într-un proiect educativ cu tineretul de acolo. Șase luni era noapte. Uneori, pe la ora două dimineața se întorcea acasă. Străzile era luminate, dar pe trotuarul celălalt trecea câte o haită de lupi. „Și nu ți-era frică, Iulică?" Și de la el am aflat că în nord fiind tot timpul frig, lupii atacă un lopătar sau cerb, sau alt animal și-l păstrează la „frigider", așa că având carne din belșug, nu dau doi bani pe om ca să-l atace. Cel mai periculos, îmi spunea el, este ursul alb, ursul polar. Acesta atacă pe om, dar este foarte inteligent. Înainte de a porni la acțiune își face "the homework", tema pentru acasă. Îl urmărește pe om zile întregi – la ce oră vine, e singur sau cu un grup etc. Când este sigur pe toate datele și că va merge la reușită, atunci atacă.

4. Crawford Lake, Halton, Canada

Agățate de tavan pe lângă pieile de bizoni și de alte animale sălbatice, vedem smocuri de tutun și, cum ne continuăm drumul, ne atrag atenția cele ale casei, în special oalele de lut ars pe care le foloseau la gătit și păstrat lucruri deosebite ale familiei. Tot pe sfoară – știuleți de porumb la uscat și ne închipuim cum puneau la afumat pești și cărnuri de animale vânate. Ar fi nevoie de o zi să ne lungim cu vorba, dar cititorul ne așteaptă nerăbdător afară, să-i spunem despre lacul care vorbește. Cufundați în legendele, poveștile și spiritualitatea amerindienilor, ne așteptăm la orice, dar lacul acesta vorbește din când în când, nu neapărat cu vorbele noastre, ci în felul lui, mult mai convingător decât cuvintele. Pierzându-ne pașii printre umbrele vărgate ale copacilor, mi-am amintit ce scria pe facebook un poet din zilele noastre: „Lumea copacilor te face mereu să visezi." (Mamier Angela Nache). Somnul copacilor îți împrumută din tărâmul pe unde visurile lor zboară ca albinele și începi să te simți altfel. N-ai cum să descrii această stare de con-simțire, pentru că dacă ai inima curată, ce simte el te face să simți și tu. Oamenii de știință au descoperit că atunci când tai în copac, ceilalți copacii comunică între ei. Somnul naturii e ca somnul oamenilor. Și natura și omul visează. Natura e mai darnică, dând omului din cele mai frumoase vise visate de ea, pe când omul îi dăruiește coșmarurile cu care o spurcă, mânjește și distruge. Lângă lac, pe lângă alte informații de pe standul de lemn, engleza noastră se dovedește a fi gubavă neputând face față la toate. Astfel citim că lacul Crawford este unul din rarele "meromictic lakes". Și aici ajungem să descifrăm graiul lacului și ce ne comunică. "Meromictic" este un cuvânt tehnic care cred că în românește o fi la fel. Deci unele lacuri, unul dintr-o mie sau mai mult, au o stratificare de ape. În fundul lacului apa rămâne neventilată, nemișcată de nici un curent, fără ca oxigenul să pătrundă până la pătura aceea, în care se dezvoltă bioxidul de carbon. Tot ce ajunge acolo se carbonizează în „memoria" apei, care e mai bună decât a noastră, o memorie meromictică, aducându-și aminte de lucruri de acum sute și sute de ani. Arheologii au ajuns să scoată din tăcerea sedimentului lucruri, cioburi de oale, obiecte de vânătoare și coji de semințe de floarea-soarelui, lucruri mărunte, dar atât de grăitoare ca argument că indienii au trăit pe aici de prin 1270–1670. Cum priveliștea e atât de romantică și răpitoare, îmi povestește lacul, seara, până se întorceau bărbații de la vânătoare sau război, codanele stăteau pe marginea apei curată ca lacrima și albastră ca pâlpâirea primului luceafăr, și mâncau semințe de floarea-soarelui, povestind de cântecele care abia se aprindeau prin depărtarea inimii. Se auzeau din când chicote de râs și apoi surdina era dăruită greierilor din iarbă, să croșeteze păienjenișuri sonore din policromii de taină. Cele mai bătrâne stăteau mai încolo, cam pe unde a sărit peștele acela acum cinci minute și bârfeau pe alte muieri din triburi cu oameni mai viteji. Din cauza lipsei de calciu, cele mai multe nu aveau dinți. Și tare ar fi mâncat și ele semințe ca zvăpăiatele puștoaice, ca în "good old times", dar vorba românului: „Cine poate oase roade, cine nu, nici carne macră!" Stăteau la coada lacului și neavând „dinți", foloseau râșnița de piatră în care măcinau semințele de floarea-soarelui. Cojile se duceau la fund, iar uleiul deasupra apei. După ce ai început să înțelegi abecedarul apei, urechea visării se lumina din ce în ce mai mult și câte și câte povești nu puteai să descifrezi din murmuratul lacului! Cine a trăit pe aici, în ce zodie a zimbrului alb, ce războaie au fost, ce fel de haine purtau domnițele pădurii și cum erau armele de vânătoare, sunt întrebări la care nici o enciclopedie nu știe să răspundă atât de bine și nici Karl May nu știa prea mult. Ca o paranteză cu indienii. Un prieten de pe Facebook impresionat de notele noastre de călătorie mă flatează: „Eu cred că ai citit toate cărțile lui Karl Marx." Când i-am răspuns că nu am citit niciuna, și-a reeditat comentariul punând un emoticon de râs.

5. Crawford Lake Conservation, Halton, Canada

Se zice de Karl Barth, un mare teolog al protestanților, că și-ar fi scris teologia în stilul muzicii lui Mozart. M-a impresionat atât de mult fluierul melodiei indienilor, cântată din fluier, că nu mă mai pot aduna. M-a răvășit și nu mă pot aduna. Înainte de a pleca mai departe în dialogul meu meromictic cu lacul, mai trag o fugă în edificiul gigantic al acestui "longhouse" să mă mai înfrupt din melancolia și taina lumilor pierdute despre care numai adâncul acestui lac știe să ne vorbească. Tăcerea lui și a codrilor fără de sfârșit. Dacă

Așa apare un "longhouse" , o construcție ai cărei pereți erau făcuți din coajă de copac în care șefii triburilor și clanurile se întâlneau să rezolve problemele lor.

aceste lumi, ca ale dacilor noștri, nu le găsim în cuvinte, cu siguranță ele sunt atât de grăitoare dacă știi să citești printre cuvinte, printre indicatoare, pentru că numai „tăcerea, spunea Heiddeger, este modalitatea autentică a cuvântului."

Dacă ne uităm pe perete vedem acest exponat pe care scrie: „Cele trei surori: porumbul = onnenha, fasolea = oyaresa, dovlecelul = onnonchia". Sunt trei cuvinte în dialectul huron (wendat), dar ele spun atât de mult despre spiritualitatea mult superioară decât a noastră. Specialiștii în religii vorbesc de „animism", dar oare sunt ei siguri pe ce etichetează? Dacă e vorba de o metaforă? Frățietatea dintre om și natură. Nu la fel vorbește Sf. Ioan al Crucii în vestitul poem în care se adresează fratelui vânt, fratelui soare, surorii apă și așa mai departe? Respectul indianului pentru natură merge până la divinizarea ei. Și poate fluxul religiosului transcende creaturalul și se înalță spre Creator. Cum noi îi înțelegem pe ei, ca pe niște păgâni care se închină apelor și munților, oare nu așa ne înțeleg unii pe noi, creștinii, care cinstim sfintele nu ca pe niște idoli, această cinstire nu se oprește la materia picturii, sau a lemnului pictat, ci se îndreaptă la persoana zugrăvită. Toate lucrurile duc spre Logos, Suprema Poezie întrupată. Cred că în sensul acesta vorbește Heidegger când spune că „Poezia este spunerea Ființei… este fondarea ființei prin cuvânt". Cum adică spunerea Ființei? Și întrebăm pe poetul și împăratul Justinian ce vroia să spună prin: „Unule născut, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu?" Dacă ființa omenească nu o raportăm ontic cu Ființa, atunci cum vom putea interpreta ca purtând chipul Celui care își prezenta identitatea ca „Eu sunt Cel ce sunt"? Omul nu are ca temelie existența, ci ființa, iar dacă nu ar „ființa", ar fi cea mai deplorabilă viețuitoare de pe planetă. A fi conștient de moarte este cel mai sublim lucru de pe pământ atât timp cât te orientezi ontologic spre învierea Lui. „Nu există moarte, ci doar o schimbare a lumilor." (Duwamish).

Înainte de a ajunge la acest "longhouse", am trecut pe la un loc unde indienii își duceau morții ca hrană vulturilor. Trupul omului ca materie devenea euharistie păsărilor, pământului, apelor și fratelui urs și altor viețuitoare. „Toate plantele sunt frații și surorile noastre. Ele vorbesc cu noi și, dacă ascultăm cu atenție, le vom auzi." (Arapaho). E vorba la indieni de respectul de om, respectul de animal, de stihie, de apă și de pădure. Tu nu ești deasupra lor să le tiranizezi, să le distrugi, ci toată lumea e o familie mai mare a noastră. „Ține minte, spuneau Mohawk, că și pruncii tăi nu sunt proprietatea ta, ci îți sunt împrumutați de Marele Creator."

6. Crawford Lake Conservation, Halton, Canada

Spre a nu fi înțeles greșit, eu nu pledez pentru un sincretism de dragul facilității ecumenice, de a împăca și capra și varza, cum zice românul, și să te trezești fără de amândouă, ci repet, aceste note de călătorie nu sunt ale unui turist, ci ale unui poet care merge în pelerinaj la munte, la ocean, la nesfârșitele păduri ale Canadei, de la Atlantic la Pacific, însetat de noima acestei lumi și din dorul de a cunoaște și pe cei care „din fire fac ale Legii".

Sf. Vasile cel Mare nu a disprețuit filosofia păgână, ci a studiat-o cu râvnă la Capadocia și la Atena, iar în admirabilul *Cuvânt către tineri* îi învață pe aceștia să urmeze pilda albinei și să meargă din floare în floare, și să știe de unde să culeagă nectarul.

O asemenea perlă de filosofie a „firii" am găsit-o la tribul de indieni Mohawk: „Nu omenirea a țesut pânza vieții. Noi suntem doar un fir din ea. Orice facem pânzei ne afectează de fapt pe noi înșine. Toate lucrurile din lumea aceasta sunt legate între ele, iar noi cu toții suntem conectați."

7. Crawford Lake Conservation, Halton, Canada

Tot pe www.explorimex.ro am găsit o rugăciune a indienilor Cherokee despre liniștea când spiritul nostru se înalță până la sublimul rostirii: „Oh, Mare Spirit! Ajută-mă ca întotdeauna să rostesc adevărul încet, să ascult cu mintea deschisă când alții îmi vorbesc și să-mi amintesc pacea… ce poate fi regăsită doar în liniște!" (Kerokee)

Cu această minte deschisă, dar și cu inima mereu în sărăcia, foamea și setea duhului pur, intrăm în templul pădurilor plin încă de taina indienilor de altădată. Un pod de lemn, de jur împrejurul lacului, ne ajută să economisim timp și energie.

Pe un anunț citim ca o „consolare" să nu ne temem de șarpele cu clopoței, aluzie la drumul pe care-l străbăturăm împreună, aici fiind doar Eastern Milksnakes (*Lanpropeltis triangulum triangulum*), adică un fel de șerpi care sug lapte de la vacile ce dorm. E destul ca să mi se facă pielea găină

și să mă aștept să-i văd sâsâind prin vegetația bogată din jurul lacului. Noroc că ni se spune câți dușmani are ca vulpi, coioți și vulturi și alte păsări de pradă care-i mai „potolesc" înmulțirea pe toate drumurile!

Cineva m-a întrebat cine a făcut minunatele sculpturi de lemn care împodobesc printr-o artă de genial meșteșugar aleea din jurul lacului. Ne pare rău, dar tot ce am găsit pe o tăbliță era "Robin's Raw Amazing Art". Prima sculptură din lemn are în vârf un fel de fluture imens, care de fapt este stilizarea unei insecte care atacă aceste păduri, în special copacii de frasin. Apoi, pe un pe alt piedestal de lemn un lup de metal. Rând pe rând suntem delectați cu sculpturi mult mai pretențioase făcute din trunchiuri de copac precum una, care m-a impresionat, prin poezia maternității: într-un cuib e mama vultur cu puișorii ei, iar tata vultur mai sus e gata, cu aripile întinse, să-și apere familia, dar gestul poate fi interpretat ca respect și adorare pentru Madame Vulturița. Sculptorul, spirit practic, a calculat că turistul e obosit și atunci a cioplit din niște trunchiuri uriașe niște bănci care au, de o parte și de alta, sculpturi cu teme din viața indienilor – vulturi, șerpi, broaște țestoase. Nu știm dacă e voie sau nu să stăm pe ele, așa că, din respect, ne controlăm durerea de picioare și ne continuăm înconjurarea lacului. De pe podeț, printre păduri, vedem bucăți din emeraldul și safirul lacului păzit de sulițele înalte ale stufului. Închidem ochii și de prin codri parcă auzim sunetul de la gaterul care făcea scânduri și șindrilă pentru toți mușteriii din Ontario. Suntem prin 1800 când familia Crawford a cumpărat lacul și împrejurimile zidindu-și o casă ca reședință.

O piesă sculptată, inspirată din cultura indiană

8. Crawford Lake Conservation, Halton, Canada

Pe vremea aceea s-au înmulțit în America fabricile care confecționau vestitele haine din piele de bizon. Cei care cred că mi-am părăsit frații albi și am trecut de partea pieilor roșii să vadă documentarul Dansul lupilor. Din nordul Canadei până la hotarul cu Mexic, pe Marile Câmpii rătăceau turme cu zeci de mii de bizoni. Filmul nu e o exagerare. Omul alb, în lăcomia lui, împușca mii de bizoni numai pentru piele lăsând câmpia cu movile de carne.

Indianul vâna pentru ce avea nevoie. Carnea pentru trib pentru hrana zilnică, pielea să se îmbrace, copitele pentru cleiuri, oasele pentru instrumente și jucării pentru copii. Poate tot din os făceau și fluierul pe care-l auzeam atât de duios și adânc precum veacurile cântând în faimoasele "longhouses" de la Crawford Lake.

Mă gândeam la respectul indianului față de natură și mitocănia omului alb care a călcat în picioare și natură, și frate om, și animal, și-mi venea în minte o profeție a triburilor Cree: „După ce toți copacii vor fi tăiați, după ce toate animalele vor fi vânate, după ce toate apele vor fi poluate, când tot aerul va deveni imposibil de respirat, abia atunci vom descoperi că nu putem mânca bani."

Kitchener, Ontario,
Canada

Din volumul în pregătire
Trashing the Death (Înfruntând moartea)

Fotografiile aparțin autorului.

„Spre a nu fi înțeles greșit, eu nu pledez pentru un sincretism de dragul facilității ecumenice, de a împăca și capra și varza, cum zice românul, și să te trezești fără de amândouă, ci repet, aceste note de călătorie nu sunt ale unui turist, ci ale unui poet care merge în pelerinaj la munte, la ocean, la nesfârșitele păduri ale Canadei, de la Atlantic la Pacific, însetat de noima acestei lumi și din dorul de a cunoaște și pe cei care «din fire fac ale Legii»".

Jurnal de călătorie

CĂLĂTORIE ÎN VREME DE PANDEMIE

Rodica Lăzărescu

Critic literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Călătorești în spațiu, călătorești în timp, călătorești în imaginație, călătorești în jurul propriei ființe…

Uneori, în clipele de grație ori de cumpănă, călătorești în amintire…

Mă întorc în gând prin locuri pe care le-am străbătut cândva și descopăr, abia acum, în amintire, înțelesuri noi, sensuri și semne pe care atunci, la contactul real, nu le-am sesizat ori le-am ignorat… Ori n-am știut să le interpretez.

Îmi remodelez amintirile, recreez realitatea… în vremea pandemiei.

Alhambra

Qalat al Hambra – castelul roșu – descoperă vederii mai întâi turnurile de apărare, subtil avertisment, ce se profilează pe albul veșnic înzăpezitelor vârfuri ale Sierrei Nevada, ascunzând deocamdată privirilor celui ce vine spre el bogăția de verdeață a grădinilor sale. Odată trecut de zidurile citadelei – cu un oarece efort, căci, ca la orice fortăreață, și la aceasta trebuie să urci dealul în vârful căruia a fost ridicată și să treci de una dintre cele patru porți, cu alte cuvinte, trebuie cucerită! – constați că piatra – roșiatică, sobră, nepromițând nicio desfătare estetică în simplitatea ei văzută din afară – e caldă, vibrează, desfată, mângâie, luminează, cântă, încântă… Căci nu arhitectura este punctul forte al Alhambrei, ci arta decorației: caligrafie, motive florale stilizate, motive geometrice se împletesc pe zidurile interioare, dantelărie grea de piatră în albul marmurei ce pare, totuși, a se mlădia în bătaia ușoară a unui firicel de vânt venit dinspre Sierra… Nu pe culoarea mozaicurilor, nici pe strălucirea metalelor s-au bazat constructorii mauri, ci pe migala dusă la perfecțiune a anonimilor cioplitori în piatră. Și pe știința combinării celor trei elemente – piatră, apă și vegetație.

Ciudată, neașteptată combinația de sobrietate, de duritate a exteriorului (zidurile fortăreței cu cele 23 de turnuri, semn al voinței de apărare în fața invadatorilor) cu dantelăria din interior, cu jocul apei din havuzuri ori din fântâna cu lei în *patio de los leones*, cu reflectarea construcției pe suprafața nemișcată a apei din *patio de los arrayanes* – perfectă oglindă ce întoarce și dublează palatul –, cu exuberanța de culori și forme a grădinilor, unde te pierzi în răcoroase, luxuriante labirinturi vegetale!

Frumusețea Alhambrei a îngenuncheat hotărârea regilor catolici – Isabela și Ferdinand – de a șterge de pe supra-

Qalat al Hambra

fața pământului, odată cu recucerirea Granadei, orice urmă a trecerii peste aceste ținuturi a puterii Islamului, căci, indiferent de conducătorii vremelnici, de puterea lor militară ori de îndemânarea lor politică, Arta este stăpâna atotputernică și de neînfrânt a lumii.

Doar ea, Arta, învinge, iată, chiar și Timpul.

Edinburgh

Pentru a te apropia de mândra capitală a Scoției, trebuie să-i pătrunzi repede în suflet, să o cucerești și să te lași cucerit, să bați adică în ritmul inimii ei, să vibrezi odată cu ea, dar, mai ales, să-i recunoști frumusețea și maiestatea. Așadar, o pornești pe Royal Mile mai întâi în sus – pe „stânca neagră" unde crește parcă direct din rocă vechiul castel al orașului. Văzut de la înălțime, din umbra zidurilor solide, Edinburgh ți se așterne la picioare, oferindu-ți-se cu toate priveliștile lui – până departe, la Leith, acolo unde râul Forth se deschide în fiordul Firth of Forth cu apele căruia pornește mai departe, spre Marea Nordului.

La poalele stâncii, fostul șanț de apărare a devenit un parc pe care ți-l imaginezi înverzit și colorat de mulțimea florilor pe timp de vară, dar care acum, în prag de Crăciun, este încărcat de tarabe, luminat feeric de ghirlande împletite din beculețe multicolore, învăluit de miresmele produselor specifice sărbătorii. Pe patinoarul ridicat între gară și National Gallery, forfotește mulțime de tineri, printre care ochiul imaginației îl întrezărește pe reverendul Robert Walker coborât pentru câteva momente de pe pânza lui Henry Raeburn expusă alături, în muzeu.

Dincolo de șanț, Princes Street, străjuită de silueta Hotelului Balmoral și a Monumentului lui W. Scott, e o promisiune pentru ce se ascunde în spatele ei – orașul „nou", nou însemnând aici secolul al XVIII-lea, cu străzile sale largi, cu arhitectura rezidențială, cu Charlotte Square, dar și cu mulțimea magazinelor cu vitrinele lor rafinate.

Catedrala St. Giles, Edinburgh

Și, mai departe, Dealul Calton, pe vârful căruia domină incontestabil rotundul Monument al lui Nelson, reper și punct de atracție al Edinburgh-ului.

Revenit pe Royal Mile, începi să cobori spre capătul opus, în sunet de cimpoi (căci, din loc în loc, cântăreți în costume tradiționale îți colorează sonor plimbarea), privirile fiindu-ți atrase de numeroasele *closes* și *wynds* – străduțele extrem de înguste dintre care cele mai spectaculoase sunt acelea care coboară vertiginos înspre Princes Street. Treci pe lângă încoronata catedrală St. Giles (cu delicatele sculpturi în lemn din Thistle Chapel), scuipi pe inima desenată în caldarâm (locul fostei închisori), ghidul îți zice că îți aduce noroc și vei reveni în oraș, localnicii spun că astfel își manifestă disprețul față de autorități, ajungi, după ce parcurgi aproximativ o milă, *Mila Regală*, la capătul celălalt, acolo unde dai, mai întâi, de ciudata alcătuire a noului Parlament al Scoției, apoi de Holyroodhouse. În spatele masivului castel – reședința reginei în Scoția – se profilează Arthur's Seat. E sfârșit de noiembrie, prima zăpadă l-a acoperit cu o pulbere albă, sporindu-i aspectul maiestuos, de rege falnic, albit de ani și de griji, dar și îmboldindu-ți imaginația: să fie acesta locul unde regele Arthur împărțea dreptatea în Camelot?

Cabo da Roca

Acolo unde *începe* ori acolo unde *se sfârșește* Europa…, depinde cum te așezi, Cabo da Roca este punctul cel mai vestic al bătrânului continent, mereu în bătaia vânturilor, mereu în bătaia valurilor. *Promontorium Magnum*, cum îl numeau romanii.

Faleza se înalță drept, la 140 de metri deasupra Oceanului Atlantic. Nimic din obișnuința unui obiectiv turistic în jurul căruia se întemeiază, de obicei, o stațiune. Nu doar la capătul pământului, ci și, parcă, la capătul civilizației. Sau la începutul ei…

Câmara, primăria din Sintra, nu a permis urbanizarea ultimului petic de pământ european. Doar stânca, invadată de *Carpobrotus edulis*, o târâtoare cu frunze verzi, grase, mate și suculente, cu flori ca o mică explozie alb-gălbuie, ce se cuibăresc la adăpostul lor. Un far, un monument terminat cu un crucifix, pe care sunt gravate cuvintele lui Luis de Camões, un magazin pentru turiști, care eliberează, contra cost, un certificat ce atestă popasul tău la capătul Pământului.

Și vântul… ce parcă vrea să te smulgă de pe ultima palmă de pământ a continentului și să te arunce în valurile oceanului, care se sparg de stânci cu putere, cu necaz, cu ciuda de a nu putea mușca din roca puternică – ultimul străjer al Europei.

Stai în bătaia tuturor vânturilor, asculți zbuciumul oceanului, cu sentimentul că ai ajuns acolo, în acel loc aspru,

Cabo da Roca

auster prin simplitate și naturalețe, neobișnuit cu eleganța și rafinamentul locurilor turistice, dar nici cu perversitatea acestora, nu ca să *vizitezi* un loc, ci să *trăiești* o stare. Care, mai mult ca sigur, ți-e oferită o singură dată în viață. Depinde doar de tine dacă i te dăruiești cu adevărat în acele momente unice, dacă reușești să te armonizezi cu *Promontorium Magnum*...

Și dacă înțelegi că te afli *aqui, onde o terra se acaba e o mar começa*...

St. Andrews

Incursiunea în estul *Regatului Fife* începe după ce treci de Queensferry, azi cartier al Edinburgh-ului, și traversezi Firth of Forth pe Forth Road Bridge, având în dreapta celălalt pod Forth, de cale ferată, ce-ți dă fiori când afli că prin 1960 s-a prăbușit în apele de dedesubt, cu tren cu tot...

Apoi, de-a lungul litoralului Mării Nordului, prin satele de pescari până la St. Andrews – orășelul cu doar trei străzi, paralele, vestit pentru terenurile sale de golf – ah! nu v-am spus: călătorim în patria golfului! –, pentru universitatea sa, pentru catedrala Sfântului Andrei – azi în ruină, cândva cea mai mare biserică din Scoția.

Și, desigur, pentru castelul său – martor al multor evenimente din zbuciumata istorie a Scoției – un martor din care se mai păstrează azi prea puține urme. Fostă reședință a episcopilor și arhiepiscopilor din St. Andrews, castelul a rămas fără utilitate la sfârșitul veacului al XVI-lea, prin abolirea episcopiei, și de atunci s-a degradat continuu, Sala mare s-a prăbușit în valuri, zidurile s-au surpat unul câte unul, iar din măreția lui de altădată a rămas doar amintirea care, și ea, începe să se estompeze, acoperită de iarba verde a uitării, ce crește prin curtea încă numită castel. Discret, într-o parte mai lăturalnică a curții, dai peste o intrare în subteran – o inscripție zice doar că ai nimerit la *mină – antimină*. Dacă tot nu prea ai ce vedea la suprafață (să recunoaștem, însă, priveliștea asupra Mării Nordului, încercată de niște nori amenințători, este impresionantă de pe resturile de ziduri), te aventurezi sub pământ. Scări umede, dar cu trepte egale, bine cioplite în piatră, un coridor prin care treci lejer, un drum ce coboară... un tunel săpat în stânca de dedesubt cu secole în urmă, când cei dinăuntru au prins de veste că invadatorii sapă, la rându-le, pornind din exterior, o cale de a pătrunde, neștiuți, în castelul inexpugnabil. Când tocmai te bucuri de incursiunea subpământeană, tunelul se sfârșește brusc și ești nevoit, pentru a înainta, să cobori vreo trei metri pe niște scări de lemn, aproape chircit, cu tavanul atingându-ți spatele (dacă ai cumva un rucsăcel, cu siguranță nu încapi prin borta pietroasă), până ajungi în altă galerie, de data aceasta mult mai rudimentar lucrată, fără treptele ordonate și egale din prima parte a aventurii tale – ai ajuns în porțiunea inamicului invadator! Acel pasaj strâmt leagă cele două galerii – *mina* și *antimina* – atât de mică a fost devierea la întâlnire, ambele tabere lucrând nu în tovărășie, ci în vrăjmășie! O căutare de cârtițe, o aproape exactă interceptare a inamicului, acolo, în fundul pământului, cu mijloacele rudimentare ale unui îndepărtat veac 15 ori 16.

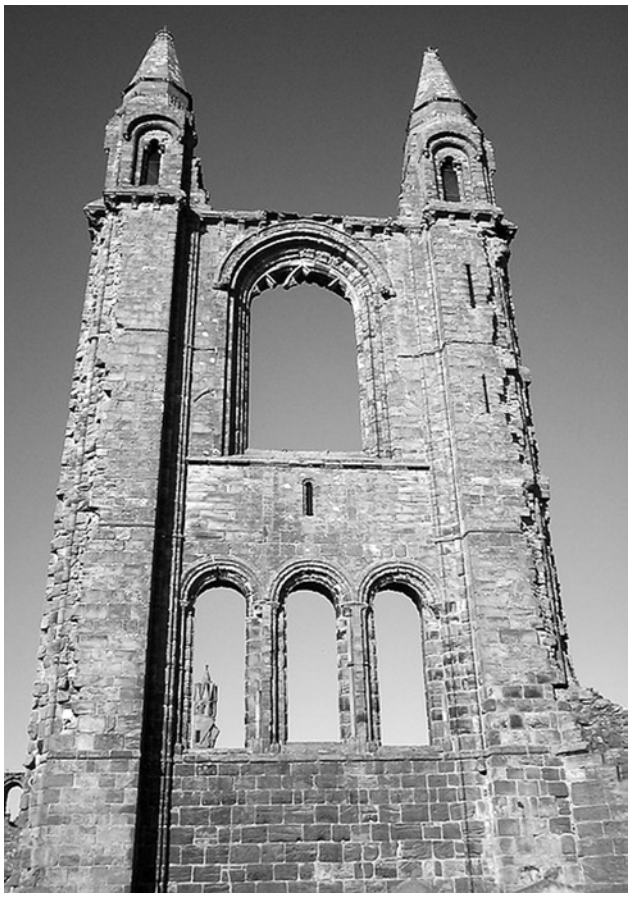

Ruinele catedralei St. Andrews

Toledo, catedrala (Catedral Primada Santa María)

Credeam că numai mânați de iubire niște oameni se pot căuta și găsi cu atâta precizie, prin întunericul cel mai gros, sfredelind piatra, găurind pământul…

Se pare însă că ura exercită o atracție cel puțin la fel de mare precum iubirea!

Unii spun chiar mai mare!

Toledo

După ce a curs lin prin câmpia spaniolă, râul Tajo (Tagus) face o buclă înconjurând, aproape pe trei sferturi, colina ce se ridică, pe dreapta, la o sută de metri deasupra lui, ca și cum ar vrea să o strângă în brațe, să protejeze acest colț unic de pământ.

Ca să-l înțelegi, ca să-i descifrezi misterul și unicitatea, o incursiune prin Toledo trebuie să înceapă, neapărat, de dincolo de Tagus, de la locul ce acum se numește Parador Nacional de Turismo. Este punctul în care s-a așezat Doménikos Theotokópoulos și din care te invită, de la 1600 încoace, să arunci o privire asupra orașului „văzut" de el: un Toledo în care Catedrala și Alcázarul nu-și respectă locul real, un Toledo cu o altă topografie, un Toledo redat în spirit, iar nu în înfățișare. Un Toledo al lui El Greco.

Straturi suprapuse, contopite, amestecate, complementare în diversitatea lor, de civilizații dintre cele mai diferite, din timpuri imemoriale, melanj de celtiberici, romani, vizigoți, musulmani, mozarabi, creștini, evrei, mauri, din care s-a născut Toledo… Orașul săbiilor – expuse prin toate vitrinele, și al îmbietorului marțipan – și el prezent, în cele mai neașteptate forme, pe tarabe ori în vitrine luxoase, orașul cu străzile lui extrem de înguste, mărginite de clădiri în ale căror ziduri oglinzile autoturismelor au săpat șănțulețe, cu Alcázarul maiestuos, cu vechea Juderia – cartierul evreiesc și ale sale sinagogi, cu biserica Santo Tomé – unde se păstrează pânza lui El Greco, *Înmormântarea contelui de Orgaz*, cu Zocodover – piața centrală înțesată de cafenele și turiști, dar, mai ales, cu maiestuoasa Catedrală.

Poate că nimic nu ilustrează mai bine spiritul acestui oraș (a cărui epocă de aur s-a numit La Convivencia, slăvind toleranța lui religioasă) decât așezarea catedralei: ridicată pe locul unei moschei care, la rându-i, fusese înălțată pe locul unei vechi biserici vizigote, catedrala păstrează în ființa ei urme ale diferitelor stiluri ce au influențat arhitectura în cei aproape 270 de ani cât a durat desăvârșirea ei! Cultură din cultură născând…

Măreția ei gotică, interiorul bogat, mulțimea statuilor, corul atât de elaborat (fiecare scaun înfățișează cucerirea

El Greco (1541–1614), *Înmormântarea contelui de Orgaz* (detaliu), între 1586 și 1588

unui sat în campania din Granada), istoria ce leagă numele Ioanei Nebuna și al lui Filip cel Frumos de acest lăcaș unde au fost încoronați ca moștenitori… Și totuși nimic nu întrece frumusețea **unui zâmbet**!

În fața corului, se află statuia Fecioarei cu pruncul în brațe… O Marie cum nu mi-a fost dat să mai văd nicicând și niciunde: o tânără mamă, radioasă, ținându-și, protector, în brațe pruncul, care, la rându-i, o mângâie cu mâna dreaptă pe obraz. O mamă cu chipul scăldat de-un zâmbet larg, ce degajă fericire, încredere și siguranță, un zâmbet, în același timp, șăgalnic. Un chip ce exprimă, prin toți porii, victoria ființei care a adus pe lume o altă ființă. Nimic nu adumbrește fața Fecioarei – mamă mai înainte de toate! Un zâmbet de biruință pe fața (aparent) fragilă a unei femei.

Cred că zâmbetul acela susține catedrala, în toată măreția ei…

Hallstatt

Privit de sus, de pe culmea lanțului muntos Dachstein, Hallstatt pare un cuib de rândunică arcuit peste malul lacului Hallstätter. Privite de pe apă, cele câteva clădiri, înghesuite una în alta sau, mai bine zis, una peste alta, din mijlocul cărora țâșnesc spre înalt – parcă împinse de nevoia de spațiu – turlele a două biserici, par lipite în joacă de pantele muntelui Salzberg. Privit de pe unica stradă care îl străbate, *strada Lacului*, Hallstatt este un orășel cochet, cu case în culori pastelate și balcoane încărcate de flori, cu pomi fructiferi care-și întind ramurile pline de rod pe fațada clădirii, asemenea iederii, cu vitrine în care strălucesc bijuteriile Swarovski și cristalele de mină, cu magazinele ce comercializează diverse sortimente de sare, cu nelipsitele tarabe cu suveniruri, cu terase îmbietoare și o piațetă în mijlocul căreia se ridică un monument alb, având drept fundal cascada ce aruncă apele râului Mühlbach în drumul lor spre lac. Și toate pe o fâșie îngustă, strânsă între pantele abrupte și lac! O așezare atât de veche, venind din neolitic și împrumutându-și numele unei „culturi", dar atât de lipsită de posibilitatea extinderii, încât osemintele nu zăbovesc în cimitirul orașului decât zece ani, după care sunt depozitate într-un osuar!

Văzând forfota mulțimii de turiști (mult mai numeroși decât cei 923 de localnici!), e greu de crezut că doar cu puțin peste o sută de ani în urmă accesul în Hallstatt se făcea exclusiv cu barca, iar între casele terasate se circula pe „calea de sus" – adică printr-un coridor ce trecea prin mansarde!

Ca să intri acum în oraș și altfel decât pe apă, trebuie să urmezi șoseaua tăiată în stâncă, prin tunelul întrerupt doar de cascada de pe râul Mühlbach. Ca să ieși din oraș, o altă panglică asfaltată sfredelește stânca, prin alte tuneluri, pe panta de deasupra micii așezări.

Hallstatt, Austria

O așezare străveche, izolată, suficientă sie înseși, agresată de curiozitatea turiștilor veniți de aiurea să tulbure tihna și pacea acestui loc în care omul neoliticului a descoperit calitățile sării și a întemeiat o cultură, ce și-a trimis însemnele în diverse zone europene.

O așezare ce se încăpățânează să existe frumos și să se dezvolte armonios pe aceeași neclintită palmă de pământ, neschimbată în dimensiunile ei de milenii.

Cred că e cazul ca, în afara *culturii Hallstatt*, să vorbim și de *arta de a trăi Hallstatt*!

„Călătorești în spațiu,
călătorești în timp,
călătorești în imaginație,
călătorești
în jurul propriei ființe…
Uneori, în clipele de grație
ori de cumpănă,
călătorești în amintire…"

Numerologie

DIN ARCANELE NUMEROLOGIEI

Niculae Văleanu

Inginer
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Numerologia sau „magia numerelor”, cum mai este întâlnită, este disciplina în care se presupune că toate numerele nu au doar caracteristici cantitative, ci și calitative. Prin urmare, pe bună dreptate, numerologia este mai aproape de astrologie decât de științele exacte, respectiv numerologia luată ca studiul numerelor sau, literalmente, „știința numerelor” este fundamental diferită de știință, cum ar fi matematica, în care numerele sunt folosite doar ca modalitate de cercetare exactă.

În numerologie, numerele diferă de cele din matematica obișnuită, pentru că au înțelesuri filosofice, psihologice și multe semnificații esoterice. Rădăcinile „magiei numerelor” datează cu mii de ani în urmă și pot fi găsite în istoria majorității civilizațiilor antice. Probabil, primele cunoștințe numerologice au început să se formeze în zorii omenirii, când strămoșii noștri au învățat să numere. Cu toate acestea, primele izvoare stabilite au fost menționate în istoria Egiptului antic și a Babilonului. Acolo au fost găsite primele dovezi despre cunoștințele mistice ce fac posibile calcularea secretului datei nașterii și a numelui. Există, de asemenea, dovezi ale utilizării magiei numerice în China antică, Roma, Japonia și Grecia.

Se crede că primii care au observat magia numerelor au fost magii chaldei, oameni curioși și deschiși către știință care trăiau pe teritoriul a ceea ce numim astăzi Babilonul antic, urmați fiind de preoții egipteni și apoi de oamenii de știință din Grecia antică.

Studiile au arătat că din cele mai vechi timpuri, numerologia a evoluat în diferitele școli care funcționau independent una de cealaltă, generând opinii și concepții diferite ale aceluiași domeniu de cunoaștere.

Școala modernă europeană de numerologie continuă tradiția ideilor care au apărut sub influența lui Pitagora, cel care a remarcat importanța primară a numerelor de la 1 la 9. Marele matematician și filosof Pitagora a rezumat pe scurt că: „Numerele conduc lumea”.

Fiecare număr are propria sa vibrație și ritm distinct. Cuvântul nu a fost inițial asociat cu o anumită vibrație, dar potrivit egiptenilor, vibrațiile „cerului” ar putea fi exprimate clar în cifre.

Puțini sunt cei familiarizați cu învățăturile caldeenilor și egiptenilor, iar formarea numerologiei ca știință în lumea modernă este mai des asociată cu filosoful grec Pitagora. El, împreună cu studenții săi a investigat legile matematice, conceptele sau principiile generale care stau la baza universului. Deși Pitagora nu este inventatorul numerologiei, teoria sa a dus numerologia la un alt nivel, a făcut-o mai accesibilă pentru înțelegerea oamenilor obișnuiți.

Numerologia, care nu este mai puțin faimoasă în științele oculte divinatorii, este folosită astăzi, cel mai adesea, pentru a interpreta semnificația unui nume, a determina compatibilitatea numelor și a prezice viitorul, îndepărtându-se însă de aspectul adevărat și „sacru” al numerelor.

Astfel, privind în trecut, trebuie să arătăm că cele mai importante școli de numerologie, alături de cea pitagoreică, sunt numerologia caldeeană și numerologia cabala. Numerologia caldeeană este cel mai vechi sistem numerologic cunoscut. Ea a apărut printre caldeeni – triburi antice semite care trăiau pe teritoriul Babilonului, între fluviile Tigru și Eufrat. Numerologia caldeeană utilizează pentru predicții atât numele unei persoane, cât și data nașterii acesteia. La stabilirea semnificației numelui, caldeenii au folosit o comparație între litere și cifre – credeau că fiecare literă corespunde vibrațiilor unui anumit număr. Chaldeii au luat în considerare atât cifrele simple, cât și cele duble. În același timp, numerele dintr-o singură cifră caracterizează aspectele externe ale personalității, iar numerele din două

cifre descriu factorii interni. Numerologia caldeeană este considerată a fi mai precisă decât sistemul pitagoreic, dar, cu toate acestea, este mai puțin cunoscută și populară deoarece este mai dificil de stăpânit.

Sistemul numerologic al Cabalei își are originea în misticismul ebraic, bazată pe interpretarea textelor Sfinte. Ulterior, acest sistem a fost adaptat pentru alfabetul grecesc, apoi și pentru cel latin. Pentru predicțiile din numerologia cabalistică, se folosește doar numele unei persoane, respectiv se utilizează 22 de vibrații numerice. Încă de la început, numerologia cabalistică s-a definit ca fiind știința lui Dumnezeu, a omului și a universului. Conține douăzeci și două de principii sau secrete supreme, care sunt criptate în cele douăzeci și două de litere din alfabetul ebraic. Înțelegerea numărului din Cabala joacă un rol imens, pentru că fiecare număr poartă din punctul ei de vedere o funcție divină. Valorile numerice ale literelor alfabetului ebraic sunt studiate de Gematrie – un sistem numerologic construit pe baza fonetică a corespondențelor alfanumerice ale alfabetelor ebraice și apoi grecești. Acest sistem apare, de exemplu, în mare măsură în semnificația simbolurilor Tarotului, respectiv în interpretarea combinațiilor din Arcana Mare și Arcana Mică.

Misterul numerelor este indisolubil legat de misterul timpului.

Dorința oamenilor de a cunoaște secretul numerelor care stau la baza multor legi ale vieții, de a înțelege cu ajutorul numărului esența de neînțeles a propriei lor existențe, de a pătrunde în adâncul viitorului și de a înțelege sensul ciclurilor cosmice a fost întotdeauna inerentă umanității.

Astrologia și numerologia ca „științe sacre" care studiază relația dintre ciclurile cosmice, teoria numerelor ocultemagice precum și alte discipline esoterice au fost populare din timpuri imemoriale și au fost venerate în culturile antice ale diferitelor popoare.

Interesul pe care-l remarcăm astăzi pentru numerologie și înțelegerea esenței interioare a numerelor este parte a acestei pofte străvechi a rasei umane, o latură slabă a unei dorințe irațională de a aborda misticismul numerelor. Oamenii le-au atribuit numerelor proprietăți speciale, supranaturale; unele aduceau fericire și succes, altele puteau provoca o lovitură a sorții.

Aproape fiecare religie mondială are propriile „numere sacre" și fiecare număr are un anumit sens specific. Aspectul filosofic al numerologiei este de a dobândi înțelepciunea vieții și implică un anumit mod de gândire și teorie a cunoașterii. Pitagora spunea pe drept cuvânt că numerele sunt „esența întregii vieți".

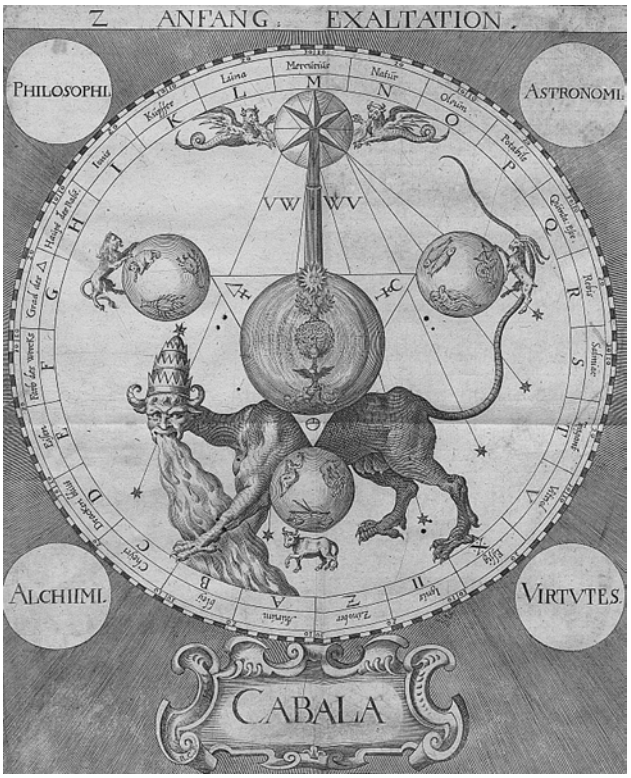

Înălțarea în Cabala, gravură de Stephan Michelspacher, 1654.
Deutsche Fotothek, cu descrierea:
Theosophie & Alchemie & Judentum & Kabbala

Numerele reprezintă o reflectare a substanței energetice în continuă evoluție și dezvoltare, al cărei potențial se manifestă prin diversitatea acțiunilor și caracteristicilor personale ale unui individ. Orice număr poate fi considerat o expresie a calităților fizice, emoționale, mentale și spirituale ale individului. De aceea putem afirma că numerologia afectează toate domeniile vieții, cu observația că energia unui număr afectează potențialul altui număr.

Totul în univers este energie! Pornind de la acest mare adevăr, numerologia spirituală judecă energia unui număr după efectul său asupra altor numere și asupra destinului uman. Rezultatul impactului energiei numerelor este incorect de evaluat numai prin semne externe în comportamentul uman. Uneori, energia pozitivă a unui număr poate duce la un val de emoții negative. Acesta este doar modul în care energia „pozitivă" scoate energia „negativă" din psihicul uman, adică energia fiecărui număr ne afectează într-un mod subtil prin vibrațiile sale.

Privind așa lucrurile, fiecare dintre noi trebuie să-și dea seama de apartenența la un anumit grup de oameni din care face parte într-un anumit interval de timp. Putem vorbi, deci, de impactul unui „număr colectiv" asupra vieții private și chiar a întregii umanități care nu poate fi subestimat.

Ce impact are 2021 în „voința colectivă” și ce trebuie să „vedem” dincolo de ce este perceptibil? Anul 2021 poate fi considerat un an „13”. „13” reprezintă un număr al schimbărilor, iar atunci când îl raportăm la noi, oamenii, se referă la o nouă abordare a lucrurilor, o renaștere personală. Ce nu se știe este că „startul lui 13” este legat de cum are loc sfârșitul lui „12”. Un ciclu al lui „12” terminat cu bine generează un început al lui „13” bun și așa mai departe. „12” este un număr solar, un număr al ciclurilor complete (12 ore, 12 zodii etc.) și așa cum el are o anumită vibrație către sfârșit, așa pornește și „13”.

De ce spun că „13” este un număr caracteristic anului 2021?!

Păi, următorii 13 ani sunt definitorii pentru omenire, adică mai avem 13 ani până în 2033 respectiv 13 ani până la împlinirea a 2000 de ani de la moartea și Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Începe practic o importantă numărătoare inversă de 13 ani care va duce a o repoziționare a noastră și, de ce nu, a omenirii.

„13” este legat de ciclul lunar, este legat deci de subconștient, de sensibilitatea umană; motiv pentru care cred că noi toți vom fi altfel la sfârșitul acestui ciclu, ne vom recalibra, sau mai bine spus, repoziționa.

Oare întâmplător în anul 2020 am avut parte de pandemie?!

Din 2021 începem această numărătoare inversă pentru cei 13 ani, până în 2033 în care va trebui să ne adaptăm și să înțelegem că spiritul nostru nu poate evolua decât prin apropierea de Marele Adevăr, adică Dumnezeu.

Totul este Energie aflată într-o continuă evoluție și schimbare, motiv pentru care și noi, parte din ea, suntem supuși schimbărilor, deci obligați să evoluăm.

Povestea noastră despre numerologie va continua!

„Misterul numerelor este indisolubil legat de misterul timpului. Dorința oamenilor de a cunoaște secretul numerelor care stau la baza multor legi ale vieții, de a înțelege cu ajutorul numărului esența de neînțeles a propriei lor existențe, de a pătrunde în adâncul viitorului și de a înțelege sensul ciclurilor cosmice a fost întotdeauna inerentă umanității.”

Traditiones

PRINȚII OTOMANI
Copilăria și educația (1)

Urfet Șachir

Dinastia Otomană (**„Osmanlı Hanedanı”**) era alcătuită din membrii Casei Imperiale Otomane, cunoscuți și sub numele de **otomani** sau **fiii lui Osman – Osmanoğulları** („**Âl-i Osman** ve **Hanedan-ı Âl-i Osman**”). Dinastia și-a luat numele de la Osman Bey, fondatorul imperiului. Conform primei tradiții istoriografice otomane, familia otomană provine din ramura tribului Kayı a turcilor oguzi, sub Osman I, aflați în nord-vestul Anatoliei, în districtul Bilecik Söğüt. Apartenența la tribul Kayı a fost acceptată nu numai de primii cronicari, ci și de dinastia otomană. Apariția lui Osman Bey, fondatorul Imperiului Otoman, ca personaj istoric este rezultatul condițiilor politice create de principatele turkmene din regiunea de frontieră Selçuk, care au început războiul împotriva Bizanțului. Timp de aproape 623 de ani, din 1299 până în 1922, cei care au condus dinastia s-au numit, în mod obișnuit, **„sultani”**. În primii ani de la fondare, titlul de suveran era **„Bey”** și **„Gazi”** (**„Gazi Osman Bey”**), iar mai târziu a fost utilizat termenul de **„Han”** (**„Kanûni Sultan Süleyman Han”**). În domnia otomană, titlurile treceau de la tată la fiu, fiii sultanului fiind numiți **„prinți”** (**„șehzade”**), iar fetele **„sultane”** (**„sultan”**). Copiii prinților erau numiți tot „prinți” și fiicele, „sultane”. Copiii sultanelor nu erau considerați membri ai dinastiei otomane. Băieții sultanelor erau cunoscuți sub numele de **„beyzade”** (**„fiu de nobil”**), erau rude, dar erau exceptați de la dinastie, neavând autoritatea dată prin rang. Pe măsură ce nașterea se apropia, singurul medic al haremului și mama sultanului (*Vâlide-Sultan*) vorbeau de îndată cu sultanul în vederea pregătirii evenimentului, rochia care urma să fie făcută pentru naștere, bijuteriile care trebuiau să fie luate și altele. Pentru naștere, se pregătea cea mai mare odaie din harem și se împodobea peste tot cu perle, așternuturi și broderii din satin roșu. Roșul era culoarea specială a dinastiei, astfel că nimeni altcineva nu o mai putea folosi. Dar locul cel mai împodobit din odaie nu era iatacul în care avea loc nașterea, ci leagănul celui care avea să vină pe lume. Dacă nou-născutul era băiat, înștiințarea era dusă sadrazamului (marelui vizir) de către Dârüssaâde ağası (șeful eunucilor), iar dacă era fată, de către un agă de rang înalt.

Leagăn otoman cu lucrătură fină din perle din secolul al XVII-lea. Muzeul Topkapî Istanbul. Colecția Harem.

Nașterea era anunțată conform protocolului și tradiției. Mai întâi era anunțat șeful eunucilor care trimitea vestea bună la palat. La această veste, fiecare cameră din Enderun sărbătorea prin sacrificarea, în onoarea nașterii, a cinci animale, dacă era băiat și trei, dacă era fată. Când se năștea un copil al sultanului, se trăgea cu tunul la malul mării de la Palatul Topkapı, pentru a anunța această veste poporului; șapte împușcături pentru băiat și trei pentru fată, de cinci ori pe zi. Dacă nou-născutul era primul copil al sultanului și era băiat, se trăgeau focuri și în centrele comerciale mari și în alte locuri din Istanbul, pentru a vesti aceasta poporului. Pentru copilul nou-născut al sultanului se pregătea imediat un apartament și în slujba lui era repartizată o echipă de douăzeci de femei, formată din moașă, doică, asistente, calfe și sclave cu reponsabilități specifice noii situații. La palat avea loc o petrecere fastuoasă cu sadrazamul, vizirii, șeihulislamii și alte oficialități de rang înalt. Padișahul îi servea cu șerbetul lăuzei, iar invitații îl felicitau. După naștere, în fața porții *Bâb-ı Humâyûn* a palatului era instalat un arc de triumf care era decorat cu două candelabre mari, alte lămpi și sculpturi, pentru a ilumina locul. Ușile și pereții erau decorați cu steaguri și țesături grele, strălucitoare, brodate cu aur și argint. După ce una dintre concubinele sultanului dădea naștere unui copil, statutul ei se schimba și îi creștea rangul în rândul femeilor sultanului.

Dacă nou-născutul era băiat, ea dobândea o nouă identitate, aceea de **„mamă de prinț"** (**„șehzade annesi"**). De îndată ce copilul se năștea, se numea din exterior, în funcția de doică, o femeie tânără cu copil sugar, dintr-o familie bună, pentru a alăpta copilul nou-născut și a veni în sprijinul tinerei mame. Astfel, doica își câștiga dreptul de mamă de lapte (dreptul la maternitate – **„hakkı-ı rıdaiye"**). Dacă nou-născutul era băiat, la împlinirea vârstei de un an i se repartiza o guvernantă, iar la vârsta de cinci sau șase ani, când copilul începea școala, la acest personal era adăugat un profesor. Iată cum ne povestește doamna **Leylâ Sâz**, în amintirile sale, viața prinților din interiorul haremului:

„Prințul era alăptat de doică, îngrijit îndeaproape de bonă și creștea sub supravegherea mamei sale. Nimeni în afară de doică și bonă nu îl putea lua în brațe. Copilul padișahului nu putea fi pupat de nimeni. Când începea să meargă, bona era cea care îl însoțea, iar în jurul său erau sclave mici care îl distrau și se jucau cu jucării. Când mergea la plimbare, prințul era însoțit de mamă, sau de bunică, sau de marea calfă-doică, ori de bonă și erau escortați de un eunuc. […] Le era îngăduit să iasă de două ori pe săptămână la plimbare. În ziua stabilită pentru plimbare, din «buzunarul imperial» (Cebi hümayun) trebuia să iasă o jumătate de pungă de bani, adică 250 de kuruș (monedă turcească), bani de plimbare, iar acești bani erau scoși din monetărie. Prințul care avea guvernantă mergea însoțit de aceasta cu trăsura sau cu faetonul, urmați de sclavi călare pe cai. Mergea la conacul de la podgoria «Ekseriya Haci Tahsin» sau la cel de la «Mica fermă», unde veneau și frații lui. După prânz, se plimbau în grădina conacului, folosind ei înșiși micile faetoane cu un singur ponei. Obișnuiau să exerseze cu săgeți și puști mici și seara se întorceau. Se adunau la palat cu asistentele și frații lor, se distrau și mergeau în fiecare vineri, la fel timp de două secole, la tații lor." [1]

Educația prinților era diferită de cea a sultanelor, deoarece băieții erau posibili conducători. Calitatea educației primite de prinți era decisivă, nu numai în ceea ce privea soarta dinastiei, ci și în ceea ce privea soarta imperiului. Prinții, care erau candidați la tronul dinastiei otomane, erau supuși unei pregătiri speciale, pentru a obține calificările de conducere. Dacă un prinț devenea sultan la o vârstă fragedă, profesorul său se numea **„Muallim-i Sultani"**, adică învățătorul sultanului.

Unii dintre profesorii prinților erau aleși din Enderun, instituție responsabilă cu instruirea organizației administrative și militare otomane. În corpul personalului selectat dintre vechii membri Enderun erau instructori numiți *taya* și *lala*. *Lala* era un instructor de nivel mai înalt decât *taya* și se ocupa cu învățarea prințului în cunoașterea și mânuirea armelor, cu lecțiile de călărie și cu aprofundarea tehnicilor militare. Activitățile și jocurile prinților aveau, de asemenea, conținut adecvat pregătirii lor de a conduce. Călăria, aruncarea săgeților, practicarea sportului, în general, erau subiectele pe care prinții trebuia să le studieze și să le stăpânească. În perioada clasică otomană, prinților li s-au pus la dispoziție, în palat, guvernante și profesori particulari pentru formarea de bază, după care erau trimiși în sangeacuri pentru a căpăta experiență în conducere. Începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea, chiar dacă sistemul adoptat era ca cel mai mare dintre prinți să fie trimis la sangeac, acesta a fost înlocuit cu un sistem numit **„viață de cușcă"** (**„kafes hayatı"**). Această practică a continuat până la mijlocul secolului al XIX-lea. După Tanzimat, schimbarea radicală a administrației de stat a afectat în mod natural membrii dinastiei otomane. Odată cu lecțiile însușite de la profesori particulari, prinții au început să meargă, în paralel, la școlile publice. De-a lungul timpului, ei chiar și-au asumat diferite sarcini ca membri ai dinastiilor din Europa. Astfel, prinții au devenit persoane recunoscute public în protocolul de stat. Marina a contribuit, de asemenea, în mod semnificativ, la această recunoaștere. O copilărie petrecută pe drumul spre tron însemna, desigur, o lume oarecum închisă. Cu toate acestea, această situație a început să se schimbe după Tanzimat, iar prinții au început să se întâlnească mai lejer și mai frecvent cu principalii oameni de stat, scriitori și oameni de știință ai perioadei. Din nou, după această perioadă, lecțiile de pian și de franceză au început să capete importanță, atât pentru prinți, cât și pentru sultani.

Mangalia, 5 martie 2021

Bibliografie:

Umut C. Karadoğan, *Osmanlı Hanedanının Aile Yapısı ve Güncel Yaşam, Cilt 1, Sayı 1,* Bahar 2012.
Leyla Sâz, *Saray ve Harem hatıraları.*
Doç. Dr. Cevdet Kırpık, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi, Ötüken*
https://www.millisaraylar.gov.tr/blog/sarayda-cocuk-olmak-padisah-cocuklarinin-egitimi
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/otktarihi.pdf
https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar

„În domnia otomană, titlurile treceau de la tată la fiu, fiii sultanului fiind numiți «prinți» («șehzade»), iar fetele «sultane» («sultan»). Copiii prinților erau numiți tot «prinți» și fiicele, «sultane».

[1] **Leyla Sâz**, *Saray ve Harem hatıraları*, s. 394–395. Traducere de **Urfet Șachir**.

Poesis

Nicolae Grigore Mărășanu

Poet, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

În mlaja amorului

Motto: *„Acolo va fi veselia păsărilor, iarbă, trestie și bălți!"* (Isaia, 35.7)

Transfigurările

Vin în zori,
în amiază vin
și vin în amurg;
să-mi privesc chipul în apele tale
și să mă minunez
de cele o mie de chipuri fără-de-chip,
în care chipul meu devine de platină,
de aur,
de aramă,
iar uneori vânăt,
ca plumbul topit!

Și de n-aș ști că sunt ipostaze
ale încercatului meu suflet,
de nu m-aș recunoaște în transfigurare,
aș crede că este chipul Domnului,
rug de foc,
coborât pe ape,
făcându-mi semn să-l urmez în sfințenie!

În arșița miriștii

Întors din arșița miriștii,
l-am văzut pe tatăl meu
lepădându-și hainele în amurg
și, aruncându-se-n apele tale,
ca-n brațele unei femei,
se mistui!

Rușinat, am închis ochii,
și când i-am deschis,
ajuns pe mal,
îmbrăcat în primenelile albe,
tatăl meu semăna cu un zeu,
ieșit atunci din valuri!

Cu ce puteri,
pe care încă nu le cunosc,
poți transfigura până la purificare?

Va trebui o vreme să mă depărtez,
pentru a mă apropia!
Poate astfel voi pătrunde tainele
pe care încă mi le ascunzi.

Că tot ascultându-te,
simt cum mă prefaci în mirare!

Și într-atât încep să mă tem,
de propria-ți magie,
încât îmi cercetez trupul să simt că exist!

Efemerissima Rusalia

Cotropitoare chemare ești, fluviul meu!
Ori poate ești nevremelnicia?

Că efemerissima, Rusalia,
ca-n pleromă, în tine se scaldă
și se nevremelnicește!

Pe când eu, vremelnicul, de-o viață te cânt,
mă scald și beau din apele tale,
și către desăvârșire tânjesc,
ca după euharistica întrupare!

Și nu pot înțelege de ce,
Cel ce m-a creat
nu mi-a dat forma chipului tău!

De vreme ce mă preface
în necurmată curgere și în metanie?

Orbitoarea întrupare
confesiuni

Ceea ce în taină ție îți spun,
lor nu le pot spune; ei nu citesc poezii
și nu-s trăitori de extază!

Poezia,
pasăre cântătoare a zburat din zăbava lor
și nu se mai întoarce. Dar ție,
ție îți pot mărturisi că, iată,
mă dezalcătuiesc de iubire!

Acum, când tăcerea pătrunzătoare,
măreția ce îmi pune aripi,

și toate ale tale reverberează în mine,

Îmi realcătuiesc un al trup
și dau sens prezenței mele pe înfloritele maluri,
în orbitoarea lumină a întrupărilor tale!

Beatitudine și extază

Altar al reculegerii îmi ești,
când, în fața măreției tale,
sufletu-mi se deschide ca hiacintul!

Întinde aripi și, ca-ntr-un verde vis,
planează peste dezastre!

Într-o astfel de tăcere, renasc!

Simt inima galopând de iubire
și repede mi-o astâmpăr,
că altfel m-aș topi,
aș deveni sunet în simfonia curgerii tale,
prefăcându-mi înrobirea
în beatitudine și în extază!

În mlaja amorului

În ce alchimie te scalzi de rămâi mereu tânăr?
Iar eu, cu fiecare clipă,
mistuit ca vreascul, devin cenușă?

Ieri, în dreapta curgerii tale,
cu fetele cherhanalelor mă pitulam
în mlaja amorului.

Iar azi, doar ce-am întors privirea,
și nu mai sunt,
nici clinchetul râsului lor nu-l mai aud.

Și nu ți-aș spune nimic despre rugul în care ard,
dar mi se pare nemilos de nedrept,
ca în nemăsurata-mi adorație,
tu să veșticești, iar eu să mă topesc
într-un triumf al ilogicii
și al intempestivelor sorții!

Un dram dă-mi din impetuoasa-ți curgere
și fie ca iubirea,
pe rod acum,
să înflorească!

Zăduf

Moare corcodelu-n stuf!
Uf,
Uf,
Uf, ce greu zăduf
și ce secetă-n burduf!

Lișița îmi cere apă!

Sapă-n Sfântă,
sfinte, sapă
poate dai de-un cer de apă!

Nu-i fântână
dor să-ncapă.

Și-i târziu!

Dar tot mai știu
în ce verb,
în ce izvoară,
sfredelește-al meu burghiu!

Plânge-n prispa apei, Tinca
olelie în za

Crapul, pe sub cimbrul verde,
paște melci.

Melcul (za)pierde
coviltirul, (za)ua – casă.

Vânătoarea-i nemiloasă…

(Za)pescarul
(ce ursită!)
blonc în ceafa daurită
înfige în crap sighinca…

Plânge-n prispa apei, Tinca!

O,
O,
O, (za)toana zbate
în cârlig de paragate.

Moartea-n solzi (za)fierul strânge.
Tinca-n prispa apei plânge!

Balta (za)ce, Omul râde.

Trec în (za)re paparude!

Colinda jugului
Lied

Se duc boii lele-n stuf,
înjugați, măi, Leană.

Să se spele de năduf,
c-au tras o vară la plug,
înjugați, măi, Leană.

Boii, boii de ce fug,
înjugați, măi, Leană?

I-am uitat de ieri în jug,
la grapă și tăvălug,
înjugați, măi, Leană.

Printre dinți beau apa rece,
înjugați, măi, Leană.

Setea mare nu le trece,
gârla toată vor s-o sece,
înjugați, măi, Leană.

Boii știu ce sete am –
dorul, jugul, Leană.

Trage sufletul în ham,
că mi-au înflorit, în geam,
jugul, dorul, Leană!

Răpunerea Leviathanului

Motto: *„Ca Iezechiel am viziunea pescarilor aruncându-și năvoadele”* (Scripturile)

Într-o zi, înarmați cu harpoane și plase,
tatăl meu îmi șopti: fiule, astăzi vom răpune
marele Leviathan! Că aveam
în adâncurile Japșei din Crivăț,
nărăvit,
un Leviathan
ce vâna rațele și gâștele de pe ape,
de-i ieșeau mamei, seara,
tot mai puține la numărătoare!

Dar cum vom răpune fiara adâncurilor?
l-am întrebat pe tatăl meu;
că e fioroasă și de neînvins!

Și el, într-un fel conspirativ,
a răspuns: îl vom abate nu spre adânc,
unde forța îi este nimicitoare;
ci spre apele mici îl vom ademeni,
unde nu va mai putea din coadă plesni!

Și, cu năvoade întinse,
într-acolo mânându-l,
Leviathanul în piticele ape se năpusti
și-acolo, ca un cargobot în naufragiu,
se-mpotmoli!

Iar de se zbătea,
mai mult în moarte se afunda,
încât tatăl meu, iscusit vânător,
cu cângi și harpoane-l răpuse!

Și pe când îl trăgeam din ape, spre mal,
cu zimbrii înjugați la grijanie,
să-i spintecăm pântecul,
să culegem icrele negre,
mai prețioase decât aurul,
parcă regretam –
că prin viclenie l-am fost ucis!

Dar ce-ai fi dorit? rosti tatăl meu,
intuindu-mi amărăciunea râvnitului triumf;
să te lupți cu fiara apei la adânc,
cu o lovitură a cozii să te trimită în moarte?
Îl înțelegeam pe tatăl meu; el era vânător,
nu poet. Dar parcă tot nu-mi doream
ca viclenia să triumfe. Că, noi,
asemenea lui Ulise, prin viclenie învingeam
și cuceream Troia adâncului,
puternicul Leviathan.

În sângerosul duel al morții,
noi nu luptaserăm cu armele lui,
ci cu iscusite și derutante vicleșuguri izbândeam!

Iar când vânătoarea sfârși,
am plonjat în adâncuri…!

Și astfel am început eu temuta călătorie
în ademenitoarea memorie Leviathan!

Din volumul în pregătire ***Călătorie în memoria Leviathan (Poemele Dunării)***

Poesis

George Grigore

Izgonirea clipei

Și clipa căzu
retezând veșnicia în două:
înainte și după,
iar pământul căpătă două chipuri:
unul neprihănit strălucind de păcatul mocnind,
iar altul mohorât ce-și hohotește căința
Un veșnic înainte
Și un veșnic după!
Între înainte și după
Pământul se dezvăluie
între Ierusalim și Mecca
lăsând pieptul în potopirea apelor
brăzdate de fulgere albastre
până ce măslinul rotat se-nălță
ningând cu miresme-cuvânt
peste lumi.
Stele se aprind
Stele se sting
veghind cuvântul înfășat
în pelincile urzite de Nesfârșit...
Scâncetul său făcu munții
să zămislească mările,
făcu mările să zămislească suflarea
Și atunci
Între Ierusalim și Mecca
Umbra cuvântului pe pământ fu țintuită
Cu vârf de trestie, cu cerneala din rană
Năpădind în vârtejuri babiloniene
Și era după!
Cu litere de soare
Cu litere de lună
Cu litere urmate de tăceri amare,
smălțuite în doruri pe lăuntrul timpului
până hăt de locul unde privirea și-a înfipt
ultimul piron întru hotărnicirea tainului de orizont...
Și era înainte!
Trupul iese din trup
viață izvodind în cuvintelor-stană colbăite pe sub iesle
Și era după!
Umbra iese din umbră
coborând în așteptare.
Între urcă și coboară
coarda lăutei se întinde
iar vântul iese din vânt
mângâind-o a bună vestire...
Între Ierusalim și Mecca
cuvântul iese din cuvânt
cerând celui îngenunchiat în pustie:
Îmbracă-mă din nou
cu înainte și după!
Și atunci
Clipa ucigașă se topi!

Nu-i nimic dincolo de iubire!
(poem dedicat marelui Rumi)

Călător îmbătat de vinul iubirii
Un veșnic călător și atât
– munți, deșerturi, mări, câmpii –
Un veșnic jinduitor după clipa unirii
Am fost rând pe rând
Și cerșetor, și tron, și sultan
Și om, și înger, și șeitan
Și vinul din cupă, și cupa, și hangiul...
Însă n-am găsit nimic dincolo de iubire!
Am fost și răsărit, și apus, și beznă,
Și opaiț, și fluture, și lumină...
Însă nu am găsit nimic dincolo de iubire!
Am fost și potop, și arcă, și curcubeu
Și pas, și trecător și colb în cărare,
Și munte, și vale, și câmpie...
Însă n-am găsit nimic dincolo de iubire!
Am fost și frunză, și adiere, și odihnă
Și nevăzut, și văzut, și văzător...
Însă n-am găsit nimic dincolo de iubire!

Linişte

Ne rostogolim pe coasta
Vremii
Femeie
cuprinzătoare avalanşă
acoperind păduri
şi văi
şi ecouri
şi zăpezile
Altora
De altădată

Poesis

George Corbu

Jurist, scriitor
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România
Directorul revistei „Epigrama”

Suflete pensionar

Suflete pensionar
Ți-a secat ochiul de jar?

Până unde-ai mers sub cer
Cărând nimbul de mister?

Pentru ce te-ai desfrunzit
În amurgul răsărit?

Nu mai vrei deloc să stai
Într-o zariște de rai?

Nu ți-am dat bun adăpost?
Nu te-am omenit? N-am fost

Pentru tine bun chezaș,
De vrei astăzi să mă lași?

Și, mă rog, unde-ai să pleci?
Știi și altfel de poteci?

Eu te-am dus, poate, pe-un drum
Ce se-ntunecă acum

Dar, mă crede,-am încercat
Să nu mai fi fost umblat

Într-o viață fără fast
Unde totul e contrast:

Când o pajiște de dor,
Când abis seducător;

Când un țărm mult căutat,
Când o spaimă de uscat…

Suflete muiat în har,
Chiar te vrei pensionar?

Nu vei mai zbura-n înalt
Dintr-un pisc în celălalt,

Unde spațiul e doar timp
Și-unde nu sunt vieți de schimb?
Spune-mi dacă ce-a fost vis
Nu mai poate fi, s-a-nchis?

Spune-mi dacă un nou semn
Ți-ar mai putea fi îndemn?

Până când ai vrea să fii
Înzăuat în veșnicii?

Din fiori nepământești
N-ai vrea să te mai ivești?

Suflete pensionar,
Dacă-ai fi sorbit de-un zar,

Ai mai ști să te arăți
Orb prin reci eternități,

Spre-a le spulbera ușor
Doar cu flama unui dor?

Suflete pensionar,
Te-ntreb oare în zadar

Sau poate nu-ndeajuns
De taci fiece răspuns?

Nu ți-a mai rămas decât
Să te aperi de urât

Într-o veghe de destin
Mai puțin, tot mai puțin!

Definiție

Într-un veac ce mi-a smolit
Eul meu blagoslovit,

N-am uitat să fiu ce sânt:
Robul tainei din cuvânt!

Epigramă

Adamic mi-e destinul și latent
De-aceea mi se pare că-i firesc
Ca între Orient și Occident
Eu să continui să mă românesc!

Ritual

Îmi e datină și crez,
În el zilnic mă botez:

Cufundarea în Cuvânt
Mi-amintește cine sânt

Mi-amintește cine sânt –
Și de cer și de pământ.

Fugarul

N-aș vrea marginii să-i fiu
Martor împietrit și viu;

Nici răsfățului n-aș vrea
Să-i menesc povestea mea.

Aș vrea doar să mă cuprind
În albastrul aburind

Eu, fugarul din Cuvânt,
Chiar nepedepsit cum sânt!

Dialog

„De te lepezi de Cuvânt,
Pângări-vei duhul sfânt!

De n-ajungi să i te-nchini,
Piei din straja-i de lumini!

Cum, știindu-l preamărit,
L-ai certat și l-ai hulit?

Cum, știindu-l ne-ntinat,
Și mai mult l-ai judecat?”

***

Disperat că nu-i răspund,
Eul meu cel mai profund –

Unde visu-mi joc la zar –
Îmi șoptește: „E-n zadar!”…

Bucurie duhovnicească

Întâistătătorul gând
Și-a ales odoarele,
Slavei sacre-adăugând
Luna și cu soarele.

Vremea

– Te constitui, te consacru
Dacă știi cuvântul sacru!

– Doamne, sinea-mi tulburată
Prinde să îngâne: Ta-tă,

Cu-o vecie care cântă
Presimțind o taină sfântă

Și o voce ne-ncepută
De iubire și-alăută.

Desfăcându-se-n lumină
Ca un mugur fără vină,

Vremea mea de înviere
Noi iviri prin Tine cere!

Foaie verde

Foaie verde aoleu
Mă agăț de curcubeu

Și mă salt și-apoi mă las
Pe frânghia-i de atlaz…

Foaie verde aoleu
Vreau să știu cine sunt eu

Din ce lume vin și plec,
De-s izbândă sau eșec?

Amalgam de iad și rai –
Încropit cu chiu cu vai –

Voi psalmodia mereu
Foaie verde aoleu!

Rugă

I

Ascetic, Doamne, și smerit
Iubindu-Te, m-am infinit.

Cu sfinții după Calendar
Vorbesc de Tine, iar și iar

Cu glas învăpăiat, profund
Ca Adevăr să Te pătrund

Eu, cel venit să mă proclam
Un strop din stirpea lui Adam.

II

În dorul Tău îmbogățit
Iubindu-Te, m-am infinit.

Părinte de regat ceresc
În harul Tău mă nasc și cresc.

Ești Tatăl nostru-,al tuturor
Izvor de viață dătător

Din care beau necontenit
Învolburându-mă smerit,

Dând slavă Ție, cerând har
Din necuprinsul Tău hotar

Căruia-i caut ne-ncetat
Lumina, veșniciei pat.

Rugându-mă, renasc mai viu
Și mai departe de pustiu.

Frământ

Înzăpezite-n manuscris
Sunt rudimentele de vis

Cu care-mpung temuta crustă
Ce se dilată și se-ngustă

Din foaia grea precum un lest
Pe care scris-am: *cui prodest?*

Iisus

Mâini împreunate
Se strâng rugătoare
La crucea pe care
El însingurat e

Și va fi de-a pururi
Cât va fi viață,
Lumii dând contururi
Jertfa lui măreață.

Cugetul ne-mbie
Să-I aducem slavă
Imn de bucurie
Fără de zăbavă.

Chipul Lui emană
O cerească vrere,
Vestind din icoană
Cosmica-Nviere!

Firea Lui divină
E de peste Fire…
Iisus e Lumină,
Iisus e Iubire!

L-au bătut în cuie
Să nu evadeze,
însă duhul Lui e
Al unei geneze!

Albrecht Dürer, *Sfântul cu barbă într-o pădure*, gravură, c. 1516

Curcubeie

Iarbă-mireasă,
Rochia-ți verde
Lasă-mi privirea
Să o dezmierde.

*

Ne-om strânge visele de gât!
Atât ne-a mai rămas? Atât!

*

Cerul întâlnind iubirea
Și-a sporit nemărginirea!

*

A revărsat atâta jar
Vulcanul inimii-n zadar?

*

De peste lacrimă
Zvâcnet de soare
Și-o veșnică pâine
Ce,-n frângere,doare…

*

Preamăresc visul
Și-i cer îndurare:
El e uscatul
De dincolo de mare…

*

Pădurea plânge
Cu frunzișul înfrânt,
În tremur și-n foșnet
Purtat de vânt…

*

Merg pe marginea visului
Cu teamă:
De voi cădea
Cine rămâne orfan?
Mușc din mine
Ca vârtejul din aer,
Rotunjindu-mi agonia
Și extazul.

*

Treptele urcă
Odată cu visul…
Ajuns în vârf,
Vrăjitorul, abisul…

*

Norii desenându-mi chipul
A statornică mirare,
Iar clepsidra-și bea nisipul
Din vecia trecătoare…

Doamna Lebădă

Doamnă Lebădă, te iert
Pentru albul tău inert!

Albul zilei, albul clar,
Limpede, crepuscular
Să-ți fi fost dat în zadar?

Cântul tău atât de rar
Ia hazardul de la zar
Pentru giulgiul mortuar?

Doamnă Lebădă, de n-ar
Fi azi gându-mi prea sprințar,
I-aș da albului tău har

Dar cum umbră-i și deșert,
Doamnă Lebădă, îl iert…

Sentiment perpetuu

Paulei Romanescu

Strecurându-se-n privire
Din voalul ei subțire,

Fiecare zi mi-e dată
S-o știu binecuvântată

Și să-ncerc să-i 'nalț statuie
Din ce-a fost și din ce nu e,

Întorcând-o în poveste
Cât mai este, cât mai este…

Despletiri

Visul fără de urnire
Se prelinge peste fire,

Visul-clopot își destramă
Multa zbatere-ntr-o scamă.

Visul-umblet se încheie
La cules de curcubeie.

Visul-vis – un vino-du-te
De risipă, de volute…

Din volumul în pregătire ***Cuvântul din cuvânt***

Poesis

Ana Ardeleanu

Poetă, membră a Uniunii Scriitorilor
din România

poezia apare de nicăieri

într-un giulgiu alb, sofisticat
cum cel din aripile îngerului
în fața căruia oglinda s-a spart
martorii au negat neputința
de-a lua greșeala asupra lor

acum metaforele îmbracă alți îngeri
ca pe niște capodopere
cu standarde de valoare diferite

mamă, lasă umărul mai jos
pentru a mă sprijini
în timp ce voi număra mărgelele turmalina
care ar putea accentua puterea cuvintelor
de-a da rădăcini în paharul cu apă vie
ce și-a spart doar vinovăția,
la căderea întunericului în genunchi
credința în poezie i-a rămas intactă
pe buza aurie

în lectura autorului

mulți tovarăși de viață lungă
își lasă biscuiții pe masă
paltonul pe spătarul scaunului
peisajele cu trandafiri-manechini
și aparițiile lor spectaculoase
pe coperțile zilelor de duminică
și urcă scările cerului
pentru a-i șterge ochelarii
de norii abrazivi

fiecare are de făcut o ofertă
în ce privește dragostea și credința
încep prin a îndreapta paginile rupte
așezând literele la locul lor
esențele
gestul văzut în oglindă
pare binecuvântat matur literar
beneficiind cu mare onoare
de lectura autorului

de ce mi-au luat locul
asta nu înțeleg
și nici felul cum mută central de greutate
prea departe de geam dar și de ușă
încât după marele turn nu se mai vede nimic
și nici cei de verde nu înțeleg
degeaba și-au însușit toată clorofila gândului
pariind pe esența unei primăveri e(n)demice

termen de referință

nu ești nici de aici, nici de acolo
ci din frunza de tei care a căzut
pe pântecul unui cuvânt gestant
moment în care ceasul s-a oprit
iar cucul și-a căutat un alt loc
pentru concert

acum taci,
o fărâmă din umbra mâinii tale
este cărată în spate de furnică
furnica de curcubeu,
curcubeul de Dumnezeu
pe mine nu mă introduce nimeni
în ecuație
ca termen de referință
pe care să-l privești prin binoclu
chiar dacă imaginea oferită
nu mai coase la trei rânduri
cuvinte cu nucleu dramatic
de pe care să cadă fulgii
ca de pe aripile păsării spin

poate aşa se atinge perfecţiunea

conturând chipul poetului pe cer
cu o vârstă niciodată declarată
cineva îi urmăreşte linia umerilor
până aceasta dispare
în adâncul mării

dacă-i aşa sau altfel
vom afla din gura unicului albastru
reţinut între filele
unui moment râvnit
când norii merg, pe cer, cu bicicleta
iar stelele, în carul mare
luna umblă pe jos
cu fuste largi
rotindu-le în acelaşi sens
cu acele ceasornicului
aflat pe singurul perete cosmic
aflat în existenţa noastră
vreodată

Poesis

2. Miroasele @ Daniel Onaca

Semne noi

Pe frunte dacă simți, deodată, stropi de rouă
și-n loc de un dușman, tocmit să-ți curme viața,
vezi galbenul corolei, curat ca luna nouă,
petale deschizând, atunci e dimineața!

Când fetele, prin crânguri, în zori de zi, aleargă
Cu flori să-mpodobească altarul lui Ostara [1]*,*
De cântă ciocârlia, trezind o lume-ntreagă,
Torente-n piept de simți, să știi că-i primăvara!

În coșul lor găsești miroasele plăpânde,
lui Venus închinate – zeița-ntre planete.
De te întrebi, ce nume cinstesc acele blânde
coroane mici din soare, să știi că-s margarete!

Atunci când castelana pe cavaler îl lasă,
în ziua de întreceri, să își orneze scutul
cu florile din glastră, iubite de crăiasă,
Petalele îmi spun: „Acesta-i începutul!"

Transfigurări

Ca șarpele verde ieșit din pământ
Se-ntinde la soare o viță prelungă;
Se-agață de stâncă urcând, neînfrânt,
Setoasă ca mine la ceruri s-ajungă.

Prea strâmt a fost straiul o groază vreme.
De-acum libertatea e singura cale;
De praguri și piedici în drum nu te teme;
Iubirea și crezul sunt armele tale.

Ce elvă își schimbă candoarea în roz
Când palma-și desface cu gesturi cochete?
Spre mine arată frumosul dârmoz?
Ori fluturi-i cheamă cu miere să-mbete?

E pur caprifoiul cu focul în sânge...
Când vara-i pe ducă și toamna iar vine,
el palma și-o strânge, de mijloc se frânge
Prin lume să-mpartă belșug de rubine.

[1] Ostara: zeița primăverii la vechii locuitori nordici.

La Sofiero [2]

Azi vreau să preaslăvesc o floare rară:
Selfida care poartă în petale
Culoarea libertății scoasă-n cale –
Minune răsărită-n cap de vară.

(Privind-o mă frământ ca Enăchiță –
crescuți suntem dintr-o aceeași viță
a celor ce trudesc, prin șir de veacuri,
să afle inimii-'ndoite drepte leacuri.)

Nu mică îi fu cazna să adune
Pe lujerul subțire roi de fluturi:
Visări de trubadur înstrăinat de lucruri,
Plecat să caute-n lume zări mai bune.

Periplul meu e trap de cal măiastru
Umblând neînșăuat, ca la Nichita;
Și pinteni dau spre cer să gust ispita
Atunci când văd în parc un mac albastru.

Ursitoarele

La treabă n-ai pus mâna, să faci un lucru bun;
Neisprăvit din leagăn, porecla ta: „pierdutul!"
Mai bine ar fi fost, să nu umbrești pământul.
Netrebnic plod, nu meriți, în sat, să porți zăbun!
De vei căta în urmă, trist vei vedea trecutul!

Așa grăi Urd. Norna [3] cu bulbii de narcise
Venită-n zori la pruncul născut fără căiță.
Moira, împletind din fire lungi o liță,
Împărtăși trecutul cum îl citi în vise...
Dar cineva, din păr, își arse o șuviță.

Atunci se-opri Verdandi și se întoarse-n drum,
Cu firul de narcisă, croindu-ți alt destin
În locul celui vitreg, zgârcit cu cer senin.
Cu soarta răscroită, dator vei fi acum
să scrii, cum vede Nordul doi ochi de levantin!

Dar Skuld nu scapă-n vorbe, vestiri despre sfârșit.
Din puț tot scoate apă, în calea ei s-o poarte
La frasinul gigant ce ține lumi de toarte.
În loc să-și însușească un logos deslușit
Cu pașii ei se ceartă, din foarfeci scrie moarte.

*Din volumul **Cânturi alkyonice,** aflat în pregătire*

[2] Sofiero: parcul unui castel din regiunea Skania în sudul Suediei; atracție turistică.

[3] Urd, Verdandi și Skuld: cele trei norne (ursitoare în mitologia vechilor vikingi).

Poesis

Emilia Dabu

Poetă, prozatoare, membră
a Uniunii Scriitorilor din România

Zboruri nelumești

Tu nici nu știi cât pot fi eu de tristă
Și câtă disperare am fost și cât nisip
Din iarna inimii de viscole cuprinsă
Tot mă înalț spre adevăr și țip.

Cad zboruri nelumești peste grădină
Adie lanuri mari de stele ninse
Durerea care sunt azi dă lumină
Cruzime-a pătimirii necuprinse.

Livezile din mine, coșmaruri noi îmi cresc
Sunt visele de mari tăceri vegheate,
În cosmosul în care locuiesc
Mușcatele rodesc singurătate.

Pe străzile speranței, tristețea blând mângâie
Mi-ai spus că sunt prea multă puritate
Dar răzvrătirea mea te-a fascinat târzie
Când m-am desprins de-a ta eternitate.

Pomii refuză azi să mai rodească
În templul revederii n-am mai plâns
Cafeaua-i de pelin în ceașca din fereastră
Există lumi în care n-ai ajuns...

Iluzii prin buzunare

Ajunsesem...
Te căutam cum doar minunile lumii
Drumul gutuilor înfloriți din inima stea
Peste mari plantații de cuvinte
Peste câmpia albaștrilor maci
Pașii tăi mari locuiesc în ninsoare
Plângea timpul, rodul își da
Câteva sentimente prin buzunare
Eșarfa blondă la gât,
Zăpezile primului sărut, apoi
Înfrângerile fericirii și victoriile durerii,
Iluzii frumos colorate.
Ajunsesem, ningea ademenitor,
Și dacă zorii pleacă, nu mai suntem, veșnicii?
Poate fericirea altora, a noastră să fie?
Și astăzi tu pentru cine mai ești?
Rostogolire a ideilor sacre prin timp o mai știi...
Și pentru cine azi în univers
Aș mai putea zâmbi...

Rătăcitoarea s-a trezit din vis

Veșnicii metafizice, apocaliptice,
Și porunca de-a ne iubi.
Trupuri tocite de-atâta suferință.
Și extratereștrii visând mereu o inimă,
Un sentiment de iubire.
Amestecuri de ADN-uri, spectacolul preferat
Durerea cuprinzând drumul spre fericire.
La picioarele iernii caniculară, vara înghețului fatal.
Poate mugurii visului, înfrângerile egoului suprem.
Mesagerii din umbra viselor, mai vii decât noi
Scurtcircuite cosmice, când altcineva numele îți rostește,
Ca o mirare de dragoste, golgota capcanelor.
Ninsori sacadate, generația ultimei galaxii.
Sub măștile amăgirii, magia din venele vieții,
Privirea ta inocentă, salvând dimineața.
Recompensă ce ucide mereu pe altcineva,
Piramidele așteaptă noi locuitori.

Și pasăre și om și zbor

Imposibilo, mă striga
Și rănile mele sunt azi poezii...
Călătoria înapoi, nu vindecă
Petalele uitării pretutindeni presărate
Disperarea și ea are muzica ei
Plângeau visele cu brațele deschise
Cu propriul sânge desenasem nemurirea
Pe străzile cu ferestre argintii
Primi zori se arătaseră deja.
Și pasăre eram și-n zbor mă transformasem.
Rămăsese din noi, doar iubirea.
Ninsese mult până la streașina gândului.
Când te-ai dezbrăcat de noi
Ca de o haină incomodă...
Miresme de salcâmi înfloriți
Pe harta geografiei sufletești...
M-am regăsit prin taine și mistere
Strămoșești.

Poesis

Paula Romanescu

Poetă, eseistă, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România
Fotografie de Vasile Blendea

Lui Blaga

Sapă, frate!

„...Sapă numai, sapă, sapă
până dai de stele-n apă." (Lucian Blaga)

Nu toți cei care sapă, și tot sapă,
ajung să dea și de stele în apă,
ba chiar robiți de noaptea din adânc,
stelele-n gând
nu dau nici rost nici semn de înflorire
iar bezna din ne-gând și ne-iubire
îi înveșmântă în ne-taină vrând
să-i piardă-n lumea lui *N-au fost*
nicicând...

Dar sunt și-acei știuți și neștiuți
pălmași căutători de stele-ascunse
în apele izvoarelor ne-ajunse
sub bolta răsturnată a cerului,
săpând cu diamantul gândului
în cremenea ce n-a știut vreodată
de apa limpezimilor, sărată,
din caldul lacrimii, prin taine mii
punând pecete vorbei *a iubi*.
Așa-i poetul *mut ca o lebădă,*
Alunecând, alunecând
între *departe* și *prea curând*,
pe firul firav lăsat de Parce
menit să împletească un nou cânt –
crâmpei de veșnicie,
chiar dacă bine știe
că unde moarte nu-i,
nu-i nici iubire...

Și totuși, Doamne, spune când
curândul ne va fi *departe*
și graiul lebedei doar cânt?

Mă pierd prin spațiul unde-nfloare
miezul luminii pe guri de rai,
când cerul tace, tăcerea doare,
iar între șase și nouă mai
se lasă noapte cât să încapă
Râpele Roșii, stelele-n apă,
a lumii taină, buza fierbinte,
florile, ochii, dorul, morminte...

Vetre-obârșii cheamă izvorul
pentru întoarceri luându-și chip norul,
iar pasul omului află de 'naltul
drum, de o trecere spre țărmul altul –
prag infinitului prin iarba schitului
când, ca o secere
răsare lună și-apune soarele
și iar și iar pe boltă apar
stelele nopților fără hotar,
stele ce tac și, rând pe rând,
se-aruncă-n hău strălucinând
dintr-un prea greu
dor de pământ...

Apoi și *lutu-și umple tiparele,*
luând model trupul, umbra, fecioarele –
sfânt *cer al cerului*, nemărginirea,
înțelepciunea, jocul, iubirea,
până mai cântă viu greierușa
că, decât viața, tot *mai ușoară*
e doar *cenușa*...

La noi pe largele poteci de dor
se lasă greu cu-ntregul greu al tainei
chiar Domnul Dumnezeul pietrelor
spre-a ne-nvăța când să uităm și cum
de trup – cea veche haină pe care-o lași
în drum
deși mereu spre cer se va-nălța
fierbinte rugă: Doamne al îndurării,
Oprește trecerea, ceasornicul cu care
Ni se măsoară umbra-n destrămare!

Și totuși sapă, frate, sapă, sapă
până vei da ceasornicul 'napoi
iar norul călătorul ce se-adapă
din dorul-dor va face să încapă
în cer și apă stelele din noi!

Creație

Și făcu El pământul, cerul, ape,
apoi lumină se făcu
din ziua întâi în care-avu
loc frângerea-ntre zi și noapte.
Veni apoi ziua de șapte
când omul, beat de dor de vină
s-a exilat chiar hodină...
Și tot așa, din noapte-n zi,
Vreme trecu, vreme veni,
poetul se ivi din tină,
sudoare, trudă și lumină,
pe ani abia câteva zeci
prin doar știute lui poteci,
dintre ofrandele iubirii
luându-și pentru el doar spinii
când vremea-n văl de adevăr
îl minte că i-a dat în viață
doar primăveri și-un fir de dor.

Poesis

Daniel Sincu

Psihosociolog, ziarist, poet
Montréal, Canada
Director de studii la Collégial International Sainte-Anne

Oglinda

Deși nu știm
îmbătrânim cu fiecare zi ce trece.
Când uneori oglinda ne privește
Realizăm că anii ce-au lăsat urme adânci
Pe chip, pe trup,
Dar mai ales, așternute-n privire
Fiecare regret, fiecare suferință,
Fiecare om drag pe care l-am pierdut
Adaugă un strat în plus de tristețe-n privire
O brazdă în plus apare pe iris
Și mii de întrebări apar
Îndată ce oglinda ne trimite-înapoi
Imaginea celui care suntem acum.

Picătura de floare

O dimineață friguroasă aduce pe geam
O picătură de floare
Ce se vede doar când colțul ochiului
Percepe, în colțul geamului,
O rază de soare

Cu fiecare oră ce trece
În colțul geamului pe care iarna îl păstrează rece
Razele soarelui se deplasează
Iar privirea apucă să vadă una câte una
Petale multicolore, în picătura de floare
Mișcată încet de rotația pământului
Și readusă-n privire de puterea gândului.

E liniște când

E liniște când
întregul univers se oprește.
E liniște când
stai singur întins pe întreaga miriște.
E liniște când
îți vezi copilul dormind liniștit, fără griji.
E liniște când
ești capabil să-ți zâmbești înapoi, în oglindă.
E liniște când
ziua de mâine e mâine iar tu reușești să trăiești în acum.
E liniște când
îți poți îmbrățișa părinții ce trăiesc încă sănătoși printre noi.
E liniște când
respiri aerul fânului cosit, după ploi.
E liniște când
poți privi lemnul în sobă transformându-se-n scrum.
E liniște când
înconjurat de mulțimi, mintea îți poți strecura într-un singur gând.
E liniște când
poți pleca din lume știind că visele toate în felul tău le-ai trăit.
E liniște când

Murmur

Ca un murmur,
vântul la ureche povești ne șoptește,
Uneori gândul se prinde în joc,
și în loc se oprește
Se-nțeleagă mirajul adus de vânt
de prin locuri știute doar de el.

Murmurând ajung la noi
râsete de piatră și stânci
Gâdilate de apa de izvor
Susurând.
Și de valuri de mări
Ce le amuză cu furia lor învolburată.

Ca un murmur ne ajung
șoapte de anotimp de pe alte continente,
percepute ca un zgomot slab
Continuu și monoton
Dar plin de culoarea frunzei și-a ierbii
Purtată de glasul firelor de nisip.

Murmure șovăielnice,
Urechea înregistrează încetișor
Până când se transformă într-o melodie
Ce devine vibrația întregului trup
Ca și când ar fi intonate de suflet.

Dialog la antipozi

LES MURRAY

Cel mai important poet australian din ultimii 50 de ani – un artist în conflict cu „sistemul”

Prezentare și traducere din limba engleză de Daniel Ioniță

Daniel Ioniță

Poet, traducător, Australia

Les Murray (17 octombrie 1938–29 aprilie 2019) este unul dintre cei mai semnificativi poeți australieni, catalogat de cei mai importanți critici literari australieni (și nu numai) drept cel mai mare poet australian al ultimilor 50 de ani și unul dintre primii 3-4 poeți contemporani de limbă engleză. A fost și un asiduu antologator, traducător literar (din limbi antice și contemporane) critic literar și – pentru două decenii – redactorul secțiunii de poezie a importantei reviste culturale „Quadrant”. Poemele i-au fost traduse în numeroase limbi.

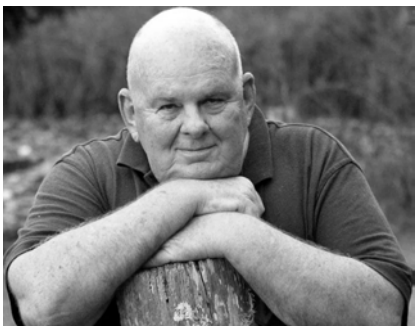

Născut „la țară” într-o zonă de ferme (Nabiac, statul New South Wales, pe coasta de est a Australiei, și crescut în Bunyah, în apropiere), Les Murray n-a avut o copilărie fericită. De fapt nu a avut copilărie: „Mama a murit în pragul adolescenței mele, iar tata a colapsat psihic. A trebuit să am grijă de el. Când am ajuns la universitate [1] în 1957, eram extrem de naiv. Nu aveam idee de adolescență, care mă trecuse cu vederea, și nu știam cum să fiu adult, neavând un model care să mă inspire. Așa că multă vreme am continuat să mă comport pur și simplu pueril. Atâta știam. Mi-am luat licența cu cea mai slabă notă de trecere din istoria Universității Sydney.”

Chiar înainte de a începe studiile universitare, la vârsta de 18 ani, a hotărât că va fi poet, într-o seară, când se plimba pe marginea râului de lângă casă, urmărind dansul libelulelor de pe țărm.

În timpul facultății a început să publice poeme în reviste respectate și tot atunci s-a asociat cu mișcarea politică de stânga, împreună cu tineri care vor deveni scriitori faimoși (Geoffrey Lehmann, Bob Ellis, Clive James și Lex Banning) sau respectați jurnaliști (Laurie Oakes, Mungo McCallum Jr.). La maturitate va reveni la rădăcinile politice conservatoare („la viziunea asupra lumii fermierului, a crescătorului de animale, a omului practic”). Aceasta se va reflecta în „războaiele poetice” pe care le va susține cu instituțiile de conducere ale poeziei din Australia – dar despre asta mai jos.

S-a convertit la catolicism la căsătoria cu Valerie Morelli, australiancă născută la Budapesta. Au avut cinci copii. În 1971 Les Murray și-a dat demisia din poziția de traducător în serviciul public al guvernului din Canberra și s-a dedicat în întregime poeziei, muncii de antologator, de critic și redactor de poezie. În 1985 a reușit să răscumpere o mare parte din proprietatea părintească din Bunyah, unde copilărise, și s-a stabilit acolo pentru tot restul vieții.

A publicat mai multe antologii foarte apreciate, printre care *The New Oxford Book of Australian Verse*, precum și o *Antologie de poezie religioasă australiană*

[1] Murray a studiat literatura la University of Sydney.

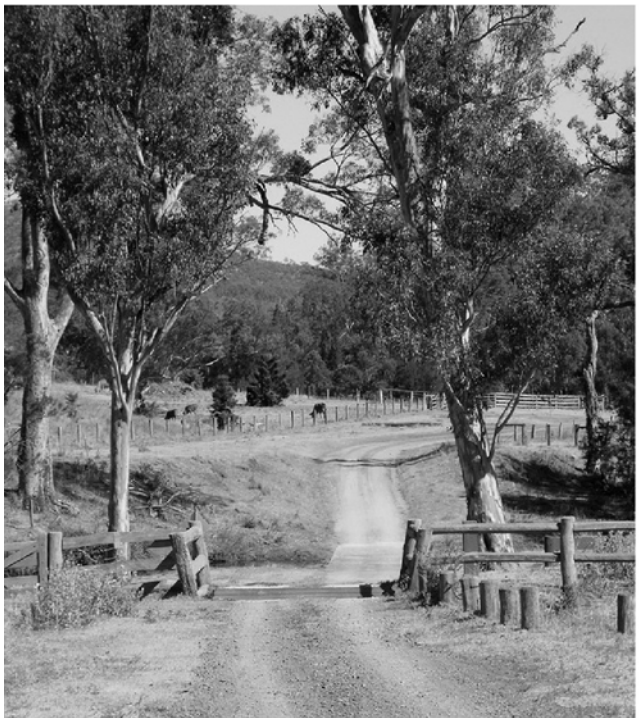

Drum de țară în Australia/Eureka Tower, Melbourne

(în două ediții). La ultima, conceptele „religie" și „poezie religioasă" sunt aplicate în sens foarte larg, fără a ține seama de vreo dogmă sau viziune religioasă în detrimentul altora.

Deși nu a făcut parte din „Jindyworobacks" – un grup de scriitori australieni care promovau în scrierile lor idei și obiceiuri indigene, aborigene – Murray a fost influențat de aceștia.

În 2007 influentul critic literar american Dan Chiasson scria în „The New Yorker" că „Les Murray poate fi considerat printre cei mai importanți 3-4 poeți de limbă engleză din lume." Numele lui era menționat adesea ca posibil câștigător al Premiului Nobel pentru literatură.

I-au fost publicate 30 de volume de poezie și a fost adesea descris ca un poet al temelor rurale, al „adevăratei Australii", dar nu în exclusivitate. Criticii i-au apreciat în unanimitate dexteritatea lingvistică și incontestabilul talent poetic, manifestat laconic, cu o economie de expresii și cu picioarele pe pământ. Dar unii au fost oripilați de poziția lui politică conservatoare, după ce a părăsit „stânga" din anii studenției – marea majoritate a poeților publicați în Australia fiind cadre academice și favorabili ideilor „progresiste" de stânga. Murray a devenit un ghimpe în coasta acestora. A scris cu convingere despre valorile tradiționale, despre independență, republicanism, despre patriotism, despre „adevărata Australie" care există în zonele rurale – în opinia lui – în afara marilor zone urbane corupte, amorale.

A purtat un lung „război poetic" cu diriguitorii poeziei din Australia pe tema postmodernismului și a relativismului artistic promovat de aceștia din urmă. Murray i-a acuzat în mod direct pe cei ce iau decizii în privința a ce se publică și ce nu – de elitism, de faptul că australianul „de rând" nu mai poate aprecia poezia contemporană – aceasta devenind ermetică, fiind gustată doar de „elite", de poeți care se admiră unul pe celălalt, fără a ține seama de publicul larg sau chiar desconsiderând în mod fățiș cititorul obișnuit – cititor care acum nu mai cumpără poezie contemporană preferând să cumpere poezia deceniilor și secolelor trecute. *(Sigur, acest argument reprezintă un șablon ce s-a repetat în nenumărate țări unde postmodernismul a împânzit arta, și nu numai în poezie, în literatură, în general. În România, mai întârziată în a aplica acest șablon – se petrece ceva similar.)*

A primit multe premii și distincții în cursul lungii lui cariere, din care menționăm: Ordinul Australiei în grad de ofițer, 1989; Premiul „Petrarca" pentru poezie, 1995; Premiul „T. S. Eliot" pentru poezie, Marea Britanie; pus pe lista celor 100 de Comori în viață ale Australiei, de către Trustul Național pentru Cultură, 1997; Medalia de Aur pentru Poezie a Reginei (Elisabeta II).

Cele două poeme traduse (pag. 87–88) reprezintă perioade distincte din opera lui Les Murray, una din perioada târzie și cealaltă din tinerețe.

Sydney, Australia

Self and Dream Self

Routines of decaying time
fade, and your waking life
gets laborious as science.

You huddle in, becoming
the deathless younger self
who will survive your dreams
and vanish in surviving.

Dream brings on its story
at the pace of drift
in twilight, sunless color,

its settings are believed,
a library of wood shingles,
plain mythic furniture

vivid drone of talk,
yet few loves return:
trysts seem unkeepable.

Urgencies from your time
join with the browner suits
walking those arcades with you
but then you are apart,

aghast, beside the numberless
defiling down steep fence
into an imminence –

as in the ancient burrow
you, with an ever-changing cast,
survive deciding episodes
till you are dismissed

and a restart of tense
summons your waking size
out through shreds of story.

The Cows on Killing Day

All me are standing on feed. The sky is shining.

All me have just been milked. Teats all tingling still
from that dry toothless sucking by the chilly mouths
that gasp loudly in in in, and never breathe out.

All me standing on feed, move the feed inside me.
One me smells of needing the bull, that heavy urgent me,
the back-climber, who leaves me humped, straining, but light
and peaceful again, with crystalline moving inside me.

Standing on wet rock, being milked, assuages
the calf-sorrow in me.
Now the me who needs mounts on me, hopping,
to signal the bull.

The tractor comes trotting in its grumble; the heifer human
bounces on top of it, and cud comes with the tractor,
big rolls of tight dry feed: lucerne, clovers, buttercup, grass,
that's been bitten but never swallowed, yet is cud.

Eul și Eul Visului

Rutine ale timpului decăderii
se estompează și viața ta trezită
devine muncită precum știința.

Te ghemuiești în tine însuți, devenind
Nemuritorul tău Eu tânăr,
care va supraviețui visurilor tale
și mai apoi va dispărea în ideea de supraviețuire.

Visele aduc în povestea sa
ritmul derivei
în amurg, o culoare lipsită de tonurile soarelui,

apusurile sunt doar în forma credinței,
o bibliotecă de șindrilă,
mobilă mitică simplă.

Zumzăit vioi de discuție
și totuși puține iubiri se reîntorc:
aventurile amoroase par de nereținut.

Urgențe ale timpului tău
împreună cu niște costume maronii
străbat aceste arcade împreună cu tine
dar tu stai de fapt deoparte,

uimit, pe lângă cei fără număr,
care profanează gardul abrupt
înlăuntrul unei iminențe –

ca în străvechiul tunel
tu, cu o distribuție veșnic-schimbătoare
supraviețuiești episoadelor hotărâtoare,
până când ești trimis în neființă

și reîncepi o tensiune
îți chemi privirea ta ce se trezește
printre urzeala sfâșiată a poveștii.

Vacile în ziua tăierii

Toate Eurile mele așteptăm hrana. Cerul strălucește.

Toate Eurile mele tocmai am fost mulse. Țâțele gâdilate
se bălăngăne încă de suptul fără dinți
al acelor guri reci care trag zgomotos înăuntru și nu expiră
niciodată.

Toate Eurile mele stăm peste hrană, mișcând hrana în
interiorul meu.
O stare de Eu miroase a nevoie de taur, acel Eu greu
și urgent
care se cocoață pe spatele meu, care mă lasă surmenată,
pătată dar ușoară
și liniștită, cu ceva cristalin mișcându-se înlăuntrul meu.

Stând pe piatra umedă, fiind mulsă, liniștește
tristețea-vițel din mine.
Acum aceea din Eu care are nevoie de montă, face salturi
ușoare ca să trimită semne taurului.

Tractorul vine ca într-un trap bâzâitor; vaca umană sare
pe el, mâncarea vine cu tractorul,
rulouri mari de hrană uscată: lucernă, trifoi,

She walks up over the tractor and down it comes, roll on roll
and all me following, eating it, and dropping the good pats.

The heifer human smells of needing the bull human
and is angry. All me look nervously at her
as she chases the dog me dream of horning dead: our enemy
of the light loose tongue. Me'd jam him in his squeals.

Me, facing every way, spreading out over feed.

One me is still in the yard, the place skinned of feed.
Me, old and sore-boned, little milk in that me now,
licks at the wood. The oldest bull human is coming.

Me in the peed yard. A stick goes out from the human
and cracks, like the whip. Me shivers and falls down
with the terrible, the blood of me, coming out behind an ear.
Me, that other me, down and dreaming in the bare yard.

All me come running. It's like the Hot Part of the sky
that's hard to look at, this that now happens behind wood
in the raw yard. A shining leaf, like off the bitter gum tree
is with the human. It works in the neck of me
and the terrible floods out, swamped and frothy. All me make
the Roar,
some leaping stiff-kneed, trying to horn that worst horror.
The wolf-at-the-calves is the bull human. Horn the bull
human!

But the dog and the heifer human drive away all me.

Looking back, the glistening leaf is still moving.
All of dry old me is crumpled, like the hills of feed,
and a slick me like a huge calf is coming out of me.

The carrion-stinking dog, who is calf of human and wolf,
is chasing and eating little blood things the humans scatter,
and all me run away, over smells, toward the sky.

creasta-cocoșului, iarbă,
care-a fost mușcată dar nu înghițită, totuși pare rumegată
deja.
Ea se urcă peste tractor și iată cum se revarsă
rulou după rulou
și Eu urmând tractorul, mâncând, lăsând în urmă niște
balegi bune.

Vaca umană miroase a nevoie de un taur uman
și e supărată. Toate Eurile mele ne uităm nervoase la ea
cum gonește câinele din mine. Eu visând la trâmbița morților:
dușmanul nostru,
al celor cu limba ușoară și liberă. Eu l-aș strivi în
schelălăielile sale.

Eu în fața tuturor părților, întinzându-mă peste hrană.

Eu, bătrână și cu durere în oase, cu puțin lapte care
a mai rămas în mine acum,
lingând lemnul. Sosește taurul uman cel mai bătrân.

Eu în această îngrădire mustind a pișat. Din ființa umană iese
un băț, care pocnește aidoma unui bici. Eu tremur și cade,
cu groază, sângele din mine, curgând din spatele urechii.
Eu, cealaltă eu, sunt jos visând țarcul pustiu.

Toate Eurile mele venim în fugă. E ca și cum o Parte Fierbinte
a cerului, la care cu greu te poți uita, ca și cum totul se
întâmplă în spatele lemnului,
din îngrădirea crudă. O frunză strălucitoare, ca cea
de eucalipt amar,
ține acum ființa umană. O mânuiește la gâtul Eului meu, și
ceva teribil potopește afară, un smârc cu spumă. Toate Eurile
mele scoatem acest Răget,
unele sărind cu genunchii înțepeniți, încercând să trâmbițăm
cea mai groaznică oroare.
Lupul-ce-se-dă-la-viței este taurul uman. Trâmbițați despre
taurul uman!

Dar câinele și vaca umană ne duc de acolo pe toate Eu.

Privind înapoi, frunza strălucitoare se mișcă încă.
Toate Eurile mele bătrâne și uscate sunt boțite, precum
dealurile de hrană,
și un Eu unsuros iese din mine ca un vițel uriaș.

Câinele mirosind a stârv, care e vițel de om și de lup,
aleargă și mănâncă urme de sânge lăsate de om ici și colo,
și toate Eurile mele fugim de acolo, peste duhori, către ceruri.

„Chiar înainte de a începe studiile universitare, Les Murray a hotărât că va fi poet, într-o seară, când se plimba pe marginea râului de lângă casă, urmărind dansul libelulelor de pe țărm."

Document

„DACĂ N-AȘ PICTA, AȘ MURI!” Întâlniri de neuitat cu pictorul Alexandru Ciucurencu

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare

Când zodia Balanței își încarcă talerul echilibrându-l cu frunzele galben-roșietice ale toamnei ce abia a început, când am trecut de puțin timp peste o altă cumpănă – între noapte și zi – a echinocțiului de toamnă, când toamna își deschide porțile și ferestrele spre oameni, vârsta pictorului este egală cu destinul artistului, un destin pentru care pictorul **Alexandru Ciucurencu** continuă să ardă cu generozitate pictând, sporind frumusețea lumii cu pânzele sale inegalabile.

Pictorul s-a născut la 27 septembrie 1903, la Tulcea. Iar acum, la vârsta senectuții, întârzie uneori în amintiri, retrăind anii copilăriei, apoi cei petrecuți la Paris, la Academia de Arte a esteticianului și profesorului său André Lhote, dar și cele aproape trei decenii dăruite școlii de pictură din România.

De numele și personalitatea lui Alexandru Ciucurencu este legată școala românească de pictură modernă, din rândurile căreia s-au desprins talente care se afirmă prin valoarea picturii, prin originalitatea și factura personalității lor. Căci profesorul Alexandru Ciucurencu nu a impus un „stil” de lucru, nu a impus o „rețetă” a folosirii culorilor, nu a făcut decât să slujească tradiția artei înaintașilor săi. „Eu – spune pictorul – i-am învățat pe elevii mei tot ceea ce am învățat eu, la rândul meu. Dar cel mai mult mă bucură când aud că foștii mei elevi, și nu numai ei, sunt nume din ce în ce mai cunoscute. Asta și datorită faptului că noi, românii, prin tradiție, am moștenit o artă și o școală de pictură prestigioasă. În același timp, am avut și avem un public care ne impune o ținută, reușind să înțeleagă ce este arta plastică. El iubește deopotrivă pictura lui Luchian, Grigorescu, a lui Andreescu sau Pallady, precum și aceea a maeștrilor de azi. Aceștia sunt adevărații iubitori ai artei.”

Acestui public mărinimos, nerăbdător să treacă pragul unei noi expoziții, dar și vocației sale de artist înnăscut, pictorul Ciucurencu le-a închinat talentul, viața, arta picturii… Începută în mijlocul zugravilor tulceni încă de la vârsta de 13 ani, printr-o muncă modestă, pilduitoare, a ajuns azi să fie ridicată pe culmea recunoașterii ei, a prestigiului câștigat cu multă trudă și uitare de sine.

Alexandru Ciucurencu (1903–1977)

Pictorul Ciucurencu afirmă că își dorește o ultimă expoziție. O ultimă, nu în sensul imediat al cuvântului, ci mai mult, dat fiind că pentru el, o expoziție înseamnă o nouă experiență în timp. Timp care nu-i mai permite „experiențe” de acest fel. A picta – îmi spunea maestrul, cu o voce blândă, tremurătoare – nu e ușor. Îți provoacă, nu rareori, și suferințe. Când ai ajuns să fii mai exigent ca oricând față de ceea ce faci, munca e chinuitoare. Dar tabloul nu trebuie să fie oglinda stării de suflet, e drept însă că față de pânza albă te poți detașa sau implica. Nicicând nu este posibil altfel, pentru că și pictura este o meserie ca oricare alta.”

Înainte de a mă despărți de pictorul Ciucurencu, l-am întrebat dacă mai pictează. Răspunsul a venit dintr-o suflare, ca o rugăciune: „Dacă n-aș picta, aș muri"...

Revista „Luceafărul", rubrica: „Cinci minute de vorbă cu...", septembrie 1977

Lecția de pictură a lui Ciucurencu

Mă aflu de câteva minute în atelierul pictorului Alexandru Ciucurencu. Privesc tablourile, icoanele pe sticlă, covorul de lână cu motive românești care se armonizează perfect cu atmosfera atelierului. Pe șevalet, o pânză aproape gata. În jur, altele care parcă așteaptă doar rama. Dar pentru pictor asta nu spune încă nimic. Oricând, o umbră, o linie care-i par altfel decât le-a gândit și munca începe iar.

„Încă de când mă aflam la Paris – mi-a mărturisit maestrul – unde am fost recomandat de Camil Ressu pentru o bursă de studii la «Academia Julien» a profesorului André Lhote, am învățat această exigență față de munca mea, față de pictură. Acolo n-am pierdut, și nu exagerez deloc, nici un minut. Fie că lucram la Luvru, fie în atelierul nostru. La Luvru am lucrat ore în șir, uneori făceam chiar și copii după Botticelli. Și nu era ușor! Dar nu regret nicio clipă efortul, munca, exercițiul de lucru efectuat atunci, în tinerețe.

Esteticianul André Lothe, care a fost și un excepțional pedagog, dar și un excelent artist, mă urmărea, deseori, cum lucrez. Dar nu puteam comunica decât prin limbajul artei. Uneori, când venea în atelier pentru „corectura" lucrărilor noastre, se oprea la mine și se uita la ce pictasem, apoi se adresa clasei spunând: „Uite unul care nu pricepe nimic franțuzește, dar pricepe mai bine ca voi toți ceea ce spun eu despre pictură". Eu nu știam, e drept, prea bine franțuzește, și într-o altă împrejurare mi-a spus: „Dacă n-ai să înveți tu franțuzește, am să învăț eu românește". Eu am mai învățat franțuzește, dar el românește deloc!"

Mă gândesc la însemnătatea ce a avut-o legătura dintre numele și personalitatea artistică a pictorului Ciucurencu față de întreaga evoluție a școlii moderne românești de pictură. Pentru o clipă, încerc să stabilesc o punte directă între perioada uceniciei de la Paris a pictorului și strălucita carieră didactică de mai târziu, desfășurată la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din București.

Secretul întregului său drum artistic îmi pare acum tutelat de un imens efort de înțelegere. Înțelegere și transmitere mai departe a acestei înțelegeri, pentru că Alexandru Ciucurencu e mândru să recunoască astăzi că tainele picturii le-a deprins în tinerețe la Paris. Înainte nici nu știa bine ce înseamnă o „compoziție". Își făcuse prima ucenicie printre iconarii din Tulcea care lucrau din instinct și simț artistic pur, moștenit din tată-n fiu. Nici compoziția, nici problema organizării suprafețelor nu-i prea preocupa în acea vreme pe artiștii noștri plastici. Fie și numai din acest punct de vedere, perioada pariziană a lui Alexandru Ciucurencu a însemnat un mare salt. El a fost cel care a impus, printre primii, în școala noastră de pictură, cunoașterea elementelor legate de economia suprafețelor, de structura compozițională, adică elementele care stabilesc ce trebuie să conțină o lucrare ca să se încadreze în rândul artelor. Tot el a adus importante contribuții privind raportul dintre compoziție, culoare și valoare. Aceasta nu înseamnă că pictorul Ciucurencu s-ar considera mai puțin dator tradițiilor populare ale artei românești.

„Școala românească modernă de pictură – consideră maestrul – s-a dezvoltat dintr-o tradiție veche a pământului nostru și datorează foarte mult înaintașilor picturii românești și, mai ales, lui Ressu, un desenator excepțional. El dacă vedea un lucru desenat bine era mulțumit, deși în a face pictură nu totul e desenul, mai sunt și culoarea și valoarea. Această culoare care la început era valoare, în sensul de contrast între închis și deschis. Apoi, acest contrast s-a transformat în tonuri calde și reci. Tonurile care mergeau spre roșu erau tonuri calde. Cele care mergeau către griuri, către albastru, tindeau spre o pictură mai rece și o culoare mai rece. Impresioniștii au pus la punct aceste contraste între culorile «calde» și «reci». Lor li se datorează gramatica acestor culori. O pictură modernă nu poate fi bazată numai pe deosebirile de închis și deschis, ci include și contrastele de cald și rece. Dacă e pictură, ea trebuie făcută tocmai cu nuanțe de cald și rece. Acesta este un mare câștig pentru pictură. Din păcate, oamenii se sperie când aud de pictură abstractă. Nu o înțeleg!"

Acest echilibru al lucrării, între ponderea desenului și cea a nuanțelor de culoare, maestrul Ciucurencu l-a profesat mereu, atât în pictura sa, cât și la orele de curs. Între șevalet și catedră e existat permanent un consens fericit.

Când m-am despărțit de pictor, pe șevaletul său prindea viață o pânză albastră. Flori albastre, așezate într-o mare de albastru liniștit și pur. Abia atunci l-am înțeles pe artist. Am înțeles importanța trudei în atelier – acest preludiu, pregătit cu grijă, cu artă și migală exigentă – înaintea fiecărei ieșiri în public. Pentru că Alexandru Ciucurencu gândește la o mare expoziție personală de un mare interes.

„Tribuna României", rubrica artelor, pag. 13, 1 septembrie 1977

Cu pictorul Alexandru Ciucurencu

Intrasem cu paşi uşori în atelierul pictorului. Ştiam cât preţ are liniştea aici. Doamna Palade, ruda pictorului, mă conduce cu şoapte şi blânde vorbe de bun venit. Are părul alb şi figura-i de bunică se transformă toată într-un zâmbet de gazdă primitoare. Din ochi, fără să facă niciun gest cu mâna. Te opreşte în pragul camerei unde stă pictorul. Din ochi te roagă să stai pentru o clipă, ca să anunţe vizita. Aştept emoţionată, culegând frânturi de şoapte. Mă îndrept cu sfială, respect şi emoţii spre patul mic, îngust, unde pictorul îşi află odihna. Acum, în semn de mare privilegiu, doamna Palade îi oferă o cafea mică. Mie una mare, amară, fierbinte. O bem sorbind fără zgomot. Mă uit la mâna şi la ochii pictorului. Ei vorbesc fără cuvinte. Ard cu o mare putere şi dorinţă de viaţă, dincolo, parcă, de viaţa însăşi. Mâna aproape transparentă, albă, se mişcă odată cu fiecare sorbitură de cafea. Aidoma fluturelui cu aripile lipite de soare. Venele, adevărate odgoane albastre, leagă firul firav al vieţii în pulsul ei zbătut parcă de o veşnicie. Pentru că fiinţa pictorului degajă ceva miraculos, puternic, în ciuda puţinătăţii ei.

Conversaţia se insinuează printre noi, de parcă am fi întrerupt-o pentru o clipă. Maestrului îi place să-şi aducă aminte, acum, la o vârstă înaintată, a seninătăţii de începuturi. Să-şi amintească de familia sa numeroasă, modestă, a hamurarului din Tulcea. Să-şi amintească de mama sa, mama celor 10 copii. Întreb când a început să picteze. Ochii mă privesc arzând. Întotdeauna când vorbim despre pictură, ochii pictorului capătă luciri neobişnuite, care parcă îl mistuie. Îmi răspunde cu glas cald, liniştit: „Primele lecţii le-am luat de la tata care era meseriaş, hamurar, şi-apoi la Tulcea mi-am continuat ucenicia alături de iconarii lipoveni. Aici făceam pe zugravul şi pe vopsitorul apoi, când tata a murit, în primul război mondial, eu aveam 13 ani, am început să lucrez singur."

Şi, de atunci, de la vârsta de numai 13 ani, viaţa tânărului s-a unit cu destinul pictorului. Munca neobosită în faţa şevaletului, modestă, tenace, hărăzită de genialitatea talentului său, a fost încununată acum, după ani şi ani, mulţi ani dedicaţi picturii, de aureola personalităţii sale. Pentru că de numele şi de personalitatea pictorului Alexandru Ciucurencu este legată nu numai opera sa, binecunoscută şi, mai ales, recunoscută în toată lumea, ci şi şcoala românească de pictură modernă. Întors în ţară, după studiile săvârşite la Academia esteticianului şi profesorului André Lhote din Paris, unde a fost trimis cu o bursă de studii, recomandat fiind de Camil Ressu, pictorul Ciucurencu şi-a asumat răspunderea înfiinţării unei şcoli româneşti de pictură modernă. Peste 30 de ani şi-a dedicat el celor ce doreau să înveţe din tainele artelor frumoase, împărtăşind o experienţă, dăruind din căldura şi harul cu care fusese investit. Profesorul Ciucurencu şi-a pus semnătura şi girul în sprijinul talentului foştilor săi elevi, azi pictori de renume, binecunoscuţi, precum Constantin Piliuţă, Traian Brădean, Marius Cilievici, Aurel Nedel, Mihai Bandac şi încă mulţi alţii, pictori ce duc mai departe faima picturii româneşti, pornită de la o tradiţie moştenită de la înaintaşii picturii noastre. „Noi nu continuăm decât firul tradiţiei picturii noastre", îmi spune pictorul şi adaugă: „De notat este şi faptul că, datorită înaintaşilor noştri, am avut şi avem un public format şi educat, pentru ei pictăm noi, pentru ei au pictat şi Andreescu, şi Luchian, şi Pallady, pentru ei pictează Piliuţă, şi Cilievici, şi eu. Şi mă bucur când aud că pictura mea place cuiva..."

Şevaletul aşteaptă ca mâna pictorului să aşeze o nouă pânză. Aşteaptă. Dar pictorul îşi adună puteri, poate pentru o nouă expoziţie personală care se va deschide cândva şi care va fi dedicată oamenilor, iubitorilor de frumos, acestui public minunat căruia Ciucurencu îi dăruieşte forme şi culori adunate în frumuseţea inegalabilă a tablourilor sale. O pânză albă, imaculată aşteaptă înnobilarea talentului lui Ciucurencu care, poate, cu un ultim efort, se va aşeza în faţa şevaletului şi-l va împlini pentru că, aşa cum spunea pictorul: „Dacă n-aş picta, aş muri". Vorbele sună mai presus de crezul său de viaţă de artist şi-l credem, şi-i dorim o viaţă lungă pentru împlinirea menirii sale...

Revista „Orizont", Medalion cu pictorul Alexandru Ciucurencu, 17 noiembrie 1977

„Impresioniştii au pus la punct contrastele între culorile «calde» şi «reci». Lor li se datorează gramatica acestor culori. O pictură modernă nu poate fi bazată numai pe deosebirile de închis şi deschis, ci include şi contrastele de cald şi rece."
Alexandru Ciucurencu

Document

„ZESTREA DE SUFLET PE CARE O PĂSTREZ CU PIOȘENIE” Interviu cu Gabriela Defour Voiculescu, fiica scriitorului martir Vasile Voiculescu, realizat de Sabina Măduța

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Societăţii Medicilor Scriitori şi Publicişti din România

La numai câţiva paşi după ce scap de aglomeraţia staţiei de metrou Unirea, vacarmul se aude tot mai slab. Grăbesc paşii spre liniştita stradă Principatele Unite. În dreapta se profilează pe cerul clar cupola emblematică a Patriarhiei, iar în partea stângă număr în gând străzile cu denumiri evocatoare: Ienăchiţă Văcărescu, Muzelor, Olimpului – ca într-un ritual pe care-l repet a câta oară pe acest itinerar de suflet. Mă emoţionează gândul că poate şi acum patruzeci de ani casele aveau aceiaşi ochi care-l priveau pe el, că paşii mei vin acum pe urmele Magului călcând aceleaşi pietre ce-i primeau fericite paşii. Din curţile cu aspect aproape rural, copiii se vor fi oprit o clipă din joacă privind atenţi la trecătorul blând, cu barbă albă şi înfăţişare de sfânt. Ca şi el voi suna la portiţa casei din str. Olimpului, voi urca scările şi-mi va deschide aceeaşi mână, mă va întâmpina zâmbetul doamnei ***Gabriela Defour Voiculescu****. Este şi aici un fel de Casă memorială a poetului, aici unde a locuit sufletul său şi unde numeroşi scriitori şi împătimiţi de Voiculescu caută urmele sale devenite sfinte. Aici doamna Gabi îmi arată cu dragoste câteva dintre lucrurile care i-au aparţinut, lucruri simple, devenite fără de preţ, înnobilate de privirea poetului.*

„Iată, spune doamna Gabi, Icoana Mântuitorului, despre care ne-a spus că o avea prezentă în memorie în timpul detenţiei. O dată pe zi, la o anumită oră, cu ochii închişi, îşi reprezenta această imagine a lui Iisus, rostindu-şi „Rugăciunea inimii”. Pe acest glob pământesc cumpărat de tata de la anticar, mama însemna cu mici steguleţe liniile frontului celui de-al Doilea Război Mondial, întârziind adeseori cu arătătorul pe Oraşul-lumină, acolo unde

cele două surori mai mari ale mele, Marta şi Sultănica, erau plecate la studii. Iată şi oglinda de cristal cu rama masivă de stejar în faţa căreia tata îşi făcea gimnastica. Din cărţile sale au rămas foarte puţine exemplare, o parte fiindu-i confiscate, o parte risipite. Câteva cărţi cu autograf, câteva obiecte mici şi icoane vechi pe care mi le-a dăruit întregesc zestrea de suflet pe care o păstrez cu pioşenie.”

Sabina Măduța: *Despre cel mai tragic episod din viaţa scriitorului Vasile*

Voiculescu şi a familiei sale v-aş ruga să ne relataţi, doamnă Gabriela Defour, câteva secvenţe pe care le păstraţi în amintire.

Gabriela Defour Voiculescu: În anul 1958 s-a procedat la arestări în masă, victime fiind nu numai intelectualii acuzaţi de uneltire împotriva noului regim, dar chiar şi cei care n-au vrut să-şi pună condeiul în slujba comunismului. Fiind un om de mare probitate morală, tata n-a vrut să mintă, minţindu-se. La insistenţele scriitorilor Zaharia Stancu, Şerban Cioculescu sau Mihail Sadoveanu a rămas neclintit în hotărârea de a nu colabora. Nu l-au iertat şi l-au arestat. L-au luat din locuinţa noastră din str. Dr. Staicovici, nr. 34, după o percheziţie răvăşitoare şi umilitoare. I-au confiscat manuscrisele, cărţile şi tot ce li s-a părut suspect. Vreme de patru ani n-am mai avut nicio veste de la el, neştiind nici măcar dacă mai era în viaţă. La numeroasele memorii pe care le-am înaintat oficialităţilor, n-am primit nici un răspuns. Vă puteţi imagina disperarea neputinţei noastre, mai ales că aflasem că Barbu Slătineanu şi matematicianul Plăcinţeanu, care fuseseră ridicaţi cam în aceeaşi perioadă, muriseră în timpul anchetei. Scrisorile ne erau cenzurate şi oprite şi-mi amintesc cum am comunicat surorilor de la Paris, despre arestarea lui, scriindu-le că pe câinele nostru „Bucucu" l-au luat hingherii şi nu-l putem găsi nicăieri. Am fost în obiectivul Securităţii făcându-ni-se, ca şi mai multora în situaţia noastră, onoarea unei supravegheri continue. Am trăit astfel suportându-le cu docilitate vizitele, disperând uneori, alteori nădăjduind. Eu, deşi aveam două licenţe (în Istoria artelor şi Limba franceză), n-am putut profesa din cauza dosarului extrem de dificil. În închisoare, tata s-a îmbolnăvit de tuberculoza coloanei vertebrale, o formă din cele mai grave. Practic nu se mai putea ţine pe picioare, având dureri foarte mari. Era atât de slab că abia l-am recunoscut. Din nefericire, nu suporta morfina, care i-ar mai fi alinat durerea, iar xilina pe care i-o administra fratele meu, Ionică, avea un efect de prea scurtă durată. Internat în Spitalul T.B.C. Foişor, a fost tratat cu kanamicină, medicament care i-a produs o surzenie subită. A fost cumplit, a fost lucrul pe care l-a suportat cel mai greu. Comunica scriindu-ne bileţele. Nu mai vroia nici să vorbească, se ruga numai la Dumnezeu să-l absolve de viaţă şi de chinuri. Împărţea camera cu cele două surori ale lui mai vârstnice – Florica Ştefănescu şi Maria Ivănescu. Casa noastră fusese rechiziţionată şi aduşi locatari noi în camerele mai bune. Cei trei bătrâni bolnavi erau înghesuiţi într-o cămăruţă mică, fără lumină, a cărei fereastră dădea în calcanul casei vecine. Nu încăpeau trei paturi, una din bătrânele mele mătuşi dormea pe un bufet unde îşi amenajase o saltea la care ajungea urcându-se pe un scăunel. N-am să uit niciodată imaginea sorei mele Sultănica, venită de la Paris să-l vadă pe tata, prăvălită peste pat, hohotind de-un plâns nestăpânit, iar el primindu-i într-o tăcere absolută ploaia de lacrimi.

Vasile Voiculescu la mobilizarea din 1916

S. M.: *Cine îl vizita la patul de suferinţă?*

G. D. V.: Deşi atât de grav bolnav, tata şi-a păstrat luciditatea şi, în general, refuza vizitele, ştiind că venind să-l vezi îţi asumi anumite riscuri. Poate că nici nu voia să fie văzut în starea de grav bolnav. Totuşi, câţiva prieteni mai apropiaţi ne călcau pragul. Îmi amintesc de câţiva dintre ei, ca: Nicu Stănescu, avocat şi editor, Lascarov Moldoveanu, scriitor, părintele Bulacu, părintele Octavian, duhovnicul tatei, profesorul egiptolog Constantin Daniel şi Şerban Cioculescu. Ştiu că odată când Şerban Cioculescu i-a adus portocale, l-am atenţionat asupra pericolului ce-i pândeşte pe cei ce vin la tata, dar el m-a liniştit rugându-mă să nu-mi fac griji în privinţa sa.

S. M.: *Despre perioada detenţiei vă povestea câte ceva?*

G. D. V.: Nu, nu voia să răspundă întrebărilor noastre, uneori insistente, legate de anii în care a fost închis. Evita astfel de discuţii, asigurându-ne că e mai bine aşa pentru noi, să nu ştim nimic. Era un om deosebit de bun şi nu dorea să suferim din cauza lui. Mila şi credinţa lui erau extraordinare. Aş vrea să vă spun că după moartea mamei, în 1946, s-a retras în asceză. A iubit-o foarte mult şi cred că *Sonetele* sunt inspirate de marea lor iubire, distilată în retortele timpului. Scria tot timpul, mânca puţin. În biroul lui se pripăşise un şoricel, dar nu ne-a lăsat să-i punem cursă. Nici ochiul spart

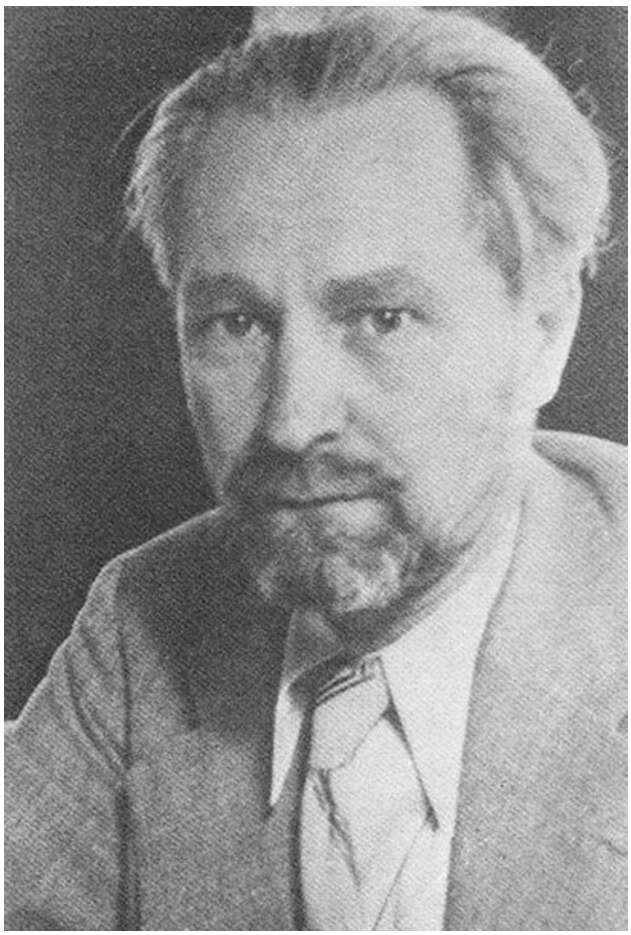

Vasile Voiculescu, redactor la Radio București

de la camera sa nu ne-a lăsat să-l reparăm, pentru că în el îşi ţesuse pânza un mare păianjen cu cruce pe care nu concepea să-l deranjeze, să-l alunge. Iubea mult animalele şi copiii. Pe fetiţa mea Daniela o lua cu el în Cişmigiu, unde îşi făcea de obicei plimbările. Dacă n-ar fi fost arestat, sunt sigură că tata ar mai fi trăit şi ar mai fi scris mult.

S. M.: *De ce credeţi, doamnă Gabi, că a fost supranumit de contemporani „medicul fără de arginţi”?*

G. D. V.: Tata a profesat medicina toată viaţa. Chiar de la începutul carierei nu lua bani pentru consultaţii de la oamenii săraci, ba mai mult, din banii săi le cumpăra uneori medicamente. În Primul Război Mondial a fost mobilizat pe frontul din Moldova, funcţionând ca medic la Spitalul Militar din Bârlad. Acolo s-a îmbolnăvit de tifos exantematic, dar nici în perioada convalescenţei n-a părăsit spitalul, rămânând să dea în continuare îngrijiri răniţilor şi bolnavilor, victime ale epidemiei de tifos şi febră tifoidă. Volumul de poezii *Din Țara Zimbrului* este rodul impresiilor şi trăirilor sale din acea perioadă. A fost un mare patriot, îl preocupau problemele ţării şi acorda o mare importanţă situaţiei Ardealului. Aş mai aminti o situaţie relevantă pentru statura lui morală. Când, în anul 1941, a primit Premiul Naţional de Poezie, el n-a conceput să folosească banii primiţi pentru nevoile familiei şi în ciuda protestelor mamei, i-a donat unei biserici din Ardeal, satul Vlăhița, pentru cumpărarea unui clopot. Considera poezia o ofrandă, nu un mijloc de câştig.

S. M.: *Stimată doamnă Gabriela Defour Voiculescu, vă mulţumesc pentru emoţionantele dvs. evocări. Cu ce aţi dori să încheiem convorbirea noastră?*

G. D. V.: Cu un fragment dintr-o scrisoare trimisă mamei pe când era medic la o circă sanitară rurală, pe când avea numai 27 de ani. Mama se numea Maria, dar el i se adresa în scrisori cu „Dragă Lica”.

Iată fragmentul edificator asupra aspiraţiilor şi destinului său: *„Caut fapte şi cugete în mine şi-n afară de mine, în oameni, în cărţi... şi nu găsesc. Simt nevoia de a face ceva pe lumea asta... de unde nestăpânita asta dorinţă de a face ceva mare, deosebit, măcar de nu s-ar cunoaşte toată mărimea decât după o sută de ani şi măcar de-aş suferi pentru acel ceva nu ştiu ce faptă ori cuget, măcar de-aş suferi întreaga mea viaţă lipsurile, foamea, luptele!”*

Ianuarie 1992, București

”Vasile Voiculescu ne-a spus că avea prezentă în memorie, în timpul detenţiei, Icoana Mântuitorului. O dată pe zi, la o anumită oră, cu ochii închişi, îşi reprezenta această imagine a lui Iisus, rostindu-şi «Rugăciunea inimii». Câteva cărţi cu autograf, câteva obiecte mici şi icoane vechi pe care mi le-a dăruit întregesc zestrea de suflet pe care o păstrez cu pioşenie.”

Interviu

„FOTOGRAFIA REUȘEȘTE SĂ SCRIE ISTORIA ATRACTIV ȘI SIGUR”
Interviu cu artistul fotograf Adrian Cojan realizat de Simona Văleanu

Simona Văleanu
Ziaristă

„Fotografia nu e ca pictura; există o fracțiune de secundă de creativitate. Ochiul tău trebuie să vadă compoziția ca o expresie a ceea ce îți oferă viața și tu trebuie să intuiești când să declanșezi aparatul. Acesta este momentul de creativitate al fotografului... Oop! Momentul! Dacă l-ai ratat, e pierdut pe vecie!” Sunt cuvintele, mereu în actualitate, ale celebrului fotograf Henri Cartier-Bresson (”Washington Post”, 1957). Fotografia este astăzi o pasiune care cuprinde din ce în ce mai multe persoane, mai ales că traversăm o perioadă de boom tehnologic, iar telefoanele inteligente surprind tot mai multe momente. Fotografia reușește să scrie istoria atractiv și sigur, fie o istorie personală, fie una colectivă. Am ales să vorbesc astăzi despre pasiunea pentru fotografie, o pasiune copleșitoare pe care ne-o dezvăluie inginerul **Adrian Cojan**.

Simona Văleanu: *Domnule Adrian Cojan, care a fost parcursul dumneavoastră? Iar după aceea propun să dezvăluim cititorilor noștri și pasiunea pentru fotografie.*

Adrian Cojan: Am început undeva în anul 1996 cursurile Facultății de Aeronave, iar după absolvire am continuat să lucrez la Institutul de Aviație pentru o perioadă de doi ani. Ulterior am trecut să lucrez pentru industria auto franceză, mai precis, pentru Renault și Peugeot, de altfel, principalii constructori din Franța.

S. V.: *Și, practic, ce faceți acolo, ce dezvoltați?*

A. C.: Facem proiectare pentru piese metalice, iar de curând am început să lucrăm și pentru elemente de caroserie, întrucât se dezvoltă câteva mașini sport în Zona Golfului. Sunt tot firme franceze care o fac, iar noi încercăm să realizăm și designul. În rest, îi urmăm pe cei din Franța în toate zonele unde dețin uzine. Industria auto franceză se dezvoltă foarte mult în zona africană, în Europa de Est și în Brazilia.

S. V.: *E concurență mare pe piața auto?*

A. C.: Este concurență mare, dar, în același timp, există și o criză de personal din ce în ce mai evidentă și care se manifestă atât în Franța cât și la noi. Toată lumea dorește să facă altceva decât proiectare sau să facă inginerie, de unde și pasiunea mea pentru fotografie spre care mă voi îndrepta din ce în ce mai mult. La un moment dat poate va deveni principala meserie.

S. V.: *Se spune că, în general, artiștii își câștigă foarte greu existența.*

A. C.: Eu, momentan, din pasiunea mea nu am câștiguri financiare, dar o fac din inimă și ăsta e cel mai mare câștig.

S. V.: *Domnule Adrian Cojan, pasiunea dumneavoastră este fotografia și aș dori să îmi spuneți când ați descoperit dragostea pentru primele cadre?*

A. C.: Am cochetat mai întâi cu imaginea video undeva la nivelul anului 1993, dacă îmi aduc bine aminte, când am și primit de la tatăl meu prima cameră video, iar pasiunea pentru fotografie o datorez unui prieten foarte drag, un artist foarte cunoscut în Franța, MITRO. Nicolae Mitrofan este unul din marii pictori ai Franței în momentul de față, este un artist plecat din Brăila în anul 1992, iar acum are expoziții permanente în Franța, la New York, la Bruxelles etc. Este foarte cunoscut și chiar sunt tare încântat să menționez că am participat la câteva vernisaje ale sale. Datorită relației noastre personale am și primit primele lecții de compoziție și de perspectivă. Aceasta a fost prima parte, după care, prin 2001–2002, când lucram la Institutul de Aviație, m-am reîntâlnit cu fotografia deoarece unul dintre colegi avea această pasiune: domnul Radu Nucă, director al Departamentului Informatică la momentul acela, care vorbindu-mi despre pasiunea dumnealui, mi-a deschis un orizont nou, despre care știam prea puțin. Încet, încet am început să mă apropii de fotografie, iar cel mai mult îi datorez profesorului meu, Dumnezeu să-l odihnească, de la Școala de Fotografie „Freelancer", Dan Bește̦liu. Din păcate s-a stins prematur din viață, dar a lăsat în urma câteva generații de fotografi foarte buni. Foarte mulți dintre colegii mei sunt de excepție.

S. V.: *Dar, practic, sunteți autodidact...*

A. C.: După Școala de Fotografie, am încercat să învăț și singur cât mai multe, iar în ultimul an urmez cursurile unui institut de fotografie de la New York. Sunt cursuri online.

S. V.: *Și formația de inginer v-a ajutat să pătrundeți în arta fotografiei?*

A. C.: Cred că în fiecare dintre noi se manifestă și o latură artistică. Chiar dacă în lumea reală avem alte preocupări, și eu, ca inginer, am o parte artistică și invers, în unii artiști se manifestă o latură a concretului, cum este și cazul prietenului de care v-am menționat, MITRO, acesta având o pasiune pentru tot ce înseamnă tehnică și electronică. Similar, și la mine, latura artistică, dacă nu e prea mult să-i spunem așa, s-a manifestat în dragostea pentru fotografie și pentru frumos. Chiar în momentul în care am început Școala de Fotografie, Dan Bește̦liu ne-a întrebat pe fiecare de ce am ajuns pe băncile ei. Eu am răspuns că aș dori să înțeleg de ce îmi plac fotografiile care mă atrag. Cred că am învățat mai multe, am învățat și de ce nu îmi plac fotografiile care nu mă atrag. Dan Bește̦liu avea o metodă foarte bună de predare, era o metodă de tip vechi care nu se mai păstrează astăzi, cea de tip ucenic – maestru. Mi se pare ca ne-a transmis tot ce știa, poate chiar și mai mult... Era un om cu foarte multe idei. În momentul în care părea că totul s-a fotografiat, el tot găsea subiecte inedite. Ne-a dezvoltat un simț critic puternic pe care l-am folosit pentru autocritică și, în final, pentru a face să evolueze fotografiile pe care le realizăm.

Adrian Cojan, *Cina cea de Taină*

S. V.: *Când a fost momentul în care ați transformat pasiunea în meserie? Îl puteți fixa în timp?*

A. C.: Da, cândva în urmă cu 3-4 ani, am încercat să mă apropii de anumite evenimente culturale și, în momentul acela, pot spune că a început să devină o meserie practicată pro bono. Am încercat și câteva expoziții. Îmi place să creez, dacă ar fi să rezum într-un mod simplu ceea ce fac. În fotografie există două tipuri de imagine: există imaginea tip *take it*: ești într-un anumit moment, ai văzut ceva și ai fotografiat; și există imaginea tip *make it*, în care ai dreptul să intervii în scenariu. Eu, de exemplu, mă joc cu piesele de șah. Sunt modelele care mă ascultă cel mai bine și încerc să fac fotografie simbolică cu piese de șah. Am avut și o expoziție în sensul acesta în trecut și este un proiect care cred că va dura foarte mult. Mai am cel puțin 50 de fotografii notate pe care nu am apucat încă să le realizez.

S. V.: *Cine a găzduit expoziția despre care aminteați?*

A. C.: Expoziția a fost găzduită la „Gallery", pe strada Leonida din București. Este o sală de expoziții deschisă de câțiva dintre colegii mei de la Școala foto. Au fost mai multe expoziții personale în același loc. Am organizat, cu prilejul unor evenimente culturale, o serie de expoziții atașate acestor ocazii. În sălile în care se desfășurau evenimentele respective, în momentele de pauză, cei care participau puteau să vizioneze câteva fotografii realizate de mine.

S. V.: *Fotografiile dumneavoastră au participat și la licitații în scopuri caritabile?*

A. C.: Da. Acest lucru a avut loc în cadrul unui bal care s-a desfășurat acum ceva timp. Fondurile obținute au fost folosite pentru copiii excepționali.

S. V.: *Pe lângă efectul relaxant, beneficiile fotografiatului asupra organismului sunt numeroase. În ultimii ani, nu puțini sunt cei care au îmbrățișat meseria de fotograf și principalul*

motiv este pasiunea pentru arta fotografică. Este adevărat că fotografia a devenit și un trend, și o modă, însă pentru Adrian Cojan, este vorba în primul rând despre pasiune și devotament și, mai mult, dorința de a comunica sentimentele imortalizate și celor din jur. Pentru că o fotografie bună transmite celor care o privesc emoții nebănuite. Mergeți pe principiul că o fotografie face cât o mie de cuvinte?

A. C.: Da, e chiar genul care îmi place cel mai mult. Se poate descrie așa: îmi plac fotografiile simbolice, sunt fotografii pe marginea cărora s-ar putea scrie adevărate povești. Unele chiar au povești care m-au surprins și pe mine. Pot să vă dau un exemplu: una dintre fotografiile cu piese de șah simbolizează Cina cea de Taină cu 12 pioni și regele la mijloc. Îmi place să le imprim și bineînțeles să le înrămez, pentru că o fotografie fără ramă nu este un obiect de artă complet și, spre surprinderea mea, când am înrămat fotografia aceasta, am avut un șoc. Uitându-mă la ea în lumină, în jurul regelui a apărut o aură. Era de la ramă, era zona în care se punea fotografia în cui dar suprapunerea era perfectă… Această coincidență pe mine m-a frapat. Nu face parte aura respectivă din imagine, dar suprapunerea este perfectă. O altă poveste a unei fotografii este de la Școala foto a lui Dan Bețliu, când a trebuit să realizăm un portofoliu de 20 de fotografii. Cei care au trecut prin școală, știu foarte bine că principalul răspuns pe care-l obțineam de la Dan era… nu. Ne și explica de ce nu era bună fotografia și nu era potrivită pentru portofoliu, dar pentru ca să accepte 20 de fotografii, îi trimiteam cam 2000. În momentul în care obțineai un da, era ceva deosebit. Și acum povestea… Încercam să fac o fotografie unei rândunici pe un cablu și, la un moment dat, a intrat în peisaj un avion. Inițial mi-am zis că mă încurcă, dar, după aceea, mi-am dat seama că aș putea să-l folosesc și, de fapt, pentru una din temele de portofoliu a fost fotografia cu care am și obținut nota maximă. Pasărea chiar s-a uitat în momentul acela spre avion și părea ca un vis înalt… „Când o să mă fac mare, o să zbor așa sus ca tine."

S. V.: *Ce tip de fotografie vă place mai mult, cea de tip* ***make it*** *sau cea* ***take it****?*

A. C.: *Make it* îmi place mai mult pentru că fotograful poate intra mult mai mult în fotografie, se poate implica, în sensul că poate schimba efectiv tot ce se regăsește în imagine; nu trebuie să relateze un eveniment așa cum e. De exemplu, eu mă joc cu piesele de șah. Cu toate piesele încerc să fac diverse figuri. Sunt extrem de multe subiecte care se pot aborda și atunci "the sky is the limit". Poți aborda efectiv orice. Într-o fotografie de peisaj cred că este destul de greu să muți un munte; poți eventual să aștepți altă vreme, să schimbi punctul de stație, dar totuși limitat pentru că nu o să mergi o mie de km. În studio poți schimba lumina, poți schimba foarte multe lucruri și atunci partea creativă mi se pare mult mai importantă în fotografia de tip *make it*. Cele două tipuri de fotografii mai sus amintite fac parte din tema eseului fotografic.

S. V.: *Acest tip de fotografie seamănă întrucâtva cu natura statică din pictură.*

A. C.: Da. În fotografia *make it*, te poți juca cu lumina, utilizând metode specifice și crea diverse lucruri care nu există sau care nu au existat niciodată: poți lumina într-un

anumit fel un obiect și să obții exact ce dorești. Față de un eveniment în care ai doar o secundă, „secunda norocoasă", în care să prinzi un anumit moment; la fotografia de tip *make it* ai și mult mai mult timp la dispoziție și poți face mult mai multe lucruri.

S. V.: *Am văzut pe internet mai multe site-uri dedicate fotografiei. Sunt diverși fotografi pasionați care-și pun online fotografiile. Sunteți și dumneavoastră prins în astfel de proiecte?*

A. C.: Sunt prezent pe Facebook și Instagram. Încerc să îmi creez un site pe adresa adicojan.ro. Inițial aici se găsea un CV online pe care îl foloseam pentru partea profesională. Cât de curând va apărea pe acest site și o latură pentru partea de pasiune, pentru fotografie. Este doar o chestiune de timp.

În concluzie, Adrian Cojan vibrează diferit în momentul apăsării pe declanșator. El vede, simte și creează. Transmite emoții și stări. Și din toate răzbat bucuria și frumosul.

> *„În fotografie există două tipuri de imagine: există imaginea tip «take it»: ești într-un anumit moment, ai văzut ceva și ai fotografiat; și există imaginea tip «make it», în care ai dreptul să intervii în scenariu."*

Coloana Neamului

Fotografii
de Adrian Cojan

Tempi passati

CAFENEAUA LITERARĂ, INSTITUȚIE BOEMĂ A BUCUREȘTILOR

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, boema artistică și literară din București se manifesta din plin în cafenele și braserii. Nu înseamnă că acestea ar fi fost locuri de pierdere a vremii și de discuții inutile, ușuratice. Dimpotrivă, erau veritabile instituții culturale.

Din scrierile marelui colecționar de artă Krikor Zambaccian aflăm că în cafenelele de acum o sută de ani și mai mult „se dezbăteau chestiunile cele mai importante, din care porneau curente și se stabileau reputații" artistice care, de cele mai multe ori, rezistau la trecerea vremii. „Chiar după ce-a luat ființă Societatea Scriitorilor Români, cam prin 1910, și Sindicatul Artiștilor Plastici în 1920, tot cafeneaua era antecamera marilor evenimente și consacrări. [...] Îmi amintesc de cafeneaua Kübler, devenită mai târziu Imperial, situată pe Calea Victoriei, cam pe unde s-a întins noua aripă dreaptă a Muzeului de Artă. Aici se întrunea între 1900–1910 toată pleiada scriitorilor și artiștilor care au devenit celebritățile de mai târziu. Într-un desen intitulat *La Kübler*, de Ary Murnu, desen ce se află astăzi în Muzeul orașului București, instalat în Casa Simu, se pot vedea figurile obișnuiților localului, printre care enumerăm pe Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Octavian Goga, Dimitrie Anghel, Șt. O. Iosif, Tudor Arghezi, N. D. Cocea, Gala Galaction, Minulescu, Eftimiu, Șt. Luchian, Camil Ressu etc. În ajunul războiului balcanic, centrul artistic și literar se deplasează la Terasa Oteteleșanu, care era situată pe terenul unde s-a clădit după primul război mondial Palatul Telefoanelor. Marea compoziție a lui Ressu, *Academia de la Terasă* înfățișează un colț al acestei cafenele, unde obișnuiau să se întâlnească la un șvarț, compozitorul Alfons Castaldi, poetul Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, pictorii Steriadi, Alexandru Szathmary și Iser. Tot aci întâlneai toată pleiada scriitorilor care au ajuns la o celebritate, după cei ce au pornit de la Kübler: Liviu Rebreanu, Eftimiu, Lovinescu, Mihail Sorbul etc.", scria Zambaccian. Colecționarul face astfel nu numai o trecere în revistă a artiștilor ce se perindau prin cele mai la modă cafenele, ci și o interpretare critică a picturilor inspirate de aceste întâlniri doar aparent mondene. În fond, acolo se desfășura un nevăzut program de educație a gusturilor în materie de artă plastică, de literatură și de punere la punct cu ideile culturale și chiar politice europene.

În ziarul „Universul", I. L. Caragiale publica în 1899 un articol (*Intelectualii...*) despre felul secret și elitist de întâlnire a scriitorilor – mult mai puțini pe atunci – în localul numit Broft. Acolo erau primiți numai intelectualii pentru a-și împărtăși, după cum scria el, „înaltele cugetări și inspirațiuni, gustând un fel de ambrozie, compusă din puțin lapte, puțin «jvarț» și puțin zahăr, numită în limba vulgară «capuțin». De aceea, profanii invidioși, care nu erau admiși să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceștia: «capuținiști»", nota Caragiale. Și Mihai Eminescu era văzut adesea în cafenele împreună cu confrații literați, dar știm că îi plăcea cafeaua mai ales când o prepara singur, acasă, pe lampa lui cu spirt.

Cei mai fervenți cafegii erau prezenți zilnic la masele lor rezervate, la ora cunoscută, printre ei aflându-se Alexandru Macedonski, care avea și o întreagă companie de discipoli și admiratori, dar și Ion Minulescu și Cincinat Pavelescu. Lista este, desigur, foarte lungă.

În cafenelele literare discuțiile erau despre literatură, dar și despre treburile obștești. Acolo s-au vehiculat idei

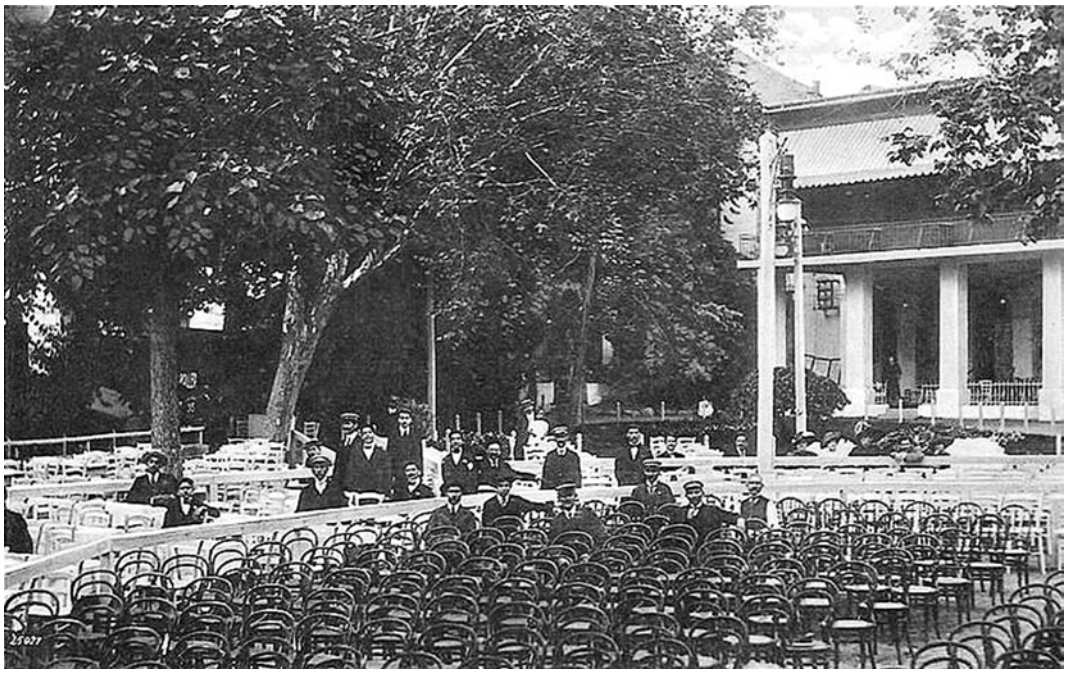

Grădina (Terasa) Oteteleșanu, carte poștală din 1906

politice, vizând progresul social și s-au luat chiar decizii importante. Nu în ultimul rând, acestea erau locuri de consacrare a scriitorilor și artiștilor aflați la început de drum. Când un artist cunoscut aducea cu el la cafenea un debutant era semnul clar că talentul novicelui este luat în seamă și are calea succesului asigurată. Așa au venit în Capitală de peste munți și s-au afirmat scriitori precum Rebreanu, Coșbuc, Goga.

Nu în ultimul rând, cafenelele, ca locuri ale boemei prin excelență, au fost și spațiile în care s-au spus replici pline de haz și de inteligență, unde s-au purtat discuții memorabile. Multe au fost consemnate în cărțile de memorii și merită să fie descoperite ca o parte a istoriei culturii române. O preocupare notabilă în acest sens a avut scriitorul Florentin Popescu, care s-a documentat și a adunat laolaltă informații despre cafenelele bucureștene în volumul *Cafeneaua literară și boemii ei* (București, Editura Tehnică, 1997), un volum scris alert, atractiv, în care sunt reproduse 125 de imagini de epocă. Autorul aduce în atenție cafenele celebre care mai dăinuie și astăzi, cea mai cunoscută fiind Capșa, dar redă și istoricul unora celebre în vechime, care au dispărut: Bruzzessi, Fialkowsky, Kübler, Terasa Oteteleșanu, cafeneaua High Life, Café de la Paix, braseriile Corso, Fraskati, Katanga, Podgoria.

Între cele care există, deși astăzi nu mai reprezintă același lucru, se află celebra Casă Capșa, atât de cunoscută în epoca sa de început și frecventată de toată protipendada bucureșteană. Când au construit hotelul și restaurantul, Frații Capșa s-au gândit să deschidă și o cofetărie de lux. Grigore, fratele mai mic, a fost trimis la Paris pentru a se școli în arta cofetăriei iar acest lucru a adus localului o faimă nesperată.

Au existat câteva decenii bune de glorie a Casei Capșa până la Primul Război Mondial. Gheorghe Crutzescu, în cartea *Podul Mogoșoaiei, povestea unei străzi*, se referă la farmecul exercitat asupra tuturor de acest local: „Aici a mâncat, timp de treizeci de ani, tot ce avea un nume în București și tot ce era străin cu vază. Aici venea după teatru sau concert protipendada bucureșteană să supeze: serate pe care le descria Claymoor în stilul lui, inspirat de cronicile «Figaro»-ului de după războiul franco-german [...] Iar în cele trei salonașe particulare care dădeau pe strada Edgar Quinet, s-au perindat toate femeile frumoase ale Bucureștilor, toate actrițele străine, toate elegantele, mai mult sau mai puțin artiste, atrase de faima cheflie a orașului nostru, căci între 1870 și 1914, București au fost capitala din Răsăritul Europei care numai cu Sf. Petersburg putea să împartă reputația de a avea bărbații cei mai darnici și cei mai ușor de înflăcărat din lume".

Atât de delicioase și de savuroase erau prăjiturile de la Capșa, dar mai ales bomboanele de ciocolată, încât se dusese vestea până la Paris, Berlin, Viena și Budapesta despre ele, iar străinii care gustaseră o dată din minunățiile dulci livrate pe Calea Victoriei, colț cu strada Edgar Quinet, nu le mai puteau uita, după cum relatează Victor Eftimiu în amintirile sale.

După război, devine mult mai frecventată cafeneaua Capșa, iar intelectualii de orice fel își făceau veacul pe acolo. Dar nu în sensul de pierde-vară, pentru că nu oricine putea rezista replicilor și criticii capșiștilor. Tudor Arghezi descria spiritul

capșist într-un articol în felul următor: „Trebuie rezistență și spirit. Mesele sunt alăturate, localul e mic și toată lumea stă pe canapeaua lungă de pluș. Capșa e un parlament universal. Cine vrea să devie un capșist trebuie să fie, cum se zice la Brașov, *zolid*. El sosește, ia o cafea, intră în vorbă cu un capșist înveterat și a doua oară nu mai dă pe la Capșa, fie că se abține definitiv, fie că răsuflă într-o revistă. Urechile aud, mintea rostește și ești clasat definitiv, iar zincul în lexicon, la litera z. Capșistul e un individ inteligent și primejdios și critica reală se face la Capșa, nu în presa literară. Dacă ești prost la Capșa, este imposibil – zice capșistul – să fii inteligent altundeva, măcar în scris".

Gloria Capșei și a altor cafenele unde se întâlneau artiștii s-a stins o dată cu venirea comuniștilor la putere în România. Ce boemă mai putea fi când închisorile erau pline de intelectuali? Pentru cunoașterea istoriei din spatele istoriei oficiale a literaturii române ne stau însă la îndemână cărțile de memorii, la fel de savuroase cum erau bomboanele de ciocolată de la Capșa.

„Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, boema artistică și literară din București se manifesta din plin în cafenele și braserii. Nu înseamnă că acestea ar fi fost locuri de pierdere a vremii și de discuții inutile, ușuratice. Dimpotrivă, erau veritabile instituții culturale."

Piața vechiului Teatru Național din București. În plan îndepărtat, Casa Török.

Teatrul cel Mare din Bucureşti (din 1875, Teatrul Naţional) a fost inaugurat solemn în 31 decembrie 1852. Construit după planurile arhitectului vienez Josef Heft era, la acea dată, prin proporţiile şi amenajările interioare, al treilea din Europa. Clădirea Teatrului Național, în stil baroc, a fost grav avariată la bombardamentul german din 24 august 1944, fiind dărâmată ulterior.

Cofetăria și cafeneaua Fialkowsky se aflau în latura nordică a fostei Piețe a Teatrului Național, la parterul și subsolul casei croitorului Török, la colțul actualei străzi Ion Câmpineanu (fostă Regală) cu Calea Victoriei, unde astăzi se află blocul cu turn și ceas, cunoscut ca Blocul Adriatica (Socomet), construit de arhitecții Rudolf Fraenkel, Teller și Dem. Săvulescu între anii 1936–1937.

Polonezul românizat **Fialkowsky (Fialkowski)** fusese adus în București, în 1853, de italianul Comorelli, proprietar al unei cofetării din Pasajul Român de pe Calea Victoriei (demolat în 1958). În 1853 deschide cofetăria și cafeneaua care vor funcționa până în 1898, anul morții patronului. „Dintre cafenelele «europene», la o deosebită notorietate va ajunge aceea întemeiată în 1853 de polonezul românizat Fialkowski. Situată în Piaţa Teatrului Naţional, în parterul imobilului Török [...], ea va dura până în 1898." (Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1979). „Fialkowski nu mai era o cafenea, ci ajunsese o instituţie." (Constantin Bacalbaşa, *Bucureștii de altădată*).

Casa Capșa în 1900. Clădirea a fost cumpărată în 1868 de frații Capșa, Constantin și Grigore. Ei deschid aici Cofetăria „La doi frați, Constantin și Grigore Capșa". În 1876 Constantin s-a retras din această asociere, rămânând numai Grigore. Alături de cofetărie, acesta a ridicat și un hotel (în 1886) și apoi Cafeneaua „Capșa" (în 1891).

Ştefan Dimitrescu (1886–1933), *La Oteteleşanu*, ulei pe carton, 1915

Roman

IARNĂ NEBUNĂ

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă

Daniel este gripat. Fusese de vineri până duminică la Predeal. Cu Nicu și încă trei prieteni. Zice el. A dormit o noapte și o zi. Fără pauză. Parcă era dopat. Când s-a trezit era luni. Se lăsa seara peste cimitirul sefard. Cerul luase o culoare galbenă-sângerie. Cădea peste linia de tren, peste copacii de la zidul cimitirului, peste cimitirul românesc și câmpul care se oprea în Măgurele.

– Ai văzut soarele?, întreb, este uluitor, galben, roșu, negru.

– Negru?

– Copacii sunt negri, zic, în combinația asta culoarea neagră câștigă în intensitate.

– Trebuia să faci arte plastice, zice, nu filologie.

Mai stă în pat. Trag draperiile. Soarele nu-l interesează. Stă cu ochii închiși.

– Avem o zi proastă?, întreb.

– Mă doare capul.

– Ce-a fost în exces zilele astea?, întreb, Nunu și poveștile din Cuba, pistolarii de la Agerpres, ori…

– Ori ce?

Am reușit să-l trezesc. Parcă l-am băgat în priză. Se ridică și mă privește direct în ochi.

– Ori ce?

Este nervos. Ochii lui sunt ca cerul înaintea ruperii de nori.

– Ori doamna de pe Dimitrie Cantemir, unde poposești când zici că ai făcut ore în plus, răspund, sper că-ți aduci aminte că te-am spionat, am sunat la toate ușile de la scara B, însă n-a răspuns nimeni, zic, și dacă ar fi răspuns tot dracul ăla era, nu-i știam numele…

– Am fost la Predeal, zice, am băut prea mult, trebuia s-o fac, nu mai am liniște, continuă, stau între ciocan și nicovală.

– Ce sunt eu? Ciocanul sau nicovala?

Soarele a plecat. Este un întuneric albicios. Copiii se joacă. Suntem ca doi eșuați. În dormitor.

– Mâine plec acasă, zic, tu ai toată săptămâna liberă, poți rămâne cu cei doi, eu trebuie să scriu despre Vidra și așa îmi văd și părinții.

Nu-mi răspunde. Cred că l-am surprins. Se ridică, intră în baie și aud apa curgând în vană.

– Te rog, strigă, poți face o cafea?

Geamantanul meu este gata. Îl așezasem în camera mică. Dacă aș fi fost din occident, s-ar fi numit biroul meu. Nu eram. Așa că această cameră, a patra din apartament, atât de caldă, cu sofa înflorată, măsuța de scris, cărți pe un perete întreg, telefon și balcon, minunatul meu refugiu era blestemat să rămână „camera mică." De acolo îl ascultam pe Dolănescu până în pragul nebuniei, datorită vecinului de sus. De acolo o auzeam pe doamna Laura plângând, pentru că bărbatul nu venise acasă și nici la slujbă nu era de găsit. De acolo îl spionam pe fiul vânzătoarei de ouă și cocoșul cartierului, pentru că era „la ordinea zilei", dacă mă luam după vorbele Terezei de la parter. Și tot de acolo vorbeam cu Joseph, când Daniel ori nu era acasă, ori se uita la televizor. Copiii nu descoperiseră valiza, altfel ar fi început o adevărată criză de nervi, de ce mereu eu și nu ei, satul fiind locul miraculos în care intrau și refuzau vehement să iasă afară. Mâine va începe drama, cei doi, nervii lui Daniel, apoi ai mei, că voi putea auzi urletele lor chiar și în stația de tramvai. Îi duc cafeaua lui Daniel în baie. Din nou miroase a gel de baie adus de cineva din străinătate, parcă intru în altă lume.

– Este fără lapte, cobor acum să văd dacă mai au, zic, de parcă mi-aș cere scuze, azi dimineață nu era.

– O să mă doară stomacul, bombăne, este prea tare.

– Calm, omule, întreb și la farmacie, zic, ei au lapte praf pe rețetă, dar eu o cunosc bine pe fata asta și îmi dă o pungă… dacă are…

Cobor. La alimentară nu era. Fata de la farmacie avea. Sunt salvată. Copiii au pentru micul dejun, Daniel are pentru cafeaua lui, lumea este din nou în ordine.

În tren urcă puțină lume. Geamantanul meu cenușiu, moștenit de la un turist englez pierdut prin satul nostru și salvat de tata, m-a acompaniat toți anii de studenție, este mic, încap puține lucruri în el, dar pentru două zile este absolut suficient. Caietul de notițe, Uher-ul, ceva de scris, cămașa mea de noapte din flanel și papucii de casă. Compartimentul este gol. O femeie bătrână și eu. Stau cu jacheta pe mine. Este frig. Poate dau căldură, deși nu cred.

– Cam rece, zice femeia, după calendar este primăvară, dar eu cred că mai suntem încă în plină iarnă.

– Da, răspund, este rece pentru un început de primăvară.

– Fată dragă, zice femeia, până în mai ne putem aștepta la ninsori. Așa a fost de când mă știu.

Stau pe locul de la fereastră și încerc să-mi adun gândurile. Daniel tace. Este imposibil să scot ceva de la el. Cu cine dracu o fi fost la Predeal? Cu Nicu, precis nu. Ăsta are o nevastă conservatoare și tare mă îndoiesc că i-ar fi dat libertatea pe care o avea Daniel. Ea era bogată, avea o casă prin Ardeal, arăta bine și era deșteaptă, nu pot crede că Nunu ar fi fost în stare să plece la munte cu o amantă. El era mulțumit cu Agerpresul lui, „pistolar-jurnalist", cum îl numea Herta, avea vise mari și nu era atât de idiot să-și supere stăpânii. O fi fost cu Mica? Ori cu cea din Cantemir? Ori cu vreo infirmieră de la spital? Îl făcuse praf. Femeia își cunoștea meseria. Niciodată n-a dormit atât de mult și atât de profund. Se făcuse, spre surprinderea mea, căldură în compartiment. Și eu, și bătrânica cucăiam ca găinile la soare. Din oră în oră trenul oprea, se mai urcau oameni, dar spre norocul nostru nu în vagonul în care eram noi. Am ațipit cu gândul la Daniel. Omul ăsta știa să-și ascundă bine de tot secretele. Imposibil să vezi dincolo de el. Zâmbea să-ți rupă inima, era un cavaler de mare clasă, când avea chef să fie, cu femeile care îl interesau și un arogant imposibil cu cele care nu trecuseră proba în ochii lui. Uneori povestea câte ceva de la spital, dar era atât de distant că, neștiind unde lucrează, puteai crede că-ți spune ceva dintr-o carte citită în ultima vreme. Era cald și comod, trenul mă legăna, până la Brașov nu mi-a trecut Jo prin cap, eram plină de Daniel și problemele noastre greu de rezolvat. M-am trezit când bătrânica s-a așezat la fereastră, lăsând locul perechii care intrase în compartiment. Nu aveau geamantane. Doar o sacoșă și poșeta femeii. Vorbeau încet, aproape în șoaptă. Nemțește. Încă nu știau la ce hotel vor dormi, vorbeau de precauție. Sibiul poate fi ca un sat, zicea el, dar nici nu visezi cu cine te poți ciocni pe stradă.

– Spunem că ne-am întâlnit la Podul Minciunilor, acolo merg toți turiștii, zise ea râzând, de ce nu se pot întâlni doi brașoveni pe același pod?

– Ușor de vorbit, zise el, destul de nesigur, tu nu ai pe nimeni, eu o am pe Rozi…

– Atunci găsește tu ceva mai sigur, râse ea din nou, mergem cu un taxi la Rășinari, acolo nu ne știe nici dracul.

– Nu, zise bărbatul, de data asta sigur pe el, rămânem în Sibiu.

Îi sărută mâna, ea se lipi de el, închiseră ochii și, precis nu mă înșel, fiecare începu să-și deseneze sfârșitul de săptămână așa cum și-l dorea. Deodată îmi apăru sub pleoape Jo. Eram aproape de Sibiu, locurile îmi erau din ce în ce mai cunoscute, pe un deal era o turmă de oi și, așa mărunte sub scheletele negre ale copacilor, păreau picturi impresioniste. Am închis din nou ochii. Jo plecase. M-am întrebat de ce nu am rămas acolo în sat, printre holde, păduri și oi, cu ciurda și clopotele vacilor, apusurile de soare pe malul Mureșului, cu oamenii pe care îi știam pe de rost și morții pe care îi uitau aproape toți, dar cărora li se aprindeau lumânări în noaptea Învierii, ardea pur și simplu cimitirul că, sunt sigură, era imposibil ca sufletele rătăcite să nu găsească drumul spre casă. Și eu eram un suflet rătăcit. Numai că drumul meu se oprea la Daniel. Eram disperată. Omul ăsta nu mă căuta. Cred că drumul lui se oprea în altă parte. Simțeam. Și când îmi căuta buzele simțeam. Eram pierdută.

Înghețată și obosită. Interviul a mers ca uns. Femeile fuseseră alese, una mai pe linie ca cealaltă, aveau liceul, se vedea după cum își subțiau buzele și zâmbeau calculat, nici prea mult, nici prea puțin, unele mă știau și cu siguranță se întrebau cu câți am probat saltelele ca să ajung să fac interviuri cu ele. Erau toate patru măritate, două scriau poezii, deci mă călcau pe coadă și, spre surprinderea mea, am simțit în cinci minute cât de puțină încredere am în mine. Dacă s-ar fi schimbat rolurile, fiecare dintre aceste doamne de provincie, care ajunseseră cu pile până la Vidra în birou, că nu degeaba aveau bărbați cu funcții, fiecare dintre ele visa o universitate la Cluj sau București și într-un potențial interviu ar fi încercat cu voluptate să mă atingă cu întrebările exact acolo unde m-ar fi durut mai tare. Eu nu. Originea lor sănătoasă nu mă interesa, deși toate veniseră din satele apropiate, bărbații lor nici atât. Întrebările mele le citise șeful lor cu două ceasuri mai devreme. Și, în timp ce eu beam cafeaua la Palia, răspunsurile și doamnele au fost prelucrate în cea mai mare repezeală. „Ce vă poate face fericite acum, în pragul primăverii?" a fost ultima întrebare. Nu era în protocol, dar la așa ceva puteau răspunde liber, fără frica regimului. Oricum, supraveghetorul ne părăsise. Nu avea chef nici de mine, nici de ele, nici de ziarul unde va apărea articolul. Bineînțeles, trebuia pomenit, chiar în treacăt, numele lui. Nu era nici o problemă. Eu eram plătită să scriu un articol, ce simțea acest bărbat nu mă interesa. Tot acolo ar fi rămas. La Vidra. Îl voi face nemuritor, de la ziarul local la un ziar bucureștean, un pas glorios înainte, i-am promis. Părea foarte mulțumit înainte să închidă ușa după el. „Fericire? Aici?" Fețele doamnelor se aprinseră. Copiii, bărbații sănătoși, concediul la Herculane și carnetul de șofer. Două aveau vise mai clare. Nu le-au spus. Doar că le aveau. Erau cele care scriau poezii.

De la hotel am sunat acasă. Era pace. Copiii se jucau, Daniel fuma în fața ferestrei de la bucătărie, cel de la șase era uimit că n-a venit ieri seară miliția la ușa lor, din nou Dolănescu, bată-l vina, decibelii și votca proastă... „Este o binefacere să vă avem ca vecin, i-a mărturisit croitoreasa lui Daniel, doamna este tare simandicoasă, mă mir cum o mai puteți suporta."

– Te-ai odihnit azi noapte?

– Am dormit bine. Între cei doi. Și tu?

– Nu aveau apă caldă în hotel și era tare frig. Am adormit cu greu. Iar azi... interviul.

– Cum a fost?

– Uns cu parole. A mers. Acum plec în sat.

– Ninge?

– Nu, dar este ger. Nu s-a topit toată zăpada.

S-a luat curentul. N-am mai auzit nimic. Până în sat sunt cinci kilometri. Niciun taxi. Niciun „ia-mă, nene", nimic. Trec de cazerne. Și mă gândesc la Joseph. Pe partea dreaptă era blocul unde făcusem dragoste. Era dragoste? Cred că nu. Era sex. La dragoste se cere ceva mai mult. La sex sunt numai hormonii și nebunia din tine. Trec peste linia ferată. Și cobor spre Mureș. Joseph era departe. Daniel mai aproape. Lui nu-i plăcea aici. Pentru că tatăl meu nu-l agrea. Știa că mă trage pe sfoară. Pentru că tata vedea în mine copila naivă ce visa să cucerească lumea. Iar Daniel căuta femeia. Și o femeie, așa cum el visa, nu eram eu. O puteam desena, o puteam naște într-un caiet unde îmi așterneam gândurile, o puteam face mai femeie, dar nu o puteam adăposti în mine. Nici după Joseph și sexul nostru. Era ceva nou. Dar era ceva care mă speria. Viața ca un film nu funcționa în capul meu. Brudina era de cealaltă parte. Am strigat ca o nebună până a ieșit cineva din Casa Brudinii și m-a trecut. Nu știu cine era. Zicea că-i din sat, dar eu nu-mi aminteam de el. Din casă se auzeau râsete.

– Suntem la un vinars cald, zise bărbatul, căutând o scuză că a trebuit să urlu după brudină pe frigul ăsta.

Peste tot mirosea a mâncare. Era vremea prânzului. Ai mei nu știau că vin. Am intrat în ocol și i-am auzit vorbind la masă.

– Tu?

Întrebare nepotrivită pentru starea mea psihică de moment.

– Ce, nu vă bucurați?

Răspuns și mai nepotrivit pentru bucuria lor evidentă.

– Ai nimerit bine, zice tata, avem sarmale.

Era cald. Am mâncat ca un înfometat. Mama știa să vrăjească sarmalele. Erau bune.

– Am fost la Vidra, le-am spus, mâine mă întorc. Noaptea asta vreau să dorm în patul meu.

Ce binefacere cerească să mai ai patul tău verde, plapuma de lână, cearceaful cu dantelă, făcut de mine, fețele de perină mirosind a pădure și fân furat, de la colectivizare nu mai aveam holdele de la criptă, ușa camerei din față cu perdeaua ei de dantelă, făcută de mama, cele două mușcate și fotografiile noastre agățate pe pereți. Tata încălzise teracota. Abia mai vorbeam de oboseală. Ei povesteau de-ale lor. Eu de-ale mele. Ei doreau copiii în ocol. Eu doream un Daniel în viața mea viitoare. Am dormit fără vise. Ca pe vremuri. Când mă jucam în spatele fântânii și citeam Zoia Kosmodemianskaia în Berc. A doua zi am făcut drumul întors. Spre norocul meu autobuzul și trenul nu au întârziat. Era noapte când un taxi m-a lăsat în fața blocului. Sub noi era lumină. Peste noi era balamuc. Se auzea până jos. Iar la noi era întuneric. Liftul funcționa. Am urcat și am deschis încet ușa. Daniel dormea cu cei mici. I-am acoperit și am stins lumina de pe coridor. Mi-am luat o pătură și m-am întins pe sofaua din sufragerie. Funcționau toate caloriferele. Era cald. Așa îmbrăcată cum eram, m-am acoperit cu pătura și am închis ochii. Cineva chemase miliția și i-am auzit pe cei de sus promițând că încetează cu muzica. Apoi liftul coborând, ușa dubiței trântindu-se cu putere, cheile răsucindu-se în apartamentul de sub noi. Domnul Nik venise acasă. M-am gândit cum ar fi fost viața mea dacă m-aș fi rupt de Daniel și aș fi rămas cu Joseph. Și nu am putut să-mi răspund. Destinul hotărâse pentru mine. Daniel era dragostea mea. De el nu mă va rupe nici moartea. Pariul tâmpit mi-a arătat că pot funcționa ca femeie, în pat și pe parchet, că sunt în stare să fac un bărbat să alerge desculț după mine la minus zece grade, chiar dacă practicile visate de Daniel nu vor face niciodată parte din repertoriul meu. Aici intra în vigoare educația mea puritană și abia acum puteam pricepe de ce tata o înșelase pe mama, deși era o frumusețe de femeie, de ce DD mergea o dată pe săptămână la doamna Arici pe Cantemir, la domnișoara Matache pe Dorobanți sau se vedea cu Mica, cine știe pe unde. Somnul refuza să vină. M-am uitat pe fereastră. Luminile felinarelor erau slabe, dar acel galben blând mă făcea să-mi văd strada ca într-o carte de povești. Cei trei se dezveliseră din nou. I-am acoperit. Sufrageria părea și ea dintr-o altă lume. Am început să plâng. Mă copleșise fericirea. Poate singura fericire care mi-a fost dată s-o trăiesc. Apoi am adormit. Eram acasă. Între ai mei.

Murcia, Spania

„Și eu eram un suflet rătăcit. Numai că drumul meu se oprea la Daniel. Eram disperată. Omul ăsta nu mă căuta. Cred că drumul lui se oprea în altă parte."

Cronică literară

CARTEA CUVINTELOR-MADLENĂ

Ani Bradea

Poetă, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Titlul acestui text reprezintă una dintre direcțiile mele de interpretare pentru primul volum [1] care a văzut lumina tiparului sub sigla **Editurii Leviathan**. Mă bucură și îi felicit pe inimoșii Rudy Roth, Costin Tuchilă și Pușa Roth pentru inițiativa lor, mai ales că acest moment îmi amintește de debutul **Revistei culturale Leviathan**, cu aproximativ doi ani și jumătate în urmă, un proiect căruia m-am alăturat din prima clipă și care s-a dovedit deja a fi unul de succes.

[1] **Radu Comșa**, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă*, București, Editura Leviathan, 2021.

Prefațat de Costin Tuchilă (cu un text al cărui titlu, *Fotografii din cuvinte*, esențializează impresia pe care parcurgerea povestirilor o lasă cititorului), volumul adună între coperțile sale douăzeci și trei de proze scurte, unele apărute deja în Revista Leviathan. În majoritatea dintre ele, autorul „fotografiază" prin cuvinte decorul imediat sau pe cel mai îndepărtat, realizând numeroase flash-uri pentru aceeași imagine sau, pentru o și mai corectă comparație, realizând filmări cu încetinitorul. Ca de pildă în textul intitulat *Poarta roșie*: „Glasul tinerei femei a țâșnit limpede și înalt, exclamația a despicat straturile de aer cald și a rămas înfiptă, vibrând în cerul albastru deschis. Tot văzduhul se inundase de surpriza revărsată și mirosea a bucurie nepăsătoare de fată. El n-a mai făcut pasul și s-a întors cu întregul corp, în felul acela al lui, repezit, în același timp lent și masiv, rotind o dată cu el peisajul din jur, apoi s-a oprit înțepenit și definitiv." Se poate percepe, chiar și doar din acest scurt citat, efectul de încetinire a timpului pentru cititor, pe care povestirile din acest volum reușesc să-l producă, având concursul absenței epicului în majoritatea dintre ele. Personajul principal, și unic câteodată, săvârșește o ieșire din timp și o observare a lucrurilor, împrejurărilor, din afara lui. Nici măcar atunci când scurtele dialoguri sau întâmplări presupun implicarea sa, senzația de mișcare redată cu încetinitorul nu dispare. Un oblomovism, în sensul lipsei de orizont existențial, însoțește cititorul pe tot parcursul cărții.

Radu Comșa scrie o proză din altă lume (o lume pe care omenirea a pierdut-o recent sau este pe cale de a

o pierde definitiv), cu puternice accente nostalgice după o stare de calm și tihnă din care noi, oamenii, am fugit de puțină vreme, dar după care deja tânjim. Caracterul confesiv al discursului, subiectivitatea, transcrierea ca dintr-un jurnal al întâmplărilor, folosirea persoanei întâi încadrează volumul în zona literaturii autenticiste cu priză la real. Discontinuitatea, fragmentarismul însemnărilor, alături de un anacronism voit, transformă un posibil pact autobiografic în proză de cea mai bună calitate. Una care tinde către un idealism poate doar oniric atins, dar niciodată păstrat. Și aici aș aminti personajele feminine, care sunt întotdeauna perfecte: au chipuri de o frumusețe ideală, zâmbete hieratice, trupuri sculpturale, sunt grațioase „ca niște tablouri impresioniste" (apud Costin Tuchilă), se comportă și reacționează conform idealului masculin. Doar că prezența lor este, de fiecare dată, una efemeră.

Majoritatea povestirilor din volum sunt nostalgice. Evocă amintiri, dorințe (unele rămase la stadiul de dorințe) sau paradisul pierdut al copilăriei. În plus, e multă toamnă în cartea asta, la modul cromatic-metaforic, ceea ce ajută melancoliei ce se prelinge ca mierea pe sticlă, de la un text la altul, de la un capăt la celălalt al cărții. Metafora pe care am folosit-o mai sus îmi amintește de abundența acestei figuri de stil în toate textele, ceea ce conferă întregului un caracter pregnant poetic. Unele pasaje sunt adevărate poeme în proză, de sine stătătoare. Spre exemplificare, aș prelua aici doar două dintre ele: „Casa de dincolo de gard se odihnea tăcută și oarbă sub iedera care sfida sfârșitul anotimpului. Pereți în ocru și gri răsăreau de sub vițele cățărate pe colțuri, pe asize de tencuială, pe ancadramente și frontoane. Burlane de zinc de culoarea pietrei se scurgeau până în pământul grădinii, sticla ferestrelor avea ceva tulbure și dens. Dincolo de ferestrele acelea lucea imprecis obscuritatea. Chiar și mica grădină, fatal atinsă de toamnă, părea apăsată de un fel de ceață zămislită la picioarele zidurilor umede ale casei și din tufele întunecate ale grădinii. Ceața aceea jilavă se târa străvezie prin toate grădinile caselor din jur. Și ele răvășite de toamnă și pline de tufe de trandafiri suferinzi. Trandafirii aceia ieșiți printre îngrădituri. Răsăriți peste împrejmuiri. Arși de brume. Albi. Galbeni. Sângerii." (*De ce și-a lăsat Petre P. barbă*); „Întunericul se lăsă moale în voaluri calde și se adună pe podelele ceruite. Negru, violet și indigo fug tăcut din calea albastrului acvatic strecurat în franje suprapuse printre perdele fluturânde. Lângă mine susură ușor respirația caldă și simt trupul mic și atât de drag cufundat în somn liniștit și inocent. Rămân să privesc tavanul de unde se cern fulgi de noapte pe sfârșite. Se așază fulgii aceia pe pat, peste perne, peste cărțile clădite pe noptieră, peste florile mici din fereastră, peste lemnul podelei în culoarea mierii." (*Joc de dimineață*).

Dar Radu Comșa este, înainte de toate, un maestru al descrierilor amănunțite, al detaliilor. Povestirea *De dimineață* nu face altceva decât să descrie, cu lux de amănunte (cu mare lux de amănunte!), o dimineață banală. Din momentul trezirii din somn și până la cel al ieșirii din casă, cu tot ce presupune o rutină matinală, incluzând tăietura săvârșită în timpul bărbieritului (pentru că „Bărbații se bărbieresc, nu se rad, ca să fie limpede") și întoarcerea în baie, de câteva ori, deoarece sângele reîncepe să curgă de fiecare dată când crusta proaspăt formată este îndepărtată. O abundență copleșitoare de detalii ale tuturor acelor acțiuni de o banalitate frustă, redate cu acribie dar și cu mult umor: „M-am întors în baie. Sângele se uscase bine de tot, dar cred că mâncasem un pic din el, după cum se întinsese pe colțul gurii. Bine. L-am mai lăsat un pic așa cum era. M-am spălat pe dinți. Pasta de dinți rouge-tomette era super-sărată. Am frecat conștiincios două minute, pe schema 25-25-15-15 și 10-10-10-10, numărat în gând, pornit de la o sută. Ca să fiu cu conștiința împăcată, am mai băgat «20» de la mine, să fie, să se găsească. «By the way»: voi nu vă plictisiți când vă spălați pe dinți? Adică hâța-hâța, nicio scofală, mereu la fel… «En fin…» M-am clătit cu apă de gură. Tot sărată. Bine. Sângele deja se cojea pe margini. M-am curățat cu atenție, cu apă rece. Era destul de bine, nu se mai vedea nimic. Am dat cu puțin alcool pe locul cu pricina. A început să curgă din nou. Nu foarte tare. Am cotrobăit după o alifie, ceva. N-am găsit. Am tamponat cu un șervețel muiat în apă de gură. S-a oprit. Apoi a început să curgă iar. Bine. Am plecat din baie. Mi-am luat lenjerie. Aveam de ales între bleumarin, albastru aviator, albastru închis și albastru-gri. I-am luat p-ăia albaștri." Toată nebunia aceasta, întinsă pe mai bine de șapte pagini, e posibil să intrige, să „enerveze" poate, să genereze întrebări de genul: ce urmărește autorul, unde vrea să ajungă? – dar cu certitudine acest text nu-și va plictisi niciodată cititorii. Nu e paradoxal? Eu cred că nu este, ca să-mi răspund propriei întrebări, pentru că tocmai aici este cel mai evident talentul de prozator, care poate transforma cotidianul lipsit de senzațional, de orice eveniment notabil până la urmă, într-un text plin de savoare care, urmărit până la capăt, te răsplătește cu o mică perlă poetică: „Afară. Umbre se fugăreau ca apucatele prin văzduh. Se topeau către înalt umbrele, țipau umbrele cu guri cusute. Pe jos străzile se înșirau una din alta."

Am lăsat intenționat la final legătura cu titlul pe care l-am dat textului meu. Atmosfera proustiană este altă cărare pe care m-a purtat volumul lui Radu Comșa (care nu știu dacă și-a lăsat barbă ca să semene cu marii prozatori, Petre P. îmi pare a fi un alter ego al său, zicea și Costin Tuchilă în prefață ceva, sau pentru a sugera acea încetinire a timpului de care vorbeam la început). Cert este că s-a folosit, pentru evocarea unor amintiri, de câteva superbe cuvinte-madlenă. Cum ar fi *bicicleta galbenă*: „Și de-acum știți că bicicleta galbenă e de undeva din trecutul meu. Da, firește, nu această bicicletă galbenă, ci una care îi semăna, redusă la scară în ani și unități fizice de lungime. Și bicicleta cea galbenă, cea din copilăria mea, mi-a umplut aproape o vară, o vară lungă și arsă, ca toate verile copilăriei mele. Și ea, bicicleta, venise o dată cu o fată de vârsta mea, cu părul șaten, tăiat drept pe umeri și breton trasat cu rigla deasupra ochilor căprui deschis." Sau *hârtia care a fost cândva albastră*, din spatele unei fotografii vechi: „Hârtia fusese albastră […]. Acum albastrul acela adânc, liliachiu, închis ca gențiana, se decolorase după ce timpul trecuse peste el. […] Am întors atunci micul tablou cu fața în sus și i-am mângâiat rama colorată în auriu bătrân. Crăpase stratul de lac chihlimbariu, mii de firișoare șerpuiau întretăindu-se într-o nesfârșită rețea ce se pierdea printre florile reliefate în colțuri și pe marginile exterioare ale micii rame baroce. Până și sticla groasă ce proteja fotografia, deși limpede, evoca vremi trecute. […] Este o fotografie alb-negru, dar știu că e luna mai și că fata așezată în iarbă, lângă trunchiul unui copac uriaș poartă o rochie bleu cu buline mari și albe împrăștiate pe plisajul ce îi înconjoară fetei gambele cuminte adunate una lângă cealaltă, lungite până la gleznele subțiri și până la curelușele subțiri ale sandalelor albe. […] Amintiri ca niște fotografii decupate din reviste se plimbă nestingherite în aerul acela solid, se balansează și se freacă unele de altele rotindu-se în curenți invizibili. […]. Și apoi vine mirosul, parfumul de violete de Parma, difuz și învăluitor, atât de plăcut și atât de așteptat. […] Trebuie să fi avut șaptesprezece ani pe atunci […]. E tot surâzătoare și ochii ei privesc la fel de blând și îndrăzneț. […] Mirosul de violete devine o clipă mai puternic. Mama mea cea tânără îmi zâmbește din fotografie blând și nesfârșit."

Sigur, analiza aceasta ar putea continua, pentru că sunt multe „capete de ață" lăsate la vedere în țesătura textelor, iar conexiunile ce pot fi găsite, de asemenea. Dar am să mă opresc la aprecierea editorului care identifică în Radu Comșa, la prima sa carte, „o voce originală în peisajul literar de astăzi". Și-apoi e bine știut cât de greu este să mai poți fi original, ca autor, în zilele noastre. Cu certitudine, pe mine m-a convins talentul autorului proaspăt debutat în volum și stilul său nepervertit de vremurile în care în trăim.

„Radu Comșa este,
înainte de toate,
un maestru
al descrierilor
amănunțite,
al detaliilor.
Povestirea «De dimineață»
nu face altceva
decât să descrie,
cu lux de amănunte
(cu mare lux de amănunte!),
o dimineață banală.
O abundență copleșitoare
de detalii ale tuturor
acelor acțiuni
de o banalitate frustă,
redate cu acribie
dar și cu mult umor."

Cronică literară

CUVINTELE CARE DESCHID FERESTRE SPRE LUME

Ana Dobre

Simplitatea confesiunii transformă prozele din *Decupaje* [1] în ferestre deschise spre lume. **Corneliei Bartels** i se potrivește mărturisirea lui Nichita Stănescu, pe care, de altfel, autoarea și-o însușește, integrând-o gândurilor proprii: „Tot ce am trăit în zadar s-a făcut zid; tot ce am înțeles s-a făcut fereastră". Înțelegerea devine parte a aventurii cunoașterii în trecerea prin viață. Pentru a cuprinde toate fațetele posibile, Cornelia Bartels îndreaptă ocheanul rememorării spre trecutul viu al amintirilor, transformându-l, prin aducerea timpului considerat pierdut în dimensiunea prezentului trăirii și mărturisirii, în *timp regăsit* în prezentul etern al artei.

Există în aceste confesiuni multă, multă tristețe, însoțită de o caldă nostalgie senină, dată de acceptarea firescului trecerii ireversibile a timpului. Există, apoi, multă, multă tăcere, singurătate, însingurare, dar nu alienare. Încrederea în cuvânt, în Logos, în cuvântul care rupe tăcerea și o face semnificativă este aproape mistică. Stăpânind cuvântul, înțelesurile lui, poți stăpâni vârstele, adevăr exprimat aforistic: „Nu devii bătrân fiindcă ai trăit un anumit număr de ani, devii bătrân fiindcă ai dezertat de la idealul tău. Anii ridează pielea, dar renunțarea la ideal ridează sufletul..."

Cornelia Bartels refuză absurdul, viața are întotdeauna un sens, sens pe care-l *decupează* prin înțelegerea care taie, care *decupează* ferestre: „Înainte vorbeam cu cerul. Mă destăinuiam lui în tăcere, din privire ne înțelegeam. Îmi răspundea mereu când îi căutam compania. Norii erau cuvintele lui, care se rostogoleau în fața ochilor mei, înălțați înspre cer. Forme, albe figuri, învolburate pe albastrul infinit, mă lăsau să-l înțeleg în voie. Să-l descifrez într-o infinită tăcere". E tristețe în această măturisire? Este sensul pe care-l proiectează în necunoscutul lumii, străduindu-se să transforme neînțelesul în înțeles, acceptat și asumat, parte importantă a filosofiei sale de viață.

Viața și destinul sunt forțe spirituale pe care omul le poate stăpâni, în virtutea părții de divinitate, de foc sacru, de care dispune. Cornelia Bartels refuză fatalitatea și fatalismul. Dacă ideea omului sub destin e o imagine dominantă în literatură, asociată motivului lumii ca teatru, în care regizorul universal desenează și trasează destine, la Cornelia Bartels există un refuz al acestei idei. Nu e un refuz afirmat polemic, ci calm, senin, pornit din încrederea în om, în umanitate. Dacă viața are întotdeauna un sens, și omul trebuie să-l aibă. De aici, credința că omul își scrie propriul scenariu de viață, pe care-l convertește în destin: „...nu este nimic nou când afirmăm că viața nu este decât o scenă în care fiecare își joacă rolul după un scenariu scris de el..."

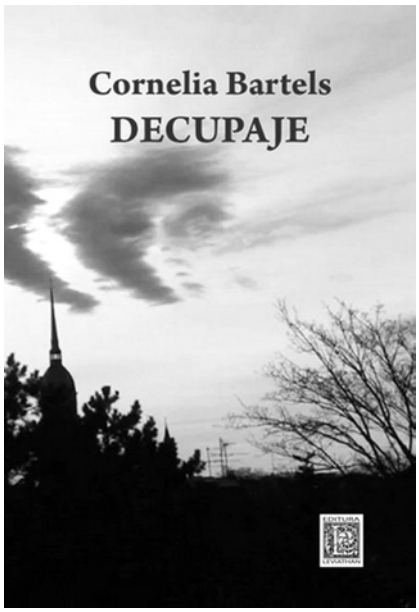

Decupajele Corneliei Bartels sunt decupaje din viața, din sufletul ei, redescoperite și retrăite, parte a unui întreg pe care, prin rememorare, încearcă să-l reconstituie așa cum s-a sedimentat în memoria creatoare de mit, ca-ntr-un puzzle. Căci, într-adevăr, cum spune Gabriel García Márquez, viața nu este cea pe care ai trăit-o, ci aceea pe care o povestești și cum ți-o amintești pentru a o povesti.

Adevărat laitmotiv al cărții, prezent în patru ocurențe semnificative, ca semnele cardinale din semnul crucii, *decupajul*, „scris(e) cu cerneala lacrimilor adunate atâția ani", este învestit cu sensuri proprii: „Cuvântul scris se alcătuiește într-un sincer Decupaj, decupat din lumea amintirilor. Amintirile acelor trăiri trăite odată de mult, acum devenite gânduri ocrotitoare oprite la înțelegerea cuvântului, a cuvântului

[1] **Cornelia Bartels**, *Decupaje*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, București, Editura Leviathan, 2021.

scris care, de la un timp, se lasă decupat în Decupajele mele. *Decupate Decupaje*, un florilegiu al amintirilor pe care le răsfoiesc acum în liniște, în bună conviețuire cu ele, ajutându-mă să supraviețuiesc." (p. 76); „Decupajele sunt ca un izbuc, un izvor tămăduitor care a țâșnit neașteptat în grădina sufletului meu, printre dorurile și amintirile aproape împietrite, seci. Ca o lavă care a izbucnit din magma neliniștilor suportate, adunate și trăite ani și ani, a dorurilor și amintirilor, topindu-le în această incandescentă reînviere, retrăire prin cuvânt, a cuvântului care a prins formă, a *dorului de dor* de scris." (p. 88); „...să pot scrie acest decupaj sub învăluirea unei mantii binefăcătoare a unei destăinuiri, a unui sentiment de curată, nevinovată iubire, de care mă las învăluită..." (p. 104), până la mărturisirea metaliterară, autoreferențială: „...fiecare *Decupaj* este o povestire, un adevăr și, în numele acestui adevăr care mi-a însoțit fiecare cuvânt, nu pot să nu mărturisesc cum am ajuns să scriu *Decupajele*, inima și trupul, sufletul acestei cărți, dacă nu s-ar fi petrecut cele ce voi mărturisi aici... Totul începe ca într-o poveste..." (p. 133).

Totul e o poveste, totul poate fi transformat în/într-o poveste, atunci când, prin înțelegere și empatie pentru tot ce este viu, spiritul însetat de completitudine, de transcendență ajunge la intuirea unui sens pe care să-l recupereze prin cuvânt.

Eleganța confesiunii, acceptarea senină a trecerii („Au înflorit discret păpădiile, printre garduri și la marginea grădinilor, dar nimeni nu le observă..."), încrederea în valorile dintotdeauna ale omului constituie lumina care însoțește aceste *decupaje*, aducându-le în pragul inimii cititorului, înnobilându-l.

„«Decupajele» Corneliei Bartels sunt decupaje din viața, din sufletul ei, redescoperite și retrăite, parte a unui întreg pe care, prin rememorare, încearcă să-l reconstituie așa cum s-a sedimentat în memoria creatoare de mit, ca-ntr-un puzzle."

Ilustrații din volumul *Decupaje* de Cornelia Bartels

Cronică literară

CORBIGRAME SAU... URMUZEU EPIGRAMISTIC

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Dacă despre granița dintre genurile literare nu se mai poate vorbi, dacă va fi existat cu adevărat vreodată, chiar și în interiorul unei specii, orizonturile expresive, implicit de conținut, s-au diversificat, uneori imprevizibil. Vă imaginați că epigrama, care e în primă și în ultimă instanță o șarjă satirică, cu poanta la final, e capabilă să îmbrățișeze și să exemplifice absurdul? Ea, prea... terestra epigramă, adesea cu adresabilitate directă, de cele mai multe ori, o satiră de moravuri? Da, iată că se poate și nici nu ar trebui să fie de mirare, odată ce literatura absurdului – sau ceea ce denumim generic astfel, aproximând și generalizând – a îmbrăcat de atâtea ori forme comice, satirizând în felul ei propriu, cu expresivitate distinctă. Epigrama „în manieră absurdă", pentru că se poate spune astfel, nu rămâne mai puțin o șarjă de câteva versuri (cel mai frecvent, catren), așa cum este în esența ei epigrama. Doar că „adresa" ei e alta, întrucâtva mai generalizată și, fără îndoială, paradoxală. Ea devine o formă combinatorie, cuvintele se alătură în mod neașteptat pentru a-și recrea sensurile, uneori șocând. **George Corbu**, un adevărat maestru al speciei, căutându-i mereu resurse noi, reinventând-o de fapt, experimentează de mai multă vreme epigrama în manieră absurdă, având ca spirit tutelar proza bizară a lui Urmuz, avangardă a literaturii moderne a absurdului – dacă nu cumva sintetizând-o, ca să zic așa, avant la lettre. În 2013 apărea la Editura Paideia volumul *Corbigrame. Urmuzeu poetic. Epigrame în manieră absurdă*. La sfârșitul anului 2020, autorul a reluat într-o ediție adăugită și cu versiune în limba franceză de Paula Romanescu, *Urmuzeul poetic* [1].

Din Urmuz, dar și, deloc îndepărtat, din Caragiale se revendică acest muzeu livresc de situații, aluzii sau, dimpotrivă, trimiteri directe la realitatea contemporană, idei-săgeți aruncate de un condei care supraveghează neobosit pânza vremurilor, schițe parodice, îmbrățișări în rime surprinzătoare, constatări cu valoare

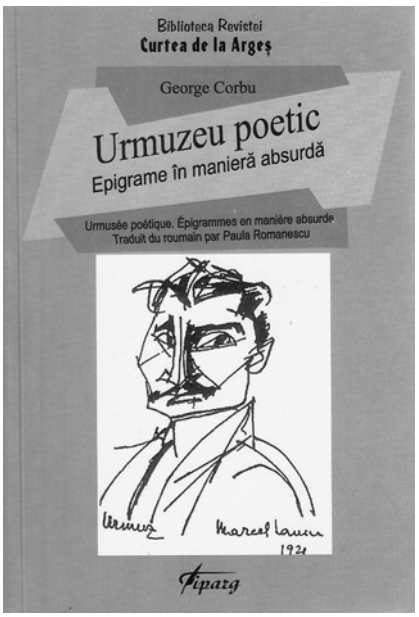

aforistică, definiții în spectrul ironiei, reluări suprinzătoare de motive și leitmotive literare, încrucișări de săbii nevăzute, paradoxuri, figuri de stil necomune (multe ar merita de altfel un studiu stilistico-lingvistic aplicat pentru a li se desluși mecanismul imagistic) – *muzeu-urmuzeu* compus cu migală de un artist desăvârșit al expresiei minimale. Spiritul urmuzian și spiritul satirei caragialiene, studiate amănunțit, s-au îngemănat în forma de maximă elocvență a epigramei. S-ar putea desigur constata în amănunt structurile de intertextualitate din aceste *corbigrame* – termenul e de reținut, căci el numește generic, fără niciun orgoliu din partea autorului, o formulă literară personală. Dar analiza lor nu ar fi decât o „vizitare" foarte tehnicistă a acestei literaturi, care ar putea pierde, fatalmente, tocmai vraja și surpriza produse de text. Adică esențialul, așa cum deseori se întâmplă în cazul unor asemenea analize, care desfac cu migală textul până la ultima lui fibră,

[1] **George Corbu**, *Urmuzeu poetic. Epigrame în manieră absurdă/Urmusée poétique. Épigrammes en manière absurde*, traduit du roumain par **Paula Romanescu**. Cu prefața autorului, *De ce epigrame în manieră absurdă* și o prezentare de **Acad. Mihai Cimpoi**, *Urmuz înainte de toate și de toți!*. Pitești, Editura Tiparg, Biblioteca revistei „Curtea de la Argeș", 2020.

uitând să-i mai recompună semnificațiile. La fel cum George Corbu ar putea fi calificat drept un reprezentant de marcă al postmodernismului, dacă termenul, destul de vag din punct de vedere teoretic, nu s-ar fi tocit întru totul…

În numărul trecut al revistei „Leviathan", 1/2021, George Corbu a publicat un grupaj de epigrame inedite, *Caragiale versus Urmuz*, concluzionând și explicând originea îndelungatei sale experiențe a epigramelor de sub zodia enigmatic-absurdă a lui Urmuz: „Nu doar ca să mă amuz,/ Dar cum toate merg la vale,/ M-am lansat întru Urmuz,/ Îmboldit de Caragiale!".

În prefața *Corbigramelor* autorul remarcă faptul cunoscut că absurdul, ca formulă literară, frizează doar aparent lipsa de logică (mai exact așteptarea simțului comun de a găsi lanțul logic), el fiind, înăuntrul construcției sale, după ce ai acceptat-o, chiar foarte… logic. Ceee ce pare irațional devine, dacă nu previzibil, în orice caz călăuzit de rațiunea proprie, care trebuie asimilată și „gustată". Nu altfel stau lucrurile în această amplă colecție de epigrame absurde, „preponderent umoristice": „Oricât ar părea de ilogică, logica epigramei absurde este lesne decelabilă, ea surprinzând și ochiul obișnuit cu jerbele de artificii, și spiritul ce prezidează spectacolul inteligenței dezlănțuite. În tot acest proces, rațiunea are loc privilegiat, întrucât, paradoxal, ieșirea din logică nu se poate realiza decât cu elemente logice, recte raționale." Exemple de astfel de jerbe ale imaginației, așa-zis absurde, generatoare de comic găsim aproape la tot pasul în *Corbigrame*: „Extraterestrul din oglindă,/ Zburdând precum un cal troian,/ Nu-i un spion să se destindă/ Amanetând un loc viran."; „Aflat la pescuit batog/ În diminețile târzii,/ Striga pe străzi un demagog:/ *Vă pot crea noi galaxii!*"; „O, sublimă-apoteoză,/ Simt din tine cum erup,/ Nu tu versuri, nici tu proză,/ Ci ortografii de grup!"; „Pahidermul, pahiderma,/ Angajați într-o orchestră,/ Au făcut celebră ferma/ Chiar prin arta lor rupestră."

Chiar așa, căutând absurdul, recurgând uneori la rime rare, epigrama nu se desprinde de răsfrângerea cotidianului, cum altădată Urmuz amesteca frânturi de realitate și căuta absurdul în cele mai banale exprimări (poate desprinse și din lunga practică de grefier la tribunal). Ecouri se fac auzite, cum am zice în spiritul vremurilor, „pe surse": „La amurgul declarat,/ Încă neimpozitat,/ Președintele plăpând/ Își jucase soarta-n gând."; „Surse demne de crezare/ Ne-au șoptit din întâmplare/ Numărul de la pantof/ Al acelui filosof."; „Un privatizat vecin/ Când s-a săvârșit din viață,/ Renunțat-a la destin/ Fiindcă nu era de față."; „Suntem de neam europeni,/ O știu italicii și francii/ Ce nu ne vor trimite reni/ De nu le vindem lor toți pruncii."; „Aici zace-ntr-un consens/ Bravul *homo sapiens*,/ Doarme somn de frumusețe/ Înțepat de musca țețe." Postmodernismul care, vai, ne domina până deunăzi, e șfichiuit epigramistic în acest fel: „Captivă-n înveliș de urdă/ Scâncește epigrama-n vrac/ Sub dominația absurdă/ A postmodernului *i pak*…". Distihul asigură, firește, și mai multă concentrare: „Pe umeri pletele-i curg râu/ Reinventând un vechi desfrâu."; „Infinitu-avu probleme/ Cu Coloana. Cam devreme!"; „Clipele fugare, Sire,/ Au fost date-n urmărire."; „Fiindca *habent sua fata*,/ S-a contramandat erata."; „Atestatul de zacuscă/ Este parafat de-o muscă."; „Terifiantul adevăr/ Stă spânzurat de-un fir de păr."

Nu știu dacă genul acesta de epigramă în cheie absurdă, cultivat de autor, a născut discipoli sau are deja imitatori. Cert este că *spiritul*, fantezia și relieful aproape aforistic al expresiei de care dă dovadă George Corbu nu e – chiar deloc – la îndemâna oricui, oricâtă tehnică ar avea în versificația specifică epigramei. Tehnica nu e niciodată suficientă și te dă de gol dacă nu ajunge la vorba de spirit care să se rețină. Ceea ce, în cărțile lui George Corbu, se află din belșug.

„Vă imaginați că epigrama,
care e în primă și în ultimă
instanță o șarjă satirică,
cu poanta la final,
e capabilă să îmbrățișeze
și să exemplifice absurdul?
Ea, prea… terestra epigramă,
adesea cu adresabilitate directă,
de cele mai multe ori,
o satiră de moravuri?
Da, iată că se poate și nici nu
ar trebui să fie de mirare
în acest «muzeu-urmuzeu»
compus cu migală
de George Corbu,
un artist desăvârșit al
expresiei minimale."

Leviathan, Anul IV, Nr. 2 (11), aprilie–iunie 2021

Cronică literară

ARHITECTURI LUDICE, ARHITECTURI DE CUVINTE

Ana Dobre

Cartea **Linei Codreanu**, *Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice* [1] este, după câte știu, prima monografie dedicată scriitorului **Costache Olăreanu** (1929–2000), scriitor din tripleta de aur, alături de Mircea Horia Simionescu și Radu Petrescu, a renumitei Școli de la Târgoviște.

Aș observa de la început formula monografică inedită, potrivită pentru ineditul literaturii reprezentate de Școala de la Târgoviște, care integra realitatea ficțiunii și ducea ficțiunea în realitate. În acest sens, la pagina 103, cercetătoarea Lina Codreanu face o precizare, anume că „studiul are forma înșelătoare a unui heterojurnal" despre Costache Olăreanu, surprinzând etapele de formare, „scriptograma trăirilor" și lumea prin care a trecut. Pentru această triplă perspectivă, autoarea a trebuit să întreprindă „o inițiere de arheologie literară, o cercetare de laborator în creația labirintică a scriitorului", convinsă că Școala de la Târgoviște rămâne „o verigă de tranziție evolutivă" în istoria literaturii române, asigurând „trecerea barierei" de la modernismul interbelicilor la neomodernism, postmodernism și transmodernism. Cartografierea operei se face din punctul de vedere al receptorului, *in intentio lectoris*, una dintre *limitele interpretării* de care vorbea Umberto Eco. Totuși, nu lipsește nici cea a autorului, *in intentio auctoris*, întrucât opera lui Costache Olăreanu reține propria viață într-o proporție, niciodată bine știută, a relației ficțiune – nonficțiune, a ficționalizării, prin convertirea genului autobiografic în gen epic, a jurnalului în roman, prin „anihilarea frontierelor teoretice consacrate". Este ceea ce Lina Codreanu exprimă ca adevăr literar și artistic: „Privind prin prisma *biografismului*, membrii *Școlii de la Târgoviște* și-au autoliterarizat viața civilă, transferând-o în zona hotarnică a ficționalului, deși teoretic ei au respins demersul literarizării". Asemenea lui Manole, Costache Olăreanu „și-a înzidit propriul destin în poveste".

Astfel, Lina Codreanu realizează ceea ce ar plăcea fiecărui scriitor: îl analizează și interpretează plecând de la operă, opera fiind aceea care reține *eul creator*, *etern*, pornind de la *megajurnal*, de la operă, văzută în integralitatea ei, apoi, înapoi către biografia autorului, vizibil subiectivă, care permite „dublări înlănțuite ale ipostazelor narative: autor-narator-actant-receptor". Două sunt coordonatele scriiturii olăreniene: *autoreferențialitatea* și *conștiința alterității*, scriitorul fiind/aspirând să fie narator și actor în marea carte a lumii.

Omul Costache Olăreanu este văzut critic și empatic, în prima parte, *Trepte ale devenirii*, traversând și urcând aceste trepte ca etape formatoare, într-o geografie reală: Huși, Târgoviște, „mica Florență valahă", București, Cluj, și în labirintul interior al vieții. În toată această

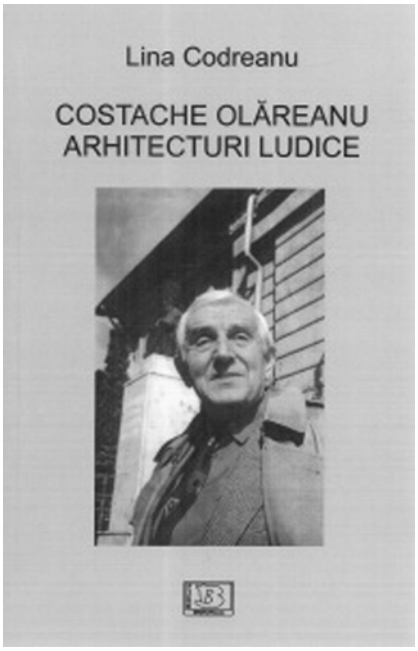

traversare a labirintului, Costache Olăreanu a ținut un jurnal care înregistrează stările, așteptările, aspirațiile, temerile. Faptele de viață se acumulează, definind o experiență capabilă să transforme o viață în destin. Jurnalul este, mai întâi, *nevoie de exprimare*, *manifestare frondistă*, de adolescent, și *formă de apărare morală și intelectuală* față de *teroarea istoriei*.

Spovedania, cu liminara ei sinceritate, cuprinde, în fluxul scriiturii, realitatea exterioară și pe cea interioară, „mișcarea interioară a unei lumi posibile", dimensiune ce fuzionează în ceea ce constituie viziunea proprie asupra complexei relații cu sine, cu ceilalți, cu lumea, cosmos și istorie.

În această *traversare a labirintului*, Huși este „punctul arhimedic", „centrul unei lumi miraculoase". Îi va urma Târgoviște, locul de unde pornește aventura conștiinței și a conștientizării

[1] **Lina Codreanu**, *Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice*, București, Editura Betta, 2019.

faptului literar. Istoria este tragică, Al Doilea Război Mondial, dar istoria lor are lumină: trei adolescenți se întâlnesc, își împărtășesc dragostea pentru literatură, se sustrag timpului nerăbdător al istoriei vitrege și, pentru a-și păstra sufletele curate, independența și libertatea de gândire, jură să nu publice nimic înainte de 40 de ani. București, alt topos formator, extinde granițele „școlii", incluzându-i pe Tudor Țopa, Petru Creția, Radu Căplescu, Alexandru George, Adela Petrescu, Mihai Constantinescu – muzicianul, Paul Gherasim, pictor sucevean, Magda Nicolau, pianistă, Didel Fole, Mona Giurescu. Solidaritatea grupului este, într-adevăr, de invidiat.

Ucenicul la clasici traversează o istorie, scriindu-și propria istorie, ca scriitor român al *generației pierdute*. Apartenențele estetice îl duc, prin nonconformism, aproape de Urmuz și de suprarealiști, iar libertatea descoperită în jurnalul, „ușor gidian", „vag proustian", prin inserțiile metatextuale, ironie și autoironie, trecerea lină de la evenimentul finit la memoria nefinită, l-ar face un precursor al textualismului și postmodernismului. În acest fel, Costache Olăreanu atenuează „până la ștergere" frontiera dintre subspeciile epice: jurnal și roman, „alchimizează nonficționalul cu imaginarul", „practică fragmentarismul, intertextul", „preferă ludicul și ironicul", dezvoltă colajul, toate constituindu-se ca trăsături ale unei noi mișcări literare. Totuși, scriitorul Costache Olăreanu rămâne neîncadrabil, subliniază Lina Codreanu, părând a avea „mici piese ascunse sub mantaua suprarealismului și postmodernismului". Asemenea celorlalți doi prieteni, Mircea Horia Simionescu și Radu Petrescu, Costache Olăreanu cultivă fragmentarul, schița, povestirea, jurnalul, tableta, crochiul, specii ale prozei scurte, părând neinteresat de roman, ceea ce ar reprezenta o atitudine de frondă, putând fi citit ca ecou al afirmației scriitorului din *Poezie și autobiografie*: „Proza de tip esopic a murit. Ura! Ea va fi, în mod sigur, înlocuită de *o literatură a adevărului* [s.a.]".

Destinul de scriitor al lui Costache Olăreanu este urmărit, într-o altă etapă a analizei, *in intentio lectoris*, prin *treptele de lectură* urcate în *Vedere din balcon* (1971), *Confesiuni paralele* (1978), *Ucenic la clasici* (1979), *Ficțiune și infanterie* (1980), „scriere de pionierat", prin substanța inedită și, mai ales, prin tehnica novatoare în estetica romanului, *Fals manual de petrecere a călătoriei*, *Avionul de hârtie*, *Cvintetul melencoliei*, *Cu cărțile pe iarbă*, roman parodic – „scurtul drum al eșecurilor", *Dragoste cu vorbe și copaci*, *Poezie și autobiografie. Micul Paris*, ca „autobiografie asumată în fragmentismul literar", *Lupul și chitanța*, „alegorie parodică", *Merci pour les covrigi* (1999) și *Cum poți să fii persan* (2001, postum), volum de publicistică, *Scrisoare despre insule*, „arhipelagul absurdului", și *De la Abulius la Zotta*, o „galerie de portrete".

Urcând odată cu el aceste trepte ale devenirii prin creație și lectură, ajungi a descoperi *un cod de creație epică*, obținut printr-o trudă migăloasă asupra cuvântului reflectat în oglinzile relative ale eului creator, conștient de adevărul că a fi scriitor înseamnă „ocnă, nu mâzgăleală de doi bani", cum spune personajul Aurel Safiu din *Ficțiune și infanterie*.

Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice de Lina Codreanu, prima monografie dedicată scriitorului, este o carte necesară într-o literatură care cultivă valorile, iar, în perspectivă istorică, un demers la fel de necesar pentru a înțelege miracolul literar târgoviștean într-o epocă de ieșire din matcă a istoriei. Literatura a fost, pentru Costache Olăreanu, alternativa la ieșirea din povestea copilăriei...

„Apartenențele estetice îl duc pe Costache Olăreanu, prin nonconformism, aproape de Urmuz și de suprarealiști, iar libertatea descoperită în jurnalul, «ușor gidian», «vag proustian», prin inserțiile metatextuale, ironie și autoironie, trecerea lină de la evenimentul finit la memoria nefinită, l-ar face un precursor al textualismului și postmodernismului."

Cronică literară

RUGĂCIUNI ÎN SCHITUL DE ROUĂ

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Cele 33 de litanii pe care **Iuliana Paloda-Popescu** le include în recentul său volum [1] sunt tot atâtea dovezi ale credinței exprimate liric, într-o rugăciune dialogată cu Cel de Sus, destinatar și martor al efortului poetic de a transgresa mundanul, pentru o intrare în transcendent. Nașterea ființei și destinul ei sunt puse sub semnul poeziei: „Doamne,/ în cumpăna nopții m-am/ivit pe pământ, cu o pasăre albă/ pe umărul stâng și în aburul/ apelor așteptam zorile!.../ Au trecut ani/ și am învățat să scriu poeme/ pe vălul de mătase din care se/ iveau păsări și-mi strigau numele." (*Litania-ntâi, a iubirii*).

Litaniile Iulianei Paloda-Popescu se înscriu într-un spațiu și timp liturgic, marcat, ca în scrierile biblice, de Geneză, ca motivare a tuturor celor ce ființează și pentru care recunoștința și bucuria nu sunt niciodată suficient cuprinse în imnurile de mulțumire: „[...] toate/ de la Tine au plecat și/ la Tine se vor// întoarce – ființe/ de lumină înveșmântate-n/ văluri albe, aidoma pruncilor ce/ adorm în cântecul apelor și visează/ cum se ivesc mugurii și-nfloresc, cum/ se-mplinesc roadele și se topesc în/ amurgul de foc, precum frunzele/ galbene, frunzele roșii legănate/ în pădurile toamnei, pe/ aripile Păsării/ de fum!" (*Litania Facerii*).

Intens metaforizat, limbajul poetic pe care-l regăsim în aceste litanii cuprinde elemente din câmpul semantic al luminii și al credinței, tensiunea lirică fiind decelabilă la nivelul întregului și al fiecărei structuri poetice prin care se reface – și se trăiește sacralitatea. Fragilitatea („Scriu pe aer/ cuvintele și le dau nume" – *Litania închinării*), sfiala și puritatea sufletească sunt atribute-le celei care caută, prin scris, nu numai mântuire, ci și seninătatea acceptării propriului destin: „Cuvintele sunt/ veșmintele/ albe ce mă învăluie/ când vin la Altar și văd/ cum Te-nalți și învăț să fiu/ Crucea pe care Îți deschizi/ brațele și cu dragoste/ cuprinzi Lumea". Această credință nestrămutată, care nu lasă loc tăgadei ori cârtelii, nu exclude totuși sentimentul acut al trecerii timpului, spaima de vise care nu se împlinesc ori conștiința propriei vulnerabilități: „Peste iarnă/ Îngerii mă găseau cu/ sufletul nins și-ncepeau să îmi/ numere anii... fără speranță scriam/ poeme pe frunze de lauri și le dam foc,/ apoi, aruncam cenușa pe ape, în sorbul/ uitării și înfrigurată așteptam himerele/ nopții, să-mi aducă pe aripi tăcerea/ plămădită-n Litania/ visului!" (*Litania visului*). Prin comparație cu timpul celest, cel pământean este inconsistent, repede trecător, dar, înnobilat de trecerea Îngerului prin el, își pierde tragismul, lăsând loc speranței: „Uite, molia/ timpului se hrănește din mâna ta, din privirea ta,/ din suflarea ta și apoi te-nfășoară în mreaja ei/ de mătase albă – spune Îngerul meu, pe când/ visul se stinge, iar inima se înalță și/ atinge nimbul de aur al florilor,/ ca un fluture cu aripi/ de foc!" (*Litania inimii*).

Precumpănitoare în text, lumina (trimițând la revelație, la perceperea sacrului, la limpezirea perspectivei, dar și a imaginii de sine) are conotație mistică prin recurența unor lexeme/ sintagme pe baza cărora se construiește discursul liric: „Îngeri", „sfere de lumină",

[1] **Iuliana Paloda-Popescu**, *Litanii*, București, Editura RawexComs, 2020.

„litanii albe", „veșminte albe", „meri înfloriți", „pată vibrantă de alb", „lumina tăcerii", „crini albi", sinestezia, ca tehnică poetică, favorizând metamorfoza litaniei în psalm: „cântări de îngeri", „smirnă",„tămâie".Atracția pentru lumină umanizează poemele, chiar dacă în ele vom mai regăsi referiri la suferință, la pustiu, tăcere, la sunetele durerii: complexitatea trăirii le include în rugăciune, dar și în repetatele acte de căință/de credință: „Vom cuprinde cu brațele Crucea", spune poeta, sugerând credința în renaștere, în răsplata învierii, după o viață închinată lui Dumnezeu: „vom primi suflet nou, zămislit/ în fumul tămâilor/ albe!" (*Litania tămâilor albe*). În valea plângeri/a umbrelor, visul devine un mod de comuniune cu divinitatea: „pe când/ singură cobor în/ sălașul somnului, umbra/ mea mă-nconjoară și visează/ cu mine și așteaptă cu mine, pe/ treptele scării de ceară, semnul/ Îngerului din ținuturile albe și/ mă-ndeamnă să scriu despre/ noi, despre trecerile prin/ oglinzile de foc/ ale inimii!" (*Litania umbrei*). În roata anotimpurilor, toamna și iarna sunt etape ale (auto)reflecției, dar preferința merge spre primăvară, simbol al acelei renașteri promise/visate (*Litania primăverii*, dar și altele, *Litania iertării, Litania inimii, Litania cireșelor*). Maturitatea credinței aduce împăcarea cu sine și scrisul care nu încearcă să distrugă vălul de mister al creației divine: „iar la amiază,/ culegeam în taină cuvintele/ ivite din sâmburii/ împăcării!" (*Litania cireșelor*).

Cultul familiei (în *Litania verii*, dar și în alte poeme vom întâlni imagini ale mamei) este în concordanță cu învățăturile scripturale, ideea fiind una cunoscută, aceea că sentimentul sacru, cu care ne naștem, se păstrează doar dacă este cultivat cu răbdare și iubire, asemenea plantelor și ființelor nou-născute, că văzul poate fi educat să treacă de la amănunt la esență: „deschide ochii-mi/ șopteai și-mpreună vedeam/ câmpia de rouă, unde pasărea/ visului întindea peste ape vălul/ uitării!... Iubirea, ca un prunc/ desfășat, atingea răsăritul/ cu degetele fierbinți,/ zămislite în/ trupul/ suav/ al ființei care/ ne chema, ne numea,/ ne hrănea cu suflarea ei/ de lumină albă" (*Litania ochilor*).

În eposul popular, alegoria morții ca nuntă este un loc comun, substratul emoțional și tensiunea lirică putând fi re-create în *Litanii* moderne: „Când vor veni,/ veți fi departe-mi spuneai,/ în timp ce Îngerul cu mantia/ de foc îmi așeza pe creștet/ cununa de mireasă!... Cei/ ce vor fi la nunta/ voastră// vor uita de/ moarte, iar tu vei/ rătăci pe ape, ca o nălucă/ înveșmântată-n rochia de/ fum" (*Litania plecării*).

Din „Schitul de rouă" (*Litania încercării*) ca metaforă pentru lume, Iuliana Paloda-Popescu scrie o „carte gătită parcă pentru sărbători!" (*Litania merelor*), cu poeme de o profunzime pe care puține texte contemporane cu subiect religios reușesc să o atingă.

„Intens metaforizat, limbajul poetic pe care-l regăsim în aceste litanii cuprinde elemente din câmpul semantic al luminii și al credinței, tensiunea lirică fiind decelabilă la nivelul întregului și al fiecărei structuri poetice prin care se reface – și se trăiește sacralitatea."

Cronică literară

GÂNDEȘTE ÎNCERCAREA DACĂ VREI S-O DEPĂȘEȘTI: CÂND CARTEA NE PERMITE SĂ ÎNAINTĂM

Christophe Pavie

Profesor formator
Universitatea din Caen, Franța

Cartea *Despre oameni și colivii* [1] intră, după părerea mea, cu totul, în reflecția lui Boris Cyrulnik, neuropsihiatru recunoscut. Ea vine cu entuziasmul creației care ne permite să gândim încercarea, spre a preconiza depășirea ei.

În *Des âmes et des saisons* [2] (*Despre suflete și anotimpuri*), Boris Cyrulnik scrie: „Sociologii evaluează impactul unui mediu social, în vreme ce lingviștii arată cum poate fi transmis un afect într-o povestire". El scoate de asemenea în evidență pluridisciplinaritatea spre a intra într-o „abordare psiho-ecologică" care să permită „unitatea Pământului și a lumii vii". Cyrulnik demonstrează cu această ocazie că „Omul nu poate fi separat de mediul înconjurător a cărui răscruce este însuși corpul său."

Despre oameni și colivii este constituită, într-adevăr, din contribuții exprimate verbal sau iconografic de aproximativ cincizeci de autori/autoare proveniți din medii sociale și din țări diferite, care, în câteva pagini și cu câteva tușe de culoare, ne fac loc în universurile lor într-un moment anume, un moment de criză a umanității: covidul. De la profesorul-cercetător la scriitor; de la traducător la grafician trecând pe la profesorul universitar; de la actor la student; de la elev la criticul literar ori cinematografic; de la neurolog la poet trecând pe la inginer; se întâlnesc aici patru generații, de la 15 la 90 de ani, cartea aceasta e o comoară! Cuvinte precum „experiență", „tulburări", „grădină", „marș-plimbare", „nomazi", „companioni", „emergență", „văi largi", „gânduri", „după", „mistere", „iubiri", „clipe", „reflecții", „C 19", „evocări", „reacții", „marele salt", „pas", „timp", „sentimente",

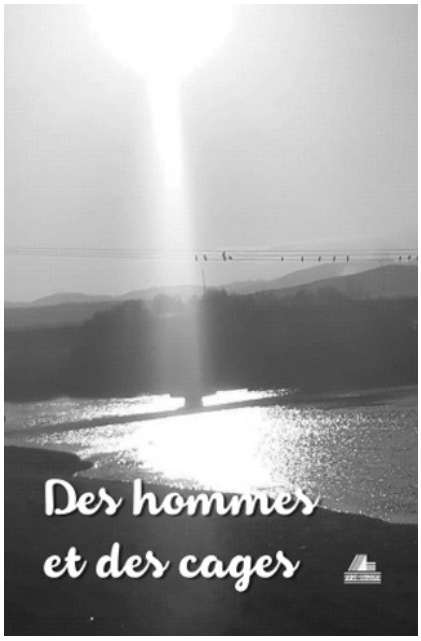

[1] *Despre oameni și colivii/Des hommes et des cages*, ediție bilingvă română-franceză. Traducere de **Rodica Gabriela Chira**. Ilustrații: **Ionela Penelea-Luca, Christakis Christofi, Mărioara Finta, Adriana Molnar, Cristina Pui, Alin Pui, Emanuel Șofineți Berinde**, Iași, Editura Ars Longa, 2020.

[2] **Boris Cyrulnik**, *Des âmes et des saisons*, Odile Jacob, 2021, paginile 22–23 și coperta a patra.

„izolări”, „adolescenți”, „putere”, „poeme”, „amintiri”, „reflectând”... sunt tot atâtea uși care permit intrarea în capitole ce-și răspund unele altora pe parcursul lecturii. Fotografii, desene, o hartă ingenios realizată ilustrează această creație, gândită cu subtilitate și sensibilitate.

Cartea se citește în ordinea pe care o generează momentele și inspirația. E îmbogățită de stilurile, genurile, privirile și viețile autorilor/autoarelor. E o excepțională mărturie despre epoca noastră. Ea ne permite să trecem de la momente de admirație față de lume, de natură, de alteritate, de la diversitatea exprimată în imagini luminoase la momente de tristețe, de singurătate, de angoasă, uneori de deziluzie și revoltă surdă împotriva unor forme și realități umane. Regăsim aici și esența poeziei, așa cum o explică Bachelard, cu cele patru elemente – apa, aerul, pământul și focul –, cu care ne intersectăm, evident, prin cele cinci simțuri și rațiune!

Făcând posibilă lectura atât în limba franceză cât și în limba română, cartea îndeamnă la plăcerea descoperirii și observării celeilalte limbi, a celeilalte culturi, a asemănărilor și deosebirilor dintre ele. Acest volum bilingv reprezintă și legătura concretă între autori și autoare din Mexic, România, Spania, Cipru, Franța, Canada, Statele Unite, Ucraina, Marea Britanie, Elveția, Belgia, Moldova. *Despre oameni și colivii* este, de facto, un obiect ce devine curier al francofoniei.

Cartea aceasta este în cele din urmă o formidabilă sursă de inspirație, de resurse și problematici la îndemâna cititorului.

Traducere în limba română de Rodica Gabriela Chira

Despre oameni și colivii/Des hommes et des cages este rezultatul unui proiect născut în zilele de început ale pandemiei, mai precis rezultatul unei invitații adresate de editori „urbi et orbi”, ca „fiecare să scrie ce vede în oglinda propriului suflet”. Au răspuns invitației scriitori, profesori universitari, actori, artiști plastici, dar și studenți și elevi, precum și alte categorii profesionale, din diverse colțuri ale lumii: **Franța (Anne-Laure Le Guern, Jean-François Thémines, Christophe Pavie, Anna Caiozzo, Denis Emorine, Michel Herland, Nicole Barrière, Marie Faivre, Isabelle Poncet-Rimaud, Jacques Grieu, Jean Dornac, Marilyne Bertoncini), Spania (Rudy Roth), Marea Britanie (Gabriela Bassermann), Belgia (Michel Ducobu, Patrick Devaux), Elveția (Claude Luezior), Austria (Dorina Chiorean), Cipru (Christakis Christofi), Canada (Maria Petrescu, Gilles Vigneault, Flavia Cosma), Statele Unite (Marius Bîrlea), Mexic (María Noel Lapoujade), Republica Moldova (Sergiu Botezatu), Ucraina (Olha Kyrkelan) și România (George Grigore, Liviu Antonesei, Dorel Vișan, Ana Maria Ducuță, Elina Adam, Alexandru Sebastian Diaconescu, Maria Adriana Balaș, Vasile Gabriel Ghiriti, Andrei Codreanu, Rebeca-Lavinia Lobonț, Denisa Natalia Rakoș, Andreea Gabriela Szilagyi, Cristina Pui, Elena Cristea, Alexandru Jurcan, Sonia Elvireanu, Lucia Victoria Eniu, Rodica Gabriela Chira, Maria Vesa)**, care au împărtășit gânduri, impresii, stări sufletești legate de schimbările pe care le-a produs în viața și activitatea lor această pandemie.

”De la profesorul-cercetător la scriitor; de la traducător la grafician trecând pe la profesorul universitar; de la actor la student; de la elev la criticul literar ori cinematografic; de la neurolog la poet trecând pe la inginer; se întâlnesc aici patru generații, de la 15 la 90 de ani, cartea aceasta e o comoară!”

Cronică literară

O TEMERARĂ ÎNTREPRINDERE „CONTRA VÂNTULUI”

Rodica Lăzărescu

O elaborată lucrare, inițial teză de doctorat, semnată de un tânăr jurnalist clujean, **Mihai Cistelican**, a văzut lumina tiparului la doi ani de la trecerea la cele veșnice a scriitorului și diplomatului născut în 1929 în Pănadele luminat de spiritul Cipariului – *Publicistica lui Ion Brad (1929–2019)* [1].

De la bun început, referindu-ne la opțiunea autorului, aș sublinia două aspecte. Prima mențiune (ce se poate constitui într-un imaginar prolog) are în vedere curajul cercetătorului de a-și alege drept obiect al studiului un personaj controversat, catalogat la extreme – fie acuzat (în spirit postdecembrist!) pentru activitatea de până la 1990, când a făcut parte din nomenclatura comunistă, fie adulat, unii ar zice din nostalgie pentru apusele vremuri, de fapt, pentru sprijinul oferit unuia și altuia, comportamentul beneficiarilor anulând adevărul vorbei cu recunoștința care ar fi floare rară.

Al doilea aspect ce se cere menționat (eventual într-un imaginar epilog) este marea reușită a autorului de a găsi calea de mijloc, tonul echidistant, echilibrat și calm al istoricului: „Ne-am ferit pe cât a fost posibil de interpretări în alb și negru, de atitudini intransigente și tranșante, însă nici n-am încercat ca această lucrare să devină o monografie romanțată, ci să respecte purul și strictul *adevăr*”.

Poate că l-a ajutat și opțiunea lui Ion Brad de a-și asuma orientările de stânga, de a nu-și nega sau măcar de a-și cosmetiza trecutul. Eventual, doar de a-l justifica: „decizia personală se topea în masa lașităților mai mici sau mai mari”; „credeam că nu fac nimic rău, că intru și eu în rând cu tinerii scriitori din generația mea. Mulți cuceriți de utopia stângii, care avea puncte comune cu creștinismul”. În acest sens, Mihai Cistelican ține să puncteze și faptul că Ion Brad nu înlătură, nu ocolește, la o reevaluare de senectute, ideile sau întâmplările care nu-l pun într-o lumină tocmai favorabilă, fapt ce l-au putut constata toți cei care au intrat, cu bună credință, într-un dialog cu Ion Brad și cu opera sa.

Tânărul cercetător și-a propus inventarierea și catalogarea tuturor articolelor scrise de Ion Brad, ordonarea acestora urmând criteriul cronologic și tematic, precum și inventarierea tuturor referințelor critice legate de această parte a activității scriitorului. Ambițioasă țintă, având în vedere greutatea depistării și consultării puzderiei de reviste, ziare, publicații (cele mai multe apărute în tiraje confidențiale, cu o existență meteorică, nefigurând în biblioteci etc.).

Inventariind, în premieră, toată literatura nonficțională a lui Ion Brad, Mihai Cistelican a structurat materialul în 12 capitole, precedate de un *Argument* și urmate de o substanțială *Bibliografie*, de o secțiune de *Anexe și ilustrații*, ce include și trei interviuri pe care i le-a acordat Ion

Brad, și – așa cum stă bine unei lucrări științifice cu pretenții, de un *Indice de nume*.

Pentru fiecare perioadă în parte (activitatea de la „Lupta Ardealului,” dintre 1949 și 1955, apoi de la „Cravata roșie”, 1956–1958, anii de la „Luceafărul”, (1958–1961 ș.a.m.d.), a conturat contextul istoric, punctând imperativele politice ale momentului, dar și recunoscând că Ion Brad „a înțeles uneori poate prea pasional necesitatea implicării unui scriitor în viața publică și a trăirii în prezent”, depășindu-și chiar pe alocuri „atribuțiile”.

Dintre punctele forte ale volumului, se detașează, de departe, stabilirea debutului absolut al lui Ion Brad în presă (la 11 martie 1949 în „Lupta Ardealului”), discreția referitoare la această colaborare din anii studenției fiind justificată prin dorința acestuia de a nu expune ulterior articole apărute într-un oficios al Partidului Muncitoresc Român. Sau, poate, mai

[1] **Mihai Cistelican**, *Publicistica lui Ion Brad (1929–2019)*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2021.

simplu, fiindcă Ion Brad considera drept debut poezia apărută în martie 1947, în revista „Gând tineresc", a elevilor din Alba Iulia (așa cum mi-a declarat într-un interviu din 2017 [2]).

Mai menționăm stabilirea pseudonimelor cu care a semnat Ion Brad (Ioan Târnăvean, Ion Târnăveanu, Virgil Iancu, Ion Pănăzeanu), precum și valorificarea datelor furnizate de Arhivele Naționale și ale CNSAS, documente pe care Ion Brad a refuzat să le consulte vreodată!

Pe lângă momente mai puțin cunoscute din viața politică (misiunea de la Vatican, misiunea legată de Muntele Athos), își găsesc loc și întâmplări cu haz (precum cele în care au fost implicați, la Atena, Zoe și Nicu Ceaușescu) sau relatarea demersului pentru alegerea Elenei Ceaușescu membru corespondent al Academiei Greciei, ori stabilirea paternității celebrei porecle *Dumnezeu* care a însoțit numele lui Dumitru Popescu, ori povestiri legate de arghirofilia lui Arghezi, dar și clarificarea neînțelegerilor iscate de (ne)apariția *Dicționarului scriitorilor români* – implicându-i pe Mircea Zaciu, Ilie Rad și Ion Brad – sau amintirea scandalului declanșat de filmul *Reconstituirea*, urmare căruia Brad a fost trimis ambasador în Grecia, iar regizorului Lucian Pintilie i s-a interzis să mai lucreze în cinematografie, aprobându-i-se un pașaport, ca regizor de teatru, în Iugoslavia.

Fără a epuiza toată problematica abordată în lucrarea lui M. Cistelican (vocația lui Brad de epistolier sau cea de „ambasador al Blajului", de pildă), ne-am mai opri asupra unui aspect.

Dincolo de bogata informație științifică, se conturează printre rânduri un portret în mozaic al protagonistului – surprinzând diferitele ipostaze umane, inclusiv cea de tânăr îndrăgostit, din schimburile epistolare cu Olimpia Alexandrina Șuteu, viitoarea soție cu care a avut o îndelungă relație premergătoare căsătoriei. Se desprinde din epistole imaginea unui „tânăr uneori gelos, insistent, alteori indiferent și răzbunător pentru faptul că, în trecut, fusese aproape înlocuit cu un alt băiat", care trece cu ușurință de la fericire și bună dispoziție, la amenințări, atenționându-și prietena: „să o «ferească Sfântul de ura și iubirea poeților!»". Tot din misivele grupate de Ion Brad sub genericul *dragostei în anii de zbucium 1947–1955*, se desprinde o surprinzătoare confesiune înfățișându-l într-o postură comică, dar atât de umană – cea de client – la îndemnul, împreună și cu finanțarea bunului său prieten Dumitru Micu – al unei case de toleranță: „Pe ascuns parcă de noi înșine, am «păcătuit» de vreo două-trei ori, până când poliția de moravuri a desființat oficial stabilimentele..."

În sinteticul *Portret de scriitor*, primul capitol al lucrării, punctând datele esențiale ale biografiei și operei neficționale, găsim și un portret să-i zicem oficial, în limba de lemn a epocii, de fapt o referință semnată de biroul organizației de bază PCR din cadrul Teatrului „C. I. Nottara", unde Brad era director – „scriitor de prestigiu, spirit militant în slujba idealurilor social-politice și culturale ale partidului, experiența dobândită în diversele munci de răspundere, a dobândit stima și prețuirea comuniștilor și a celorlalți oameni ai muncii din teatrul nostru...", dar și o notă, datată 27.X.1979, întocmită de reprezentanți ai partidului, în care se menționează că „Brad Ion" a avut o „atitudine împăciuitoristă față de un redactor care avea manifestări dușmănoase", că „nu a fost destul de vigilent din care cauză s-au strecurat în paginile revistei unele articole cu caracter mistic", că pentru „lipsuri în muncă" a fost exclus „din rândul candidaților de partid", dar că „a luat poziție autocritică și s-a angajat"... etc. etc.

În fine, transcrierea textelor, elaborarea aparatului critic denotă un autor obișnuit cu acest tip de muncă editorială, experiența de coeditor al operei lui Agârbiceanu spunându-și indiscutabil cuvântul și conferind lucrării un plus de valoare.

„Prima mențiune are în vedere curajul cercetătorului de a-și alege drept obiect al studiului un personaj controversat, catalogat la extreme – fie acuzat pentru activitatea de până la 1990, când a făcut parte din nomenclatura comunistă, fie adulat pentru sprijinul oferit unuia și altuia, comportamentul beneficiarilor anulând adevărul vorbei cu recunoștința care ar fi floare rară."

[2] **Ion Brad**, *Ca ardelean, n-am dreptul să uit nimic din istorie*, în „Vatra veche", nr. 10/2017, reluat în volumul *Sub semnul confesiunii*, București, Editura Semne, 2019.

Note de lectură

CÂTEVA CĂRȚI DEOSEBITE

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare, Canada

În ultima perioadă, de iarnă și în izolare, am citit mult și lecturile făcute mi-au produs atâta emoție, încât n-aș putea să nu le menționez pe toate. Voi prezenta pe scurt cărțile citite, în ordinea în care le-am citit.

Prevestirea [1], roman de **Ioana Pârvulescu**, m-a emoționat de la primul până la ultimul rând. Toți cititorii păstrează, din multitudinea lecturilor, numai câteva care i-au marcat emoțional. Ele rămân repere în viața lor, iar acest roman a devenit, pentru mine, unul dintre ele. Prezentarea de pe coperta patru a cărții ne previne: „O prevestire care schimbă oamenii".

Autoarea a primit adesea scrisori din străinătate care i s-au adresat cu numele „Iona" în loc de „Ioana". Și așa s-a născut ideea de a se opri la povestea profetului Iona din Vechiul Testament. Am parcurs cele peste 300 de pagini în trei zile, fascinată nu numai de povestea în sine (cartea este bine documentată!), dar și de frumusețea și plasticitatea scrisului, de caracterul personajelor, de tot ansamblul cărții. Am fost *vrăjită* intrând în lumea creată de autoare. În cronicile de specialitate, *Prevestirea* a fost comparată cu *1001 de nopți*. Sigur că descrierea cetății Ninive, cu elementele ei orientale, conduce spre o asemenea comparație, dar pe mine m-a vrăjit mai profund decât *1001 de nopți*.

Cartea oferă acea stare care nu e trecătoare, ci, dimpotrivă, este una de *bine statornic* și *tămăduitor* pe care doar marii scriitori sau artiști îl pot provoca.

Tatuatorul de la Auschwitz [2] este un roman de mare succes scris de autoarea australiană **Heather Morris**. L-am citit în original, imediat ce am aflat de ea dintr-un remarcabil interviu luat autoarei de Cristian Pătrășconiu, la sfârșitul lui 2020, pentru „România Literară". Am înțeles din interviu că romanul e inspirat din fapte reale. Este povestea de dragoste dintre un deținut, fost tatuator la Auschwitz, Lale și Gita, o tânără prizonieră. După eliberarea din lagăr în care cei doi au petrecut trei ani, ea a devenit soția lui. Autoarea a ascultat povestea, spusă chiar de Lale Sokolov, pe care l-a cunoscut după trei ani de la moartea soției sale Gita. Talentul de povestitor al scriitoarei este uriaș, ca și capacitatea ei de a relata și transmite dimensiunea pe care o lua fiecare eveniment din lagăr. Cartea e de o mare profunzime și frumusețe și, în ciuda faptului că totul se petrece în lagărul unde moartea era la tot pasul, accentul poveștii nu cade pe cruzimea tartorilor și a atrocităților pe care le comiteau, ci, dimpotrivă, pe acea parte bună și umană atât a prizonierilor, cât și chiar a unor reprezentanți ai autorităților care, din când în când, știau să închidă ochii. Nu numai că lectura nu m-a demoralizat dar, dimpotrivă, m-a făcut să cred că există o parte bună în oameni care se manifestă în orice condiții ale vieții.

Călătoria Cilkăi [3] de **Heather Morris**, continuare a primului roman, l-am citit tot în original, imediat după terminarea primului. Cilka fusese și ea deținută la Auschwitz, prietenă cu Gita dar, după eliberare, Cilka a fost trimisă de puterea sovietică în Siberia, sub acuzația că „a făcut pact cu dușmanul". Cilka fusese obligată la Auschwitz – sub amenințarea de a fi împușcată – să trăiască cu un ofițer german, fapta ei fiind considerată de sovietici drept crimă. A petrecut 15 ani în Siberia. După imensul succes al primului roman, autoarea a început lucrul la doilea. Dar aici nu a mai intrat în contact direct cu eroina poveștii, cum fusese cazul în primul roman. Autoarea a aflat indirect amănuntele vieții pe care Cilka a dus-o timp de 15 ani în lagărul din Siberia și în anii de după,

[1] **Ioana Pârvulescu**, *Prevestirea*, București, Editura Humanitas, 2020.

[2] **Heather Morris**, *Tatuatorul de la Auschwitz*, București, Editura Humanitas Fiction, 2019.

[3] **Heather Morris**, *Călătoria Cilkăi*, București, Editura Humanitas, Fiction, 2020.

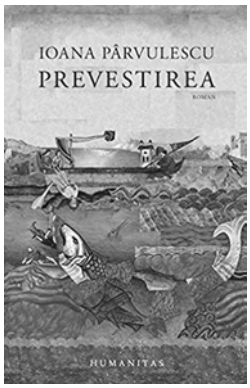

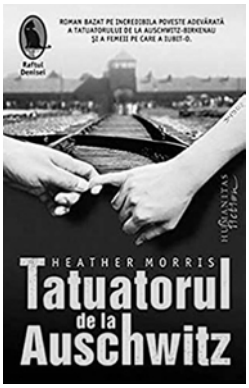

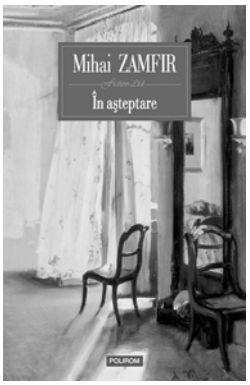

printr-o intensă și valoroasă muncă de documentare. Ca în primul roman, și în acesta e accentuată bunătatea și generozitatea oamenilor care, în Siberia lungilor ierni, se ajutau unii pe alții, dar lectura cărții nu m-a mai tulburat cu aceeași intensitate ca prima. Poate pentru că în *Tatuatorul de la Auschwitz*, Heather Morris a spus povestea pur și simplu, în timp ce în *Povestea Cilkăi*, autoarea a trebuit – așa cum o mărturisește ea însăși – să intervină cu elemente de ficțiune. Ambele cărți merită din plin să fie citite; după lectură, cititorul rămâne cu o profundă senzație de pace sufletească.

În așteptare de **Mihai Zamfir** [4] este un roman în care am recunoscut nu numai momentele grele trăite în România înainte de răsturnarea regimului ceaușist, dar pe care l-am gustat din plin, așa cum mi s-a întâmplat citind toate romanele sale, pentru că este un autor citadin: iubește orașele – în romanul de față, București și Iași – leagă acțiunile de locurile unde se întâmplă, iar străzile devin, sub pana lui Mihai Zamfir, personaje care iau parte la acțiune.

Cartea descrie soarta locuitorilor unui imobil din cartierul bucureștean Mântuleasa. Viața fiecăruia dintre ei, ca și evoluția evenimentelor din România între anii 1987–1990, este evocată cu o mare eleganță a exprimării, creând simultan și suspansul care m-a ținut lipită de paginile cărții. Numele celor zece capitole rezumă, de fapt, parcursul romanului: *Etajul I. Noiembrie 1987, Mansarda. Decembrie 1987, Parterul. Aprilie 1988, Etajul II și Mansarda. Octombrie 1989*. Ultimele două capitole, de un puternic dramatism, se intitulează simplu *Decembrie 1989* și *Februarie 1990*.

Recomand cu mare căldură acest superb și palpitant roman, a cărui lectură produce nu numai o desfătare literară, dar dezvăluie starea de continuă *așteptare* – de unde și titlul cărții – pe care o au cei care au trăit în România evenimentele premergătoare și ulterioare lui 1989.

Zilele lui Savelie de **Grigori Slujitel** [5] este o carte originală și relaxantă. Prefațată de marele scriitor rus **Evgheni Vodolazkin**, cartea povestește, la persoana întâi, aventurile motanului Savelie. Din prefață aflăm că autorul cărții este actor la un teatru moscovit, care din 2018 este filiala Teatrului de Artă „A. P. Cehov", unul dintre cele mai importante teatre de stat din Moscova. Amănuntul referitor la meseria de actor mi s-a părut definitoriu pentru carte. Ce este un actor? Este cineva care, costumat, spune povestea personajului pe care îl încarnează. Sub îndrumarea regizorului, el dă glas cuiva inventat de un alt autor. Aici mi s-a părut că autorul, povestitor talentat de altfel, s-a *costumat* în motan și, cu talentul lui de actor, îl încarnează perfect pe motan, dar viața și replicile lui nu mai sunt scrise de altcineva, ci de însuși actorul interpret. Ideea mi s-a părut, în egală măsură, năstrușnică și interesantă. Un actor în rolul de motan și costumat corespunzător își povestește, în scris, aventurile. Desigur, tot ce se întâmplă, văzut din perspectiva motanului, are o savoare aparte, drept pentru care apare explicabilă distincția „Iasnaia Poliana" – alegerea cititorilor – pe care a primit-o cartea în 2019.

Mississauga, Ontario, Canada

> ***„În ultima perioadă, de iarnă și în izolare, am citit mult și lecturile făcute mi-au produs atâta emoție, încât n-aș putea să nu le menționez pe toate."***

[4] **Mihai Zamfir**, *În așteptare*, București, Editura Polirom, 2020.

[5] **Grigori Slujitel**, *Zilele lui Savelie*, București, Editura Humanitas Fiction, 2020.

Eseu

VORBA MIERE... DAR ȘI FIERE

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

„Cerul și pământul vor trece,
dar cuvintele Mele nu vor trece." (Marcu 13:31)

Oamenii nu pot trăi fără comunicare. Comunicarea este un proces alcătuit din trei verigi bine sudate între ele: a gândi, a vorbi și a face. Deși acestea sunt indisolubil legate, aș dori să fac anumite considerații asupra rostului vorbei și a modului de a vorbi. Comunicarea verbală înseamnă a transmite și a recepta un mesaj prin viu grai. Calea firească de comunicare este aceea prin care omul se comportă la fel ca vorbitor și ca ascultător. Între a spune ceva și a recepționa ceea ce zice altcineva există o relație biunivocă.

Se pare că prin dezvoltarea tehnicii, mijloacele și metodele de comunicare sunt din ce în ce mai multe și mereu la îndemâna noastră. Adevărat și fals. Dacă luăm în calcul eficiența acestora, se poate constata că ne afundăm tot mai mult în singurătate, deși, paradoxal, suntem conectați cu mai multe persoane, însă contactele face-to-face cu semenii sunt din ce în ce mai puține și în timp tot mai scurt. Specialiștii în comunicare susțin că în viață este esențial să comunicăm prin contact direct, în mod nemijlocit, deoarece singurătatea aduce cu sine o seamă de angoase, frustrări, dureri...

Atunci când comunicăm nu mai suntem singuri, suntem cel puțin doi sau mai mulți într-un schimb de idei, informații, concepții... Prin cuvinte deschidem o lume pentru noi, a noastră. O lume care poate fi a prieteniei, a indiferenței ori a ostilității. E adevărat că apar simpatii și antipatii indiferent de voința noastră, însă într-un procent important noi suntem cei care alegem cu cine și ce comunicăm, noi stabilim propriile reguli, noi putem opta pentru cele care ne reprezintă și care au o miză benefică pentru toată lumea.

Cuvintele creează emoții, pot oferi echilibru pentru noi și interlocutori ori pot declanșa furtună. Mintea noastră este conștientă de sensul pe care-l oferim cuvintelor, iar sufletul, „cuibul emoțiilor", receptează și stochează mesajul, însumează energia. Cuvintele au puterea de a mângâia, dar și de a lovi, de a vindeca ori de a răni. Acest lucru pentru că ele au vigoare, sunt purtătoare de mesaj și acționează precum mareea, cu flux și reflux, atrage și/sau respinge.

Nu trebuie neglijată puterera exemplului, ceea ce oferim, aceea primim. „Vorba dulce mult aduce", spune un vechi proverb. Important este ce vorbe folosim și cum le spunem. Nu e nevoie de cuvinte sofisticate, ci de vorbe simple, dar bine șlefuite de asperitățile contondente și dată forma caldă, plăcută, onestă... O vorbă bună este asemenea unui surâs; atât vorba cât și zâmbetul transmit energie pozitivă, iar dincolo de cuvinte, expresia pe care ne-o oferă privirile, mimica feței, imaginea gesturilor, poziția corpului ne transmit semnale care întăresc mesajul acestora.

Cuvintele sunt imaginea sufletului. Pentru a vorbi frumos, nu contează unde trăiești, ce școli ai urmat, unde te afli în ierarhia carierei profesionale. Nu contează nici vârsta; a fi tânăr ori a fi senior nu justifică și nu scuză folosirea de cuvinte nepotrivite și rostirea acestora cu tonul ridicat. Nu are importanță nici sexul, nu este un atu a fi bărbat și nici a fi femeie în modul de a vorbi, pentru că, în primul rând, toți suntem oameni; în fața cuvântului toți avem aceleași drepturi și obligații, fără avantaje particulare.

Dacă ne ascundem în spatele vorbelor și mistificăm adevărul putem deveni ireverențioși și chiar agresivi. Astfel transformăm cuvintele din flori în spini, din păsări cu triluri fermecătoare în șerpi veninoși. Folosirea cuvintelor pentru a jigni pe cineva seamănă cu aruncarea cu

pietre în altcineva înainte de a ne întreba dacă suntem fără de greșeală; impactul poate fi distrugător, nimicitor. Mai mult decât atât, în atare situație, când suntem prinși la cotitură o încasăm, suntem „mitraliați" după primul colț sau, mai rău, suntem loviți imediat direct în plex cu vorbe sau fapte mult mai tăioase. Indiferent în ce postură ne aflăm (lansator ori țintă a alicelor verbale), avem nevoie de platoșe care să ne păzească de șișul vorbelor, dar și de iubirea Domnului pentru a ne izbăvi de păcatul aruncării vorbelor ostile.

Dacă nu ne place cum ni se vorbește, merită să avem răbdare, să ne liniștim, să analizăm ceea ce se întâmplă, să încercăm să înțelegem starea noastră și a persoanei căreia sau care ni se adresează. În niciun caz, nu trebuie să-i răspundem cu aceeași monedă. Reversul medaliei nu este benefic, nu ne fortifică și nici nu ne face să ne tresalte inima de bucurie. Este nevoie de timp pentru a ne reîncărca bateriile și cu deosebit calm să comunicăm în parametri firești. Poate uneori, onestitatea ne permite să-i judecăm pe alții, însă responsabilitatea ne obligă să ne analizăm/judecăm pe noi întâi pentru a ne îndrepta felul de a gândi, a vorbi și a transmite emoții.

Călătoria la braț cu vorbele bune și frumoase ne deschide peisaje mirifice în compania unor persoane din viața noastră. Înlăturăm negativismele, conflictele și ungem cu mir vorba bună pentru a crește bucuria ființei noastre și a semenilor; restartăm buna dispoziție printr-o binefăcătoare și frumoasă relație, întrucât comunicarea verbală este un scenariu ad-hoc. Creierul este atât de inteligent încât poate realiza instant o asemenea montare/regie. Desigur, este și un exercițiu care se învață treptat, cu atenție și bună intenție. Nu ne supărăm dacă nu obținem totdeauna rezultatul scontat, o comunicare civilizată, ci putem să ne îngăduim o mică pauză de comunicare până se liniștesc spiritele, apoi cu calm trebuie să revenim cu încredere și speranță de comunicare mai bună.

Oamenii nu pot fi schimbați în esența lor de altcineva, ei se schimbă doar dacă reușesc să conștientizeze necesitatea schimbării, dacă își doresc schimbarea, când vor, cum și cât vor. Îi lăsăm în pace, spunându-le că pot conta pe noi în demersul lor de schimbare a atitudinii și modului de exprimare. Însă nici nu trebuie să uităm aceste înțelepte vorbe: „Cu cuvânt rău și pe cei buni îi faci răi, și cu un cuvânt bun și pe cei răi îi faci buni." (Sf. Macarie Egipteanul).

Lumea devine din ce în ce mai haotică și mai fragilă. Există haos în afara și în interiorul nostru. Putem elimina acest haos prin cuvinte frumoase adresate cu respectul cuvenit, cu dragoste necondiționată și solicitudine. La un asemenea comportament și necuvântătoarele sunt receptive. Din tonul cuvintelor înțeleg și simt bunătatea și apropierea celor care le spun. Am văzut de-atâtea ori câini care vin

La Scapigliata (Femeia cu păr ciufulit), portret atribuit lui Leonardo da Vinci, ulei, umbre și pigmenți de plumb alb pe lemn de plop, neterminat, cca. 1506–1508, Galeria Nazionale di Parma, Italia

alături, se ating și se alintă când sunt chemați de deținătorii lor; ori o pisică cum se contorsionează cu grație pe lângă noi când îi vorbim!!! Putem înțelege și din comportamentul acestora cât de mult contează înălțimea și căldura glasului cu care rostim vorbele. Vocea în care le îmbrăcăm atrage ori respinge, apropie ori îndepărtează. Prin cuvinte formăm atitudini, cizelăm comportamente, îmbunătățim manifestări lăturalnice, corectăm maniere defectuoase, vindecăm traume, ne apropiem unii de alții...

Felul de a vorbi se învață, vocabularul se însușește treptat din pruncie, apoi întreaga viață. S-a constatat că în familiile în care felul de a se adresa și vocabularul este unul ales, civilizat, frumos, luminos este preluat de copii în aceeași cheie. Dacă părinții vorbesc tare, jignesc, astfel procedează și copiii; ceea ce văd și aud, aceea reproduc chiar și atunci când habar n-au ce înseamnă vorbele respective. În funcție de cuvintele auzite și rostite în familie, grădiniță, școală, colaboratori, în colectivul și comunitatea în care trăim ne formăm deprinderea de a vorbi și a ne adresa celorlalți, învățăm arta de a comunica. Prin ceea ce spunem și modul în care comunicăm rămânem în memoria oamenilor, în primul rând a celor din familie, din proxima vecinătate ori a celor cu care venim în contact cu diverse prilejuri.

Cuvintele pot fi MIERE, dar și FIERE, medicament sau otravă, scut ori obuz. Fiind declanșatoare de trăiri, au o înrâurire majoră asupra celor cărora ne adresăm, de aceea sentimentele nu trebuie să ne controleze viața, ci ideal ar fi ca ele să fie dirijate în mod constructiv, să fie creatoare. Reverberațiile cuvântului bun sunt blânde, calde, mângâietoare, mobilizatoare, ale cuvântului rău sunt reci, grele, unele năucitoare. Din păcate, agresivitatea verbală este la ordinea zilei, un atac dezlănțuit de o artilerie grea și adesea „ne împușcăm" prin cuvinte. În acest sens se impune o grijă sporită și găsite căile potrivite pentru potolirea, diminuarea și eradicarea acestui stil de comunicare abrupt și dăunător.

Dacă există o „Zi internațională a faptelor bune", de ce nu ar fi și o „Zi internațională a cuvintelor bune și frumoase"? Acest lucru, într-o logică simplă. Întâi gândim, după aceea spunem ceea ce gândim, apoi acționăm, trecem la fapte. Dacă gândurile sunt bune, vorbele vor fi frumoase, iar faptele vor fi creatoare de bine și frumos. Un mănunchi superb de petale care fac cinste omului, creat după chipul și asemănarea Domnului.

Fiecare dintre noi dorim să ni se vorbească frumos, cu respect, cu blândețe, dar pentru a se împlini dorința noastră este musai să procedăm și noi asemenea. Să rostim cuvinte potrivite în locul și contextul adecvat, să devenim mai atenți cu noi și mai buni cu ceilalți. Acest mod de comunicare scoate la lumină o serie de calități: bunătate, respect, dragoste, compasiune, acceptare, toleranță…

Ne aflăm astăzi într-o stare dilematică. Dezvoltarea galopantă a mass-media dă amploare formelor de transmitere a mesajelor și modului de comunicare a acestora. Publicațiile periodice, radioul, televiziunea și toate celelalte canale de comunicare online, în goană nebună după rating, în cea mai mare parte folosesc un vocabular trivial și suburban. Jurnalismul de investigație, emisiunile în direct, interviurile, confruntările de idei… induc o stare deplorabilă în rândul oamenilor. În ciuda avertizării televiziunilor, „vă pot afecta emoțional", nu fac altceva decât să trezească curiozitatea și să atragă privitorii. Astfel vor să distrugă sistemele tradiționale de educație cu intenția de a spăla creierele și a induce spaimă în rândurile populației. Emisiunile și filmele pentru copii și adolescenți sunt lipsite de discernământ în aprecierea adevăratelor virtuți umane, transmit mesaje violente, ducând în final la formarea unor atitudini și comportamente ireverențioase, vulgare, impulsive. Lexicul total nepotrivit al scenariilor are efecte negative și vitregește utilizatorii de o bună formare și educație. Se poate afirma că în marea majoritate a presei de astăzi, cuvântul s-a transformat din stindard în mitralieră, din polen melifer în pelin amar, ne lovește din toate părțile, ne amărăște și ne otrăvește încet dar sigur…

În contextul pe care-l trăim de câteva luni, criza sanitară, politică, economică, civică, globală și din țară are repercusiuni grave asupra modului de comunicare. Discuțiile nu mai sunt constructive, mass-media este aservită unor interese obscure, acuză prin cuvinte scabroase pe unii, admiră nejustificat pe alții, politicienii se acuză reciproc prin vorbe pur și simplu mitocănești. Slova a devenit al doilea virus care ne ucide. Poate că această amplă criză este venită cu scopul, ca noi, oamenii să învățăm/reînvățăm câteva lecții simple de viață, abecedarul conviețuirii și comunicării: să fim mai buni, să vorbim mai frumos și mai bine, să ne comportăm civilizat, să respectăm și să ajutăm pe ceilalți. Avem pretenția de a beneficia din partea celorlalți de un asemenea tratament, însă uităm să privim mai des și mai insistent în propria grădină, năpădită de toate buruienile gândurilor, vorbelor și faptelor. Să conștientizăm că ne-am rătăcit în propria pădure cu arbori falnici, care ar fi putut fi viguroși, dacă nu i-am fi tăiat din inconștiență, fără discernământ, lăsându-ne pradă intemperiilor de tot felul. Nu lăsăm în urma noastră niciun bob/grăunte de vorbe și fapte bune care să ne călăuzească spre întoarcere, revenire la matcă, deși „este în natura noastră să fim mai fericiți atunci când gândim binele, rostim binele și facem binele." (Shari Arison).

Dacă dorim ca viața noastră, a urmașilor urmașilor noștri să se schimbe, să intre pe un făgaș firesc trebuie să nu uităm niciodată: „Cuvintele sunt ca albinele, unele fac miere, altele înțeapă." (Bisanne de Soleil) Este nevoie să ne îndulcim vorbele, iar mierea lor să ne hrănească de-a pururea, pentru că la început a fost Cuvântul, și prin Cuvânt vom descoperi Calea, Adevărul și Viața. Așadar, puterea Cuvântului este unică.

„Cuvintele sunt imaginea sufletului. Pentru a vorbi frumos, nu contează unde trăiești, ce școli ai urmat, unde te afli în ierarhia carierei profesionale. Nu contează nici vârsta; a fi tânăr ori a fi senior nu justifică și nu scuză folosirea de cuvinte nepotrivite și rostirea acestora cu tonul ridicat."

Eseu

UN AN DE PANDEMIE

Mihai Lungeanu
Regizor de teatru

A trecut un an... Un an de „imponderabilitate”... Suspendați între frică și luciditate, între speranțe și dezamăgiri, între „Doamne ajută!” și „Doamne ferește!”, între lupta cu sine și războiul cu ceilalți, între dorința „fierbinte” și neputința înghețată... A dispărut forța gravitațională care ne ținea cu picioarele minții lipite de valorile pe care le cultivam în sufletele noastre. Au fost întoarse cheițele tuturor mecanismelor care încă mai ticăie pe lumea asta... au fost puse baterii noi la ceasurile vechi (deși timpul „bate” la fel)... s-au întors clepsidrele (deși nisipul e din ce în ce mai puțin)... tablele negre au fost șterse minuțios și meticulos (deși nu mai avem cretă colorată)... iar materiei prime a civilizației, adică „omului”, i s-a comunicat, cu efecte imediate, contagioase și endemice, că s-a constatat (sau poate că așa s-a hotărât?!) depășirea termenului de garanție!... Un an fără dialog „social” (decât discret, cu sinele... sau, subtil, cu divinitatea)... Un întreg an de rătăcire pe drum drept, de înotat pe nisip, de zburat pe sub plapumă, de purtat ochelari de cal de lemn, de încăpățânări fără sens și de trădări inutile, de invocări extraterestre și de mișmașuri subpământene... Un an în care parcă s-au întâmplat toate, deși nu s-a petrecut (mai) nimic... Plutim într-un ocean uscat „la comandă” și respirăm un vid cu (prea mare) grijă porționat... Ne dorim „să fi rămas așa cum am fost” (deși nimic nu ne mai plăcea, nimic nu ne mai ajungea, nimic nu ne mai satisfăcea), dar ne îngrozim „că o să devenim ce o să fim”... dar „ce?”, nici noi nu știm... Un an cu priveghiuri de carnaval și cu răni pansate mediatic cu petale de trandafiri de plastic... un an cu bucurii întoarse, cu tristețe în sine și cu nemulțumiri explodând revoluționar, deși înțelegerea lor e încă departe... un an plin cu infinite nădejdi și cu infinite disperări... un an gol ca o coajă de nucă, din care miezul (asemănător ca formă cu minunatul *creier* – nu doar uman) a fost aspirat și transformat într-un mai scump decât aerul vaccin universal... Un an în care răspicatul „nu” ionescian s-a amestecat (a fost procesat) cu zburdalnicul „Dada” al suprarealiștilor și ne-am ales cu un incolor și fără de vlagă „poate”, traductibil în orice limbă, dar de neînțeles pentru niciun locuitor (încă) treaz al acestui pământ adormit (sau drogat ?!)... Un an de promisiuni făcute cu gura închisă și de competiții câștigate prin neprezentarea adversarului, un an în care schimbarea culorii la semafor a devenit istorie, iar istoria s-a transformat într-o intersecție nesemaforizată... Un an care a trecut mâncându-ne din viitor... și îndatorându-ne, definitiv, trecutului... Un an dispărut în lumina întunericului!...

„Au fost întoarse cheițele tuturor mecanismelor care încă mai ticăie pe lumea asta...”

Teatru

CONSTANTINII

fragmente

Pașcu Balaci

Poet, dramaturg, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Dramatis personae *(în ordinea intrării în scenă, inclusiv cele care nu apar în aceste fragmente):*

Constantin Brâncoveanu al... Zilelor Noastre (Povestitorul), urmașul contemporan al domnitorului Țării Românești
Constantin Brâncoveanu Junior, fiul cel mare al Voievodului Constantin Brâncoveanu
Constantin Brâncoveanu, domn al Țării Românești între 1688–1714, fiul lui Matei Brâncoveanu și al Stancăi Cantacuzino, sora domnitorului Șerban Cantacuzino (1678–1688)
Constantin al XI-lea Paleologul (*Dragases*) (în limba greacă, *Κωνσταντίνος ΙΑ' Δραγάσης Παλαιολόγος*, *Kōnstantinos XI Dragasēs Palaiologos*), ultimul împărat creștin al Imperiului Bizantin (1448–1453)
Constantin I sau Constantin cel Mare, primul împărat creștin al Imperiului Roman (306 –337)
Eunucul călău

Tabloul 1

Intră pe scenă un bărbat mai în vârstă, de modă veche, îmbrăcat cu multă îngrijire. Sobru, distant, egal cu sine, dar împovărat parcă de un secret pe care dorește impetuos să-l destăinuie publicului spectator. Privește cu atenție și respect în mijlocul sălii de spectacol, face o reverență politicoasă publicului. Vocea sa este calmă, profundă, străbătută însă de o nedisimulată și caldă emoție, ce impune imediat.

Constantin Brâncoveanu... **al Zilelor Noastre**, căruia îi vom spune de aici înainte, **Povestitorul**

Povestitorul: Bună seara, tuturor! Vă rog să-mi permiteți să mă prezint. Numele meu este... **Constantin Brâncoveanu**. Nu vă mirați, doamnelor și domnilor! Sunt chiar **Constantin Brâncoveanu**, fiu al prințului Mihai Brâncoveanu care se trage din vechea spiță a Brâncovenilor. Actualmente trăiesc în Anglia [1]. Am studiat istoria, pe care o predau studenților mei din Anglia și America. Acum vă vorbesc din fața închisorii otomane **Yedi-kule**, Cetatea celor Șapte Turnuri din Istanbul. Am venit aici să dezgrop trecutul neamului meu, în acest oraș extraordinar, așezat între două lumi. Prin strâmtoarea aceasta a trecut cândva corabia argonauților în căutarea legendarei lâni de aur. Eu caut aici *lâna adevărului* istoric, frânghiile ude cu care au fost bătuți și apoi legați la stâlpul infamiei străbunii mei. *(Povestitorul Constantin Brâncoveanu înlătură niște cărămizi vechi și scânduri cu fire groase de păianjeni și intră într-o celulă unde zace un tânăr bărbat în lanțuri, cu puțin trecut de 30 de ani. Se*

[1] *Povestea ultimilor Brâncoveni născuți în România,* „Historia special", București, anul III, nr. 7, iunie 2014, pp. 56–66.

îndreaptă spre public): El este fiul cel mai mare al domnitorului Constantin Brâncoveanu. L-am recunoscut după tablourile strămbunilor. În buna tradiție a familiei Brâncoveanu, fiind primul copil de parte bărbătească a fost botezat… ***Constantin***! *(Povestitorul se duce liniștit la tânărul înlănțuit și cu o cheie îi desface lacătul lanțului.)*

Constantin Brâncoveanu Junior *(surprins)*: Cine ești dumneata? Ce cauți aici? De ce m-ai dezlegat? M-a eliberat cumva sultanul Ahmed? Răspunde-mi imediat! L-a eliberat cumva și pe tata și pe ceilalți frați ai mei din celulele de alături: Ștefan, Radu și Matei? Repet întrebarea, domnule: Cine ești dumneata?

Povestitorul: Eu sunt un om… din altă lume. Dar sunt tot din neamul tău, așa că stai liniștit, nu-ți fac absolut niciun rău. Nu am venit să-ți dezleg lanțurile, ci limba. Cum de ai ajuns aici în ce mai temută închisoare din Imperiul Otoman?

Constantin Brâncoveanu Junior: Cum? Pe neașteptate.

Povestitorul: Adică?

COSTANTINO I. GENITO.
STEFANO II. GENITO.
RIDOLFO III. GENITO.
MATTIAS IIII. GENITO.
COSTANTINO BASSARABA BRANCOVANI PRINCIPE DI VALACHIA DECOLAT: IN COSTANTINOP: MDCCXIV

Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești și cei patru fii ai săi: Constantin, Stefan, Radu și Matei. Gravură în aramă executată la Veneția, 1717.

Sursa: Anton Maria del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia,* Veneția, 1718.

Constantin Brâncoveanu Junior: Cu o zi înainte de Buna Vestire, pe 24 martie 1714, a sosit la București la Palatul domnesc capugiul [2] Mustafa-aga din Istanbul, cu pretextul că este în drum spre raiaua [3] Hotinului. Era un vechi și bun prieten de-al tatei, Constantin Vodă Brâncoveanu. Turcul nu a trezit nicio bănuială tatălui meu, chiar dacă trimisul sultanului a venit în fruntea unei cete de turci. Capugiul a fost întâmpinat cum se cuvine de Vodă, în sala mare a Spătăriei de la Curtea Domnească, alături de alți boieri care se găseau acolo. Dar în momentul de efuziune al îmbrățișării, Mustafa-aga a scos pe neașteptate o năframă mai neagră decât întunericul iadului și a pus-o pe umărul tatălui meu, rostind groaznicul cuvânt: **Mazil**!, adică **mazilit, scos din domnie**! Toată lumea a rămas încremenită. După o domnie de peste 26 de ani, dintr-o dată, nitam-nisam, a căzut trăznetul mazilirii în capul tatălui meu.

Povestitorul: Părintele tău nu a încercat să se apere?

Constantin Brâncoveanu Junior: Ba da. A căutat ajutor la cei apropiați lui, la unii boieri, la slugile lui, dar…

Povestitorul: Dar?

Constantin Brâncoveanu Junior: Era prea târziu. Trupele instruite din vreme ale capugiului au ferecat toate porțile, au închis toate intrările, ca să nu poată veni nimeni în ajutorul tatălui meu… Solul Padișahului [4] a chemat degrabă pe boieri și pe Mitropolit și în prezența lor a dat citire firmanului de mazilire prin care tatăl meu era declarat **hain**, adică **rebel**, și din această cauză a fost detronat. Capugiul a pornit să sigileze vistieria

[2] **Capugíu,** *capugii,* s. m. (Înv.) Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domnilor. – Din turcescul **kapucu** (lit. *kapıcı).* (***DEX***, 2009).

[3] **Raía**, raiale, s. f. 1. Teritoriu ocupat și administrat direct de autoritățile militare turcești. 2. Nume dat de către turci locuitorilor din Moldova și Țara Românească, datori să le plătească tribut. [Pr.: -ra-ia] – Din tc. **rāyā**. (***DEX***, 1998).

[4] **Padișáh**, *padișahi,* s. m. Titlu purtat (în Evul Mediu și în epoca modernă) de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu; persoană purtând acest titlu. Titlu purtat de împăratul Turciei; sultan. – Din tc. **pādișāh**, fr. **padisah**. (*DEX*, 2009; *Dicționarul limbii române literare contemporane – DLRLC*, 1955–1957).

și apoi tezaurul privat al domnului. Odobașii imbrohorului [5] au răscolit apoi palatele noastre de la Mogoșoaia, Târgoviște, Potlogi, București și casele domnești de la Pitești, Obilești și Caracal. A fost apoi uns domn în cea mai mare grabă marele spătar Ștefan Cantacuzino. Neavând caftan de domnie, care era închis sub sigiliu în vistierie, capugiul Mustafa și-a scos haina proprie pe care a pus-o pe umerii noului domn. Tata a mai avut puterea să spună doar atât: „E mai bine că domnia a fost încredințată lui decât unui străin!" În Vinerea Mare, a patimilor, la orele nouă seara, începea pătimirea noastră. Am pornit spre Istanbul. Înainte de a ne urca în carete, noul domn a avut bunăcuviința de a-l saluta pe vechiul domn. Vodă Brâncoveanu i-a spus: „Finule Ștefan, dacă aceste nenorociri sunt de la Dumnezeu pentru păcatele mele, facă-se voia Lui. Dacă însă sunt roada răutății omenești pentru pieirea mea, Dumnezeu să ierte pe dușmanii mei, dar păzească-se de mânia teribilă a judecății divine". Capugiul a condus nenorocitul nostru convoi de vreo 50 de carete încărcate cu averile noastre toată noaptea. A trecut Dunărea repede, de teamă să nu fie atacat în Valahia și am ajuns dincolo de fluviu, la Rusciuc. De aici, după un scurt popas, am pornit iar. După aproape trei săptămâni de drum, am ajuns la Istanbul.

Povestitorul: Și cum ați fost primiți aici?

Constantin Brâncoveanu Junior: Neașteptat de rău. Tatăl meu a sperat, bietul de el, că după ce vreme de 26 de ani a umplut curtea sultanului de peșcheșuri, daruri și giuvaericale,va avea dreptul să stea împreună cu familia sa la unul dintre palatele sale. Spre groaza noastră, am fost aruncați direct în partea cea mai întunecoasă a închisorii **Yedikule**, cu excepția Doamnei lui Vodă, a nurorii sale, a copilului și fiicei acesteia care au fost duse într-un loc mai luminos din altă închisoare.

Povestitorul: Ce a urmat după arestarea voastră?

Constantin Brâncoveanu Junior: Eu și tata am fost imediat supuși la cazne. La început mai ușoare, apoi din ce în ce mai grele.

Povestitorul: Ce voia sultanul?

Constantin Brâncoveanu: Să mărturisim unde este averea noastră.

Povestitorul: Avere?

Constatin Brâncoveanu Junior: Da. Vodă Brâncoveanu era poreclit la Istanbul **Altîn Bey**.

Povestitorul: **Altîn Bey**?!?

Constantin Brâncoveanu Junior: Da, **Altîn Bey**. Pe turcește înseamnă **Prințul Aurului**. Ticăloșii au început apoi să-l chinuiască pe Vodă. Tatăl i-a blestemat cu niște cuvinte îngrozitoare de care și acum mă cutremur. A spus că a dus atâta aur la Istanbul că din el s-ar fi putut turna un lanț gros cu care să se închidă strâmtoarea Bosforului, așa cum au făcut creștinii împăratului Constantin al XI-lea Dragases, ultimul împărat al Constantinopolului, spre a opri corăbiile turcilor. I-a blestemat pe sultan și pe marele vizir și a prezis destrămarea Imperiului și făurirea Daciei mari pe osemintele osmanlâilor. *„Ce avere?",* i-a înfruntat tatăl meu. *„Asta-i averea mea"*, le-a răspuns tot el. *„Am mulți feciori și multe fete. Dumnezeu dă roadă îndestulată celor pe care îi iubește. Mi-a dat și mie, slăvit să fie numele Lui*". Tata a spus adevărul. Înaintea mea s-au născut surorile mele Stanca, Maria și Ilinca. Am urmat eu. O mare bucurie pe capul tatălui meu, am fost primul lui fecior, născut în l683, înainte de a lua el domnia. Au urmat după mine Ștefan, Safta, Radu, Ancuța, Bălașa, Smaranda. Ultimul vlăstar brâncovenesc a venit pe lume în l698. Mezinul Matei, are doar l6 ani, zace și el alături de tatăl meu, de mine, de Ștefan și de Radu în închisoarea necredincioșilor. La scurtă vreme, sultanul l-a arestat și pe vistiernicul și ginerele tatălui meu, sfetnicul Ianache Văcărescu. Îl bat mai tare decât pe Vodă Brâncoveanu ca să spună la care bănci din Europa sunt depuși banii noștri. Așa că, tata, i-a înfruntat deschis… *„Averea mea sunt copiii mei".* Dar sultanul de acum, Ahmed al II-lea se uită nu la mulțimea copiilor, ci la mulțimea galbenilor, a banilor. *Banul este ochiul dracului,* așa după cum se spune în Țara Românească.

[5] **Odabaș**, s. m., *variante*: **odobaș, odobașă**, comandant al unei companii de ieniceri. Turcism. (*Micul Dicționar Academic*, ediția a II-a, 2010).

Imbrohór, imbrohori, s. m. Persoană trimisă de sultan în Țările Române cu înalte misiuni politice. – Din tc. **imbrohor**. (*DEX*, 2009).

Povestitorul: Eu cred că asta se spune cam peste tot. În toată Europa se spune, de pildă, că inima englezului este în pungă. *(Scoate din buzunar o monedă.)* Am și eu un astfel de *ochi al dracului*. L-am cumpărat de pe piața neagră, împreună cu doi kosoni dacici. Dar această monedă de aur am adus-o special cu mine la Istanbul. Recunoști această monedă?

Constantin Brâncoveanu Junior *(luând moneda din mâna Povestitorului)*: Doamne, Dumnezeule! Este chiar **moneda de aur** bătută de Vodă Brâncoveanu…

Povestitorul: Ce poți să-mi spui despre ea?

Constantin Brâncoveanu Junior *(sărutând cu evlavie și apoi restituind moneda de aur)*: Cel mai bine ar fi să vă povestească despre această monedă chiar tatăl meu… Este în celula de alături… *(Se stinge lumina)*.

.....

Tabloul 6

*Ușa celulei se deschide și apare **Eunucul călău**.*

Călăul: Astăzi, tu și ai tăi veți apărea în fața sultanului…

Constantin Brâncoveanu: Ce onoare! Dorește Înălțimea Sa să mă ancheteze *in personam*?

Călăul: Nu. Ancheta s-a încheiat, verdictul s-a pronunțat!

Constantin Brâncoveanu: Fără să fim de față?

Călăul: Fără. Verdictul îl știu foarte puțini.

Constantin Brâncoveanu: Aferim! Și care este, mă rog, acest verdict?

Călaul: *Boghaz Kesen*.

Constantin Brâncoveanu: Ce vrei să spui? Ce înseamnă *Boghaz Kesen*?

Călăul: Înseamnă… *tăierea beregatei*. Vrei să asculți povestea despre **Boghaz Kesen**?

Constantin Brâncoveanu: De ce nu?

Călăul: Sultanul Baiazid, bunicul cuceritorului Constantinopolul, sultanul Mahomed al II- lea a construit, înainte de a cădea Bizanțul, o citadelă pe malul asiatic al strâmtorii, care avea să se cheme **Anadolu Hisar**. Mahomed, ca să nu se lase mai prejos decât bunicul său, a început construcția perechii acestei cetăți, dar pe partea opusă, ca să poată controla toate trecerile de corăbii din strâmtoare și de pe mare, dincolo și dincoace de Bosfor și ca să poată supune Constantinopolul unei blocade, pe uscat și pe apă. Până în luna martie 1452, toate materialele de construcție și toți lucrătorii au fost adunați acolo, la locul ales de sultan. Înălțarea fortăreței a început pe 15 aprilie. S-a terminat în august. A ajuns să fie cunoscută sub numele de **Rumeli Hisar**, citadela Occidentului turc, de pe țărmul opus lui **Anadolu Hisar**, citadela Orientului, tot turc. Noi, drept credincioșii am botezat-o **Boghaz-Kesen**, iar ghiaurii de greci i-au zis **Laimokopia**, ceea ce înseamnă același lucru: *tăierea canalului sau a beregatei*. Ca să curețe terenul pe care avea să se înalțe

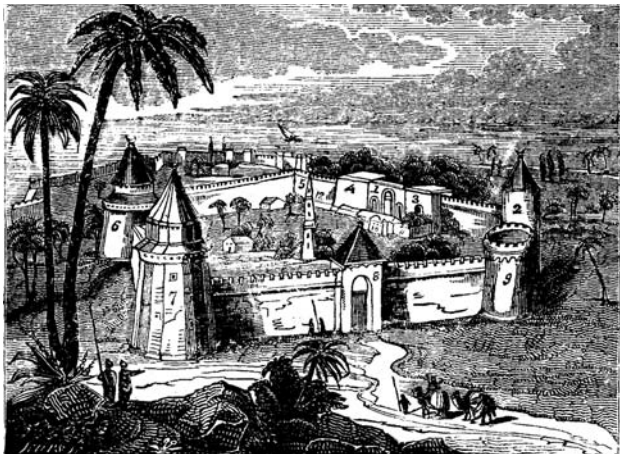

Fortăreața **Edikule** („Castelul cu Şapte Turnuri"; în turcă: **Yedikule Hisari**, greacă: **Έπταπύργιον, Heptapyrgion**; și **Edicule**) cetate din Istanbul, construită de Mahomed al II-lea în 1458, la puţin timp după cucerirea Constantinopolului, prin extinderea fortificaţiilor deja existente. La cele 4 turnuri ale zidurilor Constantinopolului ce formau Poarta de Aur, sultanul a construit în 1458 încă 3 turnuri mai masive.

Edikule a fost locul de execuţie al unor opozanţi: viziri consideraţi trădători, şefi ai teritoriilor cucerite de turci etc.

fortăreața de pe țărmul european, muncitorii turci au dărâmat câteva biserici ortodoxe. Sătenii greci din împrejurimi s-au ridicat la luptă, dar au fost cu toții măcelăriți. Sultanul Mahomed nu știa de glumă. Asta este povestea lui **Boghaz Kesen**. Sultanii noștri au tăiat o beregată de strâmtoare care desparte Europa voastră de Asia noastră, nu o să taie acum câteva beregate de ghiauri? Haida de! Așa că, pe scurt *Boghaz Kesen* înseamnă pentru tine… moartea.

Constantin Brâncoveanu: Moartea?

Călăul *(cu simplitate)*: Ți se va tăia capul. Ție, feciorilor tăi, ginerelui tău. Eu voi duce la executare sentința măritului Padișah.

Constantin Brâncoveanu: Tu?

Călăul: Da, am uns destule osii în palatul imperial ca să fiu vrednic de funcția asta de călău. Dar, nu îți ascund faptul că sunt cam nou în meserie… Ultima execuție nu a fost pe placul marelui vizir. A trebuit să-i duc o pungă plină de aur ca să nu mă schimbe. Nu prea am retezat capete de oameni… ci doar de animale…

Constantin Brâncoveanu *(se înfioară)*: Ai grijă să nu îi chinui pe bieții mei feciori, acolo, lângă butuc… Te rog să ne tai capetele dintr-o singură lovitură… Să nu-ți tremure mâna… îți dau aur ca să ai mână de oțel… *(După câteva momente de tăcere.)* Dar… nu poți să-mi spui care au fost capetele de acuzare după ce stăpânii tăi mi-au confiscat tot aurul? Nu s-a schimbat nimic din rechizitoriu?

Călăul: Nu. A rămas tot așa ca la început. Ai fost acuzat că ai întreținut corespondență secretă cu împărații Austriei, Rusiei, cu regele Poloniei și cu Serenissima Republică a Veneției, cărora le dădeai informații despre trupele turcești. Ai mai fost acuzat că împăratul Leopold I al Austriei a desemnat familia Brâncoveanu să conducă pe linie bărbătească Valahia, că vărul tău, Toma Cantacuzino, a fugit la țarul Petru I înainte de bătălia de la Stănilești pe Prut, cu consimțământul tău, că ai bătut monede scumpe de aur în Ardeal cu valoare de 2 până la 10 galbeni, iar sub pretextul de a lua aer, stăteai până la 9 luni pe an la Târgoviște și nu la București, ca să poți fugi în caz de nevoie la casele tale din Ardeal, că ai cumpărat din Viena timpane, trâmbițe, instrumente muzicale din argint curat, lucruri pe care le nu are nici slăvitul nostru Padișah, că ai strâns prea multă avere și că ai cumpărat prea multe moșii în dauna poporenilor tăi…

Constantin Brâncoveanu *(scoate o monedă de aur)*: Vezi moneda asta?

Călăul (*lacom*): O văd, cred că este mult mai mare decât celelalte pe care mi le-ai dat, pare destul de grea.

Constantin Brâncoveanu: Nu pare, ci chiar este grea. Dar nu este la fel de grea ca moneda de aur bătută de principele transilvan Mihail Apafi, la Făgăraș, în 1676, și care cântărea 345 grame.

Călăul *(uluit)*: 345 de grame?

Constantin Brâncoveanu: Da. Dar a mea este mult mai ușoară. Aceasta este ultima monedă pe care o mai am. Mai ales pentru moneda asta stăpânul tău sultanul Ahmed al III-lea vrea să- mi ia capul. Trebuia să împart această monedă – medalie demnitarilor Țării Românești și ambasadorilor puterilor străine în ziua când aș fi împlinit 60 de ani. Adică, azi.

Călăul *(uluit de surpriză)*: Azi?

Constantin Brâncoveanu: Da, azi împlinesc 60 de ani. Este sărbătoarea de Sfânta Marie Mare… Poftim! Ți-o dăruiesc ție! *(Îi întinde moneda de aur.)*

Călăul: De ce?

Constantin Brâncoveanu: Să nu se zică vreodată că nu am împărțit moneda. Și apoi, sincer să fiu, ți-o dau și pentru ca… să ne tai capetele dintr-o singură lovitură. Să nu ne chinuim. Așa știu măcar că mi-am plătit și domnia la Istanbul, și moartea tot la Istanbul, până în ultima clipă.

Călăul *(azvârlind moneda cu dexteritate în sus prin învârtire)*: La Istanbul totul se plătește.

Constantin Brâncoveanu: Mie îmi spui? Dintr-un oraș al Credinței în bunul Dumnezeu, a ajuns acum un oraș blestemat al banilor, unde nu se mai întâmplă minuni. Cu excepția nopții trecute…

Călăul *(curios și un pic speriat)*: Ce s-a întâmplat noaptea trecută?

Constantin Brâncoveanu: Aici, în celula asta s-a întâmplat… o minune.

Călăul: O minune? Ce minune, ghiaurule?

Constantin Brâncoveanu: Am fost vizitat de neamurile mele.

Călăul: Este imposibil. Am fost aici cu tine. Ai vedenii. Te-ai țicnit de spaimă, la gândul execuției.

Constantin Brâncoveanu: Nu. Am fost vizitat de neamurile mele. Din viitor și din trecut. *(Răsuflă ușurat.)* Acum știu că neamul meu nu va fi stârpit de sultan, chiar dacă azi îmi vei tăia toți copiii de stirpe bărbătească. Am fost vizitat de un domn profesor Constantin Brâncoveanu din Londra, stră-stră-stră-strănepotul meu, am stat apoi de vorbă cu ultimul împărat creștin al Constantinopolului, Constantin al XI-lea Porfirogenetul, cel născut în camera de purpură. Am coborât tot mai mult în straturile de istorie din Istanbul și am dat chiar de sfântul nostru Constantin cel Mare, cel care împreună cu mama sa Elena a descoperit crucea pe care a fost răstignit Domnul nostru Iisus Hristos. A fost o întâlnire de taină a neamului nostru din toate timpurile, a fost o întâlnire a Constantinilor. Știi ce înseamnă **Constantin** pe latinește, călăule?

Călăul: Nu.

Constantin Brâncoveanu: Înseamnă constant, stabil, permanent, etern, de la cuvintele latinești *constans, constantis*. Cetatea Constantinopolului merge mai departe prin neamul Constantinilor. Acum pot să mor liniștit. Îl rog pe bunul Dumnezeu să mă ierte pentru trufia mea și pentru lăcomia de a rămâne cât mai mult pe tronul incomod al Țării Românești. Îl rog pe Mântuitorul Iisus să mă ierte. Nu pentru învinuirile voastre, ci pentru păcatele mele de om și de domn. Dar acum, după ce s-a întâmplat cu mine în această noapte, îți spun că sunt pe deplin împăcat cu mine și cu bunul Dumnezeu. Sultanul tău nu mai are nici o putere asupra mea. Sunt puternic și liber, cum n-am mai fost niciodată…

Călăul: S-a stabilit ordinea în care veți fi executați. Primul care va muri va fi vistiernicul tău Ianache Văcărescu, după aceea, execuția va înainta în ordinea mărimii vârstei fiilor tăi. Apoi vei veni tu. După ce sultanul ține să vezi cu ochii tăi ce s-a întâmplat…

Constantin Brâncoveanu: Blestemat să fie sultanul cu tot neamul lui! Nu va trece mult și turcii vor fi alungați din toată Europa. Și din Ardeal. Și din Valahia mea. Și din Moldova. Slăvit să fie bunul Dumnezeu!

Călăul: Slăvit să fie Allah! Din mila lui Allah și a profetului său Mahomed, vei putea, tu, precum și copiii tăi, și consilierul tău să fiți cruțați și să nu vi se ia viața.

Constantin Brâncoveanu *(uluit de surpriză)*: Cum?

Călăul: Sultanul mi-a poruncit să vă întreb dacă vreți să renunțați la credința voastră și să treceți la credința islamică. Eu îi ascult porunca și vă întreb: Doriți să treceți cu toții sau măcar tu, la noua credință a lui Allah? *La illaha illa 'Llah* (*Nu este alt Dumnezeu în afara de Allah*) și *Muhammadun Rasulu 'Llah* (*Mohamed este Profetul lui Dumnezeu*). Aici nu mai sunt cele zece porunci, ci numai cei cinci stâlpi ai Islamului: *sahada*, mărturia de credință, precum că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah și că Mohamed este Trimisul său, *rugăciunea* ritualică de cinci ori pe zi, *zakatul* sau dania, impozitul pe credință, *siyamul* sau postul din luna Ramadanului, *hagialacul* sau pelerinajul la Mecca. Atât. Cinci porunci, nu zece, ca la voi! Ce zici?

Constantin Brâncoveanu: Sunt numai cinci porunci, dar tot Coranul tău spune: „Nu este silă la credință" sau „Pacea e mai bună". Deci, nu trebuie să mă siliți să trec la credința voastră. Dar degeaba m-ați și sili. Eu am ales. Am ales pacea și împărăția propovăduită de Iisus. Asta-i tot. Ești un călău de treabă, dar răspunsul meu la cererea sultanului de a trece la credința islamică este acesta: Nu. Niciodată.

Călăul: Bine, dar copiii tăi și vistiernicul?

Constantin Brâncoveanu: Și ei vor răspunde tot NU!

Călăul: Acum ți-e ușor să spui asta… dar când vei vedea securea mea și butucul… Și pe măritul padișah în foișor, alături de ambasadorii puterilor apusene… De ce să le dai satisfacție și să pieri? Acceptă noua credință, câți creștini nu au trecut la mahomedanism, la urma urmei? Să dea Allah să am eu atâtea mahmudele câți creștini ortodocși și latini au trecut la mahomedanism! Un ortodox de seamă, cum ești tu, ce bine ar prinde Islamului! Te vei ocupa din nou de afacerile tale, poate îți vei recâștiga chiar tronul… Curtea de la Istanbul te știe un bun plătitor de haraci…

Constantin Brâncoveanu: Scoate-mă din acest iad păgân, cât mai iute, călăule… Vreau să mai văd o dată înaltul și limpedele cer… De câtă vreme nu l-am mai văzut… Și să mă închin spre Țara Românească, așa cum te închini tu spre Mecca…

Călăul: Cum poruncești… Măria Ta! Coranul spune: „Să nu-i crezi morți pe cei care au fost uciși pentru calea lui Dumnezeu, căci sunt vii, la Domnul lor". Mai spune: „Dacă ai dus o viață corectă, vei avea o moarte fericită. Dacă ai dus o viață rea, vei avea o moarte grea". *(Îl leagă cu lanțurile de mâini și îl scoate din celulă.)*

Povestitorul *(spre public)*: Străbunul meu, Constantin Vodă Brâncoveanu a fost executat în chiar zorii zilei în care împlinea 60 de ani. Adică, pe 15 august 1714, de Sărbătoarea Sfintei Maria… Împreună cu fiii săi Constantin, Radu, Ștefan, mezinul Matei și vistiernicul Ianache Văcărescu au fost duși în piața Seraiului unde îi aștepta sultanul Ahmed al III-lea, marele vizir Gin Ali Pașa, capuchehaiele sau ambasadorii Franței, Rusiei, Austriei, Angliei, Olandei, Veneției, Poloniei, Suediei… Primul executat a fost vistiernicul Ianache Văcărescu… Apoi sultanul Ahmed al III-lea cel sângeros, a cerut lui Vodă Brâncoveanu să se lase de credința sa ortodoxă și să se facă musulman. După mărturia cronicarului Del Chiaro, Vodă Brâncoveanu a răspuns astfel:

„Împărate! Averea mea, cât a fost, tu ai luat-o, dar de legea mea creștină nu mă las! În ea m-am născut și am trăit, în ea vreau să mor. Pământul țării mele l-am umplut cu biserici creștinești și, acum, la bătrânețe, să mă închin în geamiile voastre turcești? Nu, Împărate! Moșia mi-am apărat, credința mi-am păzit. În credința mea vreau să închid ochii, eu și feciorii mei". Apoi și-a încurajat fiii astfel: „Fiilor, aveți curaj! Am pierdut tot ce aveam pe lumea aceasta pământească. Nu ne-au mai rămas decât sufletele, să nu le pierdem și pe ele, ci să le aducem curate în fața Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Să spălăm păcatele noastre cu sângele nostru!". Apoi Vodă a fost silit să îndure spectacolul groaznic al decapitării fiilor săi… Ei au fost executați unul după altul, iar când au ajuns la cel mai mic, la Matei, acesta a fost cuprins de firească slăbiciune, dată fiind vârsta sa de numai l6 ani și o clipă, el s-a gândit să se lepede de credința sa și să treacă la mahomedanism… *„Dă-mi voie să-mi trăiesc tinerețea,* a strigat el tatălui său. *Mai bine vreau să fiu mahomedan, decât să mor nevinovat"*. Atunci Constantin Vodă Brâncoveanu l-a încurajat să nu piardă nădejdea în Hristos Domnul și să moară în credința sa ortodoxă… Iar mezinul a ascultat fără crâcnire de părintele său… Ultimul a fost bătrânul domnitor… Avea exact 60 de ani… Și era și ziua lui de naștere… În ziua de sărbătoare în care s-a născut, tot în acea zi, dar după 60 de ani a și murit… Sărbătoarea nașterii și a morții… Capetele retezate ale românilor au fost înfipte în sulițe și purtate pe ulițele Istanbulului și apoi după ce au fost expuse o întreagă zi, spre seară, au fost aruncate în apa Bosforului… Trupurile descăpățânate au fost culese de niște barcagii tocmiți de doamna lui Vodă Brâncoveanu și duse în insula Halki, într-o mânăstire grecească străveche, ridicată de împăratul Ioan al VIII-lea Paleologul…

La București, cei care l-au detronat pe străbunul meu, au avut aceeași soartă crudă… Doi ani mai târziu, în luna iunie 1716, stolnicul Cantacuzino, precum și fiul său Ștefan, pe care-l urcase pe tronul de la București, împreună cu spătarul Mihai Cantacuzino și încă șase membri ai familiei sale au fost executați din ordinul aceluiași sultan sângeros Ahmed al III-lea… Înalta Poartă **nu mai avea încredere în boierii pământeni**… Aceștia căutau alianțe cu domnii creștini din apropierea granițelor lor, prevăzând prăbușirea Semilunei… De atunci, sultanii au început să aducă pe tronurile de la București și de la Iași numai oamenii lor de încredere din cartierul Fanar… Așa a venit trista ocârmuire a **domnilor fanarioți**…

Străbunul meu a iubit fastul. Avea o curte aleasă. A încurajat artele și știința. Osemintele Voievodului-martir au fost aduse în țară de soția sa, Doamna Maria, în 1720 și îngropate pe ascuns în Biserica „Sfântul Gheorghe Nou" din București. Mormântul a fost acoperit de o placă de marmură albă, fără nume, iar identificarea s-a făcut după descoperirea, în 1914, a unei candele de argint cu inscripția: „Aici odihnesc oasele fericitului Domn, Io, Constantin Brâncoveanu Basarab Voievod".

La două sute de ani de la moartea-i de martir, la 15 august 1914, Mitropolitul Primat dr. Conon Aramescu a celebrat primul parastas oficial la mormântul Voievodului. Cea de-a doua pomenire oficială s-a înfăptuit la data de 21 mai 1934. Atunci, sicriul cu moaștele brâncovene a fost depus în catedrala patriarhală, iar Patriarhul de atunci, Miron Cristea, a săvârșit un parastas în prezenta Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a familiei regale. A treia comemorare oficială a avut loc mai aproape de noi, pe 29 octombrie 1988 – la împlinirea a trei secole de la urcarea sa pe tron – printr-o slujbă înălțătoare, oficiată de ierarhi și preoți în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist. Biserica Ortodoxă Română i-a canonizat pe Brâncoveanu și ai săi sub numele de *Sfinții Martiri Brâncoveni* în 20 iunie 1992, stabilind și ziua de pomenire la 16 august, pentru a nu coincide cu marea sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului din 15 august. Apoi, zilele de 15 și 16 august 1992 au fost consacrate, atât la București, cât și la Hurezi-Vâlcea, ceremoniilor proclamării canonizărilor Sfinților Martiri Brâncoveni, în prezenta membrilor Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist, precum și a mii și mii de

credincioși, pentru a fixa definitiv în memoria noastră pe acest mare domnitor român care a preferat moartea de martir, față de alternativa trecerii la mahomedanism. Descendența domnului a fost asigurată, din fericire, de copiii fiicelor sale, la mijlocul secolului al XIX-lea putând fi numărați peste două sute de urmași direcți în viață. Unul dintre descendenți vă vorbește acum. În 2014, cu prilejul împlinirii a trei sute de ani de la martiriu, rămășițele pământești ale domnului au fost dezgropate și plasate într-o raclă, care este expusă la Biserica „Sfântul Gheorghe Nou" din București. *(Îndreptându-se foarte emoționat spre public.)* Am să ies acum și eu din închisoarea Yedikule… Mai stau o zi sau două la Istanbul în așteptarea fratelui meu și apoi am să plec… Nu cu avionul spre Anglia… Nu. Voi pleca cu primul vapor… spre Țara Românească… Așa cum a plecat altădată străbunul meu. Mai sunt lucruri multe de aflat despre el… Mă voi duce la „Sfântul Gheorghe Nou" din București… Până atunci, am să citesc neostoit până am să învăț pe dinafară balada populară despre mărețul meu înaintaș: *„Brâncovene Constantin/ Boier vechi și domn creștin […]/ «Alelei! tâlhari păgâni!/ Alei! voi feciori de câini! […]/ Să fie pe gândul meu/ Să vă ștergeți pe pământ/ Cum se șterg norii la vânt,/ Să n-aveți loc de-ngropat,/ Nici copii de sărutat!»// Turcii crunt se oțereau/ Și pe dânsul tăbărau,/ Haine mândre-i le rupeau,/ Trupu-i de piele jupeau,/ Pielea cu paie-o umpleau,/ Prin noroi o tăvăleau,/ Și de-un paltin o legau/ Și râzând așa strigau:/ «Brâncovene Constantin,/ Ghiaur vechi, ghiaur hain!/ Cască ochi-a te uita/ De-ți cunoști tu pielea ta?»/ «Câini turbați, turci, liftă rea!/ De-ți mânca și carnea mea,/ Să știți c-a murit creștin/ Brâncovanul Constantin!»".* [6]

Biserica și Hanul „Sfântul Gheorghe Nou" din București, desen de Auguste Raffet, 1837, colecția Tipărituri și imprimate, Muzeul Municipiului București. Considerată de Antonio del Chiaro „una bellissima chiesa", ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu, biserica a fost sfințită în 29 iunie 1707. La cutremurul din 14 octombrie (26 octombrie, stil nou) 1802, ambele turle ale bisericii s-au prăbușit. Rămăsese vizibilă doar baza turlei, așa cum se observă din desenul lui Auguste Raffet. Biserica a avut de suferit și la cutremurele din 28 august 1804 și 11 ianuarie 1838. La incendiul devastator din 23 martie 1847 au fost distruse toate clădirile din incinta mănăstirii și au ars documente și obiecte de patrimoniu. Părți ale bisericii au fost și ele afectate. Refacerea lor a fost încredințată arhitectului Xavier Villacrosse Aine, care a făcut unele modificări față de forma inițială a bisericii.

[6] **Vasile Alecsandri**, *Poezii populare ale românilor*, București, Editura Minerva, 1982, pp. 215–219.

„Constantin Brâncoveanu: Am fost vizitat de neamurile mele. Din viitor și din trecut: de un domn profesor Constantin Brâncoveanu din Londra, stră-stră-stră-strănepotul meu, am stat apoi de vorbă cu ultimul împărat creștin al Constantinopolului, Constantin al XI-lea Porfirogenetul, cel născut în camera de purpură. Am coborât tot mai mult în straturile de istorie din Istanbul și am dat chiar de sfântul nostru Constantin cel Mare, cel care împreună cu mama sa Elena a descoperit crucea pe care a fost răstignit Domnul nostru Iisus Hristos. A fost o întâlnire de taină a neamului nostru din toate timpurile, a fost o întâlnire a Constantinilor."

Cronicar de teatru

COVID-19 ȘI „MODALITATEA ESTETICĂ A TEATRULUI”

Gheorghe Miletineanu

Regizor, profesor, critic de teatru

Pacostea numită „pandemie” a dat peste noi pe neprevăzute; am crezut c-o să scăpăm de ea în interval de cel mult un sezon, dar iată că nu, nu numai că n-am scăpat de ea până acum, dar prognozele nu sunt deosebit de optimiste… De suferit suferă toată lumea, fiecare în felul lui – nu vorbesc numai de cei atinși de boală; vorbesc de închiderea a foarte numeroase mici întreprinderi și prăvălii; vorbesc de suspendarea activităților culturale care se desfășoară cu public numeros în spații închise – măsură de precauție inevitabilă, o interdicție care a lovit cumplit în mai toată branșa artiștilor, mai pretutindeni, transformându-i pe cei mai mulți slujitori ai artei teatrului în șomeri fără nici un venit… Din cele mai felurite, și nu rareori bine justificate motive, o mare parte din omenire a fost cuprinsă de forme diverse de isterie – de la teama de maladie și până la măruntul inconvenient de a rămâne fără job și, deci, fără pâine, cauzele de isterie n-au lipsit.

Eu personal m-am luptat, nu fără succes, cu tendința generală spre isterie. Întâmplător, am devenit în ultimii ani – spre ghinionul meu – o persoană care se deplasează cu dificultate în spațiu și nu iese din casă decât atunci când n-are încotro; pensia nu mi-a fost ciuntită de Covid… Am avut ce să fac – prea destule – fără să-mi părăsesc locuința, așa că nu m-am plictisit deloc; fiind în grupa cea mai expusă îmbonăvirii – vârstnicii, am fost vaccinat printre primii… Cu alte cuvinte, m-am aranjat în așa fel, încât aproape că am profitat de pe urma cauzelor suferinței obștești…

Dar la teatru n-am mai putut să mă duc, toate teatrele fiind închise, și, neavând ce spectacole vedea, cronici dramatice n-am mai putut scrie și publica în „Leviathan”; am prins, printr-o șansă extraordinară, unicul spectacol nou care s-a jucat la Teatrul Cameri între două porții de *lockdown* și am dat seamă despre el; despre un alt spectacol, prins, tot așa, într-un scurt răgaz acordat între opreliști de către autorități, n-am scris, fiindcă spectacolul respectiv mi s-a părut foarte prost, deși era jucat minunat de cinci actrițe admirabile, dintre care trei mi-au fost cândva studente – nu era vina lor că regizorul nu pricepuse o iotă din piesa pe care a montat-o…

Toate aceste împrejurări m-au pus pe neașteptate în fața unei probleme care știu că preocupă foarte mulți teoreticieni, dar care pe mine unul nu m-a obsedat niciodată – de fapt și de fapt, noi de ce avem nevoie de teatru? Pandemia ne-a dovedit tuturor că, una peste alta, se poate trăi și fără teatru – profesioniștii scenei au fost dureros atinși la buzunar, dar marele public n-a țipat de durere fiindcă n-a avut de văzut spectacole de teatru… Televiziunea funcționează, Internetul funcționează… Există CD-uri. Ș.a.m.d.

Sunt un om care și înainte de a deveni profesionist al teatrului și, firește, mai ales după aceea nu-mi concepeam existența fără mersul la teatru, dacă nu în chip pedant (și snob) la toate premierele, în orice caz la cele importante, și la turneele din străinătate; n-am făcut niciodată o statistică a spectacolelor văzute, dar cred că numai o singură dată pe săptămână mergeam la teatru doar în perioade de teribilă secetă teatrală; în perioade obișnuite, normale, mergeam la teatru de două-trei ori pe săptămână… în medie…

Constatând că sunt constrâns de împrejurări să mă abat de la aceste obiceiuri ale mele, am presupus că voi avea de îndurat suferințe cumplite. Dar nu ! N-am suferit și nu sufăr. Mai mult decât atât: prieteni care mă cunosc de ani de zile s-au grăbit să-mi trimită

prin Internet filme care consemnează spectacole de teatru excepționale, dintre cele pe care dorești cu lunile și cu anii să le vezi. Dar nu m-am oprit din activitățile mele curente ca să mă uit la toate aceste mari spectacole filmate.

Prin urmare, cel puțin în cazul meu necesitatea de a vedea mereu teatru e mai puțin acută decât părea – mă pot lipsi de vizionarea spectacolelor, așa cum sunt perioade în care mă abțin de la audiții muzicale, sfidând colecția mea de discuri.

Dincolo de pandemie și de tot ce a provocat ea, de altminteri în mod foarte dramatic, se pune întrebarea de ce ne ducem la teatru? De ce simțim nevoia de a face lucrul ăsta? Care e natura plăcerii pe care ne-o produce un spectacol bun? Care e natura sentimentului de frustrare (uneori mult mai puternic decât numai de frustrare) pe care ni-l produce un spectacol ratat?

William Hogarth (1697–1764), Bilet în beneficiul actorului comic James Spiller, gravură, acvaforte, cca. 1720, British Museum, Londra

Sunt aproape 25 de secole de când teatrul a fost genial definit ca o imitație a vieții; tragedia antică obișnuia să „imite" îngrozitoare istorii mitologice, înfruntări ale omului cu destinul implacabil, încheiate de regulă cu dezastre cutremurătoare; s-a afirmat, și cu temei, că privelișteа acestor confruntări cu sfârșit catastrofal purifică sufletele spectatorilor, iar purificarea asta e sursă de plăcere. Într-o tălmăcire voit primitivă a acestui principiu: soții care-și înșală nevestele se pot desfăta liniștiți cu soarta teatrală a Medeii, absolut siguri că povestea acesteia reprezintă un caz limită și că adulterul nu duce neapărat la asasinarea de copii nevinovați…

Teatrul imită realitatea, nu încape nicio îndoială. Numai că, imitând-o, teatrul amenajează puțintel realitatea, o reorganizează; îndepărtează din ea nesemnificativul ca fiind de prisos, subliniază esențialul; aureolează frumosul cu sporuri de frumusețe, înnegrește urâtul până când acest trezește repulsie și ură neîmpăcată. Teatrul stilizează viața – asta rămâne adevărat, chiar dacă Jean Cocteau detesta termenul, susținând că „stilizat" definește ceea ce e lipsit de stil; fără stilizare, într-un sens mai restrâns al termenului, nu putem fi însă niciodată siguri că mesajul spectacolului de teatru va fi descifrat cu exactitate și, deci, corect recepționat de către public, iar astfel se va dovedi eficace.

Și asta nu e tot. Citești Euripide sau Aristofan, sau Shakespeare, sau Molière, sau Cehov, sau Edward Albee, sau Marin Sorescu – și ai imitare a vieții câtă poftești; dar n-ai sub ochi actorul viu, cu calitățile și defectele lui, care nu numai că imită realitatea, ci o și reîncarnează și te obligă astfel s-o retrăiești… Retrăirea asta e o joacă subtilă întemeiată pe zeci de diferite convenții nescrise, încheiate între scenă și public; deosebirea între lectură și vizionarea unei piese la teatru e că prezența actorului introduce întotdeauna în spectacol un element – magic – de surpriză. Absența, din cauza pandemiei, din existența noastră cotidiană a acestei miraculoase surprize care se reiterează într-una iar și iar, această absență ne-a ars pe toți…

Dar bolta cerului nu s-a prăbușit peste noi fiindcă nu puteam merge la teatru; s-a dovedit că să nu poți merge la frizer e mult mai supărător decât să nu poți merge la spectacole.

Încetul cu încetul, chiar înainte ca pandemia să ia sfârșit, teatrele se redeschid. Splendid! Mă chinuie încă o teamă nu mai puțin neplăcută decât isteria pe care am evitat-o mai înainte: cum instituțiile de teatru au fost – toate, fără excepție – grav păgubite timp de aproape o stagiune întreagă, presimt acum năvălind asupra noastră o invazie pe afișe de piese comerciale montate de dragul încasărilor, și numai de dragul lor. Dar toate astea sunt fenomene trecătoare. Ei bine, pot să fiu sigur că o să treacă și asta, așa cum trec toate…

În schimb, constatarea că mersul la teatru nu e chiar o nevoie vitală, că se poate trăi foarte bine și fără teatru (locul căruia în bugetul tău de timp îl ia imediat, benefic, lectura) și că închiderea temporară a unei băcănii la care sunt client permanent îmi produce mai multă neplăcere decât imposibilitatea de a vedea noua premieră de la Teatrul Cameri – constatarea asta mă obligă să regândesc, în lumina privațiunilor impuse de Covid-19, natura iubirii mele de teatru.

Depășind cercetarea specificului modalității estetice a teatrului, încerc să-mi explic mie însumi ce m-a dus ani de zile cu regularitate la premiere, și de ce apetitul ăsta de văzut spectacolele noi mi-a scăzut cu anii mai mult decât considerabil.

William Hogarth, Bilet de subscripție pentru Southwark Fair (unul dintre cele mai mari târguri anuale londoneze) și A Rake's Progress, gravură, acvaforte, decembrie 1733, Metropolitan Museum of Art, New York

Mă duc cu interes la teatru dacă îmi stârnește curiozitate piesa care se joacă, fie că e vorba despre un mare text clasic pe care sper să-l văd reinterpretat, fiindcă ăsta e un exercițiu intelectual fascinant și profitabil, fie că e vorba de un text nou al unui autor pe care l-am apreciat cu alte ocazii și pe care doresc să-l văd confirmându-și valoarea, fie că e vorba de un debutant care-mi incită curiozitatea. Aștept ca teatrul să ridice în fața mea, cu mijloacele specifice de care dispune el, o problemă filosofică, socială, politică, morală etc. care mă preocupă, propunând soluții originale pentru rezolvarea problemelor respective.

Dacă repertoriile teatrelor sunt dictate și impuse de considerațiuni comerciale, interesul meu pentru teatru se reduce simțitor. În zilele noastre nu sunt foarte mulți dramaturgi cărora să le aștept cu nerăbdare noile creații – fenomenul se poate constata și în Anglia, și în Franța, și în Rusia; el pare să țină de anumite caracteristici ale contemporaneității, care te implică în existența socială pe alte căi mai mult decât pe cea teatrală…

Pe de altă parte, aștept să mă desfăt, urmărind noul spectacol, cu măiestria unor artiști pe care, de-obicei, i-am mai văzut exercitându-și harul și profesiunea și de la care aștept clipe de emoție nemijlocită, pe care nici cel mai bun film de pe lume, înghețat pe peliculă, nu mi le poate oferi. Comunicația scenei cu auditoriul și a auditoriului cu scena e ceva ce se întâmpă numai la teatru, și numai teatrul îți dă acest ciudat și plăcut sentiment că de tine și de judecata ta estetică depinde succesul sau căderea noului opus teatral. Sentimentul acesta e cu atât mai ciudat cu cât el se exprimă în colectiv – nu comunici numai tu cu scena, comunică împreună cu tine încă două, cinci, opt sute de spectatori, cu ale căror reacții te afli într-un dialog paralel celui pe care-l porți cu actorii și cu regizorul montării. Cei două, cinci, opt sute de privitori ai spectacolului îi sunt și ei judecători, ca și tine.

Dacă, dintr-un motiv sau altul, începi să ai îndoieli asupra calității profesionale a teatrului care se practică acolo unde trăiești, dacă ai constatat că în teatre importante au devenit capete de afiș niște cabotini ordinari, atunci curiozitatea ta pentru noile montări scade considerabil.

Și uite că vine peste noi pandemia și nu mai poți fi incoruptibilul care zice, tulburat, „Splendidă montare !" sau, disprețuitor, „Ce spanac!"…

Dar, desigur, nu orgoliul critic frustrat explică sentimentul de absență a ceva neprețuit pe care-l produce suspendarea tuturor spectacolelor de teatru. Suspendarea aceasta întrerupe o comunicare vie – cum numai teatrul o permite – și-ți împiedică pentru câteva luni de zile un dialog, o confruntare care ți-a devenit cu timpul necesară, fie și numai ca să-ți verifici în sala de spectacole gânduri și simțiri pe care le-ai cristalizat în singurătate. Întreruperea acestei comunicări este ceea ce a făcut iubitorii de teatru să sufere în timpul pandemiei, admițînd că înainte de răspândirea blestematului virus comunicarea era reală, ceea ce, vai!, nu e nici pretutindeni, și nici întotdeauna cazul…

10 martie 2021, Tel Aviv, Israel

„În vreme de pandemie, de suferit suferă toată lumea, fiecare în felul lui… Vorbesc de suspendarea activităților culturale care se desfășoară cu public numeros în spații închise – măsură de precauție inevitabilă, o interdicție care a lovit cumplit în mai toată branșa artiștilor, mai pretutindeni, transformându-i pe cei mai mulți slujitori ai artei teatrului în șomeri fără nici un venit…"

Musica

MILVA

Costin Tuchilă

Ne pregăteam să încheiem acest număr al revistei când, de la Milano, a venit vestea tristă. Vineri, 23 aprilie 2021, celebra cântăreață italiană **Milva**, care a făcut epocă în anii '60–'90 ai secolului trecut, a încetat din viață, în vârstă de 81 de ani. Anunțul a fost făcut de fiica sa, Martina Corgnati, istoric și critic de artă, pentru Agenția italiană de presă ANSA.

Adevărată legendă a cântecului italian din perioada lui de glorie, afirmată deopotrivă și în teatru, un „artist unic", așa cum pe drept cuvânt au caracterizat-o nume mari ale culturii italiene, **Milva (Maria Ilva Biolcati)** s-a născut în 17 iulie 1939 la Goro, localitate la est de Ferrara, în regiunea Emilia-Romagna. Supranumită „Pantera di Goro", grație alurii sale și „La Rossa" („Roșcata", Milva având păr roșcat), cognomene pe care le-a purtat în întreaga sa carieră, la 20 de ani, Milva câștiga un concurs vocal organizat de RAI (pentru „voci noi") la care participaseră 7600 de cântăreți! Afirmarea a venit rapid, în 1960 făcând prima înregistrare pentru Cetra Records cu cântecul lui Édith Piaf, *Milord*, urmată în 1961 de primul album: *14 succese ale Milvei*. Este anul în care debutează la Festivalul de la San Remo, obținând locul al treilea cu *Il mare nel cassetto* (de Fernando Lattuada, Piero Carlo Rolla, Eligio La Valle). Trăsăturile vocale care aveau sa-i confere unicitate sunt deja recognoscibile: voce puternică, impunătoare, ridicându-se deasupra celui mai amplu ansamblu orchestral (actorul și regizorul Sandro Bolchi avea să scrie: „o voce care aminteşte tunetul, cu culorile sale negre și profunde, care evocă noaptea"), timbru mai degrabă de mezzosoprană, aproape de contralto, dar cu ambitus amplu, intonație fermecătoare, nuanțe catifelate reliefate cu măiestrie atât în registrul acut cât și în cel grav, dicție perfectă.

Repertoriul lui Édith Piaf îi era foarte familiar, interpretându-l în manieră proprie. În 1962 concertează în Sala Olympia din Paris. Era prima cântăreață care avea asemenea îndrăzneală, apreciată de altfel. Peste ani, în 1983 impresionează din nou cu cântecele lui Piaf, publicul și criticii fiind realmente surprinși de felul în care un interpret care nu era francez se apropiase de acest repertoriu. Este desemnată de criticii muzicali „cântăreața anului".

În Italia și nu numai popularitatea ei era extraordinară de la începutul anilor '60. Se clasase pe locul al doilea la San Remo în 1962, cu *Tango italiano* de Bruno Pallesi și Walter Magoni, discul cu acest cântec fiind pe primul loc în clasamentele italiene (discuri cu turația 45). Cel de-la treilea LP, împreună cu Claudio Villa, *Da Il Cantatutto con Milva e Villa* (1963), în care interpretează și melodia lui Ennio Morricone, *Quattro vestiti*, este urmat în același an de albumul de referință, *Le Canzoni del Tabarin – Le Canzoni da Cortile*, ce reunește cântece ale anilor 1920–1930. Această preocupare pentru valorificarea unor melodii uitate va fi de altfel constantă. În 1965 îi apare discul *Canti della libertà*, în care sunt incluse *Marseilleza, La Carmagnole*, cântec francez din timpul Revoluției, *John Brown' Song*, cântecul spaniol *Los cuatro generales* și *Fischia il vento*, versiune italiană a cântecului popular *Katiușa*. Printre succesele sale s-a numărat *Bella ciao*, readus în versiunea originală (cântec de protest al lucrătoarelor din orezării, „le mondine", de la sfârșitul secolului al XIX-lea, preluat cu text schimbat și devenit imn al partizanilor italieni în timpul mișcării de rezistență din anii 1943–45).

Canti della libertà înseamnă, în biografia artistei, începutul colaborării cu Piccolo Teatro din Milano. La invitația lui Paolo Grassi, susține un recital pe scena renumitului teatru lui milanez cu ocazia aniversării a 20 de ani de la eliberarea Italiei de sub dominația fascistă. În regia lui Maiello, are un rol principal în recitalul *Ma cos'è questa crisi?*. Va urma o îndelungată colaborare cu Giorgio Strehler, care sesizează talentul

teatral și apetența pentru studiul tehnicilor dramatice, pentru particularitățile stilistice deprinse ca un actor desăvârșit, Milva devenind interpreta ideală a poeziilor și cântecelor lui Brecht, autor pentru a cărui estetică teatrală regizorul avea o preferință specială. Spectacolele brechtiene (*Io, Bertolt Brecht*, împreună cu Giorgio Strehler, recital lansat în 1967, *Milva canta Brecht diretta da Giorgio Strehler*) care o aveau ca protagonistă au depășit granițele Piccolo Teatro, devenind reprezentații de mare succes și în alte teatre italiene, și în Germania. Ele valorificau de fapt o dimensiune muzical-teatrală particulară, în care actorul-muzician (sau muzicianul-actor) își amintește și mai ales pregătește o *situație* atrăgând spectatorul la o participare iluzorie. Prezența scenică, naturalețea, chiar spontaneitatea, teatralitatea în cel mai bun sens al cuvântului pe care Milva le proba și în interpretarea unui cântec, fuseseră argumente decisive pentru colaborarea statornică, timp de trei decenii, cu teatrul milanez.

În 1973 Giorgio Strehler o distribuie în rolul lui Jenny Speluncă din *Opera de trei parale* de Brecht, montare de referință. În această versiune, Domenico Modugno interpreta rolul lui Mackie Șiș. Modulând perfect emisia vocală și cu o apariție scenică tulburătoare, Milva – s-a spus – reușea să-și asume rolul lui Jenny „fără a renunța vreodată la identitatea ei reală, în fața textului brechtian, cu un grad adecvat de detașare și distanțare ironică, departe de riscul unei identificări globale și pasive cu personajul".

Cu un an înainte, în 1972, obținuse Premiul „Gondola de aur" la Veneția pentru înregistrarea pe disc a cântecului *La filanda (Filatura)*, adaptare, cu un text de Vito Pallavicini, a șlagărului Amáliei Rodrigues, fado-ul *É ou não é (Este sau nu este)*. Naiva – dar ușor ironica – poveste de dragoste a tinerei îndrăgostite de fiul patronului unei filaturi de bumbac, omul cu „inimă de bumbac" care vrea să-și separe fiul de biata fată, a reprezentat un succes constant al Milvei, care l-a cântat cu diverse orchestrații în spectacole. Inegalabilă rămâne versiunea originală cu orchestră mare, cu mandoline care îi conferă culoare armonică, imitând de fapt acompaniamentul cu chitare portugheze [1] din fado-ul interpretat de Amália.

În același an se întorcea la cinema. Primul film în care apăruse a fost *La bellezza di Ippolita* (regia: Giancarlo Zagni,

1962), alături de Gina Lollobrigida și Enrico Maria Salerno. Acum, *D'amore si muore*, în regia lui Giuseppe Patroni Griffi, cu coloana sonoră a lui Ennio Morricone. Albumul *Dedicato a Milva da Ennio Morricone* (1972), conținând muzică din film, reliefa un alt stil de interpretare, mai introspectiv, cu nuanțe considerate chiar inovatoare, specifice muzicii compozitorului, sprijinită aici de calitatea textelor lui Bevilacqua, G. Patroni Griffi, Maria Travia (soția compozitorului) ș.a. Se poate spune fără a exagera că Milva a găsit tonurile cele mai fidele, aparența de simplitate în linia melodică, dar atât de armonioasă, lirismul, recitativul ritmat, dar și substratul dramatic din cântecele lui Ennio Morricone – sensibilitatea melodiilor din *La Callifa* și *D'amore si muore, Chi mai*, în stil de recitativ aproape teatral, ritmul complex, cu trimiteri improvizatorice din *Meti una sera cena*, lejeritatea intonației din *Canzone della libertà.*

Când, în 1973, susține recitalul brechtian la Festivalul de la Edinburgh, e comparată cu Maria Callas „pentru vigoarea și chiar plasticitatea dramatică a interpretării". De altfel calitățile ei muzicale și dramatice ar fi putut-o recomanda pentru muzica de operă.

Al doilea recital brechtian îi aduce triumful la Berliner Festwochen (1975), apoi pe scena teatrului La Monnaie din Bruxelles. În 1976 îi este decernat premiul criticii muzicale germane pentru albumul *Milva canta Brecht*. Și tot în 1976 este laureata Premiului Italia pentru rolul din spectacolul *Diario dell'Assassinata* (*Jurnalul asasinatului)* de Gino Negri, premieră la Piccolo Teatro, o îmbinare – în stilul propriu al autorului – de teatru și cabaret, aluzivă și parodică, încercând o identitate muzicală relativ diferită față de cea populară (să-i

[1] Atât **mandolina** cât și **chitara portugheză** sunt instrumente cu coarde duble: prima, cu 8 coarde (câte două alăturate, cu același acordaj: există însă și tipuri cu 12 coarde – mandolina genoveză); cealaltă cu 12 coarde. Cu sunet mai înalt decât chitara clasică, mandolina este un instrument din familia lăutei, construit în diferite variante (stiluri), cea mai folosită fiind mandolina napolitană. Chitara portugheză descinde din familia citolei, instrument medieval folosit mai ales în secolele XIII–XIV de trubadurii provensali și de italieni. Specifică fado-ului, chitara portugheză cunoaște două variante: tipul Lisabona, cu cutie de rezonanță mai mare, și tipul Coimbra, ornamentele fiind distincte.

spunem „comercială") în anii '60–'70. Vorbind de Milva, dincolo de trăsăturile muzicale, particulare și evidente în orice interpretare, nu putem vorbi de un singur *stil interpretativ*, ci de *stiluri*, într-atât de diversă – și în toate cu pecetea originalității – fiind evoluția ei, de la cântecul de așa-zisă muzică ușoară, cel care a cunoscut în Italia o istorie de-a dreptul fascinantă (prin festivalurile de la Sanremo, Canzonissima, emisiunile de televiziune de genul *Senza rete*, transmisă din studioul RAI de la Napoli, 1968–1975), la șansonetă, muzica de teatru, la teatrul propriu-zis sau la muzica unor compozitori pentru care înscrierea simplistă într-un gen este imposibilă (Ennio Morricone, Mikis Theodorakis, Vangelis, Astor Piazzolla ș.a.). Muzicii lui Theodorakis, care valorifică folclorul grecesc, îi conferă o nouă dimensiune timbrală. Albumul *Von Tag zu Tag – lieder von Mikis Theodorakis* (*De la o zi la alta – cântece de Mikis Theodorakis,* 1979, Germania), care înregistrează un număr uriaș de vânzări, îi aduce în Germania Discul de platină. La Festivalul de la Berlin din 1979, Milva prezintă spectacolul *Cântece între cele două războaie* (regia: Filippo Crivelli), cu accente expresioniste, tragice, tematica fiind rănile provocate de cele două războaie mondiale și totalitarismul de tip fascist. Turneele europene cu acest spectacol reprezintă tot atâtea succese. Cântecul „intelectual" de care s-a vorbit în acei ani este o sinteză a varietății stilistice a cântecului secolului al XX-lea iar Milva, un exponent de marcă. Trecea, s-a spus, cu sobrietate și pasiune de la evocarea din *Lili Marleen*, cântec german de dragoste de Norbert Schultze, pe versuri de Hans Leip (inițial titlul său era *Fata de sub felinar*), devenit foarte popular în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la „romantismul neliniștit" din faimosul *Parlez-moi d'amour* (1930) de Jean Lenoir, la marșurile patriotice ale lui E. A. Mario sau la scriitura jazzistică a lui Gershwin – *'S Wonderful, Summertime, The Man I Love*, cântate în stil, dar mereu cu certă personalitate, etalându-și expresivitatea vocii în registre diferite, în plus cu o notă de senzualitate și interiorizare.

Berlin este în biografia cântăreței un spațiu privilegiat. Aici triumfase cu recitalul brechtian în fața unui public foarte avizat; aici primește de trei ori Discul de aur (al doilea în 1980, pentru albumul *Was ich denke*). Este perioada colaborării cu Enzo Jannacci, autorul albumului *La Rossa* (titlul primului cântec), dedicat, simbolic, cântăreței care interpretează pătimaș această compoziție, partitură dificilă mai ales din punct de vedere ritmic – tema fiind, desigur, biografia Milvei, mai exact identificarea metaforică a interpretei cu propriul drum artistic. Este o muzică la granița dintre cântecul de cabaret într-o veche tradiție, reluată în formulă modernă, dezvoltată, songul popular de imediată audiență și folk.

La „Deutsche Oper" din Berlin apare în *Die sieben Todsunden der Kleinburger* (*Cele șapte păcate capitale*) de Brecht și Weill, operă care fi jucată la Teatrul Regio din Torino, la Accademia di Santa Cecilia, Roma, la Teatro Comunale din Florența, la Opéra Comique din Paris și pe alte scene europene. Al treilea Disc de aur primit la Berlin este pentru albumul cu muzică de Vanghelis, *Ich hab keine Angst* (*Nu mi-e teamă*). Acest cântec, în variantă italiană, *Dicono di me*, avea să fie una dintre cele mai semnificative piese din repertoriul său, întotdeauna un mare succes.

În 1982 îi apare albumul *Alexanderplatz/Poggibonsi* [2], cântecul care îi dă primul titlu aparținându-i lui Alberto Cohen. Versurile lui (de Franco Battiato, compozitor al majorității me-

[2] Cântec antirăzboinic de Franco Battiato și Giusto Pio, tradus în franceză cu titlul *Chanter pour ne pas pleurer* (*Să cânți ca să nu plângi*). Poggibonsi este un oraș în Toscana. Nod rutier și feroviar, a fost bombardat în 29 decembrie 1943, fiind aproape distrus. Raidurile aeriene au continuat până în aprilie 1944, fiind eliberat de sub ocupația nazistă de partizanii italieni în 18 iulie 1944.

Cântând *Alexanderplatz* la Berlin în 1988

lodiilor de pe disc) sunt un crochiu aluziv la situația germanului din Berlinul de Est. L-a cântat frecvent în Germania. În 1990, Milva apare în fața porții Berlinului cântând *Alexanderplatz*.

Experiențele întâlnirii cu muzicieni de referință ai celei de-a doua jumătăți a veacului trecut și deopotrivă cu stiluri distincte continuă, Milva explorând astfel, cu ecouri cât se poate de favorabile, forme noi de exprimare artistică. În 1985, la invitația lui Peter Brook la Teatrul parizian Bouffes du Nord, este protagonista spectacolului *El tango*, alături de Astor Piazzolla, în regia lui Filippo Crivelli. Piazzolla devine un reper în arta sa interpretativă și, în același timp, Milva e vocea preferată de compozitor pentru interpretarea creației sale, care oferise o nouă identitate dansului argentinian, nu numai simfonizându-l, dar atribuindu-i o dimensiune aproape suprareală, metafizică, dacă trebuie să speculăm.

Stilistica muzical-teatrală pe care o deprinsese prin experiența brechtiană în viziunea lui Strehler se dovedește fertilă pentru orizonturi noi. Albumul *Milva e Astor Piazzolla live la Bouffes du Nord* (1985) rămâne mărturia exemplară a originalității artei lui Piazzolla valorificată în toată bogăția ei de sensuri și nuanțe de interpretă. Spectacolul *Maria de Buenos Aires*, cu muzică de Piazzolla și text de Horacio Ferrer, despre renașterea unui oraș, este considerat la rândul lui emblematic în carirera interpretei.

În 1992, Milva reia în Italia *Cântecele dintre cele două războaie*, recital susținut și în Japonia. La Volksoper din Viena cântă în spectacolul de varietăți *Servus Du*, cu muzică de Robert Stolz, reluând tradiția austriacă a valsului și operetei. Un an mai târziu o întâlnim la Teatrul Bellini din Catania în rolul prințului Orlovsky din *Liliacul* de Johann Strauss, încă o dovadă că Milva, prin calitățile vocii sale, putea face carieră și în muzica de operă sau operetă. Este suficient să ascultăm astăzi înregistrările cu acompaniament de orchestră simfonică, *Caruso* de Lucio Dalla sau *Non piangere più Argentina* (*Don't cry for me Argentina*) de Andrew Lloyd Webber (Varșovia, 1999).

În 1993 Milva cântă extraordinar la Festivalul de la San Remo *Uomini addosso* de Roby Facchinetti și Valerio Negrini, cântec satiric, cu orchestră mare cu o componență timbrală mai rară (acordeon, tubă în loc de al patrulea trombon) și septet vocal. Cântecul (și apoi discul) se bucură de mare succes, dar, absolut neașteptat, este eliminat din finală. Privind astăzi retrospectiv, e de-a dreptul ciudat, dacă nu revoltător că la niciuna dintre cele 14 participări (record!) la celebrul festival Milva nu a obținut locul I. S-a clasat o dată pe locul II (*Tango italiano*, 1962), de patru ori pe locul III și de trei ori a fost eliminată din finală. Așa încât Premiul pentru întreaga carieră (Premio alla carriera) decernat de Festival în 2018 (preluat de fiica sa) nu a fost nici măcar o consolare pentru un artist atât de iubit de public și de specialiști...

Discografia sa și numărul de discuri vândute (cca. 80 de milioane, conform agenției LaPresse) sunt mai mult decât impresionante: 173 de discuri – am numărat nu mai puțin de 71 de albume de studio, în mai multe limbi (italiană, franceză, germană), dar lista nu este completă, la care se adaugă numeroase albume live, înregistrări video etc.

Milva și-a anunțat retragerea din cariera artistică în 2010 după o jumătate de veac pe care marcat-o printr-un stil inconfundabil, o muzicalitate și o teatralitate în interpretare în cel mai bun sens al cuvântului.

„Trăsăturile vocale care aveau sa-i conferă unicitate Milvei sunt recognoscibile de la debut: voce puternică, impunătoare, ridicându-se deasupra celui mai amplu ansamblu orchestral, timbru mai degrabă de mezzosoprană, aproape de contralto, dar cu ambitus amplu, intonație fermecătoare, nuanțe catifelate reliefate cu măiestrie atât în registrul acut cât și în cel grav, dicție perfectă."

Proză scurtă

DELIR

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Cred că din clipa în care m-am răzvrătit mi-a fost sortită pieirea – pieirea aceea nemiloasă, prăbușirea, pământul pe aripi, plumbul pe glezne și sarea în ochi. Cred că încă de atunci mi-a fost interzis zborul, deși mă mințeam, mă mințeam cu nerușinare spunându-mi, în cădere, că zbor. Căderea nu este zbor, la fel cum agonia nu este viață. În mod ciudat, mă cuprinsese orbirea și, agonizând, mi se părea că zbor, așa cum în prăbușire mi se părea că trăiesc. M-am fărâmițat, cărămidă cu cărămidă, zid cu zid, voință cu voință, vis cu vis. Nu știu dacă există cu adevărat destin – cu atât mai mult cu cât mi se pare că oamenii sunt responsabili de faptele lor, de trăirile lor și, mai ales, de ceea ce devin – dar îmi place să ajung nisip care îl blestemă, gemând sub o talpă nemiloasă și imaginară. Sau, mint. Cine geme?! Nimeni, încă nu este nicio femeie în patul meu, care parcă se prăbușește și el, deopotrivă cu mine, în bezna celui mai adânc coșmar pe care îl puteam avea vreodată. Cândva îmi plăcea să visez și speram. Priveam lumea în ochi și mă răzvrăteam sub privirile ei. Îi râdeam în față și o scuipam în obraz. Și numai auzul cuvântului „destin" mă încrâncena și mă distra deopotrivă, pentru că aveam posibilitatea ca pentru greșelile mele să mă blamez numai pe mine. Eu eram independent, eram al meu, zburam neatârnat – nici în iețe de vis, nici în știeanguri curmătoare de viață. Eram al meu, gata să dispun de mine după bunul plac, neștiind că sub mine zace în așteptare pământul, nebănuind că deasupra mea mi se urzește căderea. Eu eram eu – naiv, visător, plin de încredere în tot ce spuneam și făceam. Eu îmi eram univers pe care să-l stăpânesc și de care să nu mai țin seama atunci când aveam poftă, la fel de bine cum, în mod exagerat, mă protejam de orice intruziune eterică, de orice sentiment neavenit, de orice poftă nesatisfăcută. „De ce?" – era întrebarea care îmi învârtea universul, iar răspunsul era, invariabil, același, universal și cu titlu de lege: „pentru că pot!" Râdeți – râdeți dacă vreți, ca de un bufon, dar câți dintre voi nu și-au anticipat visul întărindu-și astfel speranța?! Făceam la fel, deși îmi pierdusem din vedere atributul uman, îmi uitasem perisabilitatea sufletului, îmi ignoram condiția de entitate supusă disperării. Mai râdeți o dată! Până și acum mă numesc „entitate"! Încă un semn că nu m-am răzvrătit degeaba, că orgoliul îmi viețuiește mai mult decât căderea – de fapt îi supraviețuiește, chiar dacă a ajuns în punctul în care să recunoască: prăbușirea nu este zbor, este doar prăbușire. Eu mă prăbușesc, dar el nu, rămâne întreg, cărămidă cu cărămidă, secundă cu secundă, vis sfărâmat cu vis sfărâmat. Și, încă, mai are puterea să amenințe cerul cu pumnul strâns, ca și cum vreodată va mai avea posibilitatea să capete aripi și să se întoarcă. „De ce te-ai întoarce de unde ai plecat?", l-aș întreba, ca ultimă dovadă a nebuniei pe care mi-am însușit-o ca viață. Poate că și viața este doar un vis, la fel cum unora li se întâmplă ca visul să le fie viață întreagă. Cine mai știe?!

M-am trezit. Știam doar că m-am trezit, și îmi strângeam dureros pleoapele ca și cum asta m-ar fi ajutat să adorm la loc, să-mi suspend gândurile, să-mi amorțesc creierul și să aștept, inconștient, siguranța dimineții. Nu mi-a plăcut niciodată noaptea cu tenebrele ei, cu umbrele ghemuite prin unghere, gata să se prelingă în ochi sub forme neașteptate. În bezne mereu pândesc demoni – demoni eliberați prin porțile iadului, sau cei pe care îi poartă fiecare în sine, făcându-i ai săi, fără a avea prea mult curaj să-i înfrunte.

Am suspinat și am început, deopotrivă cu pleoapele, să strâng așternutul în pumn, căutând ceva real de care să mă agăț în încercarea de a nu mă îneca în valurile fricii. Frica mi-a fost mereu unul

Francisco de Goya (30 martie 1746–16 aprilie 1828), *Capriciul 19, Toți vor cădea*, gravură. Explicația din manuscrisul aflat în Muzeul Prado din Madrid: „Cei care nu cred că vor cădea nu pot fi convinși în ciuda exemplului celor care au căzut! Dar nu există remediu: cu toții vor cădea!"

dintre cei mai aprigi dușmani, ea m-a împiedicat mereu să zâmbesc și să fiu vesel. Ea, ascunsă în adâncurile sufletului, mi-a ros măduva oaselor vreme de ani de zile slăbindu-mă, supunându-mă, zdrobindu-mi împotrivirile și revoltele ca un monarh însetat de supunere. O supunere absolută a sângelui în fața oștilor ei, manifestată prin spasme, prin tremur, prin ascunderea capului sub plapumă sau sub pernă, prin strângerea chinuitoare a pleoapelor în speranța că, dacă nu voi vedea întunericul, nici el nu mă va vedea pe mine și nici nu mă va cuprinde.

De data aceasta era altfel, o forță nevăzută mă împingea să-mi părăsesc patul, să arunc pătura de pe mine și să caut o cale de-a scăpa. Era prea mult până la ziuă și simțeam, instinctiv, că zorii vor veni prea târziu ca să mă mai salveze. O bufnitură mă făcu să tresar, pielea începu să mi se încrețească și un fior îmi alunecă pe șira spinării prevestindu-mi transpirația rece care, la scurt timp, îmi cuprinse tâmplele. M-am ridicat și sub tălpi am simțit pardoseala tare – mozaic alb-negru, ca un suflet dual, și bun și rău, care mi se așternea în față pentru a fi călcat în picioare. Asta face noaptea, domină suflete, le subjugă, poate de aceea nu mi-a plăcut niciodată. Le subjugă prin teamă, prin incertitudine, prin umbre care pândesc în unghere pentru a se strecura în ochi ca otrava, sub forme inumane și blasfemiatoare. Când eram mic, fratele meu imagina pe perete, cu ajutorul mâinilor și ale degetelor, tot felul de forme – un liliac, un cocoș, un câine… Până când, într-o noapte, i-am văzut umbra; propria lui umbră, care nu-i semăna deloc, care dansa demonic într-un fir de lumină, parcă privindu-mă, pândind momentul în care, strecurându-se prin obscuritate, s-ar fi lăsat deasupra mea să mă înghită. De atunci nu l-am mai lăsat să se apropie de mine, nu i-am mai acceptat compania și plângeam de fiecare dată când îl vedeam noaptea.

Știam că mă iubește, dar umbra lui nu o făcea, dimpotrivă, dorea să mă captureze în cine știe ce scopuri demonice. Mă trezeam transpirat și strigând, gata să plec atunci când îi simțeam prezența, când o auzeam foșnind pe perete, întinzând spre mine o mână slabă, chircită, osoasă, înspăimântătoare. Nici măcar el, fratele meu, nu știa pericolul pe care nu mai aveam puterea să-l înfrunt în fiecare noapte. Sau, poate, îl cunoștea, altfel nu m-ar fi chinuit atât de mult râzând, arătându-mi cum umbra i se lungește sau i se subțiază, sau îi dispare pentru a reapărea în alt unghi și sub o altă formă, în razele lunii. Îmi este teamă că umbra fiecăruia face parte din sine însuși, și nu mai știu dacă el, propriul meu frate, este nevinovat sau există o înțelegere secretă pe care a semnat-o cu întunericurile din care îi izvorăște umbra. Știu doar atât, că miza sunt eu.

Am privit cu teamă la bărbatul din stânga patului meu – o față colțuroasă, ascuțită, slabă, nebărbierită. Dormea cu bărbia împinsă în sus și cu gura deschisă. Uneori horcăia în somn și firicele de salivă îi curgeau din colțul buzelor lăsând în urma lor dâre umede care, în timp, se uscau albicios. Și-a mișcat capul și am avut impresia că deschide ochii, de aceea am încercat să mă ascund grăbit în spatele perdelei patului. Nu mi-a plăcut niciodată, avea în el ceva cinic, ceva de nebun, ceva chinuitor, atât pentru el cât și pentru mine. Sau, probabil, doar pentru mine. I-am văzut de câteva ori umbra străjuindu-l, înspăimântătoare, și ea inumană, și nu de puține ori m-am gândit că a fost trimis special ca să fie aproape de mine, să mă păzească, să îmi facă cunoscute unei puteri neștiute fiecare mișcare. Altfel nu îmi explic de ce de câteva nopți mă trezesc brusc, pentru a-mi simți corpul controlat de tremur și de spaimă. Am cerut de multe ori să mi se facă ceva, să nu mă mai trezesc decât după revărsarea zorilor, dar, deși mi s-a promis, cred că nu m-a luat nimeni în seamă.

Am făcut câțiva pași și am deschis ușa rezervei în care mă aflam. Întunericul se răspândea pe culoar apăsător și părea că mă cheamă, pregătindu-se să mă înghită. Am auzit un mârâit, iar cel al cărui chip îl privisem cu câteva clipe înainte se mișcă brusc. Nu aveam voie să plec, asta îmi transmitea. Își ridică

Francisco de Goya, *Capriciul 72, Nu ai cum să scapi*, gravură. Explicația din manuscrisul aflat în Muzeul Prado din Madrid: „Nu scapă niciodată cea care vrea să se lase prinsă." *Capriciile* au fost editate în 1799, dar de frica Inchiziției, exemplarele au fost lăsate la vânzare doar 14 zile.

puțin trupul într-o încordare violentă, încercă să-și ridice și mâinile și rămase așa, într-o poziție anormală, respirând greu, ca posedat, repetându-și, ritmic, mișcările, spasmele. Era ciudat, mereu când dormea prindea în pumn marginile patului și nu le mai dădea drumul până la dimineață. Mi s-a spus că uneori încerca, dar nu avea putere să-și descleștеze degetele, probabil tot ceva legat de puterea pe care zorii o strecoară în orice ființă omenească.

În loc să ies pe culoar m-aș fi ghemuit la marginea patului sau chiar în pat, cu capul sub pernă, dar atunci i-am văzut umbra. Noaptea era întunecoasă. Luna străpunse perdeaua de întuneric pentru o clipă și mi-a arătat pericolul. Copacii fosneau temători afară, îi auzeam, le auzeam sunetele ca pe un avertisment, și atunci mi-am întors ochii, pradă unui impuls venit dintr-o sursă necunoscută mie. Umbra stătea gata să se repeadă asupra mea, întunecată, neagră, conturată de lumina slabă care reușise să-i trădeze existența. Am făcut primul pas pe ușă, dorindu-mi să alerg, să mă ascund. Dar întunericul nu ascunde decât creaturi ale nopții și numai pericole. Răul însuși preferă să meargă învăluit în noapte pentru că el nu orbecăiește niciodată, doar se acoperă mai bine de ochi nepregătiți care nu știu să-i caute prezența.

O ușă scârțâi lugubru și de afară copacii prinseră să fosnească și mai tare, parcă avertizându-mă de ceva ce nu vedeam, dar vedeau ei. „Ieși de acolo! Ieși de acolo!" Nebunii! Din întuneric nu poți să ieși decât la lumină, dar când nu mai există lumină... Ușa scârțâi încă o dată, fosnetul copacilor se înteți și deodată o bubuitură puternică, un tunet sinistru, păru să-i reducă la tăcere. Nu îi mai auzeam. Am privit în față tremurând și am văzut umbre strecurându-se, înaintând spre mine. Am început să tremur transpirat, am simțit sufletul strângându-mi-se ghem în stomac și iritându-mi pielea, făcând-o parcă să respire, ca o gură care se deschide și se strânge convulsiv. Fiorii mi se înfigeau în piept, în brațe, smulgându-mi de pe buze gemete neauzite, pe care le doream din ce în ce mai puternice, pe măsură ce umbrele se apropiau de mine. „Ieși de acolo!", îmi strigă un copac mai curajos. Doar că din întuneric nu poți să ieși decât la lumină, și când orice speranță este pierdută...

Mereu mi-a fost teamă de întuneric și de locuitorii lui. Umbre diforme, asemenea sufletelor din care se nasc, gata să chinuie, să tortureze, să strecoare în adâncurile oamenilor viermele spaimei. De acolo, din adâncul sufletului, îi este ușor să ajungă în măduva oaselor și să roadă, să roadă, să roadă! Zadarnic îi strigi, transpirat, „ieși de acolo!", din măduva oaselor spaima nu mai are cum să iasă. Și din întuneric nu se poate ieși decât la lumină. Ca o umbră tremurândă pe un zid, diformă și înspăimântătoare ca absența speranței. Dar când nu mai există lumină...

„Cred că din clipa în care m-am răzvrătit mi-a fost sortită pieirea – pieirea aceea nemiloasă, prăbușirea, pământul pe aripi, plumbul pe glezne și sarea în ochi. Cred că încă de atunci mi-a fost interzis zborul, deși mă mințeam, mă mințeam cu nerușinare spunându-mi, în cădere, că zbor."

Proză scurtă

UN SENTIMENT DE... APROAPE TEAMĂ

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician,
cercetător român,
doctor în științe politice

Ieri m-am întâlnit, întâmplător, cu destinul. Nu știu dacă știi, dar e complet altfel decât ți-ai fi putut imagina. E doar un bătrân orb, cu degete ciolănoase, care vede prin atingeri domoale. Și, din câte am apucat să observ, pare să-și țină mereu ochii închiși, pentru că pleoapele îi sunt acoperite cu pojghița roșietică a uitării. În ciuda tuturor întrebărilor mele, nu mi-a spus nimic. Mi-a cuprins fața în palme, m-a mângâiat încet și apoi a plecat. Pentru o clipă, i-am urmărit mersul nehotărât și m-a cuprins *un sentiment de... aproape teamă*. Acel sentiment pe care, copil fiind, îl percepeam de fiecare dată când închideam ochii și-mi imaginam că fur o floare de magnolie din grădina vecinului. Fără însă a avea niciodată puterea de a duce gândul la capăt. Acel sentiment din ultima noastră zi împreună.

Astăzi, când m-am trezit, încă îi mai simțeam textura atingerii pe obraji. Asta până când gândul a ajuns să mă poarte, după atâta amar de vreme, la acel februarie cu dimineți peticite-n friguri și ploi. Acel februarie în care, fără o avizare prealabilă, ai decis să-mi locuiești eul. Acel februarie al zilelor imobile și-al temerilor care, chiar îngrămădite una peste alta, încăpeau lejer în căușul unei palme. Acel februarie al abandonului nostru complet într-o lume care nu știa să existe decât atunci când noi eram împreună...

Chiar, îți mai aduci aminte că într-o zi te-am întrebat dacă nu cumva vreun inventator japonez sau coreean n-o fi inventat un aparat de fotografiat vise? Îmi amintesc că, atunci, îmi doream cu ardoare ca ingeniozitatea umană să fi fost capabilă să cucerească spațiul oniric. Dar n-o făcuse până în acel moment și, oarecum irelevant, n-a făcut-o nici până acum. Ceea ce, evident, înseamnă că nimeni altcineva nu o să te mai poată vedea vreodată așa cum puteai să fii în visele mele. Bine, pot spune că aspectul ăsta mă afectează excesiv. Nu am nicio problemă să te păstrez doar pentru mine. Însă... uneori, mi-e teamă că, în lipsa unei probe fizice, imaginea ta dansând printre livezi de caiși sălbatici va începe să se estompeze. Și că, într-o zi, mintea mea o să ajungă să te piardă prin tărâmul incomplet al viselor neclare...

Apropo, știi că nici acum, după atâta amar de ani, nu am înțeles de ce ai ales să exiști în viața mea? Cum n-am înțeles, de altfel, nici de ce, în brațele tale, experimentam acea unică senzație de apartenență. Sau de ce, acolo, în acel perimetru de epidermă și emoție de la baza gâtului tău, simțeam că se află toate bucățile lipsă din eul meu primordial. Ori de ce, în mâinile noastre, lumea toată părea, aproape invariabil, o imensă bucată de argilă... Evident, nici de ce m-ai făcut să cred în liniște sau, mai ales, de ce sânul tău se potrivea perfect căușului palmei mele...

În fine, nici măcar nu știu dacă aș vrea, cu adevărat, să înțeleg. Cred că această stare de auto-impusă ambiguitate îmi este mult mai utilă. La urma urmei, după tine, nimeni nu m-a mai făcut să-mi pierd intuiția eului. Sau instinctul de conservare. După tine, nu s-a mai întâmplat să nu ripostez atunci când cineva

încerca să-mi traverseze barierele sufletului. După tine, n-am mai permis nimănui să ajungă să cunoască toate scurtăturile către sensul meu…

Într-un fel, cred că din acest motiv, chiar ar trebui să fiu recunoscător acelui martie al schimbării, care a venit peste noi. Acelui martie care a înlocuit nopțile-n care adormeai cu capul pe pieptul meu, cu nopțile absențelor tale. Acelui martie care a împrăștiat în necunoscut nisipul pe care-l destinasem unei clepsidre a viitorului în doi. Acelui martie care ne-a făcut să ne intuim tăcerile…

Categoric, mi-a luat ceva timp să realizez dimensiunea pozitivă a zilei în care am împărțit ultima mângâiere. Acum, totul mi se pare evident, oarecum natural. Atunci însă, în ziua când am ales să nu mai fim noi, îmi doream doar ca destinul să fi avut răbdare cu povestea noastră. O poveste din care am ales să ieșim pe drumuri opuse. La figurat, dar și la propriu. În acea zi am ieșit din parc, fiecare pe o altă ieșire.

Chiar, îți mai aduci aminte de acel copil orb care, în ziua aceea, s-a așezat lângă noi? Cred că tăcerea dintre eurile noastre devenise atât de densă încât, cel mai probabil, bietul de el a crezut că e singur. Și, mai apoi, după ce și-a dat seama… ne-a întrebat despre culoarea iubirii. Să știi că m-am gândit la întrebarea lui multă vreme. Păcat că n-am știut să-i dăm un răspuns. Poate că altfel ar fi stat lucrurile, dacă l-am fi întâlnit în februarie. În acel februarie în care povestea noastră nu se dizolvase încă într-un *sentiment de... aproape teamă...*

”Chiar, îți mai aduci aminte
că într-o zi
te-am întrebat
dacă nu cumva
vreun inventator
japonez sau coreean
n-o fi inventat
un aparat
de fotografiat vise?
Îmi amintesc că, atunci,
îmi doream cu ardoare
ca ingeniozitatea umană
să fi fost capabilă
să cucerească
spațiul oniric.”

Proză scurtă

CLUBUL FERICIRII LUNARE

Claudiu Neacșu

Prozator

Iuliu avu impresia că o căldură parcă aparținând altei lumi pornea din cuvintele inscripționate pe ușa din metal. „Clubul Fericirii Lunare” era locul în care el venea acum pentru prima dată. Curiozitatea și plăcerea se amestecau în inima sa, împingându-l să își dorească descoperirea fericirii despre care i se tot povestise cu câteva zile în urmă.

Mâna dreaptă a lui Iuliu se opri pe mânerul ușii metalice. Dincolo de prag se afla o lume a oamenilor privilegiați, a oamenilor care trăiesc un alt sens al vieții, a celor capabili să vadă simplitatea în meandrele dezamăgirilor. Dacă el ajunsese până aici, până aproape de clădirea care adăpostea între zidurile ei un spirit al descătușării și bucuriei, nu mai putea să dea înapoi și să le spună celorlalți oameni că s-a răzgândit și că a ales totuși să își continue zilele binecunoscute. Mai avea doar câțiva pași de făcut, apoi se putea așeza confortabil într-un fotoliu, alături de oameni care știau perfect pentru ce veniseră în această clădire.

Iuliu deschise ușa și mai privi o dată cuvintele inscripționate cu litere de un auriu închis: „Clubul Fericirii Lunare”. Aici se părea că toate promisiunile pot fi îndeplinite. Aici era oaza în care fericirea nu mai este utopie, ci realitate. Desigur, fericirea era servită sub forma unei „feliuțe” care dura câteva ore. Erau multe ore? Erau puține? El încă nu era sigur. Dar ce mai conta asta? Important era că toți cei care se înscriseseră în „Clubul Fericirii Lunare” aveau șansa de a gusta foarte palpabil doza de splendori inaccesibile celor prinși în vârtejul grijilor și obligațiilor acestei lumi sordide.

În salonul cu pereți văruiți în alb se afla un covor imens, de culoare albastră. În jurul covorului erau câteva fotolii învelite în piele cafenie. Undeva într-un colț se afla un palmier artificial, învăluit în lumina caldă care țâșnea dintr-o veioză foarte elegantă, amplasată pe o măsuță din lemn. Toate fotoliile, cu excepția celui rezervat lui Iuliu, erau ocupate de către membrii acestui club exclusivist.

– Hai, Iuliu, îndrăznește, spuse Sonia, cea care se ocupa cu conducerea și organizarea activităților din „Clubul Fericirii Lunare”. Ia loc în fotoliul acela. Noi deja am început.

– Mulțumesc, spuse Iuliu. Și îmi cer scuze că am întârziat. Știți, mi-a luat ceva timp să găsesc adresa, apoi să ajung pe străduța asta…

– Lasă, nu te mai scuza. Important este ceea ce ai făcut până la sosirea ta aici, la noi. Și oricum vei avea de așteptat până când îți vine rândul să ne vorbești. Astăzi am stabilit că Timotei este primul dispus să ne împărtășească trăirile celor… Câte ore, Timotei?

– Unsprezece ore, o completă Timotei pe Sonia.

– Vezi? Unsprezece ore de fericire. Destule. Însă Timotei abia a început să vorbească. Te asigur că nu ai pierdut nimic esențial. Fă-te comod în fotoliu și ascultă cu mare atenție.

Iuliu făcu ceea ce îi ceruse Sonia. El încă nu reușise să își depășească timiditatea, așa că nu îndrăzni să îi observe prea atent pe ceilalți ocupanți ai fotoliilor. Remarcă doar timbrul puternic al vocii lui Timotei, precum și statura impunătoare a acestuia.

– Luna aceasta, spuse Timotei, am simțit din plin harul care mi s-a dăruit. Da, îl aveam deja în ființa mea, însă nu eram conștient de el. În cele unsprezece ore de fericire am descoperit că eu chiar aș putea să construiesc o lume mai bună. Mi-am dat seama că eu merit mult mai mult și că trebuie să fac în așa fel încât nici măcar un singur vis de-al meu să nu se piardă undeva pe drum. Cu fiecare oră care trecea, mă simțeam tot mai sigur pe mine și pe forțele mele.

– Și, zise Sonia, ai început să înțelegi mult mai multe lucruri.

– Exact, continuă Timotei. Înțelegerea s-a împletit cu emoția visului trăit, cu sentimentul că aș putea realiza orice îmi doresc. Nu m-am mai simțit singur. Dacă înainte parcă rătăceam pierdut printre evenimentele vieții, acum știu că pot deține controlul asupra propriilor mele dorințe și asupra acțiunilor mele. Viața mea s-a schimbat. Iar pentru asta

au contat enorm cele unsprezece ore de fericire. Am înțeles ceea ce îmi doresc cu adevărat, nu ceea ce doresc alții pentru mine. Destinul nu mai este precum o barcă rătăcită pe valurile uriașe din timpul furtunii, ci a devenit clar direcția de care eu țin cont în fiecare moment al zilei. În această direcție îmi îndrept acum stropul de geniu care exista deja în mine. Uneori mă gândesc la timpul care a trecut și în care eu eram ignorant în ceea ce privește acest potențial de succes. Și știu că trebuie să recuperez acel timp pierdut. Am toată viața în față. De acum înainte, cu emoție și bucurie, voi trăi la maxim fiecare clipă. Asta a fost revelația mea în cele unsprezece ore de fericire. Mi se pare că o mână invizibilă a început să îmi ghideze fiecare pas, să îmi canalizeze cu precizie fiecare vis și fiecare dorință. Principala mea fericire este convingerea că eu chiar pot să cred în propria mea măreție și că sunt capabil să continui să simt fericirea începută în cele unsprezece ore. Știți, în timpul fericirii lunare, mă gândeam că deprimarea și dezamăgirea au dispărut complet din sufletul meu. Și mi-am impus atunci ca această stare să continue și în restul zilelor. Fericirea să nu fie doar lunară, ci zilnică.

– Aș vrea să știu, zise Sonia, dacă ai reușit asta.

– Da, am reușit. Nu au fost doar unsprezece ore de fericire lunară, ci ore în care am priceput cum să valorific cea mai ascunsă energie existentă în mine. Nu mă mai cramponez de distincția dintre posibil și imposibil, dintre ceea ce pot face și ceea ce nu pot face. Mi-am dat seama că totul poate fi posibil și că pot să fac totul. Oare cum ar putea așa ceva să nu îmi producă cea mai mare fericire?

– Noi te înțelegem, zise Sonia. Luna viitoare ce vei face? Ai de gând să repeți experiența aceasta încântătoare?

– Bineînțeles. Și nu doar luna viitoare, ci în fiecare lună.

– Crezi că au fost cu adevărat valoroase pentru tine cele unsprezece ore de fericire petrecute luna asta?

– Sigur că au fost. Și sunt convins că și celelalte ore vor fi la fel de valoroase.

– Foarte bine! Noi toți ne bucurăm pentru tine și pentru orele tale de fericire lunară. Acum haideți să o ascultăm pe Olivia. Sunt sigură că are să ne spună ceva foarte frumos.

– Mulțumesc, spuse Olivia, o tânără care nu depășea vârsta de douăzeci și cinci de ani. Luna aceasta eu am avut parte de zece ore de fericire. Cu o oră mai puțin decât Timotei. Dar să știți că au fost ore intense. Oh, cât romantism… Cine ar putea să reziste în fața unui val de sentimente uriașe? Cine? Eu am simțit fericirea supremă a visului în care el… ar fi alături de mine pentru toată viața. Multe gesturi mici de apreciere și afecțiune mi-au umplut ființa. Pur și simplu am uitat că mai există în lumea asta cinici care sunt convinși că nu mai există romantism. Ba da, există romantism. Și există din belșug, dacă știi unde să îl cauți. Eu l-am descoperit foarte ușor, în doza așa de minunată a celor zece ore de fericire. Singurul meu regret este că nu am putut să mă bucur fără opriri de cele zece ore lunare rezervate pentru mine. A trebuit să am grijă de treburile casnice. Apoi serviciul… Dar vibram de emoție de fiecare dată când reveneam la oaza mea de fericire. Acolo mă refugiam cu fervoare și acolo vibram în vâltoarea sentimentelor. Vă puteți imagina ceva mai frumos decât un bărbat timid curtând o femeie? El abia îndrăznește să îi sărute mâna. Dar se pricepe așa de bine să îi cânte balade de dragoste! Iar femeia, la rândul ei, îi scrie cele mai emoționante scrisori de dragoste. Și

amândoi se gândesc la căsătorie. Își fac planuri pentru nuntă, apoi planuri pentru luna de miere. Ce frumoasă a fost seara în care el și ea au ieșit în oraș, la o cină absolut încântătoare! Eu am simțit ce înseamnă să fii apreciată, să fii dorită, să te bucuri chiar și atunci când primești cel mai mic cadou. Iubirea adevărată s-a aflat chiar în fața ochilor mei. Aș fi vrut să nu se termine niciodată cele zece ore.

– Și totuși, zise Sonia, s-au terminat. Oare asta înseamnă că nu vor mai reveni?

– Ba da, vor reveni luna viitoare. Abia aștept să mă avânt iar în belșugul acela de simțiri pline de iubire! Fericirea romantică va face parte din viața mea, pentru alte ore fermecate, exact așa cum s-a întâmplat luna asta. Iubirea perfectă a fost chiar lângă mine. I-am putut zări chipul îngeresc, i-am simțit aroma izvorâtă direct din rai, i-am gustat savoarea care nu se poate descrie în cuvinte. Totul a fost satisfacție, de la un capăt la altul.

– Crezi că a meritat să faci rost de cele zece ore de fericire trăite luna asta?

– A meritat din plin. Acolo, în colțul de fericire lunară, am învățat ce înseamnă să prețuiești dragostea. Acolo am simțit ce înseamnă să fii îndrăgostit și să îți strigi iubirea.

– Îți mulțumim, Olivia! Acum este rândul lui Iuliu să ne povestească despre orele lui de fericire lunară. Vreau să vă amintiți toți că Iuliu este nou în clubul nostru. El este foarte emoționat, din câte îmi pot da eu seama.

– Da, spuse Iuliu, am foarte mari emoții. Este o experiență inedită pentru mine.

– Toți au fost așa la început. Dar ai auzit și tu acum cu ce entuziasm și-au expus ei trăirile din timpul acelor ore de fericire.

– Am auzit. Și sper să mă ridic la înălțimea așteptărilor.

– Trebuie doar să începi și să fii sincer. Noi te vom asculta cu cea mai mare atenție.

– Bine. Încep chiar acum. Știți, mie mi-au plăcut dintotdeauna călătoriile. Așa că am ales să cunosc tot felul de locuri deosebite, din diverse colțuri ale lumii.

– Asta, spuse Sonia, poate fi foarte interesant.

– Desigur, zise Iuliu. M-a atras continentul african. Știți și voi... Dacă cineva vrea să petreacă o vacanță exotică, acolo poate fi locul perfect.

Iuliu se opri din vorbit, încercând să își adune cele mai potrivite cuvinte. Sonia, Timotei și Olivia îl priveau foarte atenți, încercând să ghicească din expresiile chipului său dacă ceea ce spune el este într-adevăr sincer.

– Vacanțe frumoase..., zise Iuliu mai departe. Africa este un continent minunat. Știați că civilizația noastră a luat naștere în Africa? Și ce poate fi mai frumos decât să cuprinzi cu ochii savanele uriașe, să admiri lacurile imense sau minunatele dune de nisip? Eu am început cu Egipt. Da, pentru mine Egiptul a fost atracția turistică cea mai mare. Și să nu credeți că m-au impresionat doar hotelurile de lux sau plajele foarte mari. M-a uimit Complexul din Giza. Cu adevărat acolo se află o minune a lumii antice. Piramidele nu sunt doar niște simple construcții. Egiptenii se pot mândri cu o veritabilă comoară națională.

– Scuză-mă, zise Sonia. Aș vrea să îmi spui cam câte ore a durat această fericire lunară.

– Păi..., să fie cam zece ore. Sau nu. Douăsprezece ore? Ceva cam pe acolo.

– Nu știi exact... Una dintre regulile clubului nostru este foarte clară. Se contorizează fiecare oră de fericire rezervată lunii respective. Atunci când atenția se fixează pe obiectul fericirii, intensitatea trăirilor este la cele mai înalte cote. Imaginează-ți că tocmai mănânci o felie de tort, însă gândul tău zboară în altă parte, atunci când mănânci. Apoi, după ce constați că farfurioara a rămas goală, nu îți amintești mai nimic din gustul tortului, ca și cum nici nu ai mâncat tort. Cu totul altceva se întâmplă atunci când ești atent la fiecare bucățică de tort mestecată. Simți din plin gustul a ceea ce mănânci. Și îți amintești foarte clar fiecare senzație trăită în timp ce savurai feliuța de tort. Asta înseamnă că poți să povestești și să repovestești cu lux de detalii toată fericirea pe care ai simțit-o atunci, în timp ce mestecai bucățica de tort.

Iuliu se înroși la față și își îndreptă privirea spre dușumea. Sonia avea dreptate. El nu era sincer. Slăbiciunea tonului vocii sale îl dăduse de gol.

– Uite, spuse Sonia, eu voi fi foarte înțelegătoare. Nu numai eu, ci și ceilalți oameni prezenți aici. Ai vrut să trișezi, iar asta înseamnă că ai încălcat regula de bază a clubului nostru. În „Clubul Fericirii Lunare" nu se trișează. Totul trebuie să fie sincer. Tu ești un membru nou al clubului, așa că nu ai înțeles ce important este să crezi cu adevărat în eficiența metodei prin care noi, cei aflați aici, chiar trăim câteva ore de fericire lunară.

Cu glas șovăielnic, Iuliu spuse:

– Vă rog să mă scuzați. Nu se mai întâmplă. Promit. Eu vreau să-mi păstrez locul în „Clubul Fericirii Lunare".

– Totul, spuse Sonia, depinde numai de tine. Noi nu te forțăm să respecți regulile clubului nostru. Dacă decizia ta nu pornește din interiorul tău, ea nu are forță. Este o decizie care va păli și se va dovedi falsă.

– Îmi mai dați o șansă?

– Desigur. Îți mai dăm o singură șansă, pe care ar fi bine să nu o risipești.

– Vă mulțumesc din suflet!

– Pentru noi altceva este mai important. Mulțumirea trebuie să fie a ta. Tu plătești prețul pentru această fericire.

Tu știi cel mai bine fiecare detaliu al simțămintelor care te încearcă în timpul orelor de fericire lunară. Dacă plătești prețul, vei trăi cu adevărat fericirea. Dacă nu îl plătești, totul este fad și zadarnic. Și vezi bine că noi ne-am dat seama imediat că ai încercat să trișezi. Falsitatea nu se poate ascunde nici măcar sub cele mai meșteșugite cuvinte.

– Acum înțeleg perfect. Nu e nevoie să îmi explicați mai mult.

– Înainte de a încheia ședința de azi, aș vrea ca Timotei să ne spună cât a plătit pentru cele unsprezece ore de fericire lunară. Este bine să afli și tu, Iuliu, acest amănunt.

– Eu, zise Timotei, am plătit luna aceasta suma de patruzeci de lei.

– Fii sincer, spuse Sonia. Te-a încercat măcar o clipă senzația că ai fi putut face altceva cu acești bani?

– Bineînțeles. Aș fi putut să cumpăr mai multe portocale. Sau aș fi putut să stau timp de o oră la cafeneaua din colțul străzii pe care locuiesc, cu o ceșcuță în fața mea.

– Și ai fi trăit o fericire mai intensă?

– Nici pe departe. Nu regret că am plătit patruzeci de lei pentru a primi unsprezece ore de fericire extraordinară. Unde în altă parte mai poți găsi așa de multe ore de distracție și fericire, cu bani așa de puțini?

– Într-adevăr, eu încă nu îmi dau seama unde ai mai putea să cumperi, cu numai patruzeci de lei, așa de multe ore de extaz. Iar tu, Olivia, cât ai plătit pentru cele zece ore de fericire lunară?

– Puțin, zise Olivia. Doar treizeci și cinci de lei. Și tocmai v-am povestit ce trăiri intense am avut în timpul celor zece ore.

– Asta înseamnă că nu regreți nicio clipă că ai scos din buzunar treizeci și cinci de lei?

– Cum să regret? Nici pe departe! Voi vă dați seama ce înseamnă zece ore lungi și pline de sentimente, iubire, vibrații sufletești venite parcă direct din paradis? Zece ore lungi și mustind de fericire, cu numai treizeci și cinci de lei! Chilipir mai mare nici că se poate!

Sonia îi spuse lui Iuliu:

– Vezi? Colegii tăi sunt plini de entuziasm. Se simte și acum fericirea lor, din fiecare cuvânt rostit. Dacă ei ar fi încercat să trișeze și să nu plătească nimic pentru a primi așa de multe ore de fericire lunară, chiar și tu ți-ai fi dat seama imediat.

– Îmi pare rău, zise Iuliu. V-am spus că nu voi repeta greșeala.

– Dar trebuie să fii convins că ceea ce faci este spre binele tău. Noi, membrii acestui club, ne rezervăm în fiecare lună câteva ore de fericire. Și plătim pentru aceste ore. Dacă nu plătim, fericirea nu mai există. Ne ghidăm după un principiu foarte simplu. Ce e gratis nu e de valoare. Iar ceea ce nu e de valoare nu poate produce niciun efect asupra noastră. Imaginează-ți că mergi la un concert, pe stadion. Iar intrarea la concert este liberă. Adică nu trebuie să plătești nimic. Dacă nu plătești, vei considera că, în cazul în care nu ești atent la ceea ce se întâmplă pe scenă, oricum nu ai nimic de pierdut, fiindcă nu ai plătit nimic. Așa că, în loc să trăiești la intensitate maximă fiecare clipă de spectacol, îți arunci ochii de colo-colo, te mai gândești la ceea ce ai de făcut mâine, îți lași mintea să zburde aiurea. Iar spectacolul trece pe lângă ochii tăi, aproape fără să îl observi. Ei bine, dacă plătești un bilet la intrarea pe stadion, spectacolul capătă pentru tine valoare, iar tu vei deveni atent la această valoare. Și vei căuta să guști fiecare clipă a concertului.

– Mulțumesc pentru explicații, spuse Iuliu. Acum înțeleg mult mai bine ce înseamnă acest club. Dacă îi dai unui om mâncare din belșug și gratis, acel om va risipi o mare parte a mâncării și va uita să îi savureze pe îndelete gustul. Dar, dacă îl pui să plătească pentru mâncare, nu îi mai convine să o risipească. Va fi foarte atent la fiecare bucățică de hrană aflată pe masă.

– Exact. Ai înțeles. Ia exemplul celor doi colegi ai tăi. Timotei, din puținul său, a făcut rost de patruzeci de lei, bani pe care el a știut de la început că îi rezervă pentru unsprezece ore de fericire. Acele ore însă nu au trecut oricum pe lângă el, ci au fost ore pline de valoare, ore prețioase, pe măsura banilor cu care au fost cumpărate. El a fost conștient clipă de clipă că, dacă a dat, urmează să primească. Și a primit unsprezece ore de fericire. La fel s-a întâmplat cu Olivia. Cu treizeci și cinci de lei, ea ar fi putut să cumpere o fericire de durată mult mai mică. Însă ea a ales cele mai multe ore de fericire, cu prețul cel mai mic. Schimbul a fost foarte profitabil pentru ea. Treizeci și cinci de lei în schimbul a zece ore de fericire intensă. A plătit, apoi s-a bucurat de ditamai șase sute de minute de fericire, minute care au fost numai ale ei.

– Așa voi face și eu, zise Iuliu. Vă promit că la următoarea întâlnire voi spune adevărul. Azi am învățat o lecție foarte importantă și am de gând să o pun imediat în aplicare.

– Avem încredere în tine. Să ții minte asta!

După ce ieși din salonul care adăpostea „Clubul Fericirii Lunare", Iuliu mai privi o dată la literele încrustate așa de frumos pe ușă. Totul avea un alt sens acum. Aici veneau numai oameni care chiar știau cum să simtă fericirea. Sonia îi atrăsese atenția asupra traseului corect spre trăirea deplină a unor ore care deveneau brusc prețioase doar prin renunțarea la o mică sumă de bani. Și tot Sonia îi oferise cea mai importantă lecție a vieții sale.

Iuliu se hotărî să meargă pe jos. După ce parcurse trei străzi, ajunse în fața unei clădiri mici și în care se aflau foarte

multe surse de fericire lunară. Da, aici ar fi trebuit el să vină de prima dată, nu în mijlocul acelor rafturi vechi și pline cu surse gratuite de fericire destul de fragilă. Aici, în această clădire mică, totul era nou și îmbietor. Și totul avea valoarea care poate încărca multe ore bune de viață trăită cu aviditate.

Respirând adânc, Iuliu trecu pragul spațiului dotat cu o vitrină de o curățenie exemplară. În fața rafturilor pline cu „izvoare" de fericire se afla o vânzătoare tânără și foarte amabilă, care îi zâmbi lui Iuliu de cum îl văzu. Îl întrebă cu voce caldă:

– Cu ce aș putea să vă ajut?

– Știți, spuse Iuliu, pe mine mă pasionează călătoriile. Aș dori ceva care să mă ducă pe continentul asiatic. Ceva exotic, cu farmecul acela al ținuturilor încă neatinse de piciorul omului. Însă vă spun dinainte că bugetul meu nu depășește pentru ziua de azi suma de cincizeci de lei.

– Asta nu va fi o problemă. Cred că am pentru dumneavoastră exact ceea ce vă doriți.

Vânzătoarea merse lângă unul dintre rafturi, iar de acolo luă ceea ce bănuia ea că ar fi pe gustul lui Iuliu.

– O, da, zise Iuliu după ce se văzu în mâini cu sursa orelor de fericire despre care urma să povestească luna viitoare în „Clubul Fericirii Lunare". Este exact ceea ce căutam de mult timp. Din câte îmi dau seama, voi avea parte de cel puțin zece ore de exaltare și trăiri supreme.

Pe vânzătoare o surprinseră puțin cuvintele lui Iuliu. Însă ea își menținu zâmbetul profesional. Aici, în acest loc al „luminilor", nu era posibil să intre oameni ciudați, ci numai pasionați ai experiențelor care pot fi cuprinse cu minți și suflete curate, gata să primească venerații unice și comuniunea cu alte minți și suflete de aceeași vibrație.

– M-am hotărât, zise Iuliu. O cumpăr. Cât costă?

– Treizeci și șapte de lei, spuse vânzătoarea.

– Perfect. Uitați, aveți aici banii. Vă mulțumesc!

– Și eu vă mulțumesc!

– Și să știți că vin și luna viitoare. De fapt, voi veni în fiecare lună. Vă anunț dinainte că nu voi avea un buget lunar prea mare. Doar cincizeci de lei. Nu mai mult. Însă vreau să știu că vă găsesc în fiecare lună aici, ca să îmi cumpăr orele de fericire lunară.

– Bineînțeles că mă găsiți! Vă așteptăm cu drag.

Iuliu era mulțumit. Părăsi zâmbitor încăperea cu vitrină. Odată cu pasul făcut pe trotuar, el conștientiză faptul că abia acum intrase în rândul membrilor veritabili ai „Clubului Fericirii Lunare". Și se simți dintr-o dată mult mai bine. Parcă i se luase o greutate de pe umeri. Nimeni nu mai putea să îl acuze că încearcă să trișeze. Cumpărase cu bani reali o cantitate de zece ore de fericire despre care avea să le povestească plin de entuziasm colegilor săi de club. Își imagina deja cum Sonia, Timotei și Olivia îi vor asculta cu lăcomie fiecare cuvânt. Sonia nu îl va mai întrerupe și nu îi va mai reproșa că încearcă să se păcălească folosind surse gratuite de fericire fără substanță.

Treizeci și șapte de lei plecaseră din buzunarul lui Iuliu. Însă Iuliu primise în schimb doza uriașă de zece ore de fericire. El avea de gând să profite de fiecare secundă a celor zece ore. Ardea de nerăbdare să ajungă acasă, să se tolănească în fotoliu și să înceapă aventura care avea să dureze ore multe, lungi și fascinante.

Cu inima plină de bucurie, Iuliu se întoarse o singură dată cu fața spre vitrina încăperii din care el ieșise în urmă cu câteva clipe. Privi cu drag la cuvântul lipit pe vitrină: „Librărie". Sub acest cuvânt se afla un mic afiș, cu o propoziție foarte scurtă: „Numai aici puteți cumpăra cele mai bune cărți!"

Iuliu porni voios spre casă, după ce își fixă în memorie locul în care trebuia să revină luna viitoare. Era locul în care găsea cu siguranță următoarea rație de fericire așa de multă, cumpărată cu bani așa de puțini. Cu adevărat el făcuse azi cel mai avantajos schimb. Și își promise ferm să îl repete lună de lună, pentru tot restul vieții sale.

„Iuliu deschise ușa și mai privi o dată cuvintele inscripționate cu litere de un auriu închis: «Clubul Fericirii Lunare». Aici se părea că toate promisiunile pot fi îndeplinite. Aici era oaza în care fericirea nu mai este utopie, ci realitate. Desigur, fericirea era servită sub forma unei «feliuțe» care dura câteva ore. Erau multe ore? Erau puține? El încă nu era sigur. Dar ce mai conta asta?"

Proză scurtă

OMUL CU PĂLĂRIA MICĂ

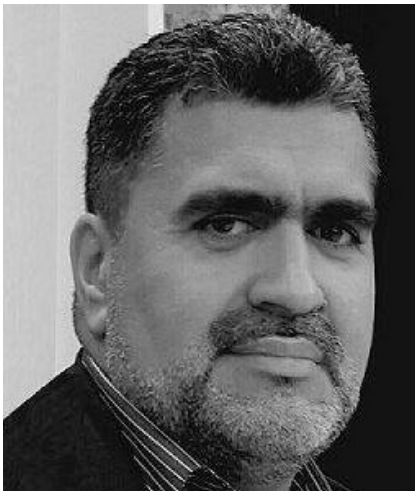

Radu Comșa

Prozator

„Ce nu știu este când te-ai trezit,
cum te-ai trezit, care au fost gândurile tale…”

În recepție nu era nimeni. Spațiul circular urca cilindric și din ce în ce mai întunecat pe înălțimea celor șapte etaje. Lumina se așezase în discuri fragile, cu margini franjurate, intensă la parter și din ce în ce mai moale, topindu-se în urcare. Era un hol de recepție luxos, ușor neconvențional în arhitectura lui cu linii futuriste, îmbinate cu mobilierul Louis XVI. Fotolii cu picioare bondoace, tapițate și pline de perne în verde marin și turcoaz se risipeau pe podele lucitoare de marmură, alături de câteva canapele lascive, un secretaire, două mese franceze mici și chiar de un bufet ce își etala rafturile greu decorate și goale. Printre mobile se intercalau covoare de culoarea ierbii răsărite toamna târziu, pictate cu purpuriu stins și sânge uscat. Un Pleyel întunecat se răsfățа înconjurat de scaune aurii. Undeva, jumătate-ascunsă de plante indecent de verzi, o canapea tête-à-tête rupea ritmul în stil secondeempire.

Bărbatul în albastru stătea nemișcat lângă ferestrele panoramice prin care noaptea se străduia, tăcută și neostenită, să pătrundă.

„Cos I miss you more each day…”, se auzea curgând din difuzoare nevăzute. Vocea femeii vibra rond. Se ghicea o nuanță de abandon în dorul acela al ei, iar timbrul cald dădea volum cuvintelor comune. Bărbatul din fața ferestrei o credea pe femeia nevăzută.

„Locul acesta are totuși ceva lugubru”, își spuse bărbatul în albastru și se uită în jur în spațiul acela bogat și luminat, dar pustiu, plin de foșnete mici.

„Contrastul e prea mare între luminile acestea…”, mai gândi el și nu-și continuă gândul. Dar simți fizic noaptea nebună de afară, prezentă peste tot, atât de contrastantă cu locul în care se afla. Aer aburit se lăsa încet peste pădurea de stejar, greu vizibilă. Se rupse de lângă ferestrele reci înfipte în podele de piatră și se trase către mijlocul turnului de lumină uscată, cu vârful pierdut în întuneric. Dincolo de construcția în curbe verzi de marmură a tejghelei recepției, două fantoșe cu fețele date prin făină stăteau tăcute și aproape nemișcate. Una dintre ele își îndreptă ochii, pete întunecate pe masca decolorată, către bărbat, apoi cu mișcări foarte lente își plecă privirea către ceva aflat sub nivelul înalt al tejghelei pe care sclipea anacronic și fără rost un clopot de alamă.

„Nimeni nu se atinge de clopotul acela, pun pariu”, zise bărbatul cu voce joasă, dar clară.

Cuvintele se zburătăciră drept în față și căzură moarte pe o porțiune carmin de covor. Se amestecaseră cu muzica, acum neinteligibilă.

*

Se trezi afară, rememorând rotirea de nichel a ușii. În fața lui, rampe de beton alb curgeau diedric, ascuțit, printre trepte late și puțin înalte. Strecurate între rampe și trepte, jardiniere cu tufe mici se succedau pe linii de nivel aproximative. Tufele înfipte în pământul pietrificat rămâneau neidentificate. Poate erau trandafiri pregătiți de iarnă. Însă orice ar fi fost, erau ciuntiți sălbatic. Parcarea pornea din parapete și margini de gradene și se deschidea în șoseaua îngustă strecurată între pădurea neclintită din stânga și, în dreapta, către hotelurile și restaurantele intercalate cu pâlcuri de copaci. Sedii de companii necunoscute, dar prospere după numărul etajelor, firmelor colorate cu știință și tipul mașinilor din fața lor, se înălțau retrase strategic, separate de marginea

drumului cu bariere high-tech. Undeva, mai departe, peste marginea neagră a copacilor se ghiceau luminile orașului propriu-zis.

„Locul acesta era pustiu acum câțiva ani…”, își zise tare. *„E pustiu și acum, chiar cu toate astea în jur”*, se mai gândi. Trecu prin parcare și o luă în direcția orașului.

„E bine. Jumătate de oră de plimbare. În întuneric. Pe frig.” Era iarnă, dar o iarnă aflată la început, uscată și încă nedecisă, parcă își testa puterile. La fiecare răsuflare înghețată, pământul opunea căldura sa și din frigul suflat rămânea doar o umezeală subliniată de aburii expirați.

„E chiar plăcut”, spuse tare. Își descheie fermoarul jachetei și își băgă mâinile în buzunare. Telefonul îl deranja, îl scoase și îl puse în buzunarul adânc, cu rafilet, de la piept.

„O să-l scot greu de aici”, gândi în timp ce îl lăsa să alunece înăuntru.

În dreapta lui, copie patetică a pădurii adevărate de peste drum, defilau copaci subțiri, deși, amestecați cu tufe ajunse până în trotuar. Ierburi uscate cu fire lungi se amestecau cu arbuști și copăcei, desenând un perete iluzoriu între șosea și spațiul acela semi-sălbatic. Frunze ghicite ruginii se mențineau pe crengile subțiri, frunze încă lucitoare rămăseseră pe arbuștii mai joși.

„După câteva ploi și un pic de vânt nu va mai rămâne nimic.”

Păduricea cea încâlcită se terminase. După o străduță laterală, pierdută repede în umbră, drumul continua pe lângă un zid albicios, interminabil. Dincolo de zid, prin grilajele cu zăbrele rombice fixate pe coamă, se zăreau monumente și cruci înalte.

Trotuarul pe care pășea rămânea îngust, dar peste stradă, trotuarul celălalt se lățise mult, părea mai mult o promenadă însoțită de un dublu rând de copaci foioși, fâșâitori, cu frunze miraculos rămase întregi, țesând lumini galbene și roșcate cu negru-obscur. Dincolo de cortina mișcătoare de culori și umbre se aflau case întunecate, tăcute, părtașe cu noaptea ce se lăsa din ce în ce mai sigur pe Pământ.

Șoseaua se termină într-un fel de piață circulară, nu chiar mică, dar plată și aproape pustie, înconjurată de clădiri vechi. Apăruseră și oamenii, câte unul, câte doi. Grăbiți, treceau pe trotuar și traversau strada către ceea ce părea o stație de autobuz. Un întreg sfert de cerc al pieței era ocupat de clădirile anexe și intrarea în cimitirul pe lângă al cărui zid mersese îndelung. Poarta cimitirului era desenată într-o ogivă turtită din cauza lărgimii. Arcadele se tușau neglijent cu ultramarin pe cerul lacteic-opalescent. Luna la răsărit, încă nevăzută, ascunsă de orizontul apropiat, trimitea vapori de argint bidimensionali, înfipți printre cei câțiva stratus suspendați peste pădure.

Nu traversă piața, se opri la capătul trotuarului rectiliniu, înainte ca acesta să se curbeze larg către dreapta, urmând vastul sens giratoriu al pieței. Undeva în fața lui, aproape diametral opus se zărea ceva ce ar fi putut fi un pub.

„Aș putea bea un bourbon acolo și poate îl ating la regalitate cu o coca-cola”, zise cu voce tare, fără fereală, indiferent la oamenii care se scurgeau pe lângă el. Avea acest obicei, de a vorbi cu el însuși, sfătos și așezat. Când făcea câte o prostie își adresa cu același glas neferit, fără patimă, câte o înjurătură zdravănă. Se mai uită o dată în direcția pub-ului presupus. Dar își dădu seama ca avea de traversat vreo trei străzi până acolo și poate ca nici nu era un pub. Poate că era o pizzerie nenorocită, combinată cu fast-food, așa cum sunt adesea la porțile orașelor, un loc în care se sleiau triunghiuri atrofiate, înecate în brânză veche și sos de roșii plin de glutamat de sodiu. Sau sandvișuri din care ieșeau foi de salată pleoștită și felii transparente de cașcaval decolorat ori șuncă din care picura apa. Acolo puteai bea în siguranță cel mult o bere la sticlă. Îi era un fel de sete, dar nu asta voia.

Se uită la ceas.

„Patruzeci și șapte de minute: am mers ceva! Nu m-am grăbit, să zicem vreo cinci kilometri, poate cinci și jumătate. Mai bine o iau înapoi, poate pe partea cealaltă.” Dar nu traversă, ci reluă trotuarul îngust în sens invers, mergând încet. Era mult mai liber, practic gol după ce treceai de porțiunea din capăt. Pe lângă el au trecut alți oameni grăbiți, dar nu rămâneau pe partea aceea a străzii. Parca îi alunga zidul cimitirului. Toți traversau către stația de autobuz și către casele de dincolo de rândul dublu de arbori sau preferau pur și simplu să meargă pe acolo. Unul dintre aceștia, un individ mic de statură, parcă turnat într-o scurtă kaki, încercă să traverseze, dar renunță când o mașina se apropie în viteză. Un autobuz se opri, doi-trei au coborât, alții urcau. Mititelul șovăi un moment, dar mașina se apropia vertiginos, autobuzul se pusese în mișcare legănându-se, așa că omul nu mai încercă să traverseze. Se întoarse și continuă să meargă pe lângă zidul cimitirului, depășind stația de autobuz.

„Nu stă departe”, gândi bărbatul în albastru. *„Probabil pierdea cam tot atât timp așteptând următorul autobuz sau mergând pur și simplu pe jos.”*

Bărbatul mititel mergea viguros. Purta o pălărie mică, cu bor îngust, parcă înfiptă pe cap, cap înțepenit la rându-i în gulerul înalt al scurtei strânse bine pe trup. Deși era încălțat cu o pereche de ghete cu talpa foarte groasă, ce păreau grele, nu i se auzeau pașii.

„A mai câștigat trei centimetri în înălțime…”, își spuse în barbă privind ghetele omului care ținea strâns în mână o sacoșă dintr-o pânză verde, lucioasă, cu aspect rezistent. Prin pânză se ghicea un obiect lunguieț și îngust, destul de greu, care dezechilibra sacoșa făcută probabil să care alimente, făcând-o să se balanseze descentrat la două degete de betonul trotuarului.

„A luat ceva de la serviciu”, își imagină, *„ceva ce îi trebuie acasă, dar sacoșa nu e pentru așa ceva, orice ar fi acolo.”*

La un moment dat bărbatului în albastru i se păru că celălalt se uită discret în spate.

„Îi e frică, săracul…”, gândi.

Și imediat își aminti un vers din crizele luceafărului simbolist: *„Ce bine se potrivește!”*

Îl înțelegea pe omuleț în locul acela singuratic, dar nu-i displăcea sâcâiala aceluia, așa că de amuzament își potrivi pasul și păstră distanța față de el, nelăsându-l să se îndepărteze. Merseră minute bune în tandem. Bărbatul în albastru tocmai își spunea că omul cu pălărie stătea mai departe decât și-ar fi imaginat, când acesta își încetini pașii, așa că trecu pe lângă el. Omul era scund de-a binelea, nasul abia dacă îi era la nivelul umărului bărbatului în albastru. Un cap prea mare pentru trupul acela, prea mare pentru orice trup de fapt, față perfect netedă, un nas zdravăn, drept și alb, un obraz dreptunghiular, imberb sau foarte bine bărbierit, o falcă pătrată aruncată înainte și ochi depărtați, bridați, nepotriviți cu fața aceea albă, rectilinie.

„O față desprinsă dintr-o stampă, aproape…”, se gândi și vru să se întoarcă să vadă unde merge omul cu pălărie, căci pe partea cealaltă a străzii nu se vedea mare lucru în afara parcului forestier, iar alături continua inexorabil zidul cimitirului. Dar renunță, în fond se cam ținuse după el, n-avea

rost să facă gesturi echivoce. Dar continua să se gândească la personaj.

„Parcă e mai mult dintr-o comedie bufă, cu piciorușele alea ale lui și chiar și fața… trage a teatru popular, parcă-i grimat.”

Fu surprins când omulețul cu pălărie trecu pe lângă el mestecând serios din picioare și trăi tentația de-ai adresa o vorbă oarecare. Doar să vadă cum reacționează.

Dar ridică din umeri: *„La ce bun?!”*

Nu se mai osteni să îl urmeze, ba chiar încetini gândindu-se la altceva în timp ce pălăria celuilalt se topea printre umbre.

Se uită la ceas. *„Mai am de mers cam 20 de minute”*, rosti, după obiceiul lui, cu voce tare,.

Apoi se gândi la barul hotelului și dacă merită să bea un pahar acolo sau să îl bea în doi, în camera unei colege care

se lauda cu un coniac grozav, luat direct de la sursă, sticlă fără etichetă, *seulement pour les fins connaisseurs* etc. Poate era mai sănătos să se înfunde în camera unde era cazat. O cameră prea mare, împărțită bizar într-o zonă de dormit și una de zi, o împărțire prost inspirată, care nu păcălea pe nimeni, căci spațiul rămânea unul singur. Arhitectul (sau altcineva) nu suportase ideea unei camere single atât de mari și din rațiuni de profit o transformase într-un fel de apartament. Dar arcada liberă dintre cele două semi-spații, abia schițată, nu lăsa dubii, ba mai mult, atrăgea atenția asupra faptului că nu e un apartament. Poate un ochi foarte puțin atent putea fi păcălit.

„Sau unul nepretențios…", își murmură. *„Oricum sunt un tâmpit, de fapt nimeni nu se gândește la chestii d'astea, în afară de mine. Un om sănătos s-ar bucura pur și simplu de ce are la dispoziție."*

Colțul zidului albicios se frânse unghi drept și se topi pe străduța plină de ceață. Nu părea să ducă nicăieri străduța aceea: de o parte zidul care continua cert, mult în direcția aceea, de partea cealaltă, pădurice cu stejari rahitici întinsă pe o bucată bună. Bărbatul în albastru mergea acum fără nicio grabă. Frunzișul din stejarii subțiri suna a metal prin negura tot mai rece. Pe ierburile împletite în tufe străluceau picături de apă. Își încheie jacheta și trase de fermoar. Zgomotul zuruit se pierdu zăngănind pe asfaltul de lângă el. Oscila între coniacul acela nemaipomenit și eventualitatea de a rămâne singur citind cartea pe care o îndesase în geanta de voiaj.

Era prea liniște și prea multă singurătate ca s-o spună cu voce tare, dar murmură totuși: *„Oricum, mâine voi regreta orice aș face astă-seară: coniac sau citit."*

Și tot murmurând: *„Văd eu când ajung."*

Departe se puteau ghici luminile hotelului sau își închipuia că sunt luminile hotelului. O mașină cu faruri albăstrui, extrem de puternice venea din sens opus și cel de la volan accelera puternic. Motorul urlă pe șoseaua pustie, treptele de viteză se schimbau rapid. Mergând, întoarse capul și mai apucă să vadă urmele roșii ale mașinii dispărând după o curbă largă a șoselei.

Reveni cu privirea în direcția de mers. Dintre tufe, din stânga, se auzi un zgomot mic, uscat. Întoarse și mai mult capul cu un început de surpriză. Apoi simți șocul loviturii care îi paralizează o parte din trunchi și brațul stâng. Senzația de șoc electric și arsura din ceafă îl amețiseră de tot. Se înțepeni pe picioare și se întoarse bâjbâind cu mâna dreaptă către locul de unde credea ca venise lovitura. Dar primi o nouă lovitură cumplită, se împletici și căzu între ierburile acelea lungi, amestecate printre arbuști mici, duri și țepoși. Se ridică în genunchi și o luă orbește printre tufe. Încă o izbitura venită din spate îl nărui, răsucindu-l cu fața în sus. Nu mai simțea deloc mâna stângă, iar dreapta cu care încercase să se sprijine, se spintecase între index și degetul mijlociu până la mijlocul palmei. Probabil încercase să se protejeze cu aceeași mână și fusese lovit, căci devenise aproape inutilă și dureroasă, arătătorul și policele atârnau, separate de restul. Încercă să-și miște mâna și izbuti cu prețul unei dureri cumplite s-o îndoaie din cot.

„Dreapta e ruptă", gândi și se cutremură când durerea îi explodă din nou în cap și braț.

Gulerul cămășii, năclăit, i se lipea de gât. O lovitură piezișă sau finalul alteia directe îi atinsese maxilarul în aceeași parte stângă. Simțea sfărâmături de dinți tăind prin gingii și prin limbă, obrazul îi amorțise ciudat, se mărise monstruos și parcă nu îi mai aparținea. Respira greu, îl durea adânc în zona coastelor, probabil rupte și ele. Se îneca cu propriul sânge gâlgâit. Telefonul din buzunarul de la piept cântarea o sută de kilograme. Știa că nu poate ajunge la el. N-ar fi ajuns nici dacă era în altă parte. Își înfipse călcâiele în pământul rece și se împinse încă puțin pe frunze și fire de iarbă rară, tăvălită.

Vedea ca prin febră, dar desluși deasupra lui omulețul cu pălărie mică. Îl privea atent, cu buzele strânse. Nu spunea nimic, îl privea și strângea în mână o rangă metalică, lunguiață și grea, îndoită la capăt ca un semn de întrebare.

„Era un levier în sacoșă…" Se chinui s-o spună cu glas tare, vorbind de parcă era singur, dar cuvintele erau neinteligibile, bolborosind o dată cu ele bășici de sânge și salivă.

Înghiți greu lichidul cu gust de fier ce i se strânsese în gură, se zgârci de durere când se întoarse pe o parte. Apoi cu mâna care atârna, dar pe care încă o simțea, încercă să se sprijine fără a mai putea recepționa lucid întreg valul de durere care îl străbătu.

Omulețul îl privea cum se întoarce și cum încearcă să se ridice.

Apoi fără grabă, cu aceeași expresie netedă, îl lovi din spate de două ori, deasupra cefei dezgolite de tentativa delirant-instinctivă de a se ridica. Loviturile se împiedicaseră

în crengile joase, dar își atinseseră totuși ținta. Cel lovit căzu încă o dată. Fără un scâncet.

Omulețul îl mai privi un timp, tăcut și atent. Șterse cu grijă levierul cromat de gluga albastră ajunsă ghem pe umărul bărbatului care murea încet. Nu se mai atinse de nimic altceva. Scoase din buzunar sacoșa verde de pânză și puse înăuntru bara aceea de metal greu.

Pălăria ridicolă, absolut nemișcată, părea turnată pe țeasta prea mare atunci când își reluă mersul concentrat pe marginea drumului. Sacoșa se legăna periculos la câțiva centimetri de pământ.

*

În locul în care căzuse bărbatul în albastru nu mai era nimeni.

Mai avusese o zvâcnire oarbă și se mai târâse o jumătate de metru. Cincizeci de centimetri neînchipuit de lungi, inutili și chinuitori. De undeva îi veni un gând. O voce cu timbru cald, vibrând rond a abandon, îi spusese ceva. Se chinui să-și amintească vorbele, dar nu reuși și pe buzele pline de cruste de sânge închegat tremură o părere de rău. Ultima.

Spațiul circular și strâmt din jurul lui urca cilindric printre copacii chinuiți, îndreptați divergent către cerul plin de întuneric.

Bărbatul în albastru se cufundă în beznă și odată cu asta liniștea se așeză mulțumită și feroce peste tot.

Sibiu/București/ Pitești
Decembrie 2019–martie 2021

„«Locul acesta
are totuși ceva lugubru»,
își spuse bărbatul în albastru
și se uită în jur în spațiul
acela bogat și luminat,
dar pustiu,
plin de foșnete mici.
«Contrastul e prea mare
între luminile acestea...»,
mai gândi el
și nu-și continuă gândul.
Dar simți fizic noaptea
nebună de afară,
prezentă peste tot,
atât de contrastantă
cu locul în care se afla.
Aer aburit se lăsa încet
peste pădurea de stejar,
greu vizibilă.”

Proză scurtă

VĂLUL SPERANȚEI

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Ploua atât de tare încât cerul parcă dorea să întoarcă toate datoriile sale apelor, în numai câteva clipe.

Întunericul se întindea leneș pe mare, când valuri mari făcură vaporul să danseze tiranic, trosnind. Primii pasageri care au simțit dezastrul au început să țipe. În scurt timp, panica a pus stăpânire pe toți, dezorientându-i, ciocnindu-se unii de alții, în căutarea unui loc de scăpare.

– Toată lumea pe punte!, porunci o voce.

În acel moment, fiecare spera că-și va afla salvarea prin ușa mult prea strâmtă, călcându-se în picioare, rugându-se sau blestemând clipa în care au luat hotărârea acestei călătorii.

Nu se mai știe cine a făcut trierea, cum și câți au urcat în barca de salvare. În doar câteva minute barca fusese înconjurată de valurile dezlănțuite. Cineva aruncă o privire spre vaporul care se pierdea sub ape și urlă cât îl ținu puterile:

– Nu, nu se poate, fie-ți milă, Doamne!

– Domnule comandant, strigă un marinar, sunteți aici?

Nu răspunse nimeni. Așa constată că cel care ordonase salvarea acestor oameni, dăruise viața sa altor oameni.

Barca prinse înălțimi uluitoare, încât cei care nu-și pierduseră deja cunoștința, simțeau un gol imens în capul pieptului, când aceasta grăbea spre coborâre. Și iarăși... și iarăși... Stăteau ghemuiți unul în altul, ca niște viermi neputincioși. O mână de oameni, șaptesprezece la număr, prinși sub brațul fricii, sub umbrela ciuruită care părea că se răzbuna în acea noapte pe păcatele lor.

În sfârșit, zorii zilei se iviră și vântul se mai potoli.

Luca roti ochii peste chipurile total străine din barcă. Pe fața lui se putea citi însă o stăpânire de sine greu de descris. Reacțiile tânărului erau în totală neconcordanță cu realitatea. Deși se aflau în largul oceanului, fără vreo șansă de salvare, părea un om mulțumit. Persoana de care se temuse cel mai rău nu se afla în barcă. Îl văzuse acolo, pe vapor, urmărindu-i fiecare mișcare. Evitase să-i apară în față, însă cu greu. Ciprian era peste tot, asemenea unei năluci.

Alți ochi obosiți măsurau fugar cei câțiva metri ai bărcii, căutând pe cei dragi.

– Câți suntem?

Cineva numără cu voce tare. „Unu, doi...” iar când ajunse la șaptesprezece și constată că aici numărătoarea se oprește, izbucni în lacrimi. Era un bărbat tânăr care plecase în luna de miere. Dar mireasa lui nu mai era lângă el. Simți impulsul de a se arunca în valuri, dar un braț puternic îl trase înapoi și-l zgâlțâi de câteva ori.

– Domnului nu i-ar plăcea asta! El te-a ales printre cei vii deocamdată, îl dojeni blând un bărbat trecut de cincizeci de ani, cu barba și părul cărunt. Eu îl slujesc pe Dumnezeu de mulți ani și știu că acestea sunt încercări ale Lui.

Cel care vorbise își ridică privirile spre cer și se închină. Toți procedară la fel. Era preot catolic de undeva din Spania.

– Dați apa afară din barcă, ordonă marinarul, de altfel singurul dintre naviganții supraviețuitori. Privirea îi rămase pe corpul unui copil de aproximativ zece ani, care adormise.

– Hei, tu de colo, trezește-te! Treziți-l, se adresă unei femei în roșu, care-și strângea poșeta la piept, singurul lucru pe care reușise să-l salveze odată cu ea. Era strident fardată, iar o dâră colorată se prelingea pe obraz.

Femeia îl mângâie ușor, trecându-i mâna peste frunte de câteva ori și constată că acesta avea febră. Scoase din poșetă câteva pastile, lipite între ele.

– Trezește-te, micuțule, trezește-te!, se ruga parcă femeia. Apoi îi trase o palmă peste obraz. Copilul tresări, deschizând ochii. Își roti privirile, speriat, peste mănunchiul de oameni din preajmă și strigă:

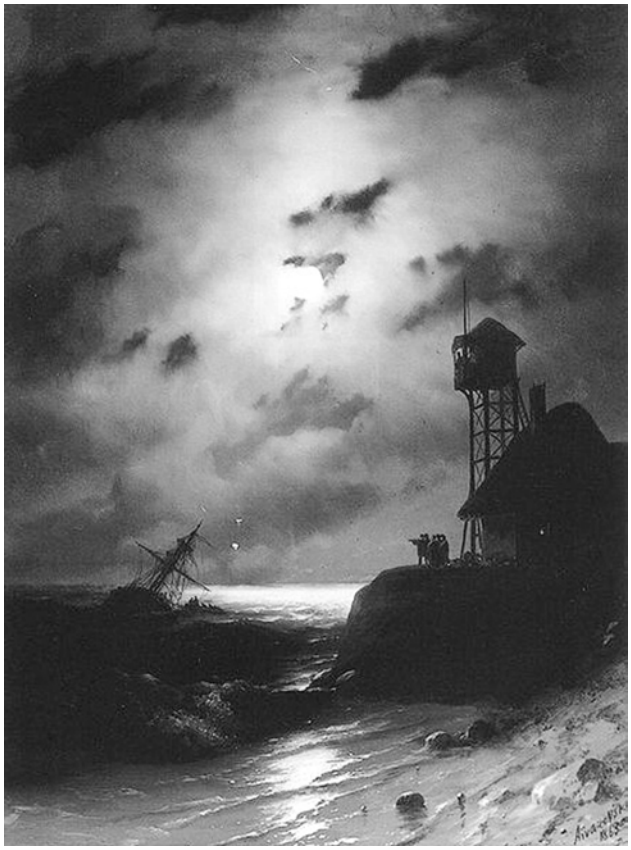

Ivan Aivazovski (1817–1900), *Naufragiu pe lună plină*, 1863

– Mamă!

– Liniștește-te, puiule! Suntem într-o barcă de salvare. Vaporul s-a scufundat. Trebuie să fii tare. la astea, zise femeia și îi întinse două pastile. Mestecă-le, apă nu avem. Copilul se supuse, suspinând. Înțelesese că cea pe care o strigase era undeva deasupra lui și îl veghea.

– Vom muri și noi?, puse întrebarea care suna ca o speranță în a-și regăsi mama.

Preotul îl strânse la piept.

– Cu voia lui Dumnezeu, poate ne va salva cineva. Valurile s-au îmblânzit, iar S.O.S.-ul a fost lansat înainte de scufundare.

Între timp câteva persoane goliseră barca de apă. Un bărbat folosise pălăria și se chinuia apoi să-și îndoaie borul, iar alții – pantofii.

– Când ne vor salva?, întrebă o bătrână care nu scosese decât oftaturi adânci.

– În curând, o îmbărbătă marinarul. Probabil că ne caută. Apoi, își zise în sinea lui: „Degeaba știu să înot. Aici, în mijlocul mării, mă simt neputincios ca un gândac într-un pahar cu apă".

Soarele se ridicase binișor pe cer, încălzindu-le trupurile. Moleșeala îi cuprinse pe toți. Erau flămânzi, uzi și, înainte de toate, speriați. Marea se calmase iar ei se legănau pe apă ca o frunză în voia vântului.

– Sunt obosit, zise marinarul și își întinse mâinile ca niște aripi. Îl dureau. Vâslise destul. Poate vrea cineva să treacă aici!

Luca îl înlocui. O femeie începu să plângă zgomotos. Își freca palmele, trosnindu-și degetele lungi, cu unghii îngrijite. Tremura. Din când în când, își strângea buza inferioară, probabil pentru a evita o izbucnire de proporții. Evident, își pierduse și ultima speranță. Disperarea mușca din ea ca dintr-un fruct copt. Lacrimi mari i se înnodau în barbă și, deodată, începu să zâmbească. Curat, ca razele de soare ce spăla chipul furtunii. Ridică mâinile spre cer și strigă cât o ținu puterile.

– Cât sunt de fericită! Copii mei, veniți la mine! De ce sunteți atât de sfioși? Apoi își fixă ochii mari și căprui pe o pată de cer unde, probabil, îngerii executau fâlfâiri de aripi în ritm dumnezeiesc.

Înnebunise. Sub privirile tuturor. Pentru femeia cu părul brun, nu mai exista nici mare, nici cer. Nici deznădejde. Ci doar un curcubeu cu ace veninoase, aruncat asupra memoriei sale.

Un paradis personal în care mănânci când ți-e sete și invers.

Între timp, copilul își revenise binișor, strângându-i mâna puternic femeii de lângă el. Se făcuse o tăcere mormântală, brăzdată doar de zgomotul valurilor care atingeau barca.

Preotul rupse tăcerea:

– Se zice că speranța stă cuibărită într-un ungher al sufletului până în ultima clipă a vieții. *„Tatăl nostru care ești în ceruri..."*, începu acesta, ducându-și palma în dreptul inimii. Îl urmară cu toții, într-un murmur evlavios care făcea legătura cu cerul, o legătură plină se spaimă, astfel încât viața părea un vierme încolțit de un stol de ciori.

„Facă-se voia Ta, Doamne", încheie preotul, ruga. Apoi privi în zare, punându-și mâna streașină la ochi. Își frecă iute ochii și se mai închină o dată. Oare înnebunise și el?! Dacă nu, înseamnă că Cel de Sus le-a prelungit mandatul existenței lor pe acest tărâm.

– Suntem salvați!, strigă cât îl ținură puterile. Domnul ne-a ascultat ruga.

Cu toții priviră în depărtare. Undeva, la orizont, șansa lor se așternea ca un covor de flori-de-colț într-o stepă. O navă se îndrepta spre ei.

***

Ziua trecea într-un nou amurg când comandantul navei îi ajută să urce pe punte. Încet, încet, se descotoroseau de cel mai aspru blestem al vieții fiecăruia dintre ei. Dar, surpriză!

Acolo, alți supraviețuitori îi așteptau, ștergându-și lacrimile pentru a-i recunoaște pe cei dragi.

– Mamă, strigă copilul care întinse mâinile după gâtul celei pe care o crezuse dispărută.

Dacă sentimentul deznădejdii nu cioplise în chipul lui Luca vreme cât au stat pe mare, acum ochii bărbatului părea că se pregăteau să iasă din orbite. Printre cei salvați înaintea lor era cineva de care nu mai putea fugi și nici ascunde. Nici de el și nici de propriile remușcări. Era... fantoma celui mai bun prieten al său. Cel de care nu mai știa nimic de doi ani, de când îl lovise într-un moment de furie oarbă, undeva într-o excursie la munte. Corpul acestuia căzuse în prăpastie, iar Luca întorsese nepăsător capul și îl lăsase acolo. Nimeni nu știa că fuseseră împreună. Înnoptase la o cabană, deși somnul nu s-a atins nici o clipă de el. Dimineața s-a grăbit să plece în oraș fără să-i pese de viața prietenului său.

Așadar, cel a cărui absență în barca aceea de salvare îi mulțumise cugetul fie și în cele mai groaznice momente, era în fața sa.

Luca păși sfios. Începu să tremure. Chipul lui Ciprian se contura tot mai clar. Era acolo, la mal, deși câteva cadre medicale insistau să urce în salvarea pregătită special pentru supraviețuitori.

Ivan Aivazovski, *Naufragiu*, 1874

Barca lovi țărmul. O mână întinsă îl aștepta. Era mâna care ceruse ajutor într-o noapte la fel de grea, în urmă cu doi ani.

Ochii bărbatului se inundară de lacrimi.

– Nu merit asta, prietene!, zise trist.

– Dacă Domnul nu te-a pedepsit, de ce aș face-o eu?

*Din volumul **Cartea de sub braț**,*
apărut la Editura Leviathan, București, mai 2021

„Întunericul se întindea leneș pe mare, când valuri mari făcură vaporul să danseze tiranic, trosnind. Primii pasageri care au simțit dezastrul au început să țipe. În scurt timp, panica a pus stăpânire pe toți, dezorientându-i, ciocnindu-se unii de alții, în căutarea unui loc de scăpare.”

Proză scurtă

CONGRESUL

Mircea Bodnariu

Prozator

Cei doi indivizi înalți și zdraveni ca niște zdrahoni care mă întâmpinaseră la intrarea în clădire m-au condus de-a lungul unui culoar îngust la capătul căruia au deschis o ușă. În fața mea se întindea un spațiu imens care l-a început mi s-a părut întunecat, dar, pe măsură ce m-am obișnuit cu lumina orbitoare care mă înconjura, am realizat că este o sală cu zeci de mii de scaune, cu nenumărate balcoane și terase, iar eu mă aflam pe ceea ce aș fi spus că este scena dacă sala ar fi fost una de spectacole, ceea ce, evident, nu era. Mi s-a indicat să mă așez pe un scaun care era așezat pe, hai să zicem, scenă, cu fața la public. Cei doi au rămas lângă mine, puțin în spatele meu, unul la dreapta, altul la stânga.

În sală era o rumoare neîntreruptă, toți vociferau, se agitau, se formau și se destrămau grupuri, era clar că unii aveau puterea magnetică de a atrage în jurul lor admiratori, dar numai o parte dintre aceștia aveau acces direct la somitatea centrală, pe când ceilalți se străduiau din greu să pătrundă spre centru, să fie și ei băgați în seamă de marele maestru, sau măcar să se observe de către alții cât de aproape sunt ei de adorata persoană, așa, ca acei alții să crape de invidie. Am văzut de mai multe ori repetându-se scena în care, un fericit care ajunsese după lupte grele chiar în fața scriitorului genial și radia de bucurie că va putea schimba câteva cuvinte cu acesta, să fie pur și simplu măturat de acolo cu o mișcare brutală, hotărâtă, de către unul mai cu tupeu venit din spate, și niciodată buricul fix al grupului schimbător nu a reacționat în favoarea năpăstuitului. Probabil, beția produsă de recunoașterea măreției lui îl împiedica s-o facă.

Am reușit să citesc numele scrise pe plăcuțele atașate fiecărui scaun din primele rânduri, mai departe nu mă mai ajuta vederea, și am rămas uluit: erau numele celor mai mari și mai cunoscuți scriitori din toate timpurile. În acel moment scaunele erau goale, cei cărora le erau rezervate se aflau împrăștiați prin sală formând centrele strălucitoare și magnetice ale grupurilor în continuă modificare. Un singur scaun era ocupat, cel care se afla chiar în primul rând, chiar în mijloc. Acolo fusese pusă statuia unui bătrân cu plete și barbă, cu ochii privind în gol, ochi orbi de piatră cioplită. Pe plăcuța acelui scaun scria: Homer. Nu era de mirare că nu era înconjurată de nimeni, de la o statuie nu se pot obține laude și beneficii.

Deodată, s-au dat la o parte perdelele care acopereau partea din spate a scenei și o lumină azurie a lăsat să se vadă un culoar larg. Toți scriitorii au fugit la locurile lor și o liniște deplină s-a lăsat. Pe culoar a apărut un om ciudat, cam la vreo patruzeci și ceva de ani, la care totul era strâmb, și capul și gâtul și ochelarii de pe nas, al cărui mers era bătrânesc și târșâit. Se apropia încet de scenă, părea că se împiedică la fiecare pas. La vederea lui toți cei din sală s-au ridicat în picioare aplaudând frenetic și urlând de entuziasm. Am vrut să mă ridic și eu, nu de altceva, doar ca să fiu în rând cu lumea, dar mâinile celor doi zdrahoni mi s-au pus pe umeri și m-au apăsat în jos. Asta nu-i a bună, mi-am zis, devenind pentru prima oară conștient de situația stranie în care mă aflam. Ciudatul individ s-a apropiat de masa care era așezată în mijlocul scenei, a făcut un semn cu mâinile și toți s-au potolit, o tăcere de mormânt a coborât peste sală. S-a așezat, și-a umplut paharul cu apă, și-a apropiat capul tremurând de microfon, și-a mai îndreptat încă o dată, inutil, ochelarii de pe nas, apoi, cu o vorbire gângăvită, și-a început discursul:

„Mult îndrăgiți și apreciați scriitori, bine ați venit! Declar deschise lucrările congresului nostru. Vreau să încep prin a le reaminti celor care au participat la ultima noastră întâlnire și a-i înștiința pe cei ce ni s-au alăturat între timp, hotărârile luate atunci de participanți. Unul dintre cele mai importante lucruri stabilite a fost decizia ca președintele *Uniunii mondiale a scriitorilor din toate timpurile* să fie ales pe viață și să nu fie scriitor. S-a constatat că, indiferent ce scriitor ar fi ales în această înaltă funcție, alții vor fi invidioși, vor cârti mereu împotriva propunerilor lui și îi vor sabota acțiunile. Dacă scriitorul ales

președinte ar fi fost un posesor de premiu Nobel, mulți ar fi considerat aceasta o nouă jignire pe lângă aceea pe care le-o făcuse deja comitetul Nobel alegându-l pe respectivul și nu pe ei, a căror operă este, evident, superioară aceluia. Dacă nu ar fi avut Nobelul, atunci toți posesorii acestui premiu s-ar fi simțit ofensați de a fi conduși de cineva inferior lor, căci nu este posibil ca unul care nu a câștigat marele premiu să scrie mai bine ca ei. S-au mai făcut atunci alte propuneri, cum ar fi aceea ca președintele să fie scriitorul cu cele mai multe cărți vândute sau cel cu cărțile traduse în cât mai multe limbi, sau cel care a avut cele mai multe cărți declarate bestseller, dar toate au fost respinse ca neserioase, nu se măsoară valoarea unui scriitor după cantitate, au ripostat multe somități. Atunci să fie cel care are cele mai multe și mai bune referiri critice la opera lui, s-a propus, dar și această idee a fost respinsă, ar fi culmea, s-a obiectat, să le dăm apă la moară acelor paraziți ai literaturii care sunt criticii. A existat și propunerea ca președintele uniunii să fie cel mai slab scriitor care a existat vreodată, unul ale cărui scrieri sunt atât de anoste încât nimeni nu le-a citit vreodată și care a obținut acest statut, cel de scriitor, devenind prin diverse tertipuri membru al vreunei uniuni de scriitori din cine știe ce țară neînsemnată. Ar fi cel mai potrivit, s-a spus, pentru că trecând în statut această regulă de a fi ales președinte, oricine ar ști că cel care le stă în față e un zero, un creator de operă moartă și nimeni nu l-ar invidia. Dar, când s-a căutat în lista membrilor *Uniunii Mondiale*, s-a constatat că sunt o puzderie din aceștia, numai că nici unul nu a vrut să primească funcția, ar fi fost prea de tot ca să stea în prezidiu disprețuit de toți scriitorii lumii pe care el până atunci îi considerase confrați.

Astfel lucrările congresului au intrat într-un mare impas, dar, slavă Domnului, de undeva din sală a izbucnit propunerea salvatoare, un glas a strigat „să nu fie scriitor" și imediat a fost înecat în aplauze și urale, a stârnit entuziasmul general. Al cui a fost glasul nu se mai știe pentru că ulterior mulți au declarat că ei au fost aceea care au aruncat în aer geniala idee. Desigur, au urmat dezbateri, nu mai insist asupra lor și, în final, s-a hotărât ca președintele distinsei Uniuni să fie cel mai mare cititor, adică cel care a citit cele mai multe cărți, toate dacă s-ar putea. Așa am fost ales eu. A fost ușor să dovedesc că am citit toate cărțile publicate, toate, nu numai cele de mare valoare literară pe care le miroseam imediat, era suficient să apropii cartea de nas, dar și cele mediocre ajunse bestseller datorită prostiei lumii, gata să se înflăcăreze pentru te miri ce aventuri și năzbâtii, fantezii de doi bani, iubiri siropoase, intrigi stupide, dar și pe cele proaste, chiar foarte proaste, cele care zăceau prin rafturile librăriilor sau bibliotecilor fără ca cineva să vrea să se apropie de ele. A trebuit să conving comisia care mă găsise și-mi propusese să fiu președinte, că nu sunt scriitor, nu numai că n-am publicat nimic, dar nici n-am de gând s-o fac vreodată, am fost pus să jur că nu scriam în secret rupându-mi din timpul de lectură. Cel mai convingător am fost atunci când m-au întrebat ce deviză aș adopta dacă aș fi ales în această onorantă funcție. Le-am spus-o și le-a plăcut mult, părea să fie o garanție că într-adevăr nu mă apropii de scris și, în același timp, o gâdilare teribil de plăcută a orgoliului tuturor scriitorilor.

Așa am ajuns eu, biet custode al unei biblioteci de cămin muncitoresc, președintele dumneavoastră, iubiți scriitori din toată lumea și din toate timpurile, iar deviza mea a devenit deviza uniunii noastre, iată!"

Am privit în sus, deasupra capetelor noastre, al meu și al președintelui, și de-abia atunci am observat panoul uriaș de pe perete pe care scria cu litere mari, de aur:

SCRISUL ESTE O POVARĂ IMENSĂ!

Președintele a băut un pahar de apă și a continuat:

„A doua hotărâre majoră, aș spune de o importanță crucială pentru literatura universală, luată la ultimul nostru congres a fost aceea ca, în sfârșit, după mii de ani de tatonări, scriitorii să se unească și, în loc să mai scrie fiecare cărțile lui, să scrie împreună ceea ce omenirea așteaptă de mult, ceea ce minți geniale au visat să înfăptuiască singure – o utopie, nimeni nu poate înfăptui așa ceva de unul singur – și anume să scrie Cartea, cea care să cuprindă esența tuturor cărților scrise vreodată.

Hotărârea fiind luată, au urmat vii dezbateri privitoare la forma și conținutul Cărții. S-a conturat ideea că ea trebuie să fie concisă, dar cu o putere de convingere uriașă, pentru că numai așa putea avea impact asupra întregii omeniri. Ea va surprinde în acel text scurt și pertinent ceea ce întreaga literatură a lumii a căutat să pună în lumină, mizeria ființei umane. Da, așa este, iată, cei mai tineri, cei care ni s-au alăturat de la ultimul congres, îi văd că deja se agită, că par să nu fie de acord. Și totuși așa este, cei mai vechi o știu bine, tot ce s-a scris doar în acest scop a fost făcut, chiar și slăvirea omului întruchipată de personaje ale căror fapte au fost curajoase, nobile, care au avut mari realizări, chiar și acestea au fost scrise doar ca să atragă atenția, prin contrast, asupra mocirlei puturoase în care se bălăcește fără putință de scăpare, el, unicul, pentru că toți se oglindesc în unul, prototipul universal al ființei umane.

Așa cum o singură carte urma să conțină toate cărțile, tot așa într-un unic personaj trebuia să se topească toate personajele tuturor cărților, desigur, cele imorale, degradate, decăzute, cu caractere infecte, scârboase și așa mai departe. Dar acest personaj trebuia găsit și această sarcină, această onorantă sarcină prin importanța ei crucială, prin faptul că numai găsirea unui personaj care să dețină toate carac-

teristicile dorite ar fi dus la realizarea cu succes a Cărții, s-a considerat firesc ca să revină președintelui. Când comisia trimisă de uniune ca să mă găsească și să mă investească președinte și-a îndeplinit misiunea, m-am angajat ca, până la următorul congres, să duc această sarcină la îndeplinire și, vă comunic cu toată satisfacția, am îndeplinit-o, l-am găsit, iată-l!"

Cu un gest larg, teatral, președintele a arătat spre mine. Un vuiet a izbucnit din sală urmat de ropote de aplauze și urale. Deși stătusem în fața lor în tot acel timp în care președintele își ținuse discursul, părea ca nimeni să nu mă fi văzut, parcă doar acum devenisem vizibil. E adevărat că cei doi zdrahoni care mă flancau din stânga și din dreapta m-au ridicat de subțiori în așa fel ca să fiu cât mai bine expus privirii celor din sală, parcă eram un pește scos din bazinul pescăriei și arătat cumpărătorilor. Mii de ochi mă sfredeleau cu o curiozitate imensă, privirile lor mă străpungeau, mă ardeau, mă înghețau. Vorbiți-ne despre el, se auzeau strigăte din sală. Cu un zâmbet de triumf pe buze, președintele începu:

„Nu este cea mai mizerabilă ființă de pe pământ, nici nu poate exista așa ceva, decăderea morală, afundarea în mocirla delăsării, indiferența față de durerile lumii, capacitatea potențială de a se preta la orice ticăloșie nu sunt comparabile. Important pentru dumneavoastră, cei care veți scrie Cartea, este că veți putea împinge acest personaj pe ce căi ale degradării veți dori, fondul lui actual permite cu ușurință aceasta. Iată, pe scurt, ce conține el. Individul aici de față nu a realizat nimic în viață, dar a invidiat realizările altora. Nu a trecut la fapte, la a le face rău acestora, și asta nu datorită unor scrupule morale, ci a delăsării, a incapacității lui de a întreprinde ceva. Aici, stimați scriitori, aveți multă libertate de acțiune, îl veți putea împinge cu ușurință la cele mai urâte fapte. Apoi, este un lăudăros, îi place să se împăuneze cu ceea ce nu a făcut, cu realizări profesionale, cu luări de poziție curajoase, cu sfidarea autorităților, cu deținerea unei culturi vaste, cu pătrunderea tainelor naturii, cu modestia și viața retrasă pe care ar fi dus-o, chiar și cu succese amoroase. Trebuie să recunoașteți, lăudărosenia este o trăsătură valoroasă pentru un personaj de roman. Dar trăsătura lui dominantă este una cât se poate de potrivită pentru a fi ales ca personaj principal, unic de fapt, al Cărții: maleabilitatea minții lui, posibilitatea de a fi ușor manevrat de către autorii marii scrieri. Căci mintea lui este deja tulburată de prea multe cărți citite aiurea și de-a valma, fără o metodă, fără îndrumare, fără să le înțeleagă de multe ori. Puteți să speculați în interesul scrierii pe care o veți realiza incapacitatea lui de a lua o hotărâre, marota lui obsesivă de a da cu banul pentru a decide dacă să îndeplinească o acțiune sau nu, dacă să creadă ceva sau să creadă contrariul, fuga lui de răspundere în fața provocărilor vieții, egoismul

lui funciar care îl determină să nu dea niciodată vreo mână de ajutor cuiva, să urască copiii și să vadă femeile doar ca jucării sexuale, să-i fie silă să procreeze. Dacă doriți, puteți să-l aruncați cu ușurință în brațele Diavolului, pentru că nu are nicio credință stabilă, crede după cum bate vântul, adică după cum cade moneda. Cam asta ar fi, mă opresc aici ca să nu mă lungesc prea mult. Dacă cineva are întrebări, voi răspunde cu plăcere."

Vuietul sălii a izbucnit din nou cu și mai mare intensitate. S-au stârnit discuții aprinse, s-au avansat tot felul de propuneri, i s-au adresat președintelui multe întrebări. Nu am reținut nimic din ceea ce s-a vorbit atunci pentru că totul a fost umbrit de o umilință teribilă la care am fost supus. O dispută aprigă s-a aprins legată de următoarea problemă: contează sau nu aspectul fizic al personajului? Unii susțineau că nu, nu are nicio importanță, pentru că se pot da atât de multe exemple din literatură de personaje care au un aspect fizic impecabil, un corp armonios dezvoltat, o frumusețe divină a figurii, un farmec irezistibil și totuși să avem de a face cu o javră, un caracter infect, un vicios, un pervers. Alții, în schimb, susțineau că, în interesul Cărții, cea care trebuia să concentreze în unicul său personaj tot ceea ce e mai josnic, mai degradat, mai mizerabil, ar fi contat mult și aspectul fizic pentru că, în cazul în care ar fi fost unul jalnic, el ar fi putut explica ranchiunele și complexele de inferioritate generatoare de ticăloșii ale personajului. Chiar și scârba lui de a procrea sau lăudărosenia cu succesele amoroase s-ar fi explicat dacă înzestrarea lui din punctul de vedere al organelor reproductive ar fi fost precară.

Cele două tabere erau atât de înverșunate, încât nu părea să existe cale de ieșire din această stare conflictuală. A se supune la vot era imposibil, cine ar fi putut număra atât de multe mâini ridicate? Noroc că uniunea avea un președinte cu o asemenea prestanță, o figură unanim respectată, un om cu viziune și căruia îi veneau ideile salvatoare la momentul oportun. A făcut, ca și alte dăți, semn cu mâinile și toți s-au

potolit. Am fost sigur că va alege el răspunsul la chestiunea în discuție și că, fiind cu toții obedienți față de el, îi vor accepta alegerea. Dar el era suficient de abil pentru a nu-și lua o asemenea răspundere, ca nu cumva unii să înceapă să cârtească după aceea. „Hai să auzim părerea lui Homer", a zis el și și-a îndreptat privirile spre momâia, scuzați, statuia, din primul rând. „Venerabile Homer, vă rugăm să ridicați mâna dreaptă dacă credeți că forma fizică a personajului contează. Ați descris cu atâta măiestrie eroi superbi, Ahile, Patrocle, Paris, Hector, Ulise, încât am putea crede că acesta este crezul dumneavoastră. Cum tot așa de bine ne-ați arătat că tot eroii superbi sunt capabili de acte josnice, cruzimi înfiorătoare, înșelăciuni, viclenii, încercarea de a pune mâna pe nevasta, averea și coroana altuia etc., încât am putea zice că ceea ce credeți este exact contrariul, javra se poate ascunde sub orice înfățișare. Dacă acesta este crezul dumneavoastră, vă rugăm să ridicați mâna stângă."

Spre mirarea mea, ceea ce crezusem până atunci că este o statuie a mișcat și a ridicat brațul drept, adică da, contează aspectul fizic al personajului. Nu sunt convins că a înțeles ceea ce i s-a cerut, dacă ochii lui erau pietrificați, de ce nu ar fi fost și urechile? Cei care susținuseră această poziție au jubilat, ceilalți au tăcut mâlc, nu era cazul să se pună rău cu președintele arătând lipsă de respect față de părintele literaturii. Marele perdant am fost eu, pentru că cele două namile s-au repezit la mine, m-au înhățat, m-au ridicat, au smuls hainele de pe mine și m-au prezentat acelei mulțimi de figuri selecte, creatoare de artă, în toată splendoarea nudității mele, care pare-se că a fost interpretată cu totul altfel de către cei care susțineau că aspectul fizic contează și că ar dori ca personajul lor să arate, din acest punct de vedere, cât mai jalnic. Spun asta pentru că le-am auzit strigătele de satisfacție, erau mulțumiți din toate punctele de vedere, chiar și presupunerea lor cu privire la motivul scârbei și al lăudăroșeniei amintite o găseau întemeiată.

Cum s-a terminat acea ședință a congresului, nu mai știu, tot ce-mi mai amintesc este că rușinea și umilința la care fusesem supus nu mă părăseau nici după ce gorilele m-au lăsat jos și mi-au permis să mă îmbrac. Ardeam ca o torță, îmi vâjâiau urechile, mintea mi se clătina. Nu pot să-mi dau seama cât a trecut până ce zdrahonii m-au luat pe sus și m-au dus într-o cameră unde m-au aruncat pe un pat. „Vei sta aici până ce scenariul va fi gata și va trebui să-l interpretezi", mi-au spus ei înainte de a pleca și a încuia ușa. Am zăcut mult pe acel pat, poate ore, poate zile, plângând, mușcând perna, lovind cu pumnii în salteaua patului, gemând, înjurând, blestemând. M-am trezit la un moment dat din somnul adânc în care căzusem, m-am simțit înviorat și m-am ridicat din pat.

Am privit prin camera sărăcăcioasă, pe lângă patul în care mă zvârcolisem atât, mai erau doar un dulap mic și o masă cu un scaun. Am încercat ușa, era tot încuiată. M-am mirat că după atâta timp de când fusesem închis acolo – nu știam cât trecuse, dar sigur mult – nu mi-era foame, nici sete și nu simțeam nevoia să merg la toaletă. Atunci mi-am amintit că nu mai eram om, eram personaj și un personaj nu simte nimic care să nu-i fi fost dictat de autorul lui. Și nu face nimic, nu crede nimic, nu visează nimic care să nu vină de la același creator. Și cât am să stau așa, un personaj fără scenariu, imobilizat în inactivitate, pustiu de nevoi și dorințe, fără bucurii și suferințe, total amorf, apatic și insensibil?

Plimbându-mă prin cameră am observat că pe masă era un teanc de hârtii. Cum de nu-l văzusem până atunci? Poate că este tocmai ceea ce așteptam eu, adică scenariul. Plin de speranță și curiozitate m-am repezit la foile acelea, dar, dezamăgire mare, erau goale. M-am așezat pe scaun cu ochii pironiți în colile albe, cu mintea golită de gânduri. Pe masă mai era și un pix. L-am luat în mână, am tras în fața mea prima coală din teanc și am început să înșirui cuvinte, așa, într-o doară, ca să-mi omor timpul. Am rămas surprins citind ceea ce scrisesem:

Cei doi indivizi înalți și zdraveni ca niște zdrahoni care mă întâmpinaseră la intrarea în clădire m-au condus de-a lungul unui culoar îngust la capătul căruia au deschis o ușă. În fața mea se întindea un spațiu imens…

„…în sfârșit, după mii de ani de tatonări, scriitorii să se unească și, în loc să mai scrie fiecare cărțile lui, să scrie împreună ceea ce omenirea așteaptă de mult, ceea ce minți geniale au visat să înfăptuiască singure – o utopie, nimeni nu poate înfăptui așa ceva de unul singur – și anume să scrie Cartea, cea care să cuprindă esența tuturor cărților scrise vreodată."

Proză scurtă

BABYKLAPPE *)

Cătălina Hașotti

Poetă, prozatoare

Erau toți ca niște broaște cărora li se vedeau doar capetele. Restul corpului se legăna prin apa caldă, atât de caldă, că nimeni nu voia să iasă din ea. Ce binefacere și ce minune, piscina asta cu apă termală! Ce relaxare, ce revigorare!

Afară, sub un soare blând, stăteau cele câteva zeci de perechi de papuci de toate culorile și nuanțele, mai mari, mai mici, mai pătrați, mai lați, mai sobri. În curând li se alăturară și papucii roz, cu vârfurile cele mai ascuțite, cu tocurile cele mai înalte, singurii care aveau funde. Din ei ieșiră niște tălpi fine, cu degete lungi, lăcuite, delicate și puternice în același timp, din care crescuseră două picioare frumos sculptate, lungi, bine bronzate, tonifiate și suple.

– Ca de obicei, ați venit mai târziu!, porni reproșul papucilor roșii.

– Ce să facem, stăpâna noastră, atentă cum e, nu a vrut să ne încalțe înainte de a-și îndepărta celulele moarte de la călcâie cu piatră ponce și de a-și schimba lacul de unghii. De această dată le-a colorat în albastru. Ne face o deosebită plăcere, pentru că adorăm albastrul așa cum adorăm și picioarele care ne încalță.

– Mda, cred și eu că vă simțiți bine cu așa picioare, zise perechea de papuci verzi, cu găuri și atât de largi încât semănau cu majoritatea corpurilor din piscină.

– Da, noi doi purtăm cea mai frumoasă pereche de picioare de pe-aici.

– Eu m-am cam săturat de tălpile care mă încalță, oftă perechea de papuci negri, foarte sobri. Pielea lor tare, cu bătături și calusuri mă zgârie, atingerea lor mă chinuie.

– Eu tot nu înțeleg, se mirară papucii gri și pătrați, ce căutați voi și stăpâna voastră aici, printre noi și printre cei din piscină, oameni cu boli de oase, de articulații, cu neuropatii, unii chiar cu boli de stres, cum e stăpânul meu. Ca să se elibereze și să poată ieși în perioada când nu li se dădea voie umanoizilor să iasă din case, a încercat să fenteze. S-a îmbrăcat în dinozaur, costumul său de la ultimul bal mascat și a ieșit așa pe stradă. Dar nebunia lui materializată în creativitate nu i-a înduioșat pe polițiști. Sărmanul, s-a mai ales și cu amendă. Apoi, de necaz și ca să se elibereze, ne-a încălțat, că noi suntem papucii lui de exterior și de pe terasă a început să scoată niște urlete sănătoase. Am fost convinși că iar o să plătească amendă, însă de data asta a scăpat ca prin urechile acului…

***

– Hei, Delia, iar ai întârziat!, îi reproșă Andreea din apă.

Delia intrase în piscină cu lăcomie și acum se răsfăța în apa albastră. Deși voia să pară absentă, își rotea privirile prin toate părțile.

– E aici, o anunță Andreea. Dar acum s-a dus la duș. N-avea grijă, o să revină. Te-a căutat și el din priviri. O să îți recunoască papucii și o să intre iar în piscină.

– Vai, papucii!, își aminti Delia. I-am lăsat prea departe de intrare. Mă duc să îi pun la vedere.

Ieși cu mișcări rapide, îndreptându-se spre locul unde îi lăsase. Dar locul era gol. Papucii cu funde nu mai erau acolo.

Luă la rând cu privirea toată curtea piscinei. Se uită atent spre dușurile în aer liber, unde nu mai era nimeni, până la șezlongurile goale, așezate în semicerc. Când ajunse la penultimul, îl zări pe neamțul cu puțină burtă, adus un pic de spate, cu o chelie avansată, dar care avea o anumită distincție și o față luminoasă. De două zile voia să-l abordeze și uite acum ce ocazie! Simona, recepționera de la hotel și prietenă cu ea, îi spusese că pare a fi un neamț înstărit, din moment ce singur fiind, a preferat totuși să închirieze un apartament în hotel.

Delia o luă acum agale, cu mișcări unduitoare, spre șezlong. De unde era nu

*) **Babyklappe**, clapetă (trapă) pentru bebeluși.

putea să-și dea seama dacă papucii ei erau acolo, dar intuiția o făcea să fie aproape convinsă că îi va găsi la picioarele bărbatului întins la soare. Când se apropie, Hans deschise ochii și apoi se ridică făcându-i semn fetei să se așeze pe șezlongul de lângă el. O întrebă dacă vorbește nemțește. Delia îi spuse în nemțeasca ei relativă că ar prefera să converseze cu el în engleză.

– Eram sigură că papucii mei au plecat aici.

– Da, te rog să mă ierți că am îndrăznit să mă ating de ei, dar mi-am dat seama că astfel te pot face să ieși din piscină. Acolo oamenii sunt prea indiscreți și n-am fi putut vorbi în voie. Eu sunt Hans Hermann, din Berlin. Tu știu cine ești. Și mai știu că ai părăsit Berlinul acum aproape două luni.

Delia se albi. Acum îi era clar că bărbatul nu venise doar pentru picioarele ei lungi în România și nici pentru băi în apă termală.

– Deci nu ați venit la tratament, ci să mă vedeți pe mine. Sunt măgulită, deși nu știu de unde mă cunoașteți. Eu îmi amintesc că v-am văzut prima oară doar aici, la piscină, în urmă cu două zile.

– Eu te-am văzut prima oară pe camerele de luat vederi de la Spitalul „Sfântul Iosif ” din Berlin.

– N-am fost niciodată internată în acel spital.

– Nu, dar ai trecut pe acolo în noaptea din 28 spre 29 iunie, anul ăsta. Atunci ai fost filmată de camerele de la intrare.

– Dacă ați venit să mă acuzați că mi-am abandonat bebelușul, nu aveți niciun drept. În Germania abandonul noilor născuți în „Cutia cu bebeluși” este tolerat, din câte știu. M-am interesat înainte de a naște. Mi-am lăsat copilul în patul cu cearceaf înflorat. Foarte frumoase și curate erau și patul și cearceaful. Am tras de clapeta dreptunghiului de metal încastrat în zidul din față al spitalului și am pus bebelușul în pătuțul de acolo. Înainte să plec, am auzit soneria care a alertat personalul medical de prezența copilului meu. Mi-am dat seama că am fost filmată, dar nu m-am temut. Știam că multe femei, mai ales emigrantele, au făcut tot așa și nu li s-a întâmplat nimic rău.

– Nimic, doar că unele au revenit asupra deciziei lor în termenul celor două luni de gândire. La dumneata a trecut termenul de răzgândire. Familia care vrea să îți ia spre adopție bebelușul și pe care eu o reprezint mi-a cerut să te găsesc, să văd cum arăți și ce hram porți.

– Și pentru asta primesc niște bani?, întrebă Delia uitându-se fix în ochii neamțului.

– Poate. Știi doar că în scrisoarea pe care fiecare mamă o găsește în pătuțul înflorat scrie clar în mai multe limbi că dacă ea nu se răzgândește în acest răstimp de două luni și nu face nimic ca să-și recupereze copilul, nu mai are apoi niciun drept asupra lui. Familia adoptivă își dorește din curiozitate, dar, mai ales, pentru că este dreptul copilului, să afle cine este mama lui biologică. Băiatul este normal să afle care îi sunt originile. Asta nu îți dă dreptul să pretinzi bani. Mai târziu, când copilul va înțelege, părinții lui au de gând să îi spună cine îi este mama care l-a născut și din ce familie se trage. De ce ți-ai abandonat copilul?

– Asta e prima întrebare? Sper să nu îmi puneți prea multe, pentru că fiecare răspuns costă.

– Nu pun decât întrebările esențiale.

– Ce voiați să fac? Dacă nu venea urgia asta peste capul meu și nu numai al meu, nu plecam din Germania. Aș fi dus-o mai bine cu banii și poate în aceste două luni îmi recuperam copilul. Cu siguranță ați aflat ce făceam eu în Germania. Nu am știut în primele luni că am rămas însărcinată. Pur și simplu nu am știut. Niciun simptom, nimic. Apoi am tot sperat că nu e adevărat, că e doar o întârziere de ciclu. Când mi-am dat seama, aș fi vrut să fac avort, dar nu puteam să merg la medic. Nu aveam asigurare, era complicat. Și chiar dacă aș fi putut, ar fi fost foarte scump pentru mine. Am zis să îl nasc, aflasem deja de varianta abandonului și voiam să rămân în continuare în Germania. Aș fi avut de gând chiar să mă stabilesc acolo. Începuse să îmi meargă mai bine. Până prin februarie burta nu îmi crescuse decât foarte puțin, dar din martie știți bine ce s-a întâmplat. Eu lucram pe cont propriu. Stăteam la o prietenă în apartamentul ei și ea găsea clienții pe net. Și-apoi din martie, nimic. Noi făceam parte din categoria de contact și tocmai contactul ne era interzis. Oricum, burta începuse să îmi crească, așa că trei luni și ceva am stat în casă fără să fac mai nimic, dar și banii s-au dus. Niciun sprijin, de nicăieri. Ajunsesem să fiu geloasă pe jucăriile erotice pe care foștii mei clienți dădeau o grămadă de bani. Simțeam că-mi pierd mințile. Nu ne lăsau să ieșim deloc din casă. Am ajuns până într-acolo încât m-am oferit să plimb gratis javra unei babe, ca să pot ieși. Baba nu voia să îmi dea mască. La început, ca peste tot, nu se prea găseau, ori erau prea scumpe. Mi le confecționam singură din coji de portocală garnisite cu elastic. A fost o perioadă urâtă. Sper să nu se mai repete.

– Din câte văd, aici faci cam ce făceai și în Germania. Ai mai mult succes în țara ta, nu?

– Pe naiba. Clienții români sunt puțini acum și plătesc prost. Chiar și bătrânii. Niște amărâți și zgârciți pe deasupra. Am găsit stațiunea asta unde mai vin niște străini singuri, puțini și vai de mama lor cât sunt de bolnavi. O să mă apuc de altceva, dar să treacă criza. Deocamdată doar asta știu să fac.

– Asta îți place să faci, vrei să zici. Ce studii ai? Nu ai mai mult de douăzeci și doi de ani.

– Da, douăzeci și doi. Am zece clase. Părinții mei au murit într-un accident și mătușa de la țară m-a luat să o ajut la sera ei de legume și să fac școala acolo.

– Și?

– Nu-mi plăcea. Nu era de mine. Curând am intrat într-o rețea de prostituție forțată. În Anglia mai întâi, apoi în Belgia și în ultimul an în Germania. Dar acolo am fost pe cont propriu.

– Nu mai poza în victimă spunându-mi că ai fost forțată să te prostituezi. Victimă ai fi fost dacă nu ai fi vrut. Spune mai bine că ești predispusă în a fi sclavă. Ai dat de gustul banului, asta e! Văd că ești o fată isteață din moment ce ai învățat să vorbești bine engleza. Dar ți-e greu să renunți la un venit câștigat ușor. Pentru asta ți-ar trebui multă voință.

– Domnule, v-am spus, acum nu mai am stăpân. Dar când aveam, știam ce înseamnă pumn în gură. Dumneavoastră ați luat vreodată vreun pumn în gură? Din ăla, dat cu sete și cu putere, care te sperie și te poate omorî sau paraliza pe viață. Și-apoi îți vine plânsetu'-n gât, nu de durere, ci de neputința de a zice nu. Când o să luați unu' din ăsta, atunci să vorbiți!

Oricum ne paralizau când ne făceau exercițiile demonstrative ale uneia dintre fete în fața noastră, a celorlalte, ca să fie drept exemplu a ce se poate întâmpla dacă te împotrivești…

– Ziceai că acum ești neafiliată, că ești pe cont propriu. Recunoaște că ești în căutare de bani cu ceva distracție în plus.

– Și ce-o să faceți, deci, domnule? O să mă reclamați la ANAF, la autorități?

– Dacă voiam să fac asta, o făceam de când ți-ai lăsat nou-născutul la Spitalul „Sfântul Iosif". Dar nu pentru asta sunt plătit de cuplul care ți-a înfiat copilul. Nu te vânez și nu vreau să îți fac vreun rău mai mare decât ți-l faci tu singură. Și-apoi e posibil ca tu și alte prostituate să fiți supravegheate și cred că știi asta. Nu vreau să te conving să renunți și nici pe departe să pot să te salvez din moment ce ți-ai ales meseria asta. Este dezgustătoare, dar e ușoară. Asta este!

– Domnule moralist, văd că sunteți bărbat trecut de mult de prima tinerețe. Să nu-mi spuneți că nu ați plătit niciodată în viața dumneavoastră pentru o femeie, ori poate chiar pentru un bărbat, știu și eu?… Și nu-mi ziceți mie ce e dezgustător sau nu. În fond e viața mea și fac ce vreau cu ea.

– Da, atâta vreme cât nu dai naștere altei vieți, unui copil care nu are posibilitatea să aleagă. Află că este un bebeluș foarte frumos, sănătos și vioi. Dar să nu mai încerc să îți țin lecții de morală…

– Bine faceți. Probabil că acum vreți să mă întrebați ce să i se spună băiatului mai târziu despre mine. Știți ceva? Mi-e egal. Nu vreau să mai știu de-acum ceva despre el. Și nici despre familia lui adoptivă. Nu o să-l caut niciodată.

– Poate ai să te răzgândești. Văd că meseria te-a învățat să nu îți pese. Păcat! Dar va veni ziua, probabil. Hai să schimbăm subiectul. Vreau să aflu mai multe despre părinții tăi, despre mătușa de care mi-ai vorbit și chiar și despre bunici…

Au mai stat destul de vorbă, cu calm de această dată, până când încet-încet marginea piscinei s-a golit de papuci. Cei ai Deliei erau cei mai supărați. Hans i-a izolat de prietenii lor și ei au stat singuri și tăcuți. Ce păcat, ar fi vrut încă o dată să își laude stăpâna în fața celorlalți, stăpâna lor, cu cele mai frumoase și cele mai lungi picioare dintre toate care se perindau prin piscină.

Hans se uită pe ceasul telefonului. Se grăbea. Urma să ia avionul pentru Berlin în aceeași zi. Îi vârî Deliei câteva bancnote în slip, în timp ce aceasta, parcă absentă ca o umbră fără simțuri și cu ochi goi, își încălța tălpile fine cu unghii albastre în papucii ei roz, cu funde, cu tocuri înalte și cu vârfuri foarte ascuțite. Cu pași lenți și mici, o porni agale spre recepția hotelului.

„Dacă ați venit să mă acuzați că mi-am abandonat bebelușul, nu aveți niciun drept. În Germania abandonul noilor născuți în «Cutia cu bebeluși» este tolerat, din câte știu. Mi-am lăsat copilul în patul cu cearceaf înflorat. Am tras de clapeta dreptunghiului de metal încastrat în zidul din față al spitalului și am pus bebelușul în pătuțul de acolo."

Proză scurtă

NOAPTEA DE LA MARGINEA GALAXIEI

Camelia Cristescu

Svalbard. Fotografia aparține autoarei.

În Svalbard am fost într-o noapte de la marginea galaxiei, noaptea solstițiului de vară când soarele este permanent și atât de argintiu. Uite, am început să scriu despre Nord și despre tine și deja simt miros de zăpadă, de alb, de rece. Este povestea lumilor de dincolo de zidul distanțelor. O lumină ireală, stranie, continuă. Zile de absolută luminozitate, zile fără sfârșit, nopți fără de noapte. Deasupra noastră noaptea era atât de solară încât puteam crede cu desăvârșire că nu există întuneric, că niciodată nu a existat. Niciodată o noapte nu mi s-a părut mai albă și mai luminoasă, ca o enormă mantie de semnificații mitice care mișca astrele, care descoperea constelații, care mă situa atât de aproape în raport cu stelele și îmi deschidea orice orizont. Niciodată o noapte nu mi s-a părut mai scurtă, mai inexistentă, ca aceea, plină de culori producătoare de lumină, un exces de sete a luminii. Noaptea aceea atotstăpânitoare s-a concentrat în mine, o noapte plină de multe alte nopți, sub imensitatea unui cer care lumina deja și ale cărui drumuri se deschideau toate, se închideau toate. Eram totodată prizonieră și atât de liberă sub o lumină continuă și care părea că îmi deschide toate căile lumii, un cer plin de desăvârșiri. Eram atât de aproape de Pol încât îmi era teamă că voi aluneca, că mă voi rostogoli pe axa Pământului. Și croaziera aceea în Oceanul Arctic, printre ghețari sticloși și ostili, o întindere continuă, abisală ce îmi crea senzația că pământul nu se sfârșește, ci începe acolo într-o permanentă creație. Acolo se și născuse în ziua echinocțiului de vară, acolo soarele și-a început mișcarea în univers, într-o zi de vară. Parcă ajunsesem în lăcașul zeilor care voiau să-mi demonstreze că sunt atât de muritoare și că iubirea este un dar atât de greu. Herodot avea dreptate – *multe lucruri îmi dovedesc că zeii iau parte la treburile oamenilor.* Fără să reușesc să înțeleg dacă sunt undeva încă pe pământ sau undeva în cer, îmi chinuiam sufletul și mintea încercând să descopăr tâlcul acelui peisaj absolut. Noaptea se împotrivește nopții, ziua nu mai e zi, doar trecere și așteptare. O relație între inefabil și straniu, o sensibilitate deopotrivă estetică și rațională ce dădea acestei lumini un sentiment de intuire a ceva alb, argintiu, etern. Zânele nordului, huldrele cântătoare cu frunze în părul lung, se adăposteau prin scorburi. Descopeream acest univers mirific, apoi am deschis o fereastră și o zână argintie mi-a purtat pașii spre palatul de gheață și cristal. N-am mai trăit niciodată o noapte ca aceea, lumina aceea, o lumină de nedescris, de o frumusețe și o liniște deplină. O noapte stranie, petrecută într-o falie a lumii, furată pentru ore întregi întunericului și restituită permanent luminii. Sunt locuri care nu sunt nici reale și nici de acum, sunt dintr-o altă lume în care amintirile sunt făcute din aceași substanță ca visele. Noi, pe pământ, ne lepădăm de noi înșine și dimineții ne îmbrăcăm în forma visului pe care l-am visat. Numai că Svalbard nu a fost un vis, ci un loc prețios într-o noapte pe care zorile practic inexistente nu au reușit nici să o destrame, nici să o distrugă. Acolo și de atunci, am început să nu mai trăiesc în ritmul anotimpurilor. Eram pe deplin, iarăși, într-o *noapte a celeilalte emisfere*.

„Deasupra noastră noaptea era atât de solară încât puteam crede cu desăvârșire că nu există întuneric, că niciodată nu a existat.”

Umor

FRĂMÂNTĂRILE UNUI SCRIITOR DEBUTANT

Licã Barbu

Prozator

Cu vânt, înainte!

Mâine voi scrie câteva rânduri către cititori, un rezumat al acestei cărți, ideea de conținut, ceva laude, porumbei, floricele, bla, bla, bla… Dar nu. Mai bine de luni, pentru a fi un început absolut în hotărârea mea de a debuta ca scriitor. Sau, mai bine, la toamnă, după cules? De cules, ce? Căci eu n-am nici măcar ardei iuți în glastră. Cel mai bine ar fi să încep la anul, de la întâi sau, de ce nu, de pe zece ianuarie, să treacă și sărbătorile. Și dacă o să încep să scriu cartea prin luna mai când iese colțul ierbii, ce-are?

Păi are! Cât te-ai codit tu să începi cartea asta, deja terminai o pagină și te mai corectai pe ici, pe colo…

Și, uite-așa, de ani de zile îmi tot fac curaj să scriu o carte pe care, de fapt, am scris-o de mult, dar îmi tot găsesc motive de a prelungi startul finalizării.

Hm! Cum sună! *„Startul finalizării”!* Și mă pretind scriitor debutant. Pe cine păcălesc? Cu cuvintele nu te joci. Aș vrea eu să fie doar o joacă. Deja m-a luat transpirația și nu știu cum să continuu.

Iată, deci, justificarea mea de a tot amâna publicarea acestei cărți. Să fie clar! Nu din teamă, nu din modestie, nu din emoție (ca începător, firește!), nu mă declar autor absolut al acestor rânduri. Nici nu-mi permit, atâta timp cât în fața ochilor noștri prin aceste rânduri își face efectul puterea *Cuvântului*. Nu *el* spune adevărul? Nu *el* spune o minciună? Nu *el* ne face să râdem sau să plângem? Nu *el* construiește sau demolează? Eu ce vină am? Nu am făcut altceva decât să culeg cuvintele, să le așez într-o ordine și să le redactez. N-am eu nicio treabă în cine lovește sau de cine râde. Să ia *el* pumni în cap, nu eu! Nu se dă *el* mare când își zice ,,Cuvânt înainte”? *El* e în față, *el* e primul. Dacă voiam să fiu liderul acestor rânduri scriam ,,Licã Barbu, înainte!” Ei!?

Așa că, stimați cititori, atenție pe cine dați vina! Controlați-vă alegerea! CUVÂNTUL odată citit, gata!, l-ați înghițit. Vă face bine, vă face rău, treaba dumneavoastră. Asta ați ales. Cu mine, ce să… Mâine ne întâlnim pe stradă, bună ziua, cum e vremea, familia ce mai face? Chestii.

Acuma, pe cuvântul meu, oameni suntem, ce naiba! Cuvintele astea ne răsucesc uneori firul vieții cu tot cu noduri. Câtă putere, domnule! Auzi! Startul finalizării! Oau! Oricum, primul pas l-am făcut. Să vedem ce urmează. Aveți curajul să continuăm împreună?

Cu vânt, înainte!

Pe față

(În loc de prefață)

O carte, oricare ar fi ea, nu apare peste noapte ca un lucru făcut la o matriță. Muncești mult timp la ea, cauți idei, cauți conflicte, o iei de la început, întrebi soția sau soacra cum li se pare cartea, nu că ar fi ele specialiste în literatură, dar e bine să nu devii subiectiv și înghiți în sec răspunsul lor pe care, din respect pentru onoratele doamne, nu-l descriu aici pentru că e foarte lung și riscăm să dormim pe balcon.

Cartea e, într-un final, terminată, tipărită, lansată public, promovată peste tot, să știe toată lumea, inclusiv vecinul de la trei cu care nu mai vorbești de mulți ani, dăruită la rude, la prieteni, la colegi și când ai crezut că ai făcut totul pentru ea, te trezești cu un morman de cărți devenit maculatură. Și atunci îți vine în minte o întrebare: „Dacă mi-am luat toată răspunderea să scriu o carte, tu, cititorule, ce responsabilitate îți iei față de această carte?”

Scriitorul să fie unic răspunzător? Nu-ți convine și de aceea te adresezi cititorului spunându-i frumos și omenește:

Hei, hei! Aloooo! Cititorule! Nu da pagina și nu răsfoi cartea la repezeală! Trebuie să treci neapărat prin anumite reguli. Nu se ia la întâmplare o carte de oricare o fi ea, excepție cărțile de colorat, că acolo citim unde vrem sau unde ne convine. Există, nu-i așa, niște legi nescrise, un cod al cititorului ideal. Nu face fiecare ce vrea cu o carte cumpărată, împrumutată sau „găsită” întâmplător pe biroul colegului. Punem mâna pe ea, dăm cu degetul pe limbă, răsfoim un pic, citim o frază, două. *„Hm! Pare interesant! Lasă că o citesc mâine.”* Ce-i aia?

Din momentul atingerii unei cărți e obligatoriu să..., dar ce spun eu, din momentul localizării cărții în raza vizuală este... Nu, nici așa... Din momentul intenției de a căuta o carte, este indicat (sună mai bine decât „obligatoriu", nu?) să urmați o lege nescrisă a cititorului de pretutindeni.

Cum, care lege? Măi, cititorule fără experiență! Ea există. E între noi, o murmurăm când suntem lângă un raft de cărți, o declarăm unul altuia când ne împrumutăm cărți, o gândim pe stradă, în somn, în stația de tramvai, la Polul Nord dacă e nevoie, o impunem celor care n-au citit decât o carte în viața lor și aia carte de bucate.

Și, totuși, dacă și dacă nu credeți că există o lege nescrisă a cititorilor, ei uite, v-o scriu eu. De ce?, veți întreba. Pentru că sunt scriitor, d'aia. N-am ce să vă fac...

Obligații și responsabilități *(Extras din Legea Cititorului – partea care-mi convine)*

– ***Art. prescurtat – lit. a... mic de mână***:

Cititorul, indiferent de/la sex, vârstă, stare socială, religie, apartenență la gen literar, frumusețe fizică sau juridică, are obligația de a-și lua întreaga responsabilitate cu el și să n-o dea nimănui.

Orice carte care îi va cădea din mână să se aplece imediat și să o ridice, fiindcă ea poate dispărea instantaneu. Se cere rapiditate, genuflexiuni intense și o înjurătură în gând. Retrageți înjurătura, dacă ați recuperat cartea.

– ***lit. A mare din tipar***:

Conform standardelor universale cât și indicațiilor internaționale, cititorul e pe deplin răspunzător pentru ceea ce citește, cum citește și cât citește. Astfel, el poate citi o tonă sau un metru de carte, poate citi cu ochelari sau cu ochii închiși, poate citi până sar capsele cărții – legea e îngăduitoare. Numai să citească. E greu?

– ***lit. A mare de tipar, bis din mână***:

Scriitorul, persoana care are ce face, dar scrie pentru alții, își ia răspunderea deplină pentru ceea ce scrie. Dar cititorul ce-și ia? Nimic? Citește așa și gata? M-am distrat, m-am cultivat? Stați așa, nenică! Acum vine Doamna Lege Nescrisă, scrisă de mine, cu obligația tuturor cititorilor de a da o declarație pe propria răspundere sau pe o coală de hârtie.

Sunt scutiți de a da declarație doar cei care pleacă în lumea drepților.

Declarația va fi completată înainte de a citi cartea și va fi scrisă cu pix albastru, roșu sau negru. După caz sau după etajeră. Nu se admit ștersături, înjurături, cuvinte din burtă, covrigi reci și bere caldă.

Legea vă permite să copiați unul de la altul sau chiar să copiați exemplul pe care vi-l prezint mai jos. Asta așa, pentru că ne cunoaștem, dacă ați citit până aici.

Declarație

Subsemnatul (numele și prenumele cititorului în clar sau înclinat), posesor întâmplător al acestei cărți necitite, în depline facultăți mintale și neîmpins de nimeni, cu voință de metal rar și ambiție vulcanică, îmi asum cel mai tâmpit curaj de a citi această carte, literă cu literă, cifră cu cifră, inclusiv prețul.

Voi respecta citirea frazelor pe rând, pentru a le da un înțeles, nu voi anagrama literele, nu-mi voi permite să intervin cu vreo

idee, un gând, ceva asupra creației autorului. Dacă o fac, atunci autorul sunt eu și nu el, și-mi va părea rău.

Nu voi încerca să ridic ochii de pe carte, indiferent ce se întâmplă în jurul meu: uit să cobor la prima, nevasta țipă la mine, șeful mă concediază, vânzătorul nu-mi dă restul, mașina intră în stâlp, groparul a uitat să-mi pună capacul. Până nu termin cartea de citit, nu mă las influențat de mici nimicuri ale vieții.

Dacă, să zicem, din întâmplare, vreo glumă, vreo ironie din conținutul textelor îmi vizează faptele și caracterul, voi tăcea mâlc, voi râde în gând și nu voi divulga adevărul. Asta din motive amicale în ajutorul autorului. Pentru a citi și alții cartea, ca să le rămână poanta-n gât.

În situația de râs, voi râde pe răspunderea mea, iar în situația de plâns, voi râde pe răspunderea autorului.

Indiferent de poantă, glumă, virgulă pusă aiurea, voi râde cu gura până la epuizare, rămânând așa până la sfârșitul vieții, scuzați, cărții.

Nu-mi asum nicio responsabilitate față de succesul sau reușita acestei cărți. Cine a scris-o trebuia să se gândească și la asta, nu să ne pună pe noi, cititori serioși, să dăm declarații peste aclamații, de una, de alta și cetățeanul autor să nu-și ia nicio obligație. N-am țipat, am scris încet.

Așa că, stimabile scriitor, ia această declarație și fă ce vrei cu ea! Pe mine nu-mă-interesează! Mă simt păcălit. În loc să citesc cartea, pierd timpul aiurea cu legi, cu râsuri și fâsuri. Nici măcar nu mai stau să o semnez fiindcă am altceva mai bun de făcut. De exemplu, să dau pagina.

Nici nu știi de când te aștept, cititorule nerăbdător!...

Hai! Fă-o și p-asta! E dreptul tău.

Autorul

”Hm! Cum sună!
«Startul finalizării»!
Și mă pretind scriitor debutant.
Pe cine păcălesc?
Cu cuvintele nu te joci.
Aș vrea eu să fie doar o joacă.
Deja m-a luat transpirația
și nu știu
cum să continuu.”

Umor

LA BIROUL DE PENSII

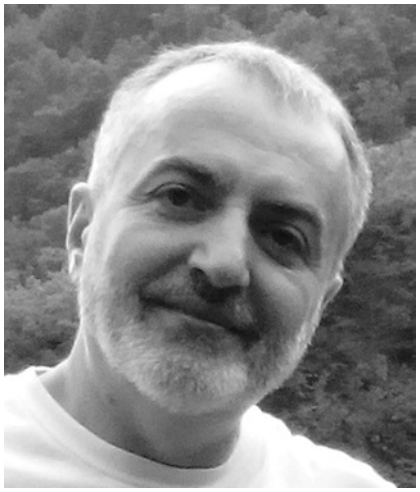

Ovidiu Gligu

Poet, prozator, Belgia

– Bonjur! Că pui-je pur-vu?

– Domnu' Puiu Pârvu…

– O, nu, nu mă cheamă Pârvu, de fapt încercam și eu cu latino-americana, că doar ne-am integrat.

– A, dar mie nu-mi prea sună a latină, mai degrabă aduce a spaniolă, sau franceză…?

– Da, deci, e *bruxeloză* de fapt, că doar ne-am integrat.

– Deci. Vă ascult…

– Deci, eu aș dori să ies la pensie și…

– Numărul dumneavoastră de dosar îl știți?

– Imediat: 00-000-2021, ăsta-i.

– Corect! Să verificăm:

copie certificat naștere – aveți…

copie carte identitate – aveți…

copie certificat căsătorie – este…

declarație antinaționalism – ok…

diplomă absolvire doi ani de grădiniță – aveți…

diplomă an pregătitor – nu aveți?

– Deci, eu nu am prins, pe vreme mea nu era…

– Da, da, e în ordine; asta e, pe-atunci nu se făcea, păcat… așa:

carnet de șoim al patriei – nu?

– Deci, eu pe vremea…

– Da, e ok, n-ați prins încă…

– Mă scuzați, carnet de muncă nu trebuie?

– Nu. Asta se cere doar pentru pensie specială, doriți?

– Mulțumesc, nu; știți… eu am patru copii și mă tem.

– Ok! Declarație pentru deces – nu aveți?!

– Nu, nu știam…

– Nu-i nici o problemă, o puteți face chiar azi, la noi în clădire, în corpul C, luați ascensorul până la etajul 1, coborâți două etaje și primul birou pe stânga. Plătiți 10 lei și vă dă formularul tip. Dacă e coadă, nu vă stresați dacă nu ajungeți, că au program cu publicul în fiecare marți de la 11.00 la 12.00. Apoi completați formularul, mergeți la casieria CEC și achitați 20 de lei, cumpărați de la poștă un timbru fiscal cu 30 de lei și reveniți la mine. A… dacă nu știți toate datele, nu e grav, le completăm noi când veți primi ultima pensie. Acum suntem operativi, nu mai e ca pe vremuri, o zi bună vă doresc!

– Numai puțin, vă rog, că ziceați de alte vremuri, uitați, v-am adus un pachet de Kent, din sertaru' lui Nicu ăl mic, de la Sibiu. E operă de artă, de colecție, vreau să zic…

– Aoleu, tovarășe, adă Kentu-ncoa', să-l bag în geantă, să nu intre careva de la Gardă! Că ăștia te saltă imediat, că ai vrut să mă corupi.

– Vă mulțumesc! Vă mulțumesc mult, tovarășe!

– Bine… bine… Uitați, asta-i Anexa 10-U-RO din UE, completați-o și semnați-o, și introducem dosarul imediat. Declarația aia mi-o aduci matale când poți, da' să nu întârzii…

– Nicio problemă! A fost o plăcere să vă cunosc; am scris, cred că e totul în regulă, dacă vreți să verificați.

– Op… op… e o problemă! De fapt, dumneavoastră aveți drept de pensie abia de la anul; sunteți născut în '68!

– Nu chiar; sunt din '67, am dovada aici!

– Ce dovadă? Buletinu'-i dovadă!

– Nu, nu, ia uitați aici: revista *Cumania Literară*, numărul 1 din 2021, pagina 13!

– Hai, dom'le, să fim realiști!

– Dar totul e real/ suprareal/ la chioșc, la Cultural/ revista o găsești/ să nu-ndrăznești/ să te-ndoiești/ ca de femeia/ ce-o iubești/ că mă jignești!

– Deci, nu-nțeleg, deci…

– Domnule, știi dumneata ce-i suprarealismul?!

– Da, sigur că știu! E deasupra…

– Vai, vai, cu cine-am ajuns să lucrez! L-ai citit dumneata pe Apollonius de Tyana, pe Hermes Trisomegistos, pe Plotin măcar, pe Pseudo-Iambikos? Ce cabala mea-i aici? Sunteți toți niște incompetenți, v-au angajat pe pile!

– Ajunge, tovarășe! Nu permit, ieșiți! Ieșiți imediat sau chem gardianul!

– O! Nu, nu! Stați, stați așa, tovarășe, mă scuzați, îmi pare rău, m-am aprins de la whisky…

– Ce whisky, tovarășe, nu-i niciun whisky aici…

– Ba e, o clipă, vă rog să-l primiți, e tot din sertar, de la Sibiu, am acolo neamuri mari, revoluționari cu acte!

– Păi, zi așa, tovarășe, adă-l încoa' și ia mai arată-mi revista matale! A, așa, e bună, da, e în regulă. Trebuie doar să faci o copie la copertă. Apoi știi: liftul, biroul de apostilare, casieria CEC, timbrul fiscal și anexăm copia la dosar.

– Credeți că o să meargă?

– Da, sigur, o să-l aprobe bine-nțeles, doar e o revistă suprarealistă, nu?

– Sută la sută suprarealistă, sau… poate 90 la sută…

– E bun, e bun, cu 90 e bun, dacă era 89, era cam la limită, dar așa merge fără probleme. A, și încă ceva, revista are redactor șef?

– Da, normal, sigur că are.

– Știi ce, ar fi mai bine să avem și o declarație pe propria răspundere de la redactorul-șef…

– Ok, cum să nu, o să-i cer că-i băiat bun, nu…

– Eh, să nu-mi zici că revista are și director?

– Are, are chiar și director executiv.

– Păi, hai, să nu riscăm, cere și de la ăștia câte o declarație.

– Sigur, o să cer, dar, apropo, ce să scrie în declarație?

– Deci… știe ei, că doar e oameni cu carte. Dar tu să nu uiți, cu declarațiile astea, traseul știut: apostilare, CEC, timbrare!

– Știți, mai este și colegiu de redacție, să le cer și lor?

– Nu, nu, asta ar fi birocrație, s-au dus vremurile alea, acum ne-am integrat. Să lăsăm oamenii-n pace și să respectăm procedura. Asta-i tot, stimate factor uman, să ne vedem sănătoși!

– Odă bucuriei, camarade! Bien a-vu!

Andenne, Belgia

”– Mă scuzați, carnet de muncă nu trebuie?
– Nu. Asta se cere doar pentru pensie specială, doriți?
– Mulțumesc, nu; știți… eu am patru copii și mă tem.
– Ok! Declarație pentru deces – nu aveți?!
– Nu, nu știam…
– Nu-i nici o problemă, o puteți face chiar azi, la noi în clădire, în corpul C, luați ascensorul până la etajul 1, coborâți două etaje și primul birou pe stânga. Plătiți 10 lei și vă dă formularul tip. Dacă e coadă, nu vă stresați dacă nu ajungeți, că au program cu publicul în fiecare marți de la 11.00 la 12.00.”

Lumea copilăriei

ALBĂ CA ZĂPADA ȘI CEI ȘAPTE PITICI
După o poveste de Frații Grimm

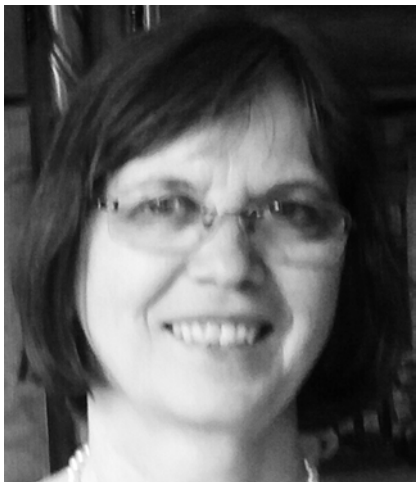

Lidia Batali

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Se spune că demult, demult,
Într-o iarnă când ningea
Cu fluturi albi înspre pământ,
La o fereastră luminoasă
Și-ntr-un jilț de catifea,
Cosea o tânără crăiasă.

Pe când privea îngândurată
Steluțele de nea dansând,
În deget se-nțepă deodată,
Zăpada albă-nsângerând.

Și-n timp ce se sfârșea o zi,
Un gând răzleț o copleși:
– Ar fi un vis mult prea frumos
O fetiță să pot avea,
Cu părul negru de-abanos
Și pielea albă ca de nea.

Iar când sorocul se-mplini,
Pe lume o copilă-aduse
Albă ca neaua sclipitoare
Și-mpărăteasa, prin urmare,
Albă ca Zăpada-i spuse.

Dar crăiasa curând muri;
Măritul împărat,
Văduv rămas, se-nvrednici
După un an să se însoare.
Și-aduse în palat,
Să-i fie soață iubitoare,
O altă împărătească,
Fără seamăn de frumoasă.

Dar aceasta, orgolioasă,
Credea că nu va fi vreodată
Ca ea, făptură mai frumoasă,
Cum oglinjoara îi arată.

Și zi de zi când se privea
Într-o oglindă fermecată,
O singură-ntrebare-avea
Împărăteasa îngâmfată:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Și oglinjoara-i răspundea:
„– Măria ta ești cea mai frumoasă din
întreaga țară!”

Anii treceau; tot mai frumoasă
Creștea copila de-mpărat
Și o-ntrecu și pe crăiasă,
Stăpâna-ntregului palat.

Se întâmplă însă-ntr-o zi,
Că în oglinda fermecată
Împărăteasa iar privi
Și întrebă ca altădată:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Iar răspunsul ce-l primi
Ca un trăsnet o lovi:
„– Frumoasă ești, crăiasă, ca ziua
luminoasă,
Dar tânăra domniță e mult, mult mai
frumoasă!”

Împărăteasa se-nverzi
Și-un pădurar chemă îndată:
– În codrul des, îi porunci,
Să scapi de fata blestemată!

Iar vânătorul luă copila
Și-nspre pădure se tot duse,

Dar îl cuprinse-ndată mila
Când Albă ca Zăpada-i spuse:

– Om bun, mă lasă-n libertate,
Nu mă ucide și-ți promit
Ca de palat să stau departe,
Ascunsă-n crângul înverzit.

Vânătorul înduioșat
De fata blândă și frumoasă
Îi cruță viața și-n palat
Întors, o minte pe crăiasă.

În ăst timp, înspăimântată,
Se afunda biata copilă
În pădurea-ntunecată,
Iar fiarele-i plângeau de milă.

Când nu spera c-ar mai fi fost
Posibil nici din întâmplare
Să găsească un adăpost,
Fata zări în depărtare
O lumină și curând
Lângă o căsuță-ajunse.

Și-ntrebă, în geam bătând:
– Este cineva acasă?
Și cum nimeni nu-i răspunse,
Fata intră bucuroasă.

Și-n căsuță, ce zărește?
Șapte mese mititele
Și-alte șapte scăunele
Și curat, totul sclipește.

Iar pe mese, așezate,
Farfurioare cu bucate,
Lingurițe și pahare,
Șapte-n număr fiecare;
Însă toate-atât de mici,
Parcă-ar fi pentru pitici.

Înșirate la perete,
Șapte paturi mici, cochete,
Și în ele moi, pufoase,
Șapte plăpumi călduroase,
Șapte perne de mătase.

Flămândă, din farfurioare,
Copila pe rând ciugulește
Câte ceva din fiecare
Și din pâinici, la fel, ciupește.

Din păhăruțe, însetată,
Soarbe din vin o-nghițitură
Și obosită, de îndată,
Într-un pătuț, somnul o fură.

Se făcuse bine noapte,
Doar luna lumina pe-afară,
Când în căsuță șapte
Pitici voinici intrară.

Erau stăpânii; se-ntorceau
Din munți unde metale
Cu sfredelul din greu scoteau
Și le cărau în vale.

Când lumânările-au aprins,
O bănuială i-a cuprins:
Un străin sigur venise
Și-n căsuță răscolise.

Piticii-ngrijorați, pe rând,
Se și treziră întrebând:
„– Cine a stat pe scăunelul meu?”
„– Cine a mâncat din talerul meu? ”
„– Cine a mușcat din pâinișoara mea?”
„– Cine a luat din legumele mele?”
„– Cine a umblat cu furculița mea?”
„– Cine a tăiat cu cuțitașul meu?”
„– Cine a băut din cupa mea?”

Primul pitic zări în pat
O mică-adâncitură
Și întrebă iarăși mirat,
Trăgând de cuvertură:
„– Cine s-a culcat în pătuțul meu?”

„– Și-n pătuțul meu a stat cineva!”
Strigă un alt pitic, năuc,
Și totul pricepură,
Când în sfârșit văzură
Copila-n ultimul pătuc.

Și cum se bucurară
Privind-o cât e de frumoasă,
Să doarmă o lăsară
În așternutul de mătasă.

A doua zi în zori,
Piticii răbdători
Povestea-i ascultară
Și tare se-ntristară
Și-atunci o întrebară:

– În căsuță te-nvoiești
Zi de zi ca să gătești?
Să deretici, să-mpletești,
Ori să speli? și-ai să găsești
Adăpost cum n-ai gândit
Și cu noi, trai liniștit.

Albă ca Zăpada se-nvoi
De-a dreptul bucuroasă
Și bucate-n fiecare zi

Piticii-aveau pe masă
Și hăinuțele curate,
Farfurioarele spălate,
Cămășuțele țesute,
Pătuceanele făcute.
Pâine proaspătă pe vatră
Și căsuța măturată.

Iar zilele încet treceau
Cu fata cea frumoasă;
Piticii însă-o fricăaveau,
De mama-mpărătească.

Și cum în casă, singurică,
Fetița zilnic rămânea,
Piticii s-au gândit să-i zică
Ce pericol o pândea:
– Păzește-te de-mpărătească,
Ca nu cumva să intre-n casă!
Nu se știe ce gândește
Și ce planuri mai urzește.

În palat, orgolioasă,
Crăiasa își închipuia
Că-i din nou cea mai frumoasă,
Căci adevărul nu-l știa
Maștera cea ticăloasă,
Că fata de-mpărat trăia.

Dar toate până într-o seară
Când se uită în oglinjoară
Și puse-aceeași întrebare
Crăiasa plină de-ngâmfare:

„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Iar oglinda-ascultătoare,
Zise în cuvinte-amare:
„– Frumoasă ești, crăiasă, ca ziua luminoasă,
– Dar colo, ascunsă-n munți,
– Stă Albă ca Zăpada, la cei șapte pitici cărunți,
– Și-i mult mai frumoasă!”

Cum împărăteasa știa
Că oglinjoara nu mințea,
Un gând o fulgeră deodată,
C-a fost de vânător trădată.

Pizma începu s-o roadă
Și în minte născoci
Cum pe fată să o piardă:
Fața toată o smoli,
Haine vechi își potrivi
Că în loc de-mpărătească,
Ziceai că-i negustorească.

Și-nspre căsuța în care
Albă ca Zăpada se-ascundea,

O porni nerăbdătoare
Peste șapte munți, cu o boccea.

La căsuță când sosi,
Pe copilă-o ispiti
Cu cingători frumoase
Și toate din mătase
Fină, colorată,
Și-una mai bălțată
O-ncântă pe fată.

Și trăgând zăvorul,
O pofti în casă
Însăși pe crăiasă;
Și cu binișorul,
Se lăsă gătită
De baba zbârcită,
Chiar cu cingătoarea,
De-i pieri suflarea.

Cei șapte pitici, spre seară,
Se-ntoarseră acasă
Și rău se mai speriară,
Căci fata cea frumoasă
Stătea pe jos, întinsă,
Zăcând fără simțire
Cu-o cingătoare prinsă;
Și-și reveni în fire
Doar când o ridicară
Și iute-i dezlegară
Cordonul de mătase,
Ce brâu-i sufocase.

Albă ca Zăpada povesti
De-a fir a păr tot ce păți,
Iar piticii, șapte frați,
Spuseră îngrijorați:
– Nu uita, ca altădată,
Să ții ușa încuiată!
Pentru că negustoreasa
Era chiar împărăteasa
Care-a vrut să te omoare
Și te-a strâns în cingătoare.

Când seara la palat sosi,
Împărăteasa-nfumurată
În oglinjoară se privi
Și întrebă ca altă dată:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Iar răspunsul ce-l primi,
Și mai rău o năuci:
„– Frumoasă ești, crăiasă, ca ziua
luminoasă,
Dar colo, ascunsă-n munți,
Stă Albă ca Zăpada, la cei șapte pitici
cărunți,
Și-i mult mai frumoasă!”

Și plină de mânie,
Crăiasa se gândi
La altă viclenie;
Și-un pieptăn meșteri,
Dar unul otrăvit,
Anume pregătit.

Și-n chip de babă gârbovită
Trecu peste văi și munți
Și ajunsă la căsuța
Celor șapte pitici cărunți,
Strigă cu voce istovită,
Desfăcându-și bocceluța:
– Marfă bună de vânzare,
Marfă pentru fiecare!

– Pleacă de aici îndată,
Ușa este încuiată!
Copila-i spuse răspicat,
Privind pe geam, afară,
Dar baba-a doua oară
O păcăli, căci imediat
Îi arătă un pieptene frumos,
Lucrat din lemn de abanos.

Și fata-așa-ncântată fu,
Că lacătul îl desfăcu
Și babornița îndată,
În casă se văzu
Și copilei îi ceru
Să se lase pieptănată.

Iar aceasta se supuse
Și otrava o răpuse.

Dar seara coborî curând
Și cei șapte pitici, acasă,
Din munți se-ntoarseră cântând;
Și o găsiră pe frumoasă

Într-un pătuț întinsă,
Fără de viață-n ea zăcând
Și-n păr, podoabă prinsă,
Un pieptăn de-abanos având.

Când pieptănul cel otrăvit
Fu smuls din păr și aruncat,
Albă ca Zăpada, în sfârșit,
Își reveni cu un căscat
Și ca din somn, abia trezită,
Privi în jurul ei, uimită.

Zgripțuroaica la palat,
Cum era de așteptat,
Întrebă ca altă dată
Oglinjoara fermecată:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Iar răspunsul ce-l primi
O-nciudă și o-nverzi:
„– Frumoasă ești, crăiasă, ca ziua
luminoasă,
Dar acolo, ascunsă-n munți,
Stă Albă ca Zăpada, la cei șapte pitici
cărunți,
Și-i mult mai frumoasă!”

Cum ranchiuna o încolți,
Crăiasa-n grabă se gândi
Altceva să născocească
Și copila să plătească.

Și-ntr-o odaie-ntunecată,
Din buruieni otrăvitoare,
Un măr, anume pentru fată,
Ea plămădi ca s-o omoare.

Și cu fața iar boită
Și-mbrăcată țărănește,
Înspre casa locuită
De copilă, se pornește.

Și aici în ușă bate,
Însă fata capul scoate
La fereastra cu mușcate
Și răspunde: – Nu se poate
Să deschid ușa la casă
Că piticii nu mă lasă!

Dar crăiasa cea vicleană
Scoate mărul și-o îndeamnă.

Cum copila sfătuită
De pitici se-mpotrivea,
Maștera afurisită
Și mai rău o îmboldea:
– Gustă tu din partea coaptă
Iară eu, din cea necoaptă.

Dar n-apucă decât o dată
Din măr ca să înghită,
Că fata păcălită
Căzu pe jos, ca secerată.

Și-mpărăteasa încrezută
Plecă râzând, satisfăcută.

În palat de cum sosi,
Oglinda își iscodi:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Și-ascultă cu voluptate
Vorbele mult așteptate:
„– Măria ta ești cea mai frumoasă din
întreaga țară!”

Când piticii înspre seară
Din munți se-ntoarseră acasă,
Pe covor găsiră iară
Zăcând copila cea frumoasă.

Și-n zadar au scotocit
Piticii noaptea toată
Orice lucru otrăvit
Ce-ar fi răpus pe fată,
Căci zorile-au găsit,
Pe-un pat din lemn cioplit,
Copila fără viață
Și rece ca de gheață.

Piticii-o plânseră amar
Și-ntr-o cutie de cleștar
O duseră în vârf de munte;
Cu slove aurii, mărunte,
Ei numele i-au scris;

Părea pierdută-n vis
Copila cea nevinovată.
Bujori în obrăjori avea
Și gura precum fraga coaptă
Și pielea albă, ca de nea.
Iar părul negru de-abanos
Lucea în soare, mătăsos.

Se întâmplă ca un fecior
De împărat, prin iarba deasă,
Cărarea s-o fi rătăcit;
Dar i-au sărit în ajutor
Piticii care l-au poftit
Să doarmă peste noapte-n casă.

Zorile nu răsăriră
Și cu toți în munți porniră.
Tot mergând, în drum zăriră,
Sub un secular stejar
Și la umbra-i răcoroasă,
Într-un pat mic, de cleștar,
O copilă prea frumoasă.

Când prințul înspre ea privi
În suflet un fior simți;
Și-n schimbul fetei ce-l vrăjise
Piticilor, comori promise.
Într-un târziu neașteptat,
Piticii se-nmuiară
Și-un servitor fu-nsărcinat
Să ia pe umeri biata fată;
Numai că-n iarbă, dintr-odată,
De un buștean se poticni
Și mărul otrăvit sări
Ca prin minune,-afară.

Și fata, iată, se trezi
Ca dintr-un somn, cât ai clipi.

Iar craiul tot îi povesti
Și-i spuse cât îi e de dragă
Și o rugă, a doua zi,
Cu el în țara lui să meargă
Și în frumoasa-mpărăție,
Să-i fie de acum soție.

Albă ca Zăpada se-nvoi
Și o nuntă mare se porni;

Maștera cea îngâmfată
Fu de asemeni invitată.
Și gătită în veșminte
Prețioase,-nzorzonată,
Întrebă ca altă dată,
Oglinjoara ce nu minte:
„– Oglinjoară din perete, oglinjoară,
Cine e cea mai frumoasă din țară?”

Iar oglinda îi vorbi
Și răspunsul o-mpietri:
„– Frumoasă ești, crăiasă, ca ziua
luminoasă,
Dar tânăra domniță e mult, mult mai
frumoasă!”

Și-atât de tare se-nciudă,
Că urlă și blestemă
Și o frică-ngrozitoare
O-apucă pe vrăjitoare.

Ca liniștea să își găsească,
Maștera cea dușmănoasă
Plecă la nuntă s-o-ntâlnească
Pe domnița cea frumoasă.

Și-n sala tronului intrând,
Împărăteasa-nfumurată
Pe loc se-ntunecă văzând
Asemenea frumoasă fată.

În rochiță albă, ca de nea,
Tânăra domniță strălucea.

Și tare mult se mai sluți
Împărăteasa cea zăludă,
Că în veci nu mai îndrăzni
De oglinjoară să audă.

Și-n codrul des se mistui,
Uitată pentru totdeauna,
Iar la castel se chefui
Trei zile și trei nopți, întruna.

Lumea copilăriei

GEO ȘI VRĂBIUȚELE

Ana-Maria Ninulescu

Poetă, prozatoare, medic, Belgia

Ploua. Geo privea pe fereastră cum alergau norișorii. El era la adăpost de frig și umezeală. Chiar dacă picăturile de ploaie loveau în geam, în casă era bine.

În zilele cu soare, îi plăcea să se joace în părculețul din fața blocului. Acum se mulțumea doar să îl privească de sus. Geo stătea la etajul trei. Putea cuprinde tot parcul cu privirea. Vedea și toboganul și groapa cu nisip și copăceii sub care se adăpostea atunci când era prea cald. Acum i se păreau foarte mici.

Deodată, două vrăbiuțe veniră aproape de fereastra lui. Erau ude și zgribulite. Geo le privea ochișorii și încerca să înțeleagă ce spuneau, fără prea mult succes. Repede, repede, vrăbiuțele fugiră înspre copăceii din parc.

Ploaia continua să cadă și norișorii să alerge…

Lui Geo îi plăcuse compania vrăbiuțelor. Erau tare drăgălașe și când se juca în părculeț, îi plăcea să le privească. Uneori, se apropiau mult de el și îl priveau și ele, dar niciodată nu reușise să pună mânuța pe una. I-ar fi plăcut să le mângâie, numai că erau foarte sperioase și cum se apropia de ele, își luau zborul.

Acum, ele erau ude în frigul de afară, iar în casă era cald și uscat.

– Dacă ar vrea și vrăbiuțele să intre, atunci s-ar usca și nu le-ar mai fi nici frig, își zise Geo, oftând ușor.

Știa că vrăbiuțele nu vor să intre în apartament. Mai încercase de câteva ori când mama lăsase geamurile deschise și ele s-au așezat pe pervaz. Geo le-a chemat înăuntru, dar niciuna nu a vrut să intre.

Mama i-a explicat atunci că vrăbiuțele nu înțeleg limba oamenilor și că ele sunt obișnuite să trăiască afară, în copaci.

– Ele nu locuiesc în casă, cu oamenii, adăugase ea.

Geo a înțeles ce i-a spus mama, în același timp însă, tare ar fi vrut să le ajute. Voia să le fie și lor bine așa cum îi era lui, la adăpost de ploaie și de vânt.

Cum se gândea el așa, auzi ușa deschizându-se.

– Tata, a venit tata!, strigă el bucuros și o zbughi într-acolo.

Avusese dreptate, tatăl lui tocmai ce ajunsese acasă de la serviciu. De cum îl vazu pe Geo, îl lua în brațe și îl întrebă voios :

– Ce mai faci, Geo? Cu ce te-ai mai jucat azi? Cu trenulețul sau cu avionul?

– M-am jucat și cu trenulețul și cu avionul, tata, îi răspunse Geo. M-am jucat și cu mașinuțele.

– Foarte bine, Geo, spuse tata.

– Dar nu am fost deloc în parc, adăugă Geo. A fost frig azi. A bătut vântul și a plouat toată ziua.

– Așa este, răspunse tata. A fost o zi friguroasă. Uneori zilele sunt friguroase și ploioase. Alteori sunt călduroase și însorite.

– Da, zise Geo. Dar eu am stat în casa și nu m-a plouat. Tata, mai știi vrăbiuțele pe care le vedeam cand ne jucam in parc?, întrebă el.

– Da, Geo, le mai știu, își aduse aminte tata. Acelea pe care voiai tu să le mângâi.

– Da! și care fugeau de fiecare dată, spuse Geo. Dar știi ceva? Două dintre ele au venit azi la fereastră și s-au uitat la mine cum priveam ploaia. Apoi au stat pe pervaz și au vorbit ceva între ele pe limba lor păsărească. Nu am înțeles nimic. Poate vorbeau despre cât de bine și cald era în casă. Poate ar fi vrut și ele să intre. Până să o chem pe mama să deschidă fereastra, au plecat.

– Le-ai mai chemat și altădată în casă, dar nu au vrut să intre. Îți mai amintești?

– Da, îmi amintesc. Eu aș fi vrut să intre. Mi se făcea și mie frig când le vedeam așa ude și bătute de vânt. Chiar nu vor vrea niciodată să intre în casă? Chiar nu o să mângâi și eu niciodată o vrăbiuță?, întrebă Geo gânditor.

– Știi, Geo, și păsările au căsuțele lor. Se numesc cuiburi. Și le construiesc singure, adesea în copaci. Acolo își aduc paie, crenguțe, frunze. Uneori își construiesc cuiburile în scorburi, alteori printre stânci. Unele păsări iubesc să fie

în preajma oamenilor, altora le place să stea mai la distanță. În cuiburi își clocesc ouăle și scot puii. Acolo le aduc mâncare până se fac mari și ei nu fac altceva decât să își deschidă cioculețele și să primească ce le aduc părinții lor.

– Plouă la ei în cuib?, întrebă Geo.

– Uneori plouă. Depinde cum și l-au construit. Dar știi ceva? Fiindcă te văd așa de preocupat de soarta vrăbiuțelor, îți voi spune un secret.

Geo își ciuli urechile cu zâmbetul pe buze. De fiecare dată când tatăl lui îi spunea un secret, se bucura din toată inima. Și tatăl lui știa atât de multe secrete…

– Noi doi, spuse tatăl, putem să facem ceva să protejăm vrăbiuțele de frig și ploaie, chiar dacă ele nu vor să intre la noi în casă.

Ochișorii lui Geo sclipiră de bucurie.

– Putem să facem ceva să protejăm vrăbiuțele de frig și ploaie, chiar dacă ele nu vor să intre la noi în casă?, repetă el, nevenindu-i să creadă. Ce putem să facem, tata?

– Putem să le construim noi o căsuță a lor și să o punem frumos într-un copac în parc. Ele vor intra în căsuță și nu vor mai sta în ploaie și vânt, îi explică tata.

– Ooo!, strigă Geo. Putem să le construim noi o căsuță a lor și ele vor intra înăuntru. Ce bine! Ce bine! repeta întruna.

Chiar dacă nu mai făcuse niciodată o căsuță pentru vrăbiuțe și nici măcar nu știa cum să o înceapă, lui Geo nu-i era teamă. Tatăl lui știa cu siguranță și nu trebuia decât să lucreze alături de el. Mai lucraseră și altădată împreună și fusese atât de frumos.

– Hai să construim o căsuță, tată, spuse Geo repede.

– Eeee! Nu putem să o construim așa cât ai bate din palme. Întâi și întâi trebuie să ne gândim bine dacă vrem să o facem noi sau să cumpărăm una gata construită.

– Vreau să o facem noi, zise Geo. Mie îmi place foarte mult când construim ceva împreună. Și îmi place și când cumpărăm, adăugă el după ce se mai gândi puțin. Ce zici, tata? Cum ți-ar plăcea? Să o facem noi sau să o cumpărăm de-a gata?

– Eu cred ca mi-ar plăcea să o facem noi, Geo. Dar asta înseamnă să muncim împreună ca să o terminăm mai repede, fiindcă de unul singur e mai greu și durează mai mult.

– Da, tata, muncim împreună, strigă Geo entuziasmat.

– Bine, pentru început trebuie să ne hotărâm ce model alegem. Căsuțele pentru păsărele sunt de forme, mărimi și culori diferite. Eu propun să mergem la masă acum și mâine să ne uităm la câteva modele. Ni-l alegem pe cel care ne place mai mult, apoi mergem să ne cumpărăm ce ne trebuie și ne apucăm de treabă.

– Da, tata. Așa facem, zise Geo hotărât.

*

A doua zi Geo se gândi mult la căsuța pentru păsărele. Se uita pe fereastră în părculeț și se bucura la gândul că le va face vrăbiuțelor o surpriză.

I-ar fi plăcut să facă o casuță verde. Așa, ca frunzele copacilor și să aibă un acoperiș trainic. Să nu plouă înăuntru.

Se mai jucă un pic cu jucăriile lui. Mâncă frumos de prânz, dormi puțin după-masă și apoi ieși cu bunica lui la plimbare prin parc.

– Hai să ne alegem copacul în care vom pune căsuța, spuse bunica.

– Hai să ne alegem copacul în care vom pune căsuța, repetă entuziasmat Geo. Și începură să privească atent copacii din părculeț.

– Uite, aici! Cred că ar fi foarte bine să o punem în copacul acesta, spuse Geo.

Bunica avu aceeași părere. Copacul acela părea într-adevăr a aștepta o căsuță pentru păsărele.

Seara, când tata ajunse acasă, Geo îi spuse despre copac.

Tata începu să deseneze câteva modele de căsuțe și Geo îl alese pe cel cu acoperișul verde și intrarea în formă de inimioară. Apoi își făcură lista de cumpărături pentru ziua următoare.

*

Era ziua în care tata era în concediu. Se duseră împreună la magazin, cumpărară materialelele necesare și se puseră pe lucru.

În câteva ore căsuța era gata. Ochii le sclipeau de bucurie. Era așa de frumoasă!

Acum nu mai trebuia decât să o pună în părculeț, așa că se duseră cu toții să vadă și să ajute.

În părculeț s-au întâlnit și cu vecinul Dan și cu fiica lui, Ana. Ieșiseră la plimbare și acum se uitau și ei cum fixa tatăl lui Geo căsuța în copac.

Ana venise cu niște firimituri să hrănească păsărelele.

– Acum au și mâncare și au și casă, spuse ea bucuroasă.

Seara, se întoarseră fiecare la casele lor abia așteptând să revină și să vadă noii locuitori ai căsuței proaspăt instalate. Oare care dintre vrăbiuțe va dori să locuiască acolo?

Bruxelles, Belgia

„Lui Geo îi plăcuse compania vrăbiuțelor. Erau tare drăgălașe și când se juca în părculeț, îi plăcea să le privească.”

Film

LA ANIVERSARĂ

Alexandru Cazacu

Poet

Pe 25 aprilie 1940 se năştea în cartierul Bronx din New York cel care avea să devină unul dintre cei mai apreciaţi şi iubiţi actori atât de critică, dar, mai ales, de public. Cu un premiu Oscar şi şapte alte nominalizări, cu cinci premii Globul de Aur şi alte douăsprezece nominalizări, cu două premii Tony şi alte două Emmy, două premii BAFTA şi alte numeroase alte premii, **Al Pacino**, căci despre el este vorba, rămâne şi unul dintre puţinii deţinători ai trofeului Triple Crown of Acting (Oscar, Emmy şi Tony). Iar dincolo de această recunoaştere formală, desigur, extrem de importantă, Al Pacino are un public al său cucerit cu greu şi cu roluri grele începând din anii ’70 ai secolului trecut până către începutul acestui secol. Istoria cinematografului american şi istoria cinematografiei în general au în el un reper. Acum, la împlinirea a 81 de ani merită ca cinefilii din întrega lume să-i acorde un salut sau, mai bine zis, să răspundă salutului pe care acest mare actor l-a adresat publicului timp de peste cincizeci de ani. Iar cea mai bună formă de a fi alături de el la această aniversare este să revadă unul dintre multele lui filme care sunt deja intrate în panteonul celei de-a şaptea arte. Dar, dincolo de splendida metamorfoză a lui Michael Corleone din *Naşul*, magnetismul lui Sonny din *Dog Day Afternoon* sau jocul tragi-comic al colonelului Frank Slade din *Parfum de femeie,* ori empaticul, fermecătorul poliţist Vincent Hanna din *Heat,* există însă două pelicule care au constituit un adevărat punct de inflexiune în cariera spectaculoasă a lui Al Pacino şi care au un dublu rol, dând pe deplin măsura talentului actorului, dar şi întrucâtva a epocii relatate în peliculele respective.

The Panic in the Niddle Park (*Panică în Needle Park*, 1971) este a doua apariție pe marele ecran a lui Al Pacino și una în care împarte rolul principal cu Kitty Winn. Este o poveste de dragoste dramatică, desfășurată în mare parte în zona Sherman Square din New York, cunoscută între anii ’60 și ’70 drept locul consumatorilor și traficanților de heroină, numită și în argou drept „parcul acelor”. După un avort făcut în condiții precare, Helen (KittyWinn) este sedusă de furnizorul de droguri al prietenului ei, de tonicul și carismaticul Bobby (Al Pacino) care are grijă de ea pe durata recuperării. Cei doi se mută împreună iar Helen află că Bobby este, la rândul lui, consumator de heroină. De aici înainte cei doi alunecă pe o spirală a autodistrugerii fizice și a degradării morale ce pare fără întoarcere. Trăind precar din furturi (Bobby îșI ajută fratele mai mare la diverse jafuri) și dintr-un mic trafic de stupefiante, Helen devine și ea dependentă de drogul injectabil și parte a grupului de prieteni ai iubitului ei, care-și trăiesc existența la limita supraviețuirii, ajungând foarte curând ea însăși să fure și să se prostitueze (cu acceptul lui Bobby), pentru a trăi de la o zi la alta. Dorind să aibă independență financiară, Bobby apelează la un producător și dealer important pentru a i se da lui distribuția în zona în care toți îl cunoșteau și s-ar fi bucurat să aibă un furnizor de încredere. Poliția, pentru a ajunge la importantul dealer prin Bobby, o șantajază pe Helen. Panica în limbajul ofițerilor de la narcotice desemnează acea situație când pe piață heroina este rară iar dependenții sunt dispuși să facă orice pentru ea trădându-se între ei sau devenind informatori pentru autorități. Lucru care se și întâmplă în cazul lui Helen. Aceasta, amenințată cu perspectiva închisorii (având nevoie mare de bani pentru a achiziționa heroină, vânduse medicamente unor minori), își trădează partenerul permițând poliției arestarea dealerului, dar și a lui Bobby. În finalul peliculei, la ieșirea din închisoare, Helen îșI așteaptă iubitul temătoare, iar acesta, după o primă reacție de respingere, se oprește rostind un *”Well”* ambiguu.

Regizat de Jerry Schatzberg, cu un scenariu scris de Joan Didion și John Gregory Dunne după romanul lui James Mills (*The Panic in Needle Park,*

Farrar, Straus și Giroux, 1966), filmul este prima incursiune cinematografică în mediul dependenţilor de narcotice, realizat cu realism, fără concesii senzaţionalului şi fără intenţii strident pedagogice. Deopotrivă şocant, dar plin de un umanism ce nu se insinuează ci, pur şi simplu, este prezent de la început, luptând şi adesea pierzând în pelicula lipsită de coloană sonoră (un artificiu de efect folosit de regizor, amplificându-se astfel nota de autenticitate). De pe cea mai joasă treaptă a decăderii, deşi pierd şansele care li se oferă sau şi le oferă singuri, cei doi protagonişti: o cenuşăreasă care alege lichidul injectabil otrăvitor ce provoacă plăceri şi sevraje în locul condurilor şi un vagabond fermecător din stirpea personajelor lui Charlie Chaplin, care foloseşte seringa în locul bastonului şi pălăriei, par să nu renunţe la iubirea dintre ei (ciudată. cu *des hauts et des bas*) şi nici la dragostea pentru lumea din jur, aşa cum este ea. Iar publicul tulburat de povestea lor nu poate decât să exclame fraza ce a însoţit afişul şi trailerul filmului la lansare *"God help Bobby and Helen! They're in love in the Needle Park"(„Dumnezeu să-i ajute pe Bobby și Helen! Sunt îndrăgostiți în Needle Park"*).

Kitty Winn primeşte la Cannes, în 1971, un meritat premiu cinematografic pentru interpretare (actriţa fiind ulterior o prezenţă discretă, acesta rămând cea mai importantă performanţă a ei), iar filmul îl aduce pe tânărul Al Pacino în atenţia marilor regizori şi producători, rolul lui Bobby fiind o bornă de neocolit în palmaresul actorului. O menţiune pentru atmosfera new-yorkeză a cartierului astăzi dispărut sau, mai bine zis, absorbit de dezvoltarea imobiliară a marii metropole.

La sfârşitul anilor '80 cariera lui Al Pacino traversa un moment neprielnic. Fără succes la critică, dar şi lipsite de box-office, lista filmelor în care actorul juca (de la care existau aşteptări mari) devenise cam lungă. Şi, în sfârşit, în 1989, vechiul său prieten şi producător Martin Bergman îi propune *Sea of Love (Mare de iubire,* tradus *Când dragostea ucide)*, un thriller *neo-noir* scris de Richard Price şi regizat de Harold Becker, pe care critica îl întâmpină pozitiv iar succesul de casă vine imediat. Al Pacino îl joacă pe Frank Keller, un ofiţer singuratic de la brigada criminalistă a oraşului New York, marcat de divorţ şi pe cale de a deveni alcoolic, care investighează împreună cu un partener (jucat de John Goodman, care aduce un plus de umor întregului film), uciderea mai multor bărbaţi în cartierele Manhattan şi Queens. Investigaţia pare să conducă la ideea că serial-killerul este o femeie care îşi selectează victimele după un anunţ în versuri la rubrica matrimoniale, după care îi seduce, face dragoste cu ei şi îi ucide în timp ce pick-up-ul redă şlagărul lui Phil Phillips, *Sea of Love,* din 1959.

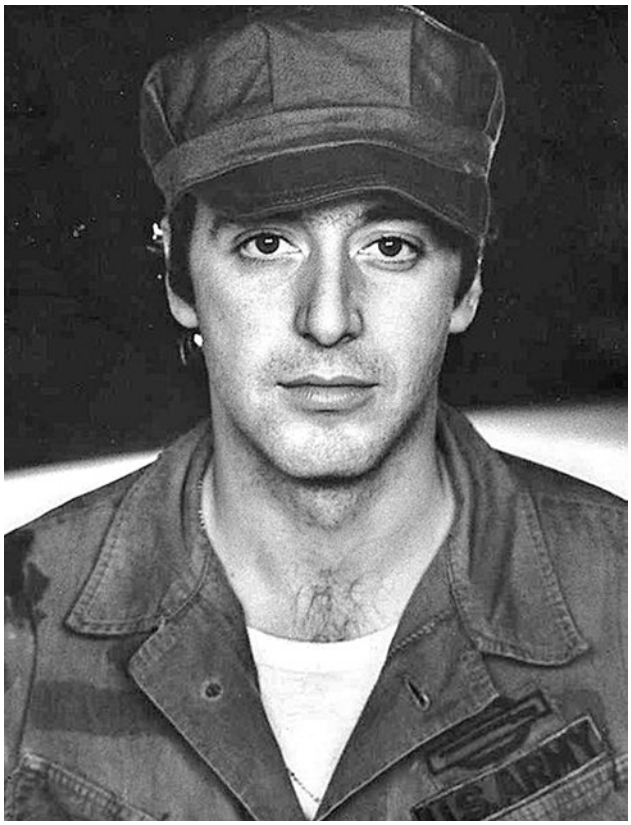

Al Pacino în 1971

Din acest motiv cei doi poliţişti plasează la rândul lor un anunţ matrimonial, „în cautare de parteneră". Speră să găsească astfel presupusul criminal prelevând amprente invitatelor la discuţii de cunoaştere sentimentală. Dintre toate întâlnirile cu diverse femei care au dat curs anunţului au scos la iveală drept suspectă o anume Helen Cruger (jucată cu multă personaliate de Ellen Barkin, care reuşeşte să fie o *femme fatale*, fermecătoare, extrem de rafinată, dar şi stăpână pe ea în fiecare moment al filmului), divorţată, mamă singură, de o frumuseţe tăioasă şi care nici nu apucă să-şi lase amprentele pe paharul adus, căci nu manifestă interes pentru potenţialul partener. Frank este însă irezistibil atras de ea şi încearcă să o cucerească, deşi este conştient că această femeie poate fi criminalul căutat. Reuşeşte să-i trezească interesul, chiar dacă ea descoperă că este poliţist şi chiar dacă pare contrariată adesea de comportamentul lui oscilant. Iar pe măsură ce cei doi se cunosc şi se iubesc, sunt tot mai dese indiciile care duc la concluzia că ea este temutul ucigaş. Pelicula reuşeşte să menţină suspansul la cote maxime până în ultimele minute ale filmului. Este însă o poveste cu *happy end*. Criminalul se dovedeşte a fi fostul soţ a lui Helen care doreşte să-l ucidă pe Frank cum făcuse cu toţi cei care se întâlniseră cu ea. Poliţistul îndrăgostit reuşeşte să scape *in extremis*, chiar să-l

arunce pe fereastră. După un timp, renunţând la alcool, Frank şi Helen se revăd şi reiau relaţia. Singurătatea unui poliţist aflat în plin *middle-crisis*, o femeie blondă, frumosă şi tonică, New York-ul noaptea, periculos şi fascinant deopotrivă, o melodie veche, toate sunt componentele ce amintesc de filmele cu detectivi ai anilor ’20 şi dau substanţă filmului. O lume a pericolului, a singurătăţii, dar şi a speranţei ce domină marile oraşe la sfârşitul secolului XX sub acordurile unei melodii de dragoste precum *Sea of Love*. Iar Al Pacino şi Barkin, la care îl putem adăuga şi pe Goodman, joacă sub ochiul unui tip de *caméra subjective* până la deznodământ. Al Pacino aduce în acest acest rol un farmec personal, unic, care, prin slăbiciunile neascunse, prin lipsa de ipocrizie şi un joc al inteligenţei actoriceşti, face personajul exterm de credibil. Cu acest film cariera lui este relansată.

Cele două filme privite la o distanţă de cincizeci, respectiv peste treizeci de ani de la lansarea lor ne arată, dincolo de importanţa şi semnificaţia lor în lumea cinematografului, cum drumul pentru un actor de cursă lungă este uneori mai important decât capătul acestuia. Aceasta în condiţiile în care Al Pacino este pe platou şi în acest an.

”Al Pacino rămâne şi unul dintre puţinii deţinători ai trofeului Triple Crown of Acting (Oscar, Emmy şi Tony). Iar dincolo de această recunoaştere formală, desigur, extrem de importantă, Al Pacino are un public al său cucerit cu greu şi cu roluri grele începând din anii ’60 ai secolului trecut până către începutul acestui secol. Istoria cinematografului american şi istoria cinematografiei în general au în el un reper.”

Al Pacino în filmul *Serpico*, 1973

Al Pacino (Alfredo James Pacino), filmografie (selectiv):

The Godfather (*Nașul*, 1972); *Serpico* (1973); *Scarecrow* (*Sperietoarea*, 1973); *The Godfather Part II* (1974); *Dog Day Afternoon* (*După-amiază de câine*, 1975); *Bobby Deerfield* 1977); *...And Justice for All* (*Dreptate pentru toți*, 1979); *Cruising* (*Încrucișarea*, 1980); *Author! Author!* (*Autor! Autor!*, 1982); *Scarface* (1983); *Revolution* (*Revoluția*, 1985); *Dick Tracy* (1990); *The Godfather Part III* (1990); *Frankie and Johnny* (1991); *Glengarry Glen Ross* (*Totul sau nimic*, 1992); *Scent of a Woman* (*Parfum de femeie*, 1992); *Carlito’s Way* (*Carlito*, 1993); *Heat* (*Obsesia*, 1995); *City Hall* (*Primăria*, 1996); *Looking for Richard* (*În căutarea lui Richard*, 1996); *Donnie Brasco* (1997); *The Devil’s Advocate* (*Pact cu Diavolul*, 1997); *The Insider* (*Din interior*, 1999); *Any Given Sunday* (*Duminică, pierzi sau câștigi*, 1999); *Insomnia* (2002); *Simone* (2002); *People I Know* (*Cu cărțile pe masă*, 2002); *The Recruit* (*Recrutul*, 2003), *Gigli* (2003); *Angels in America* (*Îngeri în America*, 2003); *The Merchant of Venice* (*Negustătorul din Veneția*, 2004); *Two for the Money* (*Viața ca un pariu*, 2005); *88 Minutes* (*88 de minute*, 2007); *Riffifi* (2007), *Ocean’s Thirteen* (*Acum sunt 13*, 2007), *Righteous Kill* (*Crime justificate*, 2008); *The Son of No One* (*Fiul nimănui*, 2011); *Wilde Salomé* (*Salomeea de Oscar Wilde*, 2011), *Jack and Jill* (*JacK și Gill*, 2011); *Stand Up Guys* (*Ridicați-vă, băieți!*, 2012); *Phil Spector* (2013); *Manglehorn* (2014); *The Humbling* (*Umilirea*, 2014); *Danny Collins* (2015); *Misconduct* (*Abaterea*, 2016); *Hangman* (*Călăul*, 2017); *Paterno* (2018); *Once Upon a Time in Hollywood* (*A fost odată la Hollywood*, 2019); *The Irishman* (*Irlandezul*, 2019).

Silogismele culturii

DESPRE OBIECTIVELE POLITICII CULTURALE DE DINAINTE DE 1989

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Încă de la instaurare, societatea socialistă considera politicul drept elementul decisiv al realităţii sociale. Şi, în acest context, se acţiona, cum susţine un reprezentant notoriu al propagandei socialiste „asupra culturalului într-un sens pozitiv, stimulându-i anumite structuri şi aspecte, promovând o cultură realistă, revoluţionară şi democratică. Prin decizii politice se înfiinţează şi dezvoltă instituţii de creaţie şi cultură, modalităţi şi mijloace de difuzare a culturii, se asigură asimilarea şi accesul larg al maselor la cultură. În acelaşi timp, politicul tinde să elimine falsa cultură, tot ceea ce este nesemnificativ pentru evoluţia culturală a unei naţiuni. [...] Acţiunea politicului asupra culturalului, apare cu evidenţă la nivelul valorilor spirituale şi al mecanismului de difuzare şi asimilare a lor. Ele funcţionează explicit prin mijlocirea politicii, în raport cu interesele sociale şi de clasă ale unei orânduiri". Iar „ideea de formare a unor cadre politice, care să posede cunoştinţe ştiinţifice şi culturale la nivelul celor mai mari realizări, contribuţii şi descoperiri ştiinţifice" era o preocupare permanentă [1] a partidului unic.

În urma cercetării, s-a constatat că 23% din subiecţi insistă asupra necesităţii de a periodiza politica culturală socialistă din perioada 1948–1989. Astfel între 1948 şi 1965 se apreciază că politica culturală a cunoscut o orientare unilaterală către problemele de conţinut ale artei (de exemplu), ignorându-se valoarea estetică, ceea ce a dus la schematizarea şi dogmatizarea violentă, „înlăturându-se valori fundamentale româneşti printr-un adevărat proces de deznaţionalizare. Procesul de trezire a fost lung şi greu şi de fapt nu s-a produs în totalitate niciodată". Şi totuşi etapa culturii schematice violent agresată de supremaţia politicului în detrimentul valorilor general-umane a fost depăşită. Se apreciază că deschiderile creatoare începute în deceniul al şaptelea au atacat frontal dogmatismul readucând în prim-plan valorile.

Totul a culminat cu elaborarea unui nou program de politică a culturii corespunzător ideii de revoluţie culturală, materializat în Festivalul naţional al educaţiei şi culturii socialiste „Cântarea României" şi conceput în baza ideii de cultură activă, revoluţionară şi populară, cuprinzând masele de oameni ai muncii, grupurile şi categoriile diverşilor creatori.

Festivalul acoperea întreaga sferă a activităţilor culturale, grupate astfel:

a) activităţi de cultură fizică (jocuri, sporturi etc);

b) activităţi de cultură tehnică ce urmăreau dobândirea unor abilităţi tehnice, invenţii, stimularea creaţiei tehnice etc;

c) activităţi de cultură agricolă (grădinărit, ameliorarea soiurilor de plante, creşterea pe scară mică a animalelor);

d) activităţi de cultură artistică (spectacole, practicarea artelor);

e) activităţi de cultură intelectuală (lecturi, conversaţii şi întruniri, informaţii etc);

f) activităţi cultural-sociale (noi forme de sociabilitate, servicii dezinteresate etc.)

Se urmărea în acest fel evidenţierea unei noi relaţii om – cultură care implica mai multe dimensiuni, politica culturală socialistă definindu-se drept emanaţie a partidului unic în documentele căruia se afirmă că această politică este „racordată la realităţile societăţii româneşti contemporane, o politică ştiinţific fundamentată şi ştiinţific condusă". Documentele PCR subliniau mereu „necesitatea" integrării organice a partidului în viaţa culturală şi spirituală,

pentru elaborarea politicii culturale, a obiectivelor, sarcinilor şi căilor de realizare a politicii partidului în domeniul culturii. Deoarece se considera că „întreaga activitate teoretică, ideologică, politică, educativă şi cultural-artistică de masă trebuie să se desfăşoare permanent sub conducerea politică a partidului, a organelor şi organizaţiilor de partid". [2]

Cultura socialistă promovată de politica partidului unic era considerată o „cultură dinamică, militantă, umanistă, revoluţionar-autentică, superioară", rezultată în urma „afirmării şi promovării principiului libertăţii de creaţie, care se înscrie în contextul larg al drepturilor şi libertăţilor instaurate de noua orânduire". În fond acest lucru se traducea în „situarea creatorilor pe poziţiile maselor, ca urmare a aderării lor conştiente, responsabile la idealurile şi aspiraţiile acestora", pentru că, asemănător celorlalte sectoare ale vieţii materiale şi spirituale, rolul decisiv în crearea culturii noi, revoluţionare, se considera că îl au masele populare; cum ar spune anticul sau „actualul" intelectual: „turma". Dar ce însemna în concepţia partidului „libertatea de creaţie instaurată de noua orânduire?" Pe de o parte, această libertate de creaţie înseamnă „libertatea partidului de a orienta şi îndruma cursul culturii socialiste" şi pe de altă parte „libertatea creatorilor din orice domeniu de a oglindi realitatea în mod original, prin prisma personalităţii, talentului şi idealurilor lor", întrucât se afirmă că este nevoie de „o literatură şi o artă care să redea cât mai colorat şi divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viaţa constructorilor socialismului, succesele şi bucuriile lor, greutăţile şi lipsurile existente, mentalităţile înapoiate şi viciile condamnabile ale unor oameni". Considerând deci cultura ca „un ansamblu complex, constituit din domenii cu structuri şi funcţii distincte", partidul unic milita pentru „dezvoltarea multilaterală a tuturor componentelor culturii: ştiinţă, literatură, artă, învăţământ" ş.a. Şi formula pentru fiecare sau pentru toate împreună „sarcini şi obiective precise". Având în vedere cele două laturi importante ale culturii – cultura ştiinţifică şi cultura umanistă – partidul milita pentru „dezvoltarea ambelor tipuri de cultură", dar sublinia, în acelaşi timp, preponderenţa pe care trebuie să o deţină cultura ştiinţifică în ansamblul unei culturi. Deziderat pus în legătură directă cu revoluţia tehnico-ştiinţifică specifică societăţii contemporane.

Totodată, menirea culturii se considera a fi „valorificarea şi ridicarea pe o treaptă superioară a tot ceea ce a creat mai valoros geniul popular, în aşa fel încât să se dezvolte în egală măsură cultura populară şi cultura profesionalizată", aceasta din urmă fiind „chemată să cultive, să stimuleze şi să fertilizeze valorile culturii populare [...] ca inepuizabil tezaur de valori autentice". Astfel, se urmărea ca „partidul să desfăşoare o intensă activitate pentru antrenarea întregului front cultural la marea epopee a edificării socialismului". Şi se aprecia că partidul „practică o politică a culturii proprie, ştiinţific fundamentată, valabilitatea şi eficienţa ei fiind demonstrate de preocuparea pentru extinderea bazei materiale a existenţei şi dezvoltării culturii", că avem „o intelectualitate numeroasă, puternice uniuni de creaţie, o vastă reţea de instituţii culturale [...], o puternică bază materială a creaţiei şi difuzării culturii".

„Activitatea cultural-educativă de masă" era considerată de partid ca având un rol deosebit în viaţa spirituală a societăţii. Prin această activitate se urmărea „asigurarea ridicării nivelului general de cultură şi cunoaştere al poporului la dimensiunile celei mai avansate ştiinţe, ideologii şi arte contemporane".

Cultura de masă avea drept scop, conform politicii culturale a partidului unic, „să ajute oamenii să-şi însuşească valorile culturii înaintate a epocii", motiv pentru care activitatea cultural-educativă de masă era „un efort organizat de informare a maselor largi, de dezvoltare a conştiinţei lor publice, de sprijinire a oamenilor pentru a interpreta realitatea, faptele de viaţă în spiritul filosofiei materialist-didactice, al idealurilor comuniste ale partidului". De aceea se considerau de neacceptat manifestările de ordin cultural care nu transmiteau „ceva care să rămână în conştiinţa oamenilor, să le modeleze comportamentul, să le înfrumuseţeze viaţa spiritual". Se făcea apel în acest sens la reînnoirea metodelor, depăşirea şablonismului, a superficialităţii şi formalismului, considerate „practici dăunătoare pe care conştiinţa înaintată nu le poate accepta".

Îmbunătăţirea activităţii mijloacelor de informare în masă în spiritul cerinţelor şi exigenţelor partidului era considerată o datorie a tuturor celor care activau în domeniu, având în vedere importanţa radioului, televiziunii, cinematografului, cărţii, presei în informarea publicului [3].

În ce priveşte relaţiile sociale dintre indivizi şi societate, dintre membrii societăţii socialiste, PCR a formulat şi emis *Codul eticii şi echităţii socialiste* care urmărea modelarea unui stil de viaţă „corespunzător stadiului de dezvoltare a societăţii". În sfera valorilor eticii şi echităţii socialiste se înscria: „datoria fiecăruia de a milita pentru realizarea obiectivelor Programului partidului" unic.

În ce priveşte creaţia artistică, se spune că, de fapt, „cultura cu adevărat valabilă din toată această perioadă slujea, ca întotdeauna, afirmarea unor virtuţi morale superioare, la care nu trebuie să se renunţe niciodată" . Oamenii de cultură au ştiut „să continue o anume tradiţie culturală care şi-a refuzat încremenirea în dogme, dar care, venind cu contribuţii

Theodor Aman (1831–1891), *Grija (Pe gânduri)*, gravură

de tehnică artistică racordate la o nouă realitate, păstrează acel dat fundamental, acea filosofie proprie, specifică poporului român". Şi în aceste condiţii, o evaluare „cu mijloacele criticii autentice va putea curăţa zgura de pe bijuterie, apărută în urma gestului eroic al autorului de a-şi salva talentul chiar dacă a plătit imens tribut imperativelor unei politici culturale rigide".

„Patul lui Procust al realismului socialist" a urmărit distrugerea noastră ca „insulă latină în marea slavă". Rămâne de văzut dacă scopul a fost atins.

În altă ordine de idei, politica culturală anterioară lui 1989 a urmărit „aservirea scriitorului puternic", a „omului de cultură substanţial" cu ajutorul „banilor şi al privilegiilor". Cel puţin în „perioada primitivă a socialismului se acordau onorarii cu care nu se vor mai întâlni niciodată artiştii".

Se apreciază că obiectivele politicii culturale de dinainte de 1989 alcătuiau „un melanj şi hilar dar şi grav de idei la prima vedere generoase, dar în fond ticăloase. […] Totul se îmbrăca în poleială sub denumiri generice: „Cântarea României", festival care a însemnat exaltarea simţului naţional patriotic la o cohortă întreagă de indivizi care de fapt contribuiau la subminarea din interior a valorilor naţionale cu finalizare parşivă şi extrem de periculoasă: preamărirea cuplului prezidenţial" .

Ar fi importantă în acest context o evaluare critică a creaţiei apărută sub incidenţa politicii culturale postbelice pentru a vedea exact „ce e valoare, ce e pată albă" şi a surprinde influenţa criteriului ideologic asupra creaţiei, pentru că înşişi criticii sunt de părere că „toate acestea nu au fost discutate cum trebuie".

Toţi subiecţii intervievaţi au fost de acord că politica culturală dinainte de 1989 a avut ca obiectiv principal „omogenizarea socială" (de altfel obiectiv prevăzut în toate documentele partidului) şi culturală, o „nivelare" deloc benefică pentru o societate. Această „nivelare" era definită, cum spuneam, drept acţiune de „formare a omului nou", un om lipsit de individualitate, lipsit de opţiuni, obedient, cotropit de frustrări.

În concluzie, toţi subiecţii intervievaţi au fost de acord că avem de-a face, în ce priveşte obiectivele politicii culturale socialiste, cu cel puţin două etape. Una marcată de „deznaţionalizare" (la începuturi) ca obiectiv prim şi a doua, de obiectivul „revalorificării moştenirii culturale naţionale". Aprecierile subiecţilor însă în legătură cu obiectivele „excelente în intenţiile fundamentale, mediocre sau penibile în realizare, sufocate de festivism şi demagogie ideologică" oscilează între două extreme aproape identice ca intensitate. Respectiv, 23% apreciază, în mare, că „politica culturală promovată de societatea socialistă, începând cu sistemul de învăţământ general, obligatoriu şi gratuit şi sfârşind cu şansa fiecărui român de a-şi cumpăra o carte, a merge la un film, teatru, spectacol" – a fost o politică populară şi larg democratică ce va avea îndelungi reverberaţii pozitive nu numai asupra perioadei actuale, ci şi asupra celor viitoare. „Cultura a fost realmente democratică, spre deosebire de situaţia actuală când trâmbiţăm democraţia, iar cultura îşi restrânge baza socială şi materială din cauza costului exorbitant. Acum, cu adevărat cultura va fi apanajul câtorva şi va deveni un «indicator tare» în a împărţi lumea în «elite şi gloate»", aprecia un intervievat. În acest context, se apreciază că societatea socialistă a cultivat tinerele talente „chiar dacă nu a putut să le creeze condiţii materiale pentru manifestare plenară" şi că „eroarea fundamentală a politicii culturale socialiste, a fost „hiperideologizarea, îndoctrinarea politică, nemăsuratul cult al personalităţii cuplului dictatorial", chiar dacă de cele mai multe ori totul era „de formă" „laudele şi apologia erau formale […], un ritual golit de conţinut autentic" şi se făceau pentru „supravieţuirea culturii" şi chiar dacă sărăcia era „aproape o regulă", cultura „era la îndemâna oricui".

La cealaltă extremă, 20% din subiecţi apreciază că politica culturală de dinainte de 1989 avea ca obiectiv principal „subordonarea culturii faţă de ideologia partidului pe de o parte şi pe de altă parte, unor politici supranaţionale, mai oculte". Într-o primă etapă s-a „urmărit sistematic deznaţionalizarea la nivel cultural a întregului popor, minimalizându-se

Theodor Aman, *Portret de bărbat*, gravură, 1874

caracterul naţional al culturii" pentru ca mai târziu să se ajungă aberant la promovarea unei aşa-zise culturi naţionale, dar care, în fond, era tendinţa de formare a omului nou, un om robotizat, subordonat în mod tiranic viziunii culturale a perechii prezidenţiale şi a anturajului ei. Între aceste două extreme se fac aprecieri care înclină mai mult spre una sau cealaltă.

Sintetizând, toate obiectivele formulate, în ordinea frecvenţei lor, în răspunsurile subiecţilor sunt:

– ocrotirea patrimoniului cultural naţional; democratizarea accesului maselor la cultură, atât în calitate de creatori cât şi de beneficiari ai produsului cultural; sprijin financiar substanţial pentru cultură (chiar cu dezavantajul cenzurii) din partea statului; dezvoltarea culturii naţionale cu accent pe componenta istorică; dezvoltarea şi diversificarea creaţiei artistice; formarea omului nou „cu o conştiinţă înaintată", educaţia comunistă a maselor; omogenizarea societăţii (opusă unui firesc proces de diferenţiere, din care rezultă în chip spontan valorile) prin impunerea ideologiei unice a partidului unic; asigurarea bazei materiale a culturii; crearea unui sistem constituţional extins şi diversificat; stimularea creaţiei culturale şi afirmarea identităţii sale; acces la cultură pentru toţi; cultivarea istoriei naţionale şi a tradiţiei; publicarea cărţilor fundamentale la preţuri modice; modelarea unei „noi culturi realiste" cu trăsături şablonarde şi naive; promovarea trunchiată a valorilor româneşti peste hotare; recuperarea parţială a moştenirii culturale naţionale, perpetuarea şi conservarea unor tradiţii ale culturii populare; construcţia unui tip de comportament cultural corespunzător exigenţelor sistemului concentraţionist comunist şi a aspiraţiilor megalomanice ale cuplului Ceauşescu; utilizarea culturii ca instrument propagandistic în favoarea dictaturii comuniste (făurirea în interior, dar şi în exterior a unei imagini cât mai idilice despre relaţia dintre autorităţi şi cultură, oameni şi instituţii culturale); încurajarea şi stimularea creaţiilor artistice ale românilor din străinătate ca parte inseparabilă a culturii româneşti, dar parţial, fals şi în acelaşi spirit pur propagandistic; crearea unui standard intelectual corespunzător aspiraţiilor factorilor decizionali şi în conivenţă cu „etapele" istorice ale „edificării socialismului"; ruperea individului de cultura occidentală; formarea unui individ obedient, resemnat (prin mass-media); formarea unui învăţământ dezvoltat cu precădere în domeniul tehnicii şi ştiinţelor exacte; proletcultism, promovarea nonvalorii şi amatorismului; marginalizarea adevăratei culturi; cenzura; lipsa dialogului; aservirea culturii; crearea unei culturi opresive a tăcerii şi acceptării; dirijarea şi controlul timpului liber; crearea unei culturi politice; protecţionism accentuat; tendinţe apologetice necritice; supunerea culturii unei ideologii de tip totalitar care viza anihilarea individualităţii umane; înregimentarea la scară naţională; folosirea culturii ca instrument de propagandă în folosul exclusiv al puterii unice. [4]

Bibliografie:

[1] **Aurelian Bondrea**, *Sociologia culturii*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1988, p. 263.
[2] *Congresul ştiinţei şi învăţământului*, Bucureşti, Editura Politică, 1985, p. 28.
[3] *Plenara PCR din 1–2 iunie 1982*, Bucureşti, Editura Politică, 1982, pp. 67–70.
[4] **Cornelia Costin**, *Politicile culturale și calitatea vieții*, Timișoara, Editura de Vest, 1996, pp. 159–164.

„«Patul lui Procust al realismului socialist» a urmărit distrugerea noastră ca «insulă latină în marea slavă». Rămâne de văzut dacă scopul a fost atins."

Literatură economică

INFORMAȚIA ÎNTRE MANAGEMENTUL APLICAT ȘI OBȚINEREA PERFORMANȚEI

Marius-Cosmin Vasile

Doctorand A.S.E., Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului, București
Consilier 1A la A.F.I.R. (Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale)

Introducere

Din activitatea practic-productivă se cunoaște că toate deciziile luate de către decident trebuie fundamentate și enunțate pe baza unor date și informații legate de subiectul în cauză. În context fac referire la informațiile de interes pe care decidentul le are la dispoziție în organizație sau sunt atrase din exterior. Am căutat să reliefez faptul că informația este cea care dă putere și semnificație deciziei manageriale și în genere deciziilor din toate activitățile productive și de dezvoltare ale unității economice. Aici trebuie subliniat faptul că pot exista situații în sectorul agricol când managerul sau decidentul este obligat de unele împrejurări neprielnice să ia decizii imediate, uneori intuitiv-spontane în activitatea operațional productivă în desfășurare. Aici experiența decidentului și intuiția acestuia în cunoașterea fenomenului, aspectului constatat va avea un rol practico-determinant în elaborarea deciziei manageriale, precum și a altor hotărâri de conducere și organizare operațional-productive.

1. Caracteristicile informației prin cunoaștere economică

În abordarea acestui capitol ar trebui să explic, mai întâi, ce se înțelege prin caracteristică, apoi prin cunoașterea economică.

Caracteristica, în general, este percepută ca fiind:

– însușire specifică predominantă, proprie unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. și care diferențiază o ființă de alta, un lucru de altul;

– trăsătura specifică și distinctivă a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen.

Pe acest fond de înțelegere și căutare a adevărului util, voi căuta, în speța noastră să prezint:

a) Elementele caracteristice specific-distinctive ale informației:

– Informația se prezintă nu numai ca o noutate, ci poate fi trecută, prezentă ori viitoare. Toate prezențele informaționale putând fi prezentate în orice formă: scrisă, audio-video, imagistică, extrapolată, numai dacă informațiile se înscriu în sfera de interes și valorificare posibilă a receptorului/beneficiarului.

– Informația este o noutate ce apare sub diverse forme ca: știre, declarație, opinie, comunicat, veste, punct de vedere etc. Cel care o deține trebuie să o verifice, apoi să o valorifice spre a-i da o anume întrebuințare și o „țintă productivă".

– Ca să fie informație de interes și valorificată de către decident, ea trebuie verificată prin mai multe surse, de obicei două sau trei total diferite.Valorificarea este dictată de gradul valoric previzionat și utilitatea potențială pe care ar putea s-o aibă.

– Informația, ca să o deții, trebuie să o cauți, iar căutarea teleologică se face prin sesizarea unor proprietăți definitorii ce se înscriu pe coordonatele ce reprezintă pilonii pe care se ridică edificiul informațional sau un întreg informațional piramidal.

– Proprietățile imanente ale informației alcătuiesc setul de criterii ce ocupă miezul lucrativ al grilei informaționale.

b) Cunoașterea economică

Cunoașterea și abilitățile decidenților și ale personalului executant se reflectă direct în activitatea managerială, de organizare și producție. De aceea managerii trebuie să fie bine pregătiți profesional și managerial, deoarece competiția este acerbă și numai cei competenți, cu multă voință vor avea succes. Chiar dacă la numirea ca manager nu ești pe deplin format în activitatea de conducere și organizare, dictonul *„Învață să gândești și să acționezi economic și*

politic" este pe cât se poate de real și aplicabil în activitatea practico-managerială competitivă. Hedtke Reinhold, specialist în științe sociale și sociologie economică de la Universitatea din Bielefeld, afirmă că: *„Lipsa de competențe și cunoștințe înseamnă un risc economic ridicat pentru companie"*. De aceea, este necesar ca cel care va ocupa postul de manager să lupte pentru a recupera și a-și îmbunătăți cunoștințele. Fără cunoaștere și competență nu poate exista creativitate, inițiativă, voință creativ-constructivă și elaborarea unei decizii corecte în cunoștință directă cu subiectul/evenimentul aflat în centrul atenției.

1.1. Cunoașterea, gândirea economică în slujba unui management eficient

Motto: *„Toți avem în noi o neștiută rezervă de energie, care izbucnește când viața ne pune la încercare"*.

Isabel Allende

Cunoașterea, gândirea economică alături de multitudinea de informații din domeniul vizat oferă un plus de putere în formularea unor strategii viitoare ale organizației și promovarea unor obiective de dezvoltare pentru o creștere accelerată a economiei naționale. Managerul sau decidentul este cel care va ști să o folosească și să-i dea utilitate. Informația are un rol vital și creativ, deoarece oferă managerului și decidenților fundamentul elaborării deciziilor manageriale și de dezvoltare. Societatea modernă reclamă valoarea ca fiind reprezentată de bunurile intangibile, precum capitalul uman, aceasta luând locul clasicelor bunuri tangibile. Actualmente, în țările dezvoltate, se observă că investițiile în resursa umană reprezentând pregătirea universitară cu specializarea individului, apoi în cercetare și dezvoltare oferă externalități pozitive materializate în ridicarea competenței capitalului uman. De aceea în ultima perioadă marile companii pun accent deosebit pe gradul de cunoaștere, pregătire și competență a resursei umane atrase în procesul inovativ și de organizare.

Caracteristicile cunoașterii:

– Cunoașterea alături de informație reprezintă principalele forțe ale economiei moderne și oferă exercitarea unui management aplicat, specializat și flexibil în funcție de solicitările și cererile clienților și, în genere, a nevoilor reclamate de piața de desfacere (comerț).

– Cunoașterea este mult mai importantă decât înainte, pentru că ne aflăm în mijlocul unei revoluții economice ce dă naștere Erei informațiilor. În noua economie, cunoașterea are patru caracteristici: este tacită și orientată spre acțiune, se bazează pe reguli, se modifică în mod constant, transformă semnificativ economia unei națiuni.

– Cunoașterea împreună cu informația sunt armele competitive ale economiei moderne.

– Cunoașterea este mai puternică și mai valoroasă decât resursele naturale și marile întreprinderi. În context, voi exemplifica succesul datorat competenței și valorii capitalului uman la companiile: Volkswagen, Microsoft, Tesla, Ford, Renault, devenite celebre datorită capitalului intelectual și competenței exercitate de acesta.

– Capitalul uman, resursa umană competentă și performantă este cea care va asigura eficiența și realizarea obiectivelor vizate. Fără o resursă umană potentă și de valoare nu se pot realiza lucruri mărețe și apreciate pozitiv.

Principalii stâlpi ai procesului de cunoaștere sunt:

– creativitatea și inovațiile tehnologice, procesele de cercetare și dezvoltare cu resortul financiar aferent cheltuielilor;

– acumularea cunoștințelor și câștigarea experienței pozitive din activitățile practic-productive sau socio-educative și difuzarea lor în cadrul organizațiilor și instituțiilor;

– creșterea și acumularea capitalului, care va genera externalități tehnologice pozitive;

– eficientizarea educației și a formării profesionale, considerate ca fiind căi majore prin care s-ar putea realiza: specializarea, competența resursei umane și creșterea productivității muncii, ca motor al unei creșteri economice sustenabile.

1.2. Cunoașterea proprietăților informației

Cunoașterea valorii informațiilor, a proprietăților lor reprezintă baza cognitivă a exploatării informaționale, precum cele de genul: prelevare, extragere, colectare, culegere, selectare, exploatare informativă etc.

Respectivele proprietăți au fost considerate aspecte, laturi, dimensiuni sau coordonate. Această imprecizie științifică vine de la faptul că informația este o realitate complexă ce permite perspective, abordări și calificări diferite. Informația este și va fi întotdeauna un punct forte în mâna decidentului, care va ști cum să abordeze interesele organizației în raport cu exteriorul sau cu terți competitori. Un decident informat, competent, cu inițiativă și care are la îndemână informații cu privire la un anume eveniment/subiect de interes, va avea întotdeauna succes, numai că trebuie să știe cum și când să le folosească în conformitate cu interesul unității economice sau instituției.

1.3. Validitatea informației în fundamentarea activității manageriale

Validitatea informației ca certitudine plus valoare rezultă din verificarea ei, iar aceasta din urmă este departe de a fi o acțiune spontană, căci cunoașterea socială se întemeiază pe încredere, iar nu pe dovadă. Informațiile adevărate, arăta W. James, sunt acelea pe care putem să le asimilăm, validăm, coroborăm și verificăm. Cele false nu se pretează la aceste operații. **Adevărul unei informații nu poate fi convingător, dacă nu este verificat**. Informația neverificată poate seduce, dar, în mod esențial și definitiv, nu poate convinge. Pericolul instalării falsității provine din lipsa verificării. O informație poate fi relevantă, pertinentă, concludentă, veridică, dar dacă nu este adevărată, efectele sale vor fi doar subiective. Adevărul este valoarea supremă și vine ultimul în practica informației, ca un criteriu suprem de verificare. Relevanța este prima caracteristică, ea este suportul tuturor calităților ce alcătuiesc valoarea informației. *„Chestiunea relevanței vine înaintea de cea a adevărului, deoarece a întreba dacă o aserțiune este adevărată sau falsă presupune că ea este relevantă."*

În legătură cu informația, ca derivat al veridicității se mai discută dacă ea este sigură, probabilă, posibilă, nesigură, actuală sau oportună. Actualitatea este calitatea temporală a informației, *„activitatea ziaristică,* arată V. Botez, *are ca valoare centrală cotidianul, actualitatea"*. Atunci când informația este *„hic et nunc",* aici și acum sau în viitor, calitatea ei este de a fi oportună. Actualitatea și oportunitatea sunt caracteristici legate de sistemul de finalități, sunt trăsături intenționalmente temporare.

1.4. Efectul managementului aplicat în decizie

Dacă discutăm despre managementul aplicat în agricultură și performanță, ar trebui mai întâi să definim noțiunile respective și să reliefez în câteva cuvinte aportul managementului aplicat în obținerea eficienței economice și performanței.

Obiectivele fixate de managementul de ansamblu se referă la toate domeniile și laturile activității economico-sociale ale întreprinderii: producție, aprovizionare, desfacere, comerț, dezvoltare, resursă umană. Ca interpretare generală, decizia se poate defini astfel:

– decizia reprezintă cursul de acțiune ales pentru realizarea unuia sau mai multor obiective;

– se mai poate interpreta ca: hotărâre, rezoluție;

– act cu caracter obligatoriu, normativ al unui organ de conducere care stabilește direcția unei acțiuni și modul ei de realizare (*DEX* 98).

Din examinarea acestor definiții, rezultă că decizia implică în mod obligatoriu mai multe elemente:

– unul sau mai multe obiective;

– identificarea mai multor variante pentru atingerea obiectivelor;

– alegerea sau selectarea unei variabile certe și mai sigure.

Decizia este un act specific speciei umane, cu toate că unii autori de lucrări în domeniul managementului afirmă că deciziile se manifestă și în regnul animal sau vegetal.

Deciziile manageriale sunt aliniate cu interesele economico-sociale, financiare ale proprietarilor organizației, dar nu se situează în afara coordonatelor de dezvoltare fixate de Consiliul Director, Consiliul de Administrație sau o altă entitate similară. Întotdeauna activitatea de management include procesul decizional fără de care nu se poate executa o activitate practico-științifică eficientă de conducere. Managementul funcțional este cel mai frecvent tip de management organizațional. Organizația este grupată pe domenii de specialitate în diferite domenii funcționale (de exemplu, finanțe, marketing și inginerie). Unii se referă la o zonă funcțională ca „siloz". În afară de șefii de produse și/sau unități geografice ale unei firme, echipa de conducere a companiei este formată de obicei din mai mulți șefi funcționali, cum ar fi directorul financiar, directorul operațional și directorul strategiei.

2. Valoarea informației într-un management aplicat și eficient

Analizând manifestarea informației într-un spațiu economic de referință și interes, constatăm că: *„Toate încercările de a determina valoarea informației sunt legate de scop"*. Informația este un produs al activității umane și al intelectului uman. Valoarea constă în integrarea cantității și calității în mod unitar și coerent, în cunoașterea pe care o aduce despre locul, rolul și efectul unui element într-un sistem oarecare, în organizarea variabilității realității, cât și în cunoașterea relațiilor dintre elemente. Calitatea este un element restrictiv al valorii.

2.1. Valoarea informației în raport cu utilitatea economică

Valoarea se situează în miezul calității, ea alcătuiește nodul central al scopurilor, izvor și criteriu de bază al informației. Valoarea informației se măsoară prin scopurile și valorificarea ei superioară. Primordiale sunt activitățile de: culegere, extragere, prelucrare și utilizare eficientă a informației

simple sau în conexiune cu altele. Omul nu numai că extrage informații din diferite surse, dar le și evaluează, punând în evidență stări de acceptare – respingere, satisfacție – insatisfacție, tensiune – relaxare. Aspectul axiologic al comportamentului uman se face vizibil în evaluare. Valoarea informației constă în câștigul de certitudine, concretizat ca o garanție că scopul, obiectivul sau interesul vor fi atinse prin luarea unei decizii fundamentale pe conținutul ei. Valoarea arată că decizia, în vederea adoptării căreia a fost produsă (transmisă) ori consumată (culeasă, exploatată, prelucrată), va fi scutită de îndoieli, ori că nivelul îndoielii poate fi cunoscut și estimat. Gradul de utilitate al informației poate fi variabil în funcție de: interesul imediat în valorificarea ei, în scop și obiective.

Calitatea informației stă, în general, în utilitatea ei relevantă și semnificativă. Calitatea informației definește scala valorică pe care se situează într-un întreg informațional. Nu poate exista un management aplicat de succes fără ca decidentul să posede sau să obțină date și informații de interes din surse diverse din plan intern sau extern care, mai apoi, sunt analizate și cotate de analiști și experți ca fiind informații valoroase, utile și verificate.

2.2. Utilitatea informației în decizia managerială

Aspecte referitoare la date de interes au în vedere deținerea unor informații „secrete" pe care cei care le dețin doresc să le valorifice astfel încât să maximizeze beneficiile deținerii acestor informații – în termeni econometrici, să maximizeze funcția **de utilitate.**

Utilitatea informației are un efect sporit atunci când este potențată și de unele condiții favorabile în care se manifestă și în care se pot implementa cu rezultate pozitive toate hotărârile și deciziile managerului. De aceea, constatăm că utilitatea se exprimă pregnant prin ansamblul elementelor conjunctural-favorabile necesare în care se manifestă și în care poate să-și regăsească întâietatea și un loc valoric superior. Astfel, cu ocazia întocmirii unor sinteze informative sau rapoarte privind o anume stare de fapt de pe un spațiu de interes, aflat în atenția decidentului, datele și informațiile obținute, colectate și prelucrate vor avea o importanță majoră pentru manager în fundamentarea unei decizii corecte. Apoi, la o scară analitică mai amplă, relevarea unor impedimente economice, socio-politice din zonele fierbinți ale globului, au rolul ca prin datele și informațiile parvenite pe acest subiect și aflate în posesia analistului, să se poată fundamenta și reliefa fenomenul, evenimentul aflat în atenția decidentului pe baza unei analize științifice și a unei sinteze informative de specialitate.

2.3. Eficacitatea economică (E.ec) se poate determina generic și strict matematic prin raportul dintre veniturile (V) și cheltuielile (K) stabilite pentru o perioadă de timp delimitată (t+n), de obicei bilanțieră, de un an. Printr-o evaluare statistico-economică, sinteza poate reliefa eficiența economică manifestată în informații util-valoroase exprimate în procente dintr-un întreg informațional aflat în posesia și gestiunea decidentului.

Eficacitatea economică (E.ec) mai poate fi determinată și printr-o altă abordare cotată după efectul obținut (Ef.ob) ca rezultat final, astfel că în urma analizei de specialitate este prezentată ca fiind:

– raportul dintre rezultatele obținute (Rz.ob) ca efect al utilizării informațiilor valoroase în decizii și sinteze informative și cheltuielile efectuate (K.ef/t+n) pe o perioadă de timp delimitată pentru obținerea acestora. Perioada de timp variază de la 6 luni la un an și ține de evenimentul analizat sau de un subiect mai amplu care poate fi abordat.

2.4. Eficiența economică a informațiilor în elaborarea deciziei manageriale

În prezent informația este considerată cel mai solicitat bun pe piață, deoarece cel care deține informația, deține și cunoașterea, iar cunoașterea înseamnă putere, potrivit lui Francis Bacon.

Eficiența informațiilor utilizate în elaborarea deciziilor se poate releva și aprecia printr-o analiză valorico-statistică și printr-o apreciere economico-statistică pertinent-reală.

Un exemplul practic se poate formula astfel: *„cam câte procente din informațiile pe care le deținem pe un anume X spațiu-țintă contribuie efectiv la fundamentarea unei analize informative de spațiu"* sau *„cât a costat efortul uman logistic și tehnic utilizat pentru obținerea lor"*, apoi prin *„structura raportului cheltuieli – informații de valoare obținute care, de altfel, în mod real, au stat la fundamentarea actului decizional"*.

Eficiența informațiilor utilizate, valoarea lor își vor spune cuvântul și se va observa valoarea lor în primul rând prin efectul obținut ca urmare a implementării deciziei în spațiul vizat.

Eficiența economică se conturează în urma comparării efectelor unei acțiuni, cu eforturile necesare producerii ei. O definiție, formulată de V.V. Novojilov ar fi că: *„eficiența economică, în general, este diferența dintre efectele utile și celelalte cheltuieli făcute pentru obținerea lor"*. Alte opinii de specialitate definesc eficiența economică drept *„calitatea de o obține efecte economice utile*", iar în Dicționarul de economie politică, *„eficiența este definită ca o expresie a raportului dintre efectele sau rezultatele obținute și efortul sau cheltuiala făcută pentru obținerea lui"*.

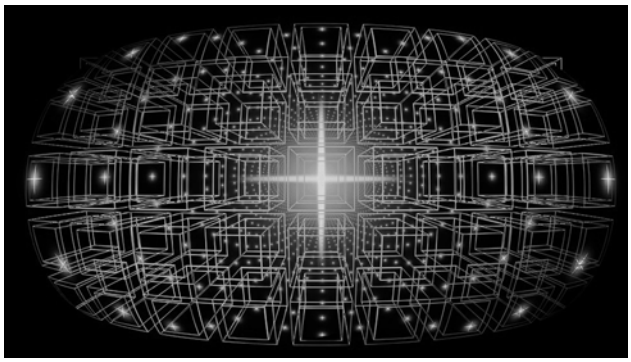

Eficiența economică este o concepție modernă de evaluare a activităților destinate segmentelor: economice, management operaționale, social-administrative și servește la fundamentarea deciziilor, astfel încât resursele disponibile să fie consumate conștient, operațional-planificat, ca utilitate primordială necesară în modul cel mai favorabil pentru societate. Eficiența economică mai poate fi percepută astfel:

– analizată matematic, este percepută prin raportul determinat dintre veniturile și cheltuielile stabilite pentru o perioada de timp delimitată. Perioada de timp este cea previzionată în actul decizional sau este conformă actului bilanțier contabil, de obicei de un an calendaristic;

– mai restrictiv: compară rezultatele unei acțiuni cu resursele necesare și utile pentru realizarea acesteia.

Profesorul Ion Românu (ASE) aprecia că termenul de eficiență poate fi întâlnit ca având două sensuri:

– într-un prim sens, el definește eficiența ca fiind atributul unei acțiuni, al unei persoane sau al unui lucru de a produce efecte cât mai favorabile pentru societate;

– al doilea sens este mai restrictiv și compară rezultatele unei acțiuni cu resursele pentru realizarea acesteia.

Prin prisma definițiilor de mai sus, se poate concluziona că eficiența economică exprimă un ansamblu complex de relații de cauzalitate între efectele economice (pozitive și negative) cu care o acțiune se soldează, obținute atât de întreprinzătorul acțiunii cât și la alte niveluri, efecte aflate într-o anumită corespondență cu nevoia socială și cheltuielile totale presupuse de desfășurarea acestora, efectele și cheltuielile fiind comparabile, relație ce duce la devansarea cheltuielilor de către diferența dintre efectele economice pozitive și cele negative.

Se poate spune ca eficiența economică este strâns legată de procesul de folosire a resurselor în economie, iar trăsătura sa esențială este raportul de cauzalitate efort/efecte. În activitatea practică efectul pozitiv obținut este cel care reflectă în mod real faptul că efortul exercitat cu resursele financiar-materiale și umane a contribuit activ la realizarea unei acțiuni sau a obiectivului principal (n.l. ca și efect înregistrat, urmare a efortului depus).

Sensul eficienței activității productive, al utilizării resurselor, diferă după nivelurile organizatorice ale economiei, interesele care se urmăresc, locul unde se desfășoară acțiunea. Astfel, pe ansamblul economiei, eficiența se exprimă prin sporul de produs național net pe unitatea de efort, iar la scara unei societăți comerciale eficiența se exprimă prin nivelul productivității muncii, al costurilor unitare de producție, al rentabilității.

3. Valoarea informației în decizia managerială și în managementul operațional

3.1. Valoarea informației în decizia managerială

Dacă este să discutăm despre valoarea informației în procesul managerial eficient, ar trebui mai întâi să ne edificăm asupra noțiunii de valoare în contextul obținerii de informații conform nevoilor organizației și implicit ale decidentului. Apare ca normalitate și necesitate ca decidentul, în raport de nevoile stringente ale organizației, să dețină și să atragă date și informații necesare actului decizional și a celui de conducere-organizare.

Dacă și ce informații ar trebui să obțină un decident pentru elaborarea unei decizii este o problemă determinată de organizarea internă, fluxul informațional, nevoile organizației și realizarea conlucrării cu factorii competenți din cadrul organizației.

Rezolvarea problemei elaborării deciziei este echivalentă cu evaluarea informațiilor în funcție de necesarul stringent fundamentării și conceperii acesteia. Valoarea informației este dată de o informație ca un preț marginal, ca și dorință maximă a unui factor de decizie de a plăti pentru informație în funcție de utilitatea ridicată și calitatea ei în procesul de fundamentare a deciziei. Utilitatea informațiilor prin adăugarea unei valorii de referință ridicată determină adoptarea și elaborarea de către manager a unei decizii corecte și oportune timpului și spațiului vizat în conformitate cu strategiile practico-managerial productive ale organizației. Practic, se poate susține concluzia că valoarea informațiilor este determinată direct de aportul calitativ ridicat pe care-l are în elaborarea deciziilor operativ-manageriale și de dezvoltare. Impactul deciziei raportat la aportul informațional în spațiul de referință va reliefa faptul dacă:

– decidentul a utilizat corect informațiile pe care le-a avut în posesie și dacă utilitatea informațiilor deținute de decident a putut determina elaborarea unei decizii corecte și ancorate în realitatea spațiului previzionat.

3.2. Valoarea informațiilor în managementul operațional eficient

Dacă analizăm managementul operațional, ar trebui să cunoaștem mai bine câteva din particularitățile valorii informațiilor în spațiul economic și apoi să facem câteva comentarii despre caracteristicile informației. Formarea specialiștilor în domeniul managementului operativ al activității de producție este asigurată prin prezentarea graduală a unui volum de cunoștințe referitoare la elaborarea programelor agregat, a celor operative la nivelul unității sau departamentelor structurale ale acesteia, lansarea în fabricație și controlul realizărilor în raport cu obiectivele stabilite și cu standardele inițiale. Operaționalizarea teoriei managementului operațional se face prin fundamentarea și utilizarea metodelor, tehnicilor și instrumentelor de concretizare, detaliere în timp și în spațiu a cerințelor formulate de clienți, în condiții de eficiență și eficacitate la nivelul producătorului. Problematica tratată este utilă formării studenților în domeniul managementului, dar și specialiștilor din organizații economice, indiferent de profilul sau dimensiunea acestora.

3.2.1. Particularități ale valorii informațiilor exprimate în sfera economică:

a) Informațiile servesc, pe de o parte, la coordonarea activităților economice, organizatoric-productive; pe de altă parte, ele pot fi schimbate ca bun economic. Fenomenul informațiilor incomplete nu este un element temporar de fricțiune, ci o componentă constitutivă a proceselor economice care influențează semnificativ forma activităților economice care se bazează pe divizarea muncii. Condițiile de informare pentru sistemele economice determină în mare măsură forma organizațională eficientă și opțiunile de (auto) control;

b) Importanța economiei informației și aprecierii valorii sale va continua să crească datorită utilizării sale în problematica inovațiilor tehnice în tehnologia informației și comunicațiilor. Inovațiile din aceste domenii impun noi forme de manipulare și gestionare a informațiilor. Reflecția teoretică a consecințelor economice și de afaceri ale noilor tehnologii ale informației și comunicațiilor este o sarcină a economiei informației, care are, prin urmare, o importanță deosebită.

c) Concluzia este că, din punct de vedere valoric, informațiile sunt sistematizate și evaluate scalar în funcție de cota lor participativă la actul de decizie și de impactul pe care îl au în mediul de referință (beneficiar).

d) Ca particularitate generală sugerată de bunurile fizic definite. În cazul bunurilor cu proprietăți predominant experiențiale, clientul face o evaluare numai după cumpărare, deoarece calitatea poate fi determinată numai după utilizare sau consum. Bunurile care au în principal caracteristici de încredere nu pot fi evaluate pe deplin de către cumpărător nici înainte, nici după achiziție, deoarece nu au timp sau expertiză pentru a evalua bunurile. Pe fondul acestei sistematizări, de exemplu, pot fi obținute indicații concrete pentru adecvarea bunurilor pentru vânzările electronice prin internet. Bunurile de căutare sunt potrivite în special pentru vânzările pe internet, deoarece informațiile solicitate de solicitant pentru evaluare, cum ar fi prețul, caracteristicile tehnice sau specificațiile, pot fi comunicate în mod eficient prin intermediul suporturilor electronice. În schimb, produsele a căror calitate și funcționalitate pot fi evaluate doar prin experiență sunt mai puțin potrivite pentru comerțul electronic. Pe piețele electronice se încearcă compensarea acestui lucru prin colectarea experienței partenerilor anteriori de tranzacții cu privire la un bun și furnizorul acestuia prin intermediul sistemelor de reputație și punându-le la dispoziția tuturor jucătorilor de pe o piață.

3.2.2. Caracteristicile informației:

a) Informațiile sunt date atunci când percepția și interpretarea semnificației semnelor, adică cunoașterea (subiectivă) a unei situații, influențează un subiect economic în luarea unei decizii juste, ancorate pe date și informații viabile și verificabile;

b) Achiziția de informații, dacă este posibil, servește la reducerea incertitudinii cu privire la calitatea considerației și/sau comportamentul partenerilor de interacțiune cu scopul de a evita deciziile incorecte și potențial costisitoare (problema de selecție, problema stimulentelor, probleme distributiv-comerciale). Prin urmare, informația este un bun de intrare, dar utilizarea acesteia determină costuri (costuri economice ale tranzacțiilor) care trebuie luate în considerare sistematic în deciziile economice. Pe lângă reducerea deficitelor de informație sau a asimetriilor, munca în domeniul gestionării informației pune în evidență starea economico-financiară a organizației, neajunsuri constatate, semnalate și necesități practico-operative de dezvoltare ale organizației.

c) Informațiile servesc, pe de o parte, la coordonarea activităților economice, pe de altă parte, ele pot fi schimbate ca bun economic. Fenomenul informațiilor incomplete nu este un element temporar de fricțiune, ci o componentă constitutivă a proceselor economice, care influențează semnificativ forma activităților economice care se bazează pe divizarea muncii. Condițiile de informare pentru sistemele economice determină în mare măsură forma organizațională eficientă și opțiunile de (auto) control.

d) Considerarea explicită și centrală a informațiilor ca o intrare în procesul de producție economică, precum și luarea în considerare a existenței informațiilor imperfecte, în special sub forma distribuțiilor de informații asimetrice în relațiile de schimb bilaterale, reprezintă o dezvoltare decisiv-progresivă cu acțiune continuă a economiei și proceselor neoclasice.

3.3. Managementul operațional în activitatea organizației

Fundamentarea managementului aplicat operațional se realizează prin managementul tactic și cel strategic care asigură îndeplinirea obiectivelor unității în condiții de eficiență economică. Managementul operațional, ca o componentă a managementului, reprezintă un proces de stabilire conștientă și de atingere a obiectivelor derivate cu ajutorul a cinci funcții manageriale fundamentale, în domeniile procesării bunurilor/serviciilor, utilizând în mod eficient resursele informaționale umane, materiale și financiare.

Operaționalizarea muncii de management, în spațiul organizării procesuale, se poate realiza prin instituirea acesteia la nivelul tuturor funcțiilor și activităților desfășurate. Astfel, în oricare unitate putem identifica cele cinci funcții manageriale: managementul operațional al cercetării-dezvoltării; managementul operațional al producției; managementul operațional al activităților comerciale; managementul operațional al activităților financiar-contabile; managementul operațional al activității de personal.

Operaționalizarea managementului operațional se face prin fundamentarea și utilizarea metodelor, tehnicilor și instrumentelor de concretizare, detaliere în timp și în spațiu a cerințelor formulate de clienți, în condiții de eficiență și eficacitate la nivelul producătorului.

4. Concluzie

O primă concluzie scoate în evidență faptul că fără deținerea de date și informații viabile și de interes, managerul nu poate lua o decizie corectă și în concordanță cu interesele organizației. Apoi, **o alta** relevă faptul că un management aplicat competent se va axa întotdeauna în actul de conducere și organizare pe o sumă de informații de interes, diferite ca valoare informativă, dar necesare în elaborarea deciziilor și strategiilor de dezvoltare. Decidentul și experții săi sunt abilitați să apeleze la datele și informațiile colectate din interiorul organizației, care îi vor fi necesare în îndeplinirea în bune condiții a actului de conducere și organizare.

Dat fiind faptul că informația se regăsește în toate domeniile de activitate, iar valoarea unei informații poate fi diferită, ea poate oscila variabil ca valoare și impact în funcție de conținutul și mesajul transmis. Ori se constată faptul că prin acțiunea ei și efectul propagat, informația poate fi definită pe o scală valorică previzionată, clasificată după scopul, impactul informațional, obiectivele enunțate și utilitatea ei.

Elaborarea unui etalon universal al valorii informative nu este posibilă, deoarece o presupusă grilă valorică poate fi influențată în orizont temporar imediat sau mediu de o serie de factori aleatorii și de influență.

Valoarea informației difuzate depinde în mare măsură de acela care o receptează, dar și de valorificarea ei imediată pe un prag superior, precum: analize științifice, sinteze informative, rapoarte de execuție sau de progres, note și rapoarte de informare către decidenți/manageri. Încărcătura informațională dovedește valoarea numai în raport cu răspunsul unui receptor (consumator) și doar acest moment se organizează realmente ca semnificație și produce efecte. **Valoarea informației** se menține dacă este valorificată în timp util și eficient, conform intereselor organizației sau instituției. Timpul și trecerea lui peste conținutul informației vor duce la erodare și la perimarea progresivă a valorii și eficacității ei. Atunci utilitatea ei în actul de conducere și în procesul managerial se va diminua proporțional cu trecerea timpului.

Surse bibliografice:

1. **M. Golu**, *Principii de psihologie cibernetică,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
2. **J. N. Kapferer**, *Zvonurile,* București, Editura Humanitas, 1993.
3. **David Bohm**, *Plenitudinea lumii și ordinea ei,* București, Editura Humanitas, 1995.
5. **M. C. Bârliba**, *Paradigmele comunicării*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
6. **I. Ramorcet**, *Tirania comunicării,* București, Editura Doina, 2000
7. **I. Românu**, **Vasilescu I.**, *Mangementul investițiilor*, București, Editura Mărgăritar, 1997.
8. **V. V. Novojilov**, *Măsurarea cheltuielilor și rezultatelor în planificarea optimă*, București, Editura Științifică, 1969.

„Din activitatea practic-productivă se cunoaște că toate deciziile luate de către decident trebuie fundamentate și enunțate pe baza unor date și informații legate de subiectul în cauză."

EDITURA LEVIATHAN

Anul 2021 a însemnat pentru echipa Leviathan debutul **Editurii Leviathan**, parte integrantă a **Asociației Culturale Leviathan**. Cărțile, în condiții grafice deosebite, beneficiază de corectură, redactare după norme academice, în formate diverse și sunt promovate pe portalul special al editurii (**https://editura.leviathan.ro**), pe pagina de Facebook a editurii, pe **portalul leviathan.ro**, dar și pe paginile noastre de Facebook și din alte rețele.

În primele cinci luni ale acestui an, la Editura Leviathan au apărut:

• **Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, 130 p. ISBN 978-606-95136-0-6. Preț: 12 lei, 6 euro.**

„În cele 23 de proze reunite în acest volum [...] care preia titlul prozei omonime, simbolicul prevalează asupra epicului, epicul nefiind decât un pretext pentru construcții alegorico-simbolice. Dominantă este viziunea picturală a unui narator-regizor care așază obiectele în spațiu [...]." (Ana Dobre, *Povești, momente și schițe*..., București, „Lumina literară și artistică", „Ziarul Lumina," 14 aprilie 2021).

• **Cornelia Bartels, *Decupaje,* proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p. ISBN 978-606-95136-1-3. Preț: 15 lei; 8 euro.**

„Emoționantă întâlnire a Corneliei Bartels cu ea însăși, cu tinerețea și experiențele ei literare, frânte într-o zi doar pentru faptul că a îndrăznit să plece! Din colțul ei de Germanie, a început să depene amintiri, a reînceput să lucreze cu aceeași bucurie, fiindcă această lume a cuvântului scris este fascinație, este aventura minții, este viață, este emoție!" (Pușa Roth, Postfață).

• ***„Nino Nino" și poveștile copilăriei,* texte și desene ale copiilor din grupul artistic „Nino Nino" din Brăila, din cadrul proiectului „Zâmbetul unește" al Asociației Culturale Leviathan, realizat împreună cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Secția de Împrumut pentru copii. Ludotecă. Prefață și prezentări de Lică Barbu, cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu, postfață de Pușa Roth, 112 p. Coperta: Rudy Roth. ISBN 978-606-95136-2-0. 15 lei; 8 euro.**

• **Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p. ISBN 978-606-95136-3-7. Preț: 15 lei, 8 euro.**

„La granița cu literatura SF, Pompilius Micu ne invită prin anii astrali 2547, 2678, 2744, 2631, 2796, 2722, într-o proză scrisă în ritm alert, cu dialoguri vii și personaje bine conturate, în care, ca într-o oglindă, ne putem recunoaște." (Costin Tuchilă).

• **Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, referințe critice despre poezia și proza Ginei Zaharia. Coperta: Rudy Roth. 232 p. ISBN 978-606-95136-4-4. Preț: 20 lei, 10 euro.**

„Scurte narațiuni cu subiecte diverse, imagini privilegiate extrase din propria biografie interioară, devenite motive de reflecție și de imaginație epică, portrete alături de povestiri polițiste, în cea mai bună tradiție a speciei." (Costin Tuchilă).

• **Camelia Cristescu, *Rețete de supraviețuire între solstiții,* poeme, postfață de Costin Tuchilă. Coperta: Rudy Roth. Ilustrații: Arisi, Palma de Malorca, 166 p. ISBN 978-606-95136-5-1. Preț: 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).**

Poeme de dragoste, în care frenezia sentimentală trece prin filtrul unei lucide meditații existențiale. Camelia Cristescu a publicat în 2017 un apreciat roman epistolar, *Anotimpurile sângeroase ale delfinilor* (Ars Longa).

În curs de apariție: Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii,* literatură pentru copii • Dori Lederer, *Frânturi de viață*, roman • Pușa Roth, *Femeia și copacul*, proză scurtă • Rudy Roth, *Emberdale stories*, literatură pentru copii.

Toți cei care doresc să colaboreze cu Editura Leviathan sau să cumpere cărțile noastre ne pot contacta pe adresele de mail: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com.

Revista Leviathan

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Abonamente:
Anul 2021: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

EDITURA LEVIATHAN

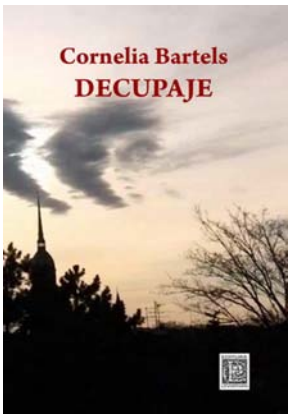

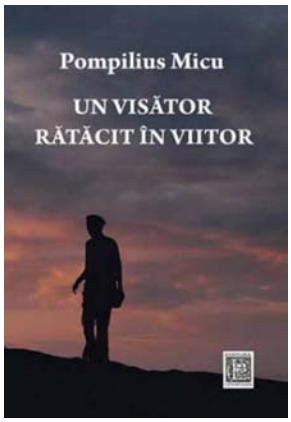

Asociația Culturală Leviathan

LEVIATHAN

LEVIATHAN

Revistă culturală